

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) υπό το πρίσμα της
Ευρωπαϊκής και Ελληνικής νομοθετικής θεώρησης : ρυθμιστικές
προεκτάσεις και εφαρμογή.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νάντια Χ. Παναγοπούλου

Επιβλέπων : Ν. Φαραντούρης

Αναπληρωτής Καθηγητής Παν. Πειραιά

Πειραιάς, Ιούνιος 2013

ΟΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (Α.Π.Ε.) ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ : ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, Ενέργεια, Περιβάλλον, Εθνικό Σχέδιο Δράσης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά τα τελευταία έτη, έχει παρατηρηθεί μία στροφή προς τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Οι δυσμενείς συνέπειες από την επιβάρυνση του περιβάλλοντος λόγω της κλιματικής αλλαγής, αλλά και το πρόβλημα της ενεργειακής εξάρτησης της γηραιάς ηπείρου από τα συμβατικά καύσιμα, έχουν δρομολογήσει μία σειρά από νομοθετικές εξελίξεις και δράσεις για την υποστήριξη ενός νέου, περισσότερο βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης, στηριζόμενου στις αρχές της αειφορίας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία σκοπό έχει να ασχοληθεί με το καίριο ρυθμιστικό πλαίσιο των Α.Π.Ε., ενώ θα επικεντρωθεί κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο και στην Ελλάδα. Θα παρουσιαστούν τα κυριότερα στάδια διαμόρφωσης της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής, καθώς και του ευρωπαϊκού ρυθμιστικού πλαισίου, γύρω από το ζήτημα των Α.Π.Ε. Γίνεται η αναλυτική παρουσίαση της επικαιροποιημένης και Νέας Ενεργειακής Στρατηγικής της Ένωσης, καθώς και των προτεραιοτήτων και κυρίαρχων επιδιώξεων αυτής.

Η εργασία θα καταστήσει σαφή την τεράστια σπουδαιότητα της χρήσης και προώθησης των Α.Π.Ε. γενικώς και κυρίως στην Ελλάδα, καθώς εκείνη μπορεί να επωφεληθεί από την εντατικοποίηση της χρήσης τους, και – εφόσον οι Α.Π.Ε. και η νομοθεσία που τις διέπει αξιοποιηθούν με ορθό τρόπο από την Πολιτεία – δύναται να έχει ευεργετικά οφέλη, εν μέσω, μάλιστα, και της έντονης κοινωνικοοικονομικής κρίσης που εκείνη βιώνει. Θα γίνει η αναφορά και ανάλυση της εξέλιξης του εθνικού

θεσμικού πλαισίου για τις συγκεκριμένες μορφές ενέργειας, καθώς και η παρουσίαση και αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο έχει αξιοποιηθεί η κοινοτική νομοθεσία στην Ελλάδα. Από την άλλη, κρίθηκε απαραίτητη η παρουσίαση της ελληνικής νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας για το ζήτημα των Α.Π.Ε., η οποία υπήρξε καθοριστική και καίρια.

Επιπλέον, η παρούσα εργασία ευελπιστεί να τονίσει και να φωτίσει ζητήματα που αφορούν τις δυσχέρειες, πολυπλοκότητες και αγκυλώσεις που εμφανίζονται στην πράξη, μετά την μεταφορά της κοινοτικής νομοθεσίας για τις Α.Π.Ε., στην Ελλάδα, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αυτές δύνανται να αντιμετωπιστούν και – στην καλύτερη και πιο αισιόδοξη περίπτωση – εξαλειφθούν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1^ο

Εισαγωγή στο δίκαιο της ενέργειας και των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.).

Εισαγωγή	9
1.1 Προσδιορισμός του υπό μελέτη θέματος και η σημασία του.	12
1.1.1 Οι πηγές ενέργειας και η διασύνδεσή τους με την κλιματική αλλαγή.	12
1.1.2 Οι Α.Π.Ε. αντιμέτωπες με το περιβαλλοντικό και ενεργειακό ζήτημα.	17
1.2 Οικονομική κρίση και ενέργεια.	21
1.3 Η εξέλιξη του δικαίου της ενέργειας στον διεθνή χώρο.	22
1.4 Ευρωπαϊκή πολιτική ενέργειας και Περιβαλλοντική Πολιτική.	27
1.4.1 Οι σημαντικότερες πτυχές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Ενέργειας.	27
1.4.2 Η διασύνδεση της Ενεργειακής Πολιτικής με την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ένωσης.	33
1.5 Μορφές Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.	35
1.5.1 Ηλιακή ενέργεια.	35
1.5.2 Αιολική ενέργεια.	37
1.5.3 Βιομάζα.	39
1.5.4 Γεωθεμική ενέργεια.	40
1.5.5 Υδροηλεκτρική ενέργεια.	42
1.5.6 Συμπαραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Θερμότητας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας Υψηλής Απόδοσης.	43
Συμπεράσματα	44

Κεφάλαιο 2ο

Το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Εισαγωγή	46
2.1 Το ρυθμιστικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. σε ευρωπαϊκό επίπεδο.	48
2.2 Η οδηγία 2009/ 28/ ΕΚ.	52
2.3 Οι Α.Π.Ε. στην κατάσταση της Ενεργειακής Πολιτικής της Ένωσης.	57

2.3.1 Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής και ο ρόλος των Α.Π.Ε.	57
2.3.2 Ευρωπαϊκά προγράμματα για την προώθηση των Α.Π.Ε.	60
2.4 Η διείσδυση των Α.Π.Ε. στην Ευρώπη και τα κράτη-μέλη.	65
2.5 Προς μία Νέα Ενεργειακή Στρατηγική για την Ευρωπαϊκή Ένωση.	68
2.6 Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας για τις Α.Π.Ε.	74
Εν είδει συμπεράσματος	78

Κεφάλαιο 3ο

Το εθνικό νομοθετικό και νομολογιακό πλαίσιο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Εισαγωγή	81
3.1 Το ρυθμιστικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα.	82
3.1.1 Σύνταγμα, Περιβάλλον και Α.Π.Ε.	82
3.1.2 Θεσμικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα.	84
3.2. Ο αντίκτυπος των πρόσφατων νομοθετικών εξελίξεων για τις Α.Π.Ε.	90
3.2.1 Οι νόμοι 3468/2006 και 3851/2010.	90
3.2.1.1 Άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.	94
3.2.1.2 Περιβαλλοντική Αδειοδότηση.	95
3.2.1.3 Άδεια Εγκατάστασης ή Επέκτασης.	96
3.2.1.4 Άδεια Λειτουργίας.	97
3.3 Το ελληνικό νομολογιακό καθεστώς των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα.	98
3.3.1 Το ΣτΕ ως θεματοφύλακας της περιβαλλοντικής προστασίας.	98
3.3.2 Η εγκατάσταση των Α.Π.Ε. σε Δάση και Δασικές Εκτάσεις.	100
3.3.2.1 Υδροηλεκτρικά Έργα.	102
3.3.2.2 Αιολικά Έργα.	103
3.3.3 Η περιβαλλοντική Αδειοδότηση των Α.Π.Ε.	106
3.3.4 Ο χωροταξικός Σχεδιασμός των Α.Π.Ε.	111
Συμπεράσματα	118

Κεφάλαιο 4ο

Τα εμπόδια ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Ελλάδα

και προτάσεις υπερκερασμού τους.

Εισαγωγή	121
4.1. Εμπόδια στην προώθηση των Α.Π.Ε.	123
4.1.1. Ειδικότερες ρυθμίσεις και περιορισμοί στον φωτοβολταϊκό τομέα.	129
4.1.1.1 Πρόσφατες εξελίξεις για τα φωτοβολταϊκά.	132
4.2 Προτάσεις για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε.	135
Συμπεράσματα	138
Πηγές	142

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α.Π.Ε.	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Δ.Ο.Ε.	Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας
ΣΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΟΣΡΑΕ	Οργανισμός για τη Συνεργασία των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας
Μ.Π.Ε.	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Σ.Η.Θ.	Συμπαράγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Θερμότητας
ΣΗΘΥΑ	Συμπαράγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης
Κ.Α.Π.Ε.	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
Ε.Π.Ο	Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων
Ρ.Α.Ε	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΔΕΣΜΗΕ	Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΑΣΠΗΕ	Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΠΠΕ	Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΣΕΦ	Σύνδεσμος Εταιριών Φωτοβολταϊκών
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ν.	Νόμος
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ACER	Agency for the Cooperation of Energy Regulators
FIT	Feed-In-Tariff

MW

Mega Watts

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τομέας της ενέργειας είναι καθοριστικός και ιδιαίτερος ζωτικός για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του ανθρώπου. Οι ρυπογόνες και συμβατικές πηγές ενέργειας δεν θα είναι πάντοτε σε θέση να ικανοποιούν αδιαλείπτως τις συνεχείς ανάγκες σε ενέργεια του αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού. Οι Α.Π.Ε. συνιστούν μία αναγκαιότητα, η οποία ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις των σύγχρονων απαιτήσεων της βιωσιμότητας. Οι Α.Π.Ε. είναι μορφές ενέργειας, οι οποίες είναι ανεξάντλητες, υπάρχουν άφθονες στη φύση, δεν συντελούν στην εκπομπή βλαβερών αερίων του θερμοκηπίου και ιδίως του διοξειδίου του άνθρακα, ενώ, προκαλούν τη λιγότερη περιβαλλοντική επιβάρυνση. Παράλληλα, δύνανται να αποτελέσουν ένα βασικό εργαλείο για την τόνωση της ενεργειακής αυτονομίας των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την απεξάρτηση αυτών από τις εισαγωγές καυσίμων.

Η Ενεργειακή Πολιτική και η Περιβαλλοντική Πολιτική της Ένωσης βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση. Το σημείο όπου αυτές τέμνονται είναι εκείνο των Α.Π.Ε., αφού, μέσω αυτών, καθίσταται εφικτός ο συγκερασμός των οικολογικών προοπτικών για περιβαλλοντική προστασία και της υγιούς κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να επιχειρήσει να προβεί στην συγκριτική ανάλυση και αξιολόγηση της ακολουθούμενης πολιτικής για την αξιοποίηση και προώθηση των Α.Π.Ε. στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, αλλά και να επικεντρωθεί στην εφαρμογή του σύγχρονου θεσμικού πλαισίου από τους εθνικούς αρμόδιους φορείς, όπως αυτών της Διοίκησης και του Δικαστηρίου του ΣτΕ. Ακόμη, βασικός σκοπός της εργασίας είναι να επισημάνει τους περιορισμούς και τα εμπόδια που υφίστανται για την εκμετάλλευση των Α.Π.Ε. στη χώρα και να προτείνει λύσεις με τις οποίες θα καταστεί ευχερής ο υπερκερασμός τους.

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά στην συσχέτιση της σημερινής οικονομικής κρίσης με τον τομέα της ενέργειας. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται μία σύντομη εξέταση των βασικότερων σημείων του διεθνούς ρυθμιστικού πλαισίου στον τομέα της ενέργειας. Ακόμα, παρουσιάζονται οι ρυθμιστικές αρχές και οι βασικοί κανόνες που διέπουν την Ενεργειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά θα γίνει και η διασύνδεση αυτών με την Ευρωπαϊκή

Πολιτική Περιβάλλοντος. Τέλος, παρουσιάζονται οι επιμέρους μορφές των Α.Π.Ε., καθώς και η σημερινή κατάσταση της αξιοποίησής τους στην Ελλάδα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή του θεσμικού πλαισίου της Ε.Ε. για το ζήτημα των Α.Π.Ε, ενώ αναλύονται τα βασικά νομοθετικά μέτρα προώθησης τους και, ιδιαιτέρως, η πιο πρόσφατη Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Στη συνέχεια, ακολουθεί η έκθεση των στόχων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ενέργειας, καθώς και η στενή τους σχέση με την ανάπτυξη και αύξηση της χρησιμοποίησης των Α.Π.Ε. Ακολούθως, γίνεται λόγος για τα ειδικά προγράμματα, τα οποία αξιοποιεί η Ε.Ε., για την προώθησή των Α.Π.Ε. στα κράτη-μέλη. Ακόμα, παρουσιάζεται η σημερινή κατάσταση των ευρωπαϊκών κρατών, όσον αφορά στην διείσδυση των Α.Π.Ε. στο εσωτερικό τους, ενώ, αναλύεται η Νέα Ενεργειακή Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι προτεραιότητες που έχουν τεθεί για εκείνη. Στο τέλος, επιχειρείται να γίνει η αξιολόγηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τον σχετικό τομέα των Α.Π.Ε.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η αναλυτική περιγραφή της πορείας που ακολούθησε το εθνικό θεσμικό πλαίσιο για την προώθηση των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα, σε συνταγματικό και νομοθετικό επίπεδο, ενώ, παράλληλα, τονίζονται οι ελλείψεις και τα κενά του. Παρουσιάζονται οι Ν. 3468/2006 και Ν. 3851/2010, καθώς αυτοί αποτελούν το πλέον πρόσφατο θεσμικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. στη χώρα και αναλύεται η διαδικασία αδειοδότησης των σχετικών έργων. Στο ίδιο κεφάλαιο, γίνεται μία διεξοδική αναφορά στη σχετική νομολογία του ΣτΕ, ενώ, ακόμα, επισημαίνεται η σπουδαία συνδρομή εκείνου με την κατάστρωση ειδικότερων κανόνων για τις Α.Π.Ε.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, ακολουθεί η παρουσίαση των μεγαλύτερων εμποδίων που υφίστανται σήμερα στην Ελλάδα και αφορούν τις δυσχέρειες και την μη προώθηση των Α.Π.Ε. στη χώρα. Γίνεται μία εκτενής ανάλυση της νομοθεσίας που ισχύει για τα φωτοβολταϊκά, τα οποία συνιστούν ειδικότερη μορφή Α.Π.Ε., καθώς ο εν λόγω κλάδος φαίνεται να πλήττεται ιδιαιτέρως σήμερα, λόγω των πρόσφατων νομοθετικών εξελίξεων και της δραματικής μείωσης των εγγυημένων τιμών πώλησης της παραγόμενης ενέργειας που προέρχεται από αυτά. Εν κατακλείδι, εκθέτονται συγκεκριμένες προτάσεις, σύμφωνα με τις οποίες είναι δύναται να αντιμετωπιστούν οι υφιστάμενες παραλείψεις και τα εμπόδια στην διείσδυση των Α.Π.Ε. στο εθνικό ενεργειακό μείγμα της χώρας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (Α.Π.Ε.)

1.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟ ΜΕΛΕΤΗ ΘΕΜΑΤΟΣ **ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ**

1.1.1 Οι πηγές ενέργειας και η διασύνδεσή τους με την κλιματική αλλαγή

Είναι δυνατόν, σήμερα, να μπορέσει κανείς από εμάς να διανοηθεί πώς θα ήταν η σύγχρονη ζωή σε όλες τις πτυχές της, χωρίς την ενέργεια, όπως την γνωρίζουμε; Η ενέργεια αποτελεί – αναμφισβήτητα – τον κρισιμότερο και σημαντικότερο παράγοντα, χωρίς τον οποίο, δεν είναι δυνατό να υπάρξει οικονομία και ζωή, όπως την αντιλαμβανόμαστε σήμερα. Είναι γεγονός πως η μακρινή ιστορία του ανθρώπινου είδους επάνω στη γη, είναι συνδεδεμένη άρρηκτα με την χρήση της ενέργειας. Κάθε άλλο παρά σύμπτωση αποτελεί το ότι ακόμα και οι ονομασίες ιστορικών περιόδων της ανθρωπότητας, προήλθαν από την ικανότητα των ανθρώπων να διαχειρίζονται διάφορες μορφές ενέργειας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα δε, αποτελούν η λίθινη εποχή, η εποχή του σιδήρου, καθώς και η εποχή του χαλκού. Τόσο για την παγκόσμια οικονομία όσο και για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, η ενέργεια αποτελεί το «οξυγόνο» της οικονομίας και του σύγχρονου τεχνικού πολιτισμού, ενώ η έλλειψή της καθιστά πασιφανή την αναγκαιότητα και χρησιμότητά της.

Οι πρώτες ύλες για την παραγωγή ενέργειας, οι λεγόμενες «πηγές ενέργειας»¹ ή φυσικοί πόροι, διαχωρίζονται σε μη ανανεώσιμες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι **μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** είναι οι πηγές οι οποίες δεν αναπληρώνονται ή αναπληρώνονται εξαιρετικά αργά, για τα ανθρώπινα μέτρα, από φυσικές διαδικασίες,

¹ Βλ. Παράρτημα 1 της πολυμερούς Συνθήκης για τον Χάρτη Ενέργειας, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 9-3-1998, σελ. 67-68, όπου ως «ενεργειακές ύλες και προϊόντα» ορίζονται τρεις πηγές ενέργειας και τα αντίστοιχα προϊόντα τους, ήτοι: α) η πυρηνική ενέργεια, η οποία παράγεται κυρίως από ουράνιο, θόριο, εμπλουτισμένο ουράνιο, πλουτώνιο και βαρύ ύδωρ, β) ο άνθρακας, το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο, τα προϊόντα του πετρελαίου και η ηλεκτρική ενέργεια και γ) άλλα είδη ενέργειας, όπου η αντίστοιχη ενέργεια παράγεται από κάρβουνο και καύσιμο ξυλείας.

ήτοι δεν είναι δυνατό να ανανεώσουν σε εύλογο, για τον άνθρωπο, χρονικό διάστημα, την αποθηκευμένη τους ενέργεια. Χαρακτηριστικό τους είναι ότι η διαδικασία σχηματισμού τους διήρκεσε εκατομμύρια χρόνια, ενώ, μάλιστα, κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον αναμένεται να εξαντληθούν. Στην κατηγορία των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας υπάγονται τα ορυκτά καύσιμα, δηλαδή ο άνθρακας, το αργό πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και η ξυλεία, αλλά και ραδιενεργά υλικά, όπως είναι το ουράνιο, από τη διάσπαση των οποίων παράγεται η πυρηνική ενέργεια.

Ως **Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.)** ή **Ήπιες Μορφές Ενέργειας** ή **Εναλλακτικές Πηγές Ενέργειας**², έχουν οριστεί οι ενεργειακές πηγές, οι οποίες υπάρχουν εν αφθονία στο φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, ορισμένες απ' αυτές, σχετίζονται με τις αρχαιότερες μεθόδους παραγωγής ενέργειας³. Αποτελούν την πρώτη μορφή ενέργειας που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος πριν στραφεί έντονα στη χρήση των ορυκτών καυσίμων. Οι Α.Π.Ε. πρακτικά είναι ανεξάντλητες, η χρήση τους δεν ρυπαίνει το περιβάλλον, ενώ η αξιοποίησή τους περιορίζεται μόνον από την ανάπτυξη αξιόπιστων και οικονομικά αποδεκτών τεχνολογιών που θα έχουν ως σκοπό την δέσμευση του δυναμικού τους. Γίνεται αντιληπτό ότι οι εν λόγω πηγές μπορούν, με φυσικό τρόπο, να ανανεώσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα, την αποθηκευμένη τους ενέργεια. Στην κατηγορία των Α.Π.Ε. υπάγονται το νερό, ο αέρας, το ηλιακό φως, η γεωθερμία και τα βιοκαύσιμα⁴. Σύμφωνα με την Οδηγία 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ως Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας θεωρούνται κατά το νόμο οι μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η αιολική ενέργεια, η ενέργεια κυμάτων, η παλιρροϊκή ενέργεια, η βιομάζα, τα εκλυόμενα αέρια από χώρους υγειονομικής ταφής και από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, τα βιοαέρια, η γεωθερμική ενέργεια και η υδραυλική ενέργεια που αξιοποιείται από υδροηλεκτρικούς σταθμούς.

Από την αξιοποίηση, μέσω της τεχνολογίας, όλων των προαναφερθέντων γενικώς πηγών ενέργειας, ήτοι των πρωτογενών πηγών ενέργειας, παράγεται ηλεκτρική ενέργεια, η οποία χαρακτηρίζεται ως δευτερογενής πηγή ενέργειας⁵.

² Μαρία Κ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας. Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 225.

³ A. A. Fatouros, An international legal framework for energy, offprint from the Recueil des cours, vol.332 (2007), Hague Academy of International Law, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, Boston 2008, p. 368-369.

⁴ Βλ. Άρθρο 2 παρ. 2 του Νόμου 3468/2006, όπου γίνεται αναλυτική απαρίθμηση των Α.Π.Ε.

⁵ Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009, σελ. 585.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός πως τα τελευταία χρόνια και ιδίως τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, κυρίως οι χώρες του λεγόμενου «αναπτυγμένου κόσμου», επιδόθηκαν σε ένα έργο αλόγιστης κατανάλωσης, αλλά και κακής διαχείρισης των φυσικών πόρων ολόκληρου του πλανήτη. Αυτό, μάλιστα, εκδηλώθηκε με πρωτοφανή και ιδιαίτερα δραστικό τρόπο στον χώρο της παραγωγής ενέργειας. Ως συνέπεια όλων των συνδεόμενων με τα παραπάνω δραστηριοτήτων, εμφανίστηκε η αύξηση στην μέση θερμοκρασία της επιφάνειας της γης. Η συμβολή του ανθρώπου στην άνοδο της θερμοκρασίας θεωρείται καίρια, αν αναλογιστεί κανείς τις σταθερά αυξανόμενες εκπομπές των λεγόμενων «θερμοκηπιακών» ρύπων⁶ και ιδιαιτέρως του διοξειδίου του άνθρακα τα τελευταία χρόνια. Τα εν λόγω αέρια χαρακτηρίζονται ως «αναπτυξιακοί ρύποι» μιας και εμφανίζουν σημαντική αύξηση σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης ενός κράτους ή μίας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, ενώ, αντιθέτως, αυτά υφίστανται ανάλογη μείωση όταν παρατηρείται οικονομική ύφεση⁷.

Κάθε χρόνο, εκλύονται στην ατμόσφαιρα έξι δισεκατομμύρια τόνοι διοξειδίου του άνθρακα, ενώ, σύμφωνα με έγκυρους επιστημονικούς κύκλους, όπως είναι η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος του Ο.Η.Ε. (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) υπολογίζεται ότι η θερμοκρασία της γης ενδέχεται να αυξηθεί κατά 1,4 έως 5,8 βαθμούς Κελσίου εντός της χρονικής περιόδου από το 1990 έως και το 2100⁸. Σύμφωνα, μάλιστα, με νέα μελέτη του έγκριτου Γερμανικού Ινστιτούτου Κλιματικών Ερευνών του Potsdam, «είναι ουσιαστικά βέβαιη η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά 1,5 βαθμό Κελσίου, η αύξησή της πιθανότατα θα ξεπεράσει τους 2 βαθμούς Κελσίου, ενώ η πιθανότητα να υπερβεί τους 3 βαθμούς Κελσίου, είναι πάνω από 50%». Μία τέτοιου είδους ενδεχόμενη αύξηση, θα επιφέρει και άλλες μεταβολές, όπως την αύξηση της στάθμης της επιφάνειας των θαλασσών, οφειλόμενη στη θερμική διαστολή των ωκεανών και στο λιώσιμο των πάγων.^{9 10} Ως συνέπεια αυτής, επίσης, είναι πιθανό να επέλθουν ανυπολόγιστες οικονομικές ζημιές για τις παράκτιες περιοχές της γης. Είναι ήδη ορατές οι δυσμενείς επιπτώσεις που έχουν

⁶ Οι θερμοκηπιακοί ρύποι αφορούν βασικά τα εξής αέρια : διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο, μονοξείδιο του αζώτου, υδροφθοράνθρακες, υπερφθοράνθρακες ή φθοριωμένοι υδρογονάνθρακες και εξαφθοριούχο θείο.

⁷ Κωνσταντίνος Γ. Κατσιμπάρδης, Το διεθνές δίκαιο για τις κλιματικές αλλαγές, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002, σελ. 15.

⁸ Richard A. Kerr, What don't we know?, Science vol. 309, July 2005.

⁹ Αντώνης Παπαδάκης, Κλιματική αλλαγή : 10 χιλιοστά “ψήλωσε” η στάθμη των θαλασσών, 27-12-2012, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : <http://epoptes.wordpress.com/>

¹⁰ Potsdam Institute for Climate Impact Research and Climate Analysis, Turn down the Heat – Why a 4°C warmer world must be avoided, International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington Nov. 2012, p. 29-31.

υποστεί αρκετά αναπτυσσόμενα κράτη του Ειρηνικού και της Καραϊβικής, τα οποία βρίσκονται αντιμέτωπα με την διαδικασία μείωσης της εδαφικής επικράτειάς τους, η οποία αναμένεται να διευρυνθεί στο μέλλον. Παράλληλα, όμως, η κατανομή και η συχνότητα των βροχοπτώσεων αναμένεται να μεταβληθούν επίσης. Επιπλέον, θα αυξηθούν οι πλημμύρες, οι καταιγίδες και γενικά οι ακραίες καιρικές συνθήκες θα είναι συχνότερες και εντονότερες. Αναμένεται να προκληθούν, επίσης, τυφώνες ή και εξαφάνιση βιολογικών ειδών. Η εμφάνιση μίας νέας κατηγορίας οικονομικού μετανάστη, του περιβαλλοντικού πρόσφυγα, θα γίνει ιδιαίτερα αισθητή, καθώς μεγάλο πλήθος ανθρώπων προερχόμενων κυρίως από ευάλωτες και φτωχές περιοχές του πλανήτη, (θα) αναγκάζεται να επιλέξει τη μεταναστευτική οδό, εξαιτίας των επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος¹¹.

Στην Ελλάδα, ειδικότερα, έχει γίνει εξίσου αισθητή η κλιματική αλλαγή που έχει συντελεστεί τα τελευταία έτη. Μάλιστα, όπως και στις υπόλοιπες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, έτσι και σε εκείνη, έχει παρατηρηθεί μία άνιση κατανομή των οικολογικών συνεπειών της κλιματικής αλλαγής^{12 13}. Όπως παρουσιάζεται, μάλιστα, σε έκθεση της WWF, η ελληνική ΔΕΗ αποτελεί την πέμπτη μεγαλύτερη εταιρία παραγωγής λιγνίτη σε ολόκληρο τον κόσμο, ενώ οι πιο ρυπογόνοι θερμοηλεκτρικοί σταθμοί στην Ευρώπη είναι εκείνοι του Αγ. Δημητρίου και της Καρδίας στην Κοζάνη¹⁴. Σε ετήσια βάση, από τους σταθμούς της ΔΕΗ, εκλύονται 43 εκατομμύρια τόνοι διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα, ποσό που αντιστοιχεί στο 40% του συνόλου των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα της Ελλάδας. Όπως αναφέρει η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή στην 4^η Έκθεσή της για την κλιματική αλλαγή στη λεκάνη της Μεσογείου, η αναμενόμενη αύξηση της θερμοκρασίας στην Ελλάδα θα κυμανθεί από 3,1 βαθμούς Κελσίου έως 5,1 βαθμούς Κελσίου, μέχρι το τέλος του αιώνα, με τα μεγάλα αστικά κέντρα και την Κρήτη να βιώνουν εντονότερα την κλιματική αλλαγή¹⁵. Το γνώριμο και σύνηθες για όλους εύκρατο μεσογειακό κλίμα της χώρας, που χαρακτηρίζεται από σχετικά ήπιους και βροχερούς χειμώνες, αλλά και ελαφρώς θερμά και ξηρά καλοκαίρια, ενδέχεται να αποκλίνει προς μία θερμότερη και

¹¹ Άγγελος Κατσαρής, Κλιματική Αλλαγή και περιβαλλοντικοί πρόσφυγες, Μάιος 2010, διαθέσιμο και στην ιστοσελίδα : <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4099&lang=1&catid=1>

¹² Βλ. United Nations Economic and Social Council (UN/ECOSOC), Implementing Agenda 21 – Report of the Secretary General, CE/CN.17/2002/PC.2/7.

¹³ Κωνσταντίνος Γ. Κατσιμπάρδης, Το διεθνές δίκαιο για τις κλιματικές αλλαγές, ό.π. σελ. 16-18.

¹⁴ WWF Ελλάς, Οι Βρώμικες Τριάντα, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα :

http://climate.wwf.gr/images/pdf/reports/dirty_thirty_backgrounder.pdf

¹⁵ Μιχαήλ Καραγιώργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 13.

περισσότερο ξηρή εκδοχή. Είναι σαφώς διαπιστωμένο, αλλά και φανερό ότι τα ακραία καιρικά φαινόμενα ήδη έχουν τριπλασιαστεί στην Ελλάδα, ενώ από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, έχει παρατηρηθεί αύξηση στη μέση θερμοκρασία της χώρας, κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Περαιτέρω, ένα ιδιαίτερα σημαντικό και άκρως ανησυχητικό στοιχείο είναι η αύξηση της στάθμης της θάλασσας, καθότι η Ελλάδα περιβάλλεται από την Μεσόγειο θάλασσα και αναμένεται να επηρεαστεί αρνητικά από την εντεινόμενη κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες, έχει προβλεφθεί έως και πέντε εκατοστά άνοδος στην στάθμη της θάλασσας ανά δεκαετία, με την Κρήτη και τη Θεσσαλονίκη να χαρακτηρίζονται ως οι περισσότερο πληγείσες μελλοντικά περιοχές.

Είναι σίγουρο ότι, εφόσον όλα αυτά επαληθευθούν, το περιβάλλον, η οικονομία και η κοινωνία της Ελλάδας θα επηρεαστούν δριμύτατα. Η άνοδος της θερμοκρασίας ως επακόλουθο της κλιματικής αλλαγής, θα προκαλέσει ξηρασία σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και έτσι, θα γίνει πιο έντονο το πρόβλημα της λειψυδρίας και της υποβάθμισης της ποιότητας του νερού. Επιπλέον, η ξηρασία είναι ένας παράγοντας που δύναται να αυξήσει το φαινόμενο εμφάνισης πυρκαγιών σε πολλά μέρη της Ελλάδας, ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα τελευταία έτη ήδη η χώρα έχει βιώσει τις καταστροφικές συνέπειες ιδιαίτερα εκτεταμένων πυρκαγιών, όπως εκείνων στην Πελοπόννησο και την Εύβοια, καθώς αυτές μεταφράζονται σε απώλειες ανθρώπινων ψυχών, καταστροφή δασικού πλούτου, συθέμελη αλλαγή στο τοπικό κλίμα, αλλά και εμφάνιση έντονων πλημμύρων κατά την διάρκεια βροχοπτώσεων. Συνέπεια των συγκεκριμένων προβλημάτων θα είναι, όμως, και η υποβάθμιση των αγροτικών καλλιεργειών. Η άνοδος στη στάθμη της θάλασσας μπορεί να συνεπάγεται δραστική μείωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στις παράκτιες περιοχές, ενώ, παράλληλα, δύναται να πληγεί δραματικά ο τουρισμός. Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η επίδραση της κλιματικής αλλαγής στην ανθρώπινη υγεία, καθώς η ποιότητα ζωής και επομένως η δημόσια υγεία, πλήττεται σαφώς από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου^{16 17 18}.

¹⁶ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 14.

¹⁷ Αντώνης Παπαδάκης, Δραματικά αναμένεται να αλλάξει ο χάρτης της χώρας μέχρι το τέλος του αιώνα που διανύουμε, 12-12-2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : <http://epoptes.wordpress.com/>

¹⁸ Potsdam Institute for Climate Impact Research and Climate Analysis, Turn down the Heat – Why a 4°C warmer world must be avoided, ό.π. σελ. 54-56.

1.1.2 Οι Α.Π.Ε. αντιμέτωπες με το περιβαλλοντικό και ενεργειακό ζήτημα

Η πιο ενδεδειγμένη λύση στο πρόβλημα της παγκόσμιας υπερθέρμανσης, η οποία συναρτάται άμεσα με το φαινόμενο του θερμοκηπίου, είναι ο περιορισμός των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, που εκλύονται στην ατμόσφαιρα. Σχεδόν το 95% της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, σήμερα, οφείλεται στην παραγωγή, το μετασχηματισμό και τη χρήση των συμβατικών καυσίμων και κυρίως του άνθρακα, του πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

Η χρήση και η προώθηση των Α.Π.Ε. μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των μεγάλων σύγχρονων κρίσεων που εντοπίζονται σε περιβαλλοντικό επίπεδο, καθώς δύναται να θέσει ένα ικανό και σθεναρό εμπόδιο στην συνεχή και εξελισσόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Οι Α.Π.Ε., όπως προαναφέρθηκε, είναι, στην ουσία, ανεξάντλητες πηγές ενέργειας και φιλικές προς το περιβάλλον, ενώ είναι ιδανικές για τον περιορισμό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και την αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου¹⁹. Επιπλέον, εφόσον πραγματοποιηθεί η υποκατάσταση των σταθμών παραγωγής ενέργειας από συμβατικές πηγές με αντίστοιχους σταθμούς από Α.Π.Ε., είναι δυνατή η μείωση των εκπομπών και από άλλους ρυπαντές (για παράδειγμα των οξειδίων του θείου που ευθύνονται για την δημιουργία της όξινης βροχής, των οξειδίων του αζώτου που προκαλούν το φωτοχημικό νέφος κλπ). Από την άλλη, στην ενέργεια που εκλύεται από Α.Π.Ε., δεν υπάρχουν ραδιενεργά κατάλοιπα ούτε ιονίζουσες ακτινοβολίες, όπως στην πυρηνική ενέργεια.

Εκτός όμως από τα παραπάνω πλεονεκτήματα, υφίστανται και ιδιαιτέρως σημαντικές συνέπειες από την χρήση των Α.Π.Ε. σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Κατ' αρχάς, αξίζει να τονιστεί ότι οι εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης των Α.Π.Ε. έχουν κατά κύριο λόγο χαμηλό λειτουργικό κόστος, το οποίο σπάνια μπορεί να επηρεαστεί από τις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας, αλλά και από τις τιμές των συμβατικών καυσίμων. Οι επενδύσεις σε Α.Π.Ε., επίσης, δημιουργούν σημαντικό αριθμό νέων θέσεων εργασίας, ιδιαιτέρως σε τοπικό επίπεδο, συνεπώς μπορούν να αποτελέσουν πυρήνα για την αναζωογόνηση οικονομικά και κοινωνικά υποβαθμισμένων περιοχών

¹⁹ Γενική Διεύθυνση Ενέργειας και Μεταφορών, Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας κάνουν τη διαφορά, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2008, σελ. 3-5. Ένα μερίδιο 20% ανανεώσιμης ενέργειας μπορεί να μειώσει την εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα κατά 600-900 μεγατόνους ανά έτος.

και πόλο για την τοπική ανάπτυξη, με την προώθηση ανάλογων επενδύσεων. Βελτιώνονται, αλλά και δημιουργούνται έργα υποδομής, όπως κοινοτικοί δρόμοι, σχολεία και τοιουτοτρόπως υποστηρίζονται νέες μορφές τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός. Ο οικοτουρισμός αφορά τουριστικές δραστηριότητες στη φύση, ενώ, κυρίως, αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες και ως επί το πλείστον περιοχές θεσμοθετημένης περιβαλλοντικής προστασίας (όπως σε περιοχές που δικτύου Natura). Παράλληλα, ο οικοτουρισμός περιλαμβάνει επισκέψεις σε εγκαταστάσεις Α.Π.Ε. χαρακτηριστικό δε παράδειγμα αποτελούν οι επισκέψεις σε αιολικά πάρκα. Επίσης, οι Α.Π.Ε. έχουν τη δυνατότητα, ευρισκόμενες σε γεωγραφικά διάσπαρτους χώρους, να καλύψουν τις ενεργειακές ανάγκες του εκάστοτε πληθυσμού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, προσφέροντας ανακούφιση στα συστήματα υποδομής, αλλά και σημαντική μείωση στις απώλειες του Δικτύου από την μεταφορά ενέργειας.

Στην σημερινή εποχή, η χρήση των συμβατικών μεθόδων παραγωγής ενέργειας έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της και ήδη έχει δημιουργήσει ιδιαίτερα μεγάλες ανησυχίες για το μέλλον του πλανήτη σε περιβαλλοντικό επίπεδο και όχι μόνο. Τα αποθέματα ορυκτών καυσίμων και κυρίως πετρελαίου, μειώνονται δραματικά, ενώ από την άλλη, δεν έχουν εξευρεθεί νέα κοιτάσματα, τα οποία θα είναι άμεσα εκμεταλλεύσιμα και θα μπορούν να καλύψουν συνεχώς, αδιαλείπτως, αλλά και επ' άπειρον, τις ιδιαίτερες ανάγκες του αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού σε πετρέλαιο και άλλους φυσικούς πόρους. Εκτός, όμως, από το πρόβλημα του πεπερασμένου των αποθεμάτων των φυσικών πόρων του πλανήτη, η ενεργειακή εξάρτηση της πλειοψηφίας των χωρών, οι οποίες εισάγουν πετρέλαιο και γενικώς φυσικούς πόρους (καταναλώτριες χώρες) από τις χώρες παραγωγούς είναι άκρως ανησυχητική, καθώς οι πρώτες έχουν υπάρξει αρκετές φορές έρμια των ενεργειακών κρίσεων²⁰, με αποτέλεσμα τον περιορισμό του εφοδιασμού τους και την αύξηση των τιμών των εισαγόμενων φυσικών πόρων.

Η βασική επιδίωξη των κρατών είναι η λεγόμενη «ασφάλεια εφοδιασμού»²¹, ήτοι ο συνεχής εφοδιασμός της οικονομίας τους με επαρκείς ποσότητες φυσικών πόρων, σε λογικές τιμές, αλλά και με τρόπο τεχνικώς ασφαλή, όμως, η ασφάλεια αυτή καταντά κενό γράμμα για τις καταναλώτριες χώρες, σε περιπτώσεις ενεργειακών κρίσεων. Κατ' εξοχήν η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) και τα κράτη της υφίστανται αυτού

²⁰ Ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικές ενεργειακές κρίσεις αναφέρονται οι πετρελαικές κρίσεις του 1973, του 1978/9 και των μέσων της δεκαετίας του 1980.

²¹ Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009, σελ. 586.

του είδους την εξωτερική ενεργειακή εξάρτηση, η οποία – δυστυχώς – αυξάνεται με διαρκή ρυθμό. Ενδεικτικά και μόνο, το 50% των ορυκτών καυσίμων, από τα οποία παράγεται το μεγαλύτερο μέρος της ενέργειας που καταναλώνουν τα κράτη – μέλη της Ε.Ε., εισάγεται από χώρες εκτός της Ε.Ε.²² Μάλιστα, το ποσοστό αυτό αναμένεται να αυξηθεί κατά είκοσι ποσοστιαίες μονάδες, μέχρι το 2030. Επομένως, η Ε.Ε. βρίσκεται σε ιδιαίτερος ευάλωτη και κρίσιμη θέση, καθώς εξαρτάται από τα κράτη παραγωγούς και μάλιστα, ποσοστό της τάξεως του 45% των πετρελαϊκών εισαγωγών έχουν προέλευσή τους τη Μέση Ανατολή, ενώ το 40% των εισαγωγών φυσικού αερίου τη Ρωσία²³.

Η εκμετάλλευση και χρησιμοποίηση των Α.Π.Ε. σε όσο το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό, αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη, προκειμένου να συμβάλει ενεργά στην μείωση της εξάρτησης από τους εξαντλήσιμους συμβατικούς ενεργειακούς πόρους, όπως είναι το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και ο άνθρακας. Είναι, λοιπόν, αρκετά κατανοητό ότι, λόγω του ότι οι Α.Π.Ε. δύνανται να αποτελέσουν εγχώριες πηγές ενέργειας, συνεισφέρουν τα μάλλα στην ενίσχυση της ενεργειακής ανεξαρτησίας και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού σε εθνικό επίπεδο. Αυτό αφορά κάθε ευρωπαϊκή χώρα, αλλά και ιδιαιτέρως την Ελλάδα, η οποία βρίσκεται σε δεσπόζουσα θέση, όσον αφορά το πλούσιο δυναμικό της σε Α.Π.Ε. και μπορεί να εκμεταλλευτεί ποικιλοτρόπως αυτό το συγκριτικό της πλεονέκτημα. Στην ελληνική επικράτεια, υπάρχει η δυνατότητα ιδιαίτερης αξιοποίησης των Α.Π.Ε., καθώς η χώρα διαθέτει σημαντική ηλιοφάνεια, υπάρχει το κατάλληλο αιολικό δυναμικό, κυρίως στα νησιά, αξιοποιήσιμο υδάτινο δυναμικό στις ορεινές περιοχές, σημαντικές ποσότητες βιομάζας, που, όμως, δεν αξιοποιούνται συστηματικά, αλλά και αρκετός αριθμός γεωθερμικών πεδίων, των οποίων η ενεργειακή αξιοποίηση δεν είναι αντίστοιχη της δυναμικότητάς τους.

Όλα τα παραπάνω συνοπτικώς αναφερόμενα, καταδεικνύουν, με τον πιο επιτακτικό και άμεσο τρόπο, την ιστορική και αναγκαιώδη σπουδαιότητα που διαδραματίζει η εξεύρεση άλλων τρόπων και μεθόδων – πέραν των συμβατικών – για παραγωγή ενέργειας, μέσω των Α.Π.Ε. Μάλιστα, δεν είναι τυχαία η στροφή που έγινε σε διεθνές επίπεδο για την αναβάθμιση της σπουδαιότητας του δικαίου περιβάλλοντος

²² Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 24.

²³ European Commission, Second Strategic Energy Review : An EU Energy Security and Solidarity Action Plan, Brussels 13-11-2008, p. 3-4.

και της περιβαλλοντικής αειφορίας^{24 25}, περίπου στα τέλη της δεκαετίας του 1960, τα οποία συνδέονται άμεσα με το καθεστώς των Α.Π.Ε. Όμως, και τα γενικότερα βήματα που έχουν πραγματοποιηθεί στον τομέα του δικαίου της ενέργειας και της υιοθέτησης ενός πιο ευνοϊκού δικαικού συστήματος που να αφορά τις Α.Π.Ε. στην Ευρώπη, έχουν ήδη δρομολογήσει τις εξελίξεις για ένα «βιώσιμο» μέλλον^{26 27}, στραμμένο και προσανατολισμένο στον περιορισμό της χρήσης ορυκτών καυσίμων, με την παράλληλη εντατικοποίηση της χρήσης των Α.Π.Ε. Είναι γεγονός πως σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, βρισκόμαστε μπροστά σε μία εποχή ορόσημο, στην οποία απαιτείται και επιβάλλεται αλλαγή πλεύσης στον τομέα της ενέργειας, όσον αφορά την προώθηση και αύξηση των Α.Π.Ε.

Είναι αυταπόδεικτο ότι οι Α.Π.Ε. αποτελούν τις πλέον περιβαλλοντικά καθαρές τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας και προς το παρόν η χρήση τους διαφαίνεται ότι έχει τη δυναμική να περιορίσει δραστικά τα αυξημένα περιβαλλοντικά προβλήματα. Όμως, είναι αρκετά δυσάρεστο ότι, αν και έχουν γίνει σημαντικά τεχνολογικά βήματα, η εφαρμογή τους βρίσκεται ακόμα σε σχετικά πρώιμο στάδιο. Η εκμετάλλευση του ήλιου, του ανέμου, του νερού, της γεωθερμίας και της βιομάζας, που αποτελούν πηγές ενέργειας φιλικές προς το περιβάλλον, μπορούν και πρέπει να γίνουν οικονομικά εκμεταλλεύσιμες, προκειμένου να συμβάλλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη.

Για όλους τους λόγους αυτούς, σήμερα, είναι πιο επίκαιρο και πιο επιτακτικό από ποτέ να συνειδητοποιήσουν όλοι ανεξαιρέτως την σπουδαιότητα της χρήσης των Α.Π.Ε. σε ευρεία έκταση. Οι πηγές ενέργειας επιβάλλεται να χρησιμοποιούνται από τον άνθρωπο με τρόπο αειφόρο, ενώ είναι απαραίτητη η στροφή εκείνου στις Α.Π.Ε., καθώς συμβάλλουν στην αντιμετώπιση ποικίλων προβλημάτων, όπως αναλυτικά περιγράφηκαν ανωτέρω. Όλα αυτά, βέβαια, σημαίνουν και επιβάλουν αλλαγή του παλαιότερου και συνήθους ανθρώπινου τρόπου ζωής, σίγουρα, όμως, δεν διακυβεύουν το βιοτικό επίπεδο, είτε το δικό μας είτε των μελλοντικών γενεών.

²⁴ Η αρχή της αειφορίας προβλέφθηκε από το άρθρο 2 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

²⁵ Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ 19.

²⁶ Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί τον κανόνα που διέπει οποιαδήποτε εξωγενή ανθρώπινη δραστηριότητα που ασκεί επίδραση ή επιφέρει αλλοιώσεις στο φυσικό περιβάλλον, η οποία δεν πρέπει να επιφέρει μείωση ή υποβάθμιση των οικοσυστημάτων.

²⁷ Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, ό.π. σελ. 110.

1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση έχει αφήσει ανεξίτηλα τα ίχνη της στην παγκόσμια οικονομία, ενώ ακόμα και με τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις αξιόπιστων επιστημονικών κύκλων, οι επιδράσεις της αναμένονται να διαρκέσουν και για τα προσεχή έτη. Το κλίμα που επικρατεί στις αγορές, σήμερα, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από ένα γενικότερο «μούδιασμα», λόγω της αυξημένης αβεβαιότητας και αστάθειας που υπάρχει. Αναμενόμενα, οι επενδύσεις σε όλους ανεξαιρέτως τους κλάδους της οικονομίας – συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της ενέργειας – έχουν μειωθεί σημαντικά.

Η Ελλάδα τα τελευταία έτη έχει υποστεί εκτεταμένο και βαρύ πλήγμα, βρισκόμενη σε δυσμενή θέση, εξαιτίας της πολύπλευρης κρίσης από την οποία πλήττεται. Οι αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική της ανάπτυξη είναι περισσότερο από απλά εμφανείς. Όπως είναι φανερό, η χώρα παρουσιάζει μία πρωτοφανή και ιδιαίτερα αυξημένη ανασφάλεια για τις μελλοντικές εξελίξεις, σε κάθε τομέα ξεχωριστά. Ο χώρος της ενέργειας δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση, καθώς είναι παραπάνω από εμφανής η συνέπεια της μείωσης της ζήτησης ενεργειακών προϊόντων, που συνεπακόλουθα επηρεάζει και τον τομέα των Α.Π.Ε.

Χωρίς να γίνεται προσπάθεια εξωραϊσμού των βαρύτατων επιπτώσεων της κρίσης, καθίσταται αναγκαία η εγκατάλειψη των στεγνά καταναλωτικών μεθόδων ανάπτυξης του παρελθόντος, αλλά και αλλαγής των ήδη υπάρχοντων όρων, συστημάτων και κανόνων. Κρίνεται δε, ιδιαιτέρως σημαντική, η υιοθέτηση νέων, περισσότερο βιώσιμων μοντέλων ανάπτυξης, μίας νέας τάσης, η οποία υφίσταται παγκοσμίως και τα τελευταία έτη έχει αποκτήσει μεγάλη αναγνωρισιμότητα. Θα πρέπει, λοιπόν, να ενισχυθεί αυτή η διεθνής τάση για εκ νέου καθορισμό καινούριων συστημάτων ανάπτυξης, τα οποία θα στηρίζονται στις λεγόμενες καθαρές τεχνολογίες και στην πράσινη ανάπτυξη, προκειμένου να αποσοβηθούν και εν μέρει αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της κρίσης.

Μέσω της προώθησης και στήριξης των Α.Π.Ε., εμφανίζονται ποικίλες ευκαιρίες και καθίσταται δυνατή η υπέρβαση της οικονομικής στασιμότητας, αλλά ταυτόχρονα και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Ειδικά στην ελληνική επικράτεια, λόγω του πλούσιου ενεργειακού δυναμικού εκείνης σε Α.Π.Ε., είναι άκρως ελπιδοφόρα

και εύλογη η στροφή προς την προώθησή τους, λόγω των πολλαπλών ωφελημάτων που δύνανται εκείνες να προσφέρουν.

1.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντικό και σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά και πρόσφατη αναδρομή στο διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο στον τομέα της ενέργειας, αφού – όπως θα καταδειχθεί – είναι αρκετά μεγάλη η συμβολή και η συμμετοχή των ευρωπαϊκών οργάνων στην διαμόρφωσή του και συνεπακόλουθα έχουν σημειωθεί μεγάλα βήματα για την προώθηση του εν λόγω τομέα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στον διεθνή χώρο, το ρυθμιστικό πλαίσιο των κανόνων δικαίου στον χώρο της ενέργειας, συναρτάται κυρίως από το ότι οι χώρες παραγωγής των ενεργειακών πρώτων υλών είναι λιγότερες, σε αντίθεση με τις καταναλώτριες χώρες, οι οποίες είναι πολύ περισσότερες αριθμητικά. Η ζήτηση σε ενεργειακές ύλες μεγαλώνει διαρκώς και μάλιστα, από τις αρχές του 20ού αιώνα ήρθαν στο προσκήνιο θέματα που αφορούσαν κυρίως τον έλεγχο και την ιδιοκτησία των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στις χώρες παραγωγής, την μεταφορά και την διαμετακόμισή τους, καθώς και την προστασία των επενδύσεων αλλοδαπών επιχειρήσεων για την αξιοποίηση των κοιτασμάτων αυτών. Είναι γεγονός ότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν υφίσταται ούτε έχει θεσμοθετηθεί ένας διεθνής οργανισμός, ο οποίος να ασχολείται αποκλειστικά και μόνο με θέματα ενέργειας και να θέτει κανόνες δικαίου για τον εν λόγω τομέα. Παραδοσιακά, λοιπόν, ο τομέας της ενέργειας διέπεται από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και τις διεθνείς συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ των κρατών^{28 29}.

Ο πρώτος κανόνας διεθνούς δικαίου που αφορά τους φυσικούς πόρους και προέρχεται από το εθιμικό διεθνές δίκαιο, είναι η **αρχή της διαρκούς εθνικής κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων**³⁰. Έτσι, ως συνέπεια του φαινομένου της αποαποικιοποίησης, με το ψήφισμα 1803(XVII) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1962 της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), καθιερώθηκε η εν λόγω αρχή,

²⁸ Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 587.

²⁹ Α. Α. Fatouros, “An international legal framework for energy”, ό.π. σελ. 388.

³⁰ Α.Α. Fatouros, “An international legal framework for energy”, ό.π., σελ. 377 επ.

με την οποία διευκρινίστηκε ότι τα κράτη, εξαιτίας της κυριαρχίας τους, διατηρούν το δικαίωμα – έναντι καταβολής ποσού «κατάλληλης» αποζημίωσης – να ανακαλέσουν δικαιώματα, τα οποία προηγουμένως είχαν παραχωρήσει σε αλλοδαπές επιχειρήσεις, επί των φυσικών πόρων που βρίσκονται στο υπέδαφός τους.

Ως αντίποδας στον Οργανισμό Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών (Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC) και της τακτικής που τα μέλη του ακολουθούσαν, με τη συνεχή αύξηση των τιμών των προϊόντων τους, στις 15 Νοεμβρίου 1974, ιδρύθηκε, στα πλαίσια του Συμβουλίου του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), ο **Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (Δ.Ο.Ε.) (International Energy Agency – IEA)**, με βασικό στόχο να συνδράμει τα κράτη στο συντονισμό μίας συλλογικής απάντησης στις κρίσιμες διαταραχές που έλαβαν χώρα, αναφορικά με την προσφορά πετρελαίου, μέσω της απελευθέρωσης των αποθεμάτων πετρελαίου έκτακτης ανάγκης στις αγορές. Ο Δ.Ο.Ε. προέβλεπε ένα ευρύ πρόγραμμα συνεργασίας των κρατών – μελών του σε ενεργειακά θέματα, και ανάμεσα στις κύριες αποστολές του, ορίστηκαν η δημιουργία και εφαρμογή ενός σχεδίου συνεργασίας για την ανάπτυξη των πόρων και την εξοικονόμηση ενέργειας, αλλά και για την ανάπτυξη νέων ενεργειακών πηγών, η δημιουργία ενός μηχανισμού κατάλληλου για τον περιορισμό της ζήτησης και για την κατανομή των πετρελαϊκών πόρων σε περιπτώσεις δυσχερειών εφοδιασμού, καθώς και η λειτουργία ενός κέντρου στατιστικών στοιχείων για την ενέργεια³¹.

Ο Δ.Ο.Ε. σήμερα απαρτίζεται από 28 κράτη - μέλη³². Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συμμετέχει στις διεργασίες του από την θέση του παρατηρητή και, παράλληλα, συντονίζει τις θέσεις των χωρών της Ε.Ε., καθώς και τις δραστηριότητες του Δ.Ο.Ε. με εκείνες. Ο Δ.Ο.Ε. ενεργεί πλέον ως σύμβουλος πολιτικής για τα κράτη – μέλη του, προσπαθώντας να εξασφαλίσει αξιόπιστη, οικονομική και καθαρή (πράσινη) ενέργεια για τα μέλη του³³. Συγχρόνως, συνεργάζεται στενά με τρίτες χώρες και γενικότερα με αυτές που αποτελούν σημαντικούς παραγωγούς και καταναλωτές ενέργειας, όπως η

³¹ Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 592.

³² Ως μέλη του Δ.Ο.Ε. μπορούν να γίνουν μόνο χώρες οι οποίες είναι μέλη του ΟΟΣΑ. Σήμερα μέλη του είναι όλα τα κράτη του ΟΟΣΑ, εκτός της Χιλής, Εσθονίας, Ισλανδίας, Ισραήλ, Μεξικό και Σλοβενίας, και αναλυτικότερα τα εξής : Αυστραλία, Αυστρία, Βέλγιο, Καναδάς, Τσεχία, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Νότια Κορέα, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

³³ www.iea.org/aboutus/whatwedo

Κίνα, η Ινδία και η Ρωσία, προκειμένου να εξευρεθούν λύσεις και να αντιμετωπιστούν ενεργειακά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Έχει, μάλιστα, διευρύνει το σκοπό του, εστιαζόμενος στα λεγόμενα “3ES” μίας τελεσφόρου ενεργειακής πολιτικής, ήτοι : α) στην ενεργειακή ασφάλεια, προωθώντας την ποικιλομορφία, την αποτελεσματικότητα και την ευελιξία σε όλους τους ενεργειακούς τομείς β) στην διασφάλιση σταθερής παροχής ενέργειας σε χώρες – μέλη του, προωθώντας την απελευθέρωση της αγοράς, για να τονωθεί η οικονομική ανάπτυξη και η εξάλειψη της ενεργειακής πενίας και τέλος γ) στην προστασία του περιβάλλοντος, η οποία έχει να κάνει με την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την προώθηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας (συμπεριλαμβανομένων και των Α.Π.Ε.), την ορθολογική ενεργειακή πολιτική, καθώς και τις πολυεθνικές ενεργειακές συνεργασίες πάνω στον εν λόγω τομέα^{34 35}.

Κατά καιρούς, ο Δ.Ο.Ε. έχει δεχθεί σκληρή κριτική, ιδιαιτέρως για την σχετικά αδιάφορη και ίσως επιπόλαιη στάση του απέναντι στην **θεωρία της κορύφωσης παραγωγής πετρελαίου ή κορύφωσης πετρελαίου** (συνηθέστερα γνωστή και ως peak oil), που αναφέρεται στην εκτίμηση ότι η παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου φτάνει σε ένα ανώτατο επίπεδο, το σημείο κορύφωσής της, από το οποίο, ύστερα, θα αρχίζει να μειώνεται σταδιακά. Ο Marion King Hubbert, εμπνευστής της, προέβλεψε ότι η παραγωγή πετρελαίου στις Η.Π.Α. θα αγγίξει το σημείο κορύφωσής της μεταξύ των ετών 1965 και 1970 και μετέπειτα, θα ακολουθούσε πτωτική καμπύλη, γνωστή ως καμπύλη Hubbert. Ο όρος της κορύφωσης πετρελαίου «τρομοκρατεί» διεθνώς, καθώς συνεπάγεται την εξάντληση των αποθεμάτων του φθηνού πετρελαίου. Είναι γεγονός ότι, στην εποχή μας, οι πετρελαϊκές εταιρίες έχουν εξορύξει την μεγαλύτερη ποσότητα πετρελαίου που ήταν εύκολο και οικονομικότερο να εξορυχτεί, η οποία βρισκόταν σχετικά κοντά στην επιφάνεια της γης και είχε χαμηλή περιεκτικότητα σε θείο, οπότε ήταν εύκολη η διύλιση του. Συνακόλουθα, το πετρέλαιο που έχει απομείνει στον πλανήτη είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται σε απομακρυσμένες περιοχές, μακριά από τις αγορές, σε μικρά ή χαμηλής ποιότητας πεδία και γι’ αυτό απαιτούνται περισσότερα χρήματα και ενέργεια για την εξόρυξη ή διύλισή του. Εξάλλου, σήμερα, εξαιτίας των συνεχώς αυξανόμενων ενεργειακών αναγκών του παγκόσμιου πληθυσμού, γίνεται κατανάλωση τετραπλάσιας ποσότητας πετρελαίου από αυτό που ανακαλύπτεται στα νέα κοιτάσματα.

³⁴ www.iea.org/aboutus/whatwedo

³⁵ en.wikipedia.org/wiki/International_energy_agency

Το πόνημα του Δ.Ο.Ε. το έτος 2008 με τίτλο “World Energy Outlook”, σύμφωνα με επιστημονικούς κύκλους, περιείχε εντελώς ανέφικτες προβλέψεις, ενώ επικεφαλής του σουηδικού πανεπιστημίου της Uppsala τόνισε ότι προφανώς οι εκθέσεις του διεθνούς οργανισμού αποτελούν «πολιτικά έγγραφα» (“political documents”)³⁶ και όχι επιστημονικές εκτιμήσεις. Η βρετανική εφημερίδα Guardian το έτος 2009, κατέγραψε μαρτυρία ανώτερου αξιωματούχου του Δ.Ο.Ε., ο οποίος υποστήριξε ότι ο οργανισμός σκόπιμα υποβάθμιζε τον κίνδυνο της κορύφωσης πετρελαίου, δεχόμενος πιέσεις των Η.Π.Α. Μάλιστα, πρώην αξιωματούχος του τόνισε ότι «ήταν επιτακτικό να μην θυμώσουν τους Αμερικάνους» και παραδέχτηκε ότι ο κόσμος έχει ήδη εισέλθει στην «ζώνη κορύφωσης πετρελαίου»³⁷.

Ο μη κυβερνητικός οργανισμός “Global Witness” ισχυρίστηκε, στην έκθεσή του “Heds in the sand”, μέσω των αναλυτών του, ότι, ο Δ.Ο.Ε. συνεχίζει να διατηρεί μία υπερβολικά αισιόδοξη και ως εκ τούτου παραπλανητική άποψη, σχετικά με την πιθανή μελλοντική παραγωγή πετρελαίου, αγνοώντας αξιόπιστα στοιχεία, έγκριτες εξωτερικές αναλύσεις και βασικά οικονομικά μεγέθη, τα οποία προτείνουν μία λιγότερο προληπτική προσέγγιση³⁸.

Στο παρελθόν, ο Δ.Ο.Ε. είχε επικριθεί και από περιβαλλοντικές ομάδες για υποτίμηση του ρόλου των τεχνολογιών Α.Π.Ε., υπέρ της πυρηνικής ενέργειας και των ορυκτών καυσίμων³⁹. Το 2009, μάλιστα, ο Guy Pearce δήλωσε ότι ο Δ.Ο.Ε. έχει πλήρως θέσει εκποδών την δυναμική των Α.Π.Ε. Σύμφωνα με το Energy Watch Group (EWG), έναν συνασπισμό επιστημόνων και πολιτικών, που αναλύει τις επίσημες προβλέψεις της βιομηχανίας ενέργειας, ο Δ.Ο.Ε. εμφάνιζε μία θεσμική προκατάληψη προς τις παραδοσιακές πηγές ενέργειας, όπως αυτές της αιολικής και ηλιακής ενέργειας. Για παράδειγμα, το 1998 ο οργανισμός είχε προβλέψει ότι η παγκόσμια συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από αιολικά συστήματα θα ανήρχετο σε 47,4 GW μέχρι το 2020, αλλά η έκθεση του EWG δήλωνε ότι στο επίπεδο αυτό θα έφθανε μέχρι τα τέλη του 2004, όπως πράγματι συνέβη⁴⁰.

³⁶ Terry Macalister, “Oil future world shortages are being drastically underplayed, say experts”, The Guardian, 12 Nov. 2009.

³⁷ Terry Macalister, Key oil figures were distorted by US pressure, says whistleblower, The Guardian, 9 Nov. 2009.

³⁸ Global Witness, “Heds in the sand : Governments Ignore the Oil Supply Crunch and Threaten the Climate”, Global Witness, 20 Oct. 2009, p. 45.

³⁹ Henning Gloystein, “Renewable energy becoming cost competitive, IEA says”, Reuters, 23 Nov. 2011.

⁴⁰ Rudolf Rechsteiner, “Wind Power in Context – A clean Revolution in the Energy Sector”, Energy Watch Group, Dec. 2008, p.10.

Ύστερα από την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Σοβιετική Ένωση, κατόπιν πρωτοβουλίας του τότε Ολλανδού Πρωθυπουργού Ruud Lubbers, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δουβλίνου, για πρώτη φορά, ξεκίνησαν διεθνείς διαπραγματεύσεις για την έναρξη ενεργειακής συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών της και των κρατών της πρώην ΕΣΣΔ, ούτως ώστε να ενισχυθεί η οικονομική ανόρθωση των δεύτερων και να βελτιωθεί η ασφάλεια εφοδιασμού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η συνεργασία αυτή θα ήταν επικερδής για αμφότερα τα δύο μέρη, καθώς οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίες κατείχαν σε πολύ μεγάλο βαθμό ενεργειακούς πόρους, είχαν ανάγκη την τεχνογνωσία και τα εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, ενώ στις τελευταίες δόθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο η δυνατότητα να απεξαρτηθούν, έστω και μερικώς, από τις χώρες του ΟΡΕC, όσον αφορά τις εισαγωγές πετρελαίου και γενικώς ενεργειακών πόρων.

Έτσι, στη Χάγη στις 17 Δεκεμβρίου 1991, υπεγράφη το **Καταληκτικό Έγγραφο της Διασκέψεως της Χάγης σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ενέργειας**. Μέχρι σήμερα, έχουν προσχωρήσει 51 κράτη, ήτοι, σχεδόν όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής ηπείρου, οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Ιαπωνία και η Μογγολία, καθώς και οι τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (ΕΟΚ, ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ). Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Ενέργειας ορίζει τέσσερεις ανώτατους στόχους, ήτοι : α) την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού των καταναλωτριών χωρών, β) την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού βαθμού αποδοτικότητας της παραγωγής, επεξεργασίας, μεταφοράς και διανομής ενέργειας, γ) την ενίσχυση της ασφάλειας των τεχνικών εγκαταστάσεων και των δικτύων και δ) την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε μία οικονομικά ανεκτή βάση⁴¹.

Στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ενέργειας, καταγράφηκε για πρώτη φορά σε ένα πολιτικό κείμενο - καθώς αυτό δεν διέθετε νομική ισχύ - η κοινή βούληση για συνεργασία στον τομέα της ενέργειας μεταξύ των συγκεκριμένων κρατών, αλλά αποτέλεσε και ένα πολύ σημαντικό βήμα για την υιοθέτηση του νομικά δεσμευτικού κειμένου, που υπογράφηκε ακολούθως, στις 17 Δεκεμβρίου 1994 στη Λισσαβόνα, της **Τελικής Πράξης της Διασκέψεως του Ευρωπαϊκού Χάρτη Ενέργειας**. Ως συνημμένα της, η Πράξη αυτή περιλαμβάνει την Συνθήκη του Χάρτη Ενέργειας (Παράρτημα 1), τις Αποφάσεις της Διασκέψεως (Παράρτημα 2) και το Πρωτόκολλο

⁴¹ Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 595.

του Χάρτη Ενέργειας αναφορικά με την ενεργειακή αποδοτικότητα και σχετικά περιβαλλοντικά ζητήματα (Παράρτημα 3). Συμμετοχή σε εκείνη έχουν τα ίδια κράτη με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ενέργειας, εκτός όμως από τις Η.Π.Α. και τον Καναδά.

Οι σημαντικότερες διατάξεις της Συνθήκης του Χάρτη Ενέργειας αφορούν την προστασία των επενδύσεων, την εμπορία ενεργειακών υλών και προϊόντων, τη διαμετακόμιση και την διευθέτηση των τυχόν διαφορών μεταξύ των κρατών. Ανάμεσα στις διατάξεις της, στο άρθρο 19, γίνεται αναφορά στην προστασία του περιβάλλοντος, αφού η ενέργεια αποτελεί μία από τις κύριες αιτίες μόλυνσης του περιβάλλοντος. Έτσι, τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μειώσουν στο ελάχιστο – με οικονομικά αποδεκτό τρόπο – τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο έδαφός τους, βασιζόμενα σε έναν τριμερή άξονα για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, τα εν λόγω κράτη, πρέπει να ενεργούν με αποδοτικό τρόπο ως προς το κόστος των διαφόρων δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν, να μεριμνούν για τη λήψη προληπτικών μέτρων και να συμφωνούν για την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».⁴²

1.4 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.4.1. Οι σημαντικότερες πτυχές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Ενέργειας

Η Ε.Ε. για πολλά έτη δεν είχε θεσμοθετήσει κοινή ενεργειακή πολιτική, καθώς αυτή ακριβώς ήταν η βούληση των κρατών – μελών της. Με άλλα λόγια, στον συγκεκριμένο τομέα, οι κυβερνήσεις των κρατών – μελών δεν επιθυμούσαν να

⁴² Σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», ο υπεύθυνος για την πρόκληση περιβαλλοντικής ζημίας πρέπει να πληρώνει την αντίστοιχη δαπάνη. Για πρώτη φορά έγινε η διατύπωση της εν λόγω αρχής το 1972, κατά την διάρκεια της σύστασης του ΟΟΣΑ. Έχει δυσανάλογα και κατά κόρον χρησιμοποιηθεί ως οικονομική έννοια, αφού η πρόκληση βλάβης του οικοσυστήματος δύναται να αποτιμηθεί σε χρήματα, την οποία μπορεί κάποιος να αγοράσει, καταβάλλοντας το ανάλογο τίμημα, βλ. Ιωάννη Κ. Καράκωστα, Περιβάλλον και Δίκαιο : Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 33-37.

εκχωρήσουν οποιασδήποτε φύσης ενεργειακές αρμοδιότητες⁴³. Από την άλλη, κατά την δεκαετία του 1950, όταν και υπογράφηκαν οι Συνθήκες που ίδρυσαν την Κοινότητα (ΕΥΡΑΤΟΜ και ΕΚΑΧ), η Ένωση ήταν αυτάρκης στον ενεργειακό τομέα, ενώ ήδη ήλπιζε να αντικαταστήσει την παραδοσιακή ενέργεια του άνθρακα με αυτήν του ατόμου. Τότε, κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει, ούτε και να φανταστεί, την μετέπειτα απόλυτη κυριαρχία και δεσπόζουσα θέση του πετρελαίου στην κοινοτική, αλλά και παγκόσμια αγορά.

Χρονικά, η κοινή ενεργειακή πολιτική άρχισε να διαμορφώνεται μετά τον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ (ή αλλιώς Δ' αραβοϊσραηλινό πόλεμο), ο οποίος διήρκεσε από τις 6 έως τις 16 Οκτωβρίου 1973, ελάχιστα χρονικά, όμως, είχε μεγάλης έκτασης συνέπειες για τα ευρωπαϊκά κράτη. Τότε, οι αραβικές χώρες – εξαγωγείς πετρελαίου έθεσαν εμπάργκο, για κάποιο διάστημα, στις εξαγωγές τους, ενώ παράλληλα, μείωσαν τα γενικά επίπεδα παραγωγής πετρελαίου και προέβησαν σε μονομερείς αυξήσεις των τιμών του. Η ανασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού του μεγαλύτερου εισαγωγέα πετρελαίου - των κρατών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας - ήταν έκδηλη και ήδη μετά τα παραπάνω περιστατικά, άρχισαν να τίθενται κάποιοι πρωταρχικοί ενεργειακοί στόχοι και να λαμβάνονται ορισμένα μέτρα για την μείωση της έντονης εξάρτησης από τις εισαγωγές πετρελαίου και ενεργειακών προϊόντων γενικότερα.

Ένα ιδιαίτερος σημαντικό βήμα έγινε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992/1993), όπου προστέθηκε στο άρθρο 3 της ΣΕΚ ως στόχος η λήψη μέτρων στον τομέα της ενέργειας (άρθρο 3 στοιχ. υ), αλλά και νέες διατάξεις αναφορικά με τα διευρωπαϊκά δίκτυα και την προστασία του περιβάλλοντος, οι οποίες αφορούσαν την ενέργεια.

Όσπου, έφτασε η εποχή – σταθμός που αφορά τη σύναψη της Συνθήκης της Λισσαβόνας, η οποία υπογράφηκε στις 17 Δεκεμβρίου 2007 από τα κράτη – μέλη της Ε.Ε. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας/Συνθήκη για την Λειτουργία της Ε.Ε., η έναρξη της οποίας τοποθετήθηκε την 1^η Δεκεμβρίου 2009, εισάγει για πρώτη φορά ένα ειδικό κεφάλαιο για μία Ευρωπαϊκή Πολιτική της Ενέργειας, **το άρθρο 194 ΣΛΕΕ**. Σύμφωνα, λοιπόν με το άρθρο 194 παρ. 1 ΣΛΕΕ, η Ενεργειακή Πολιτική της Ε.Ε. έχει τους κατωτέρω τέσσερεις στόχους:

- να διασφαλίζει την λειτουργία της αγοράς ενέργειας
- να διασφαλίζει τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης

⁴³ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 15.

- να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση ενέργειας, καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και
- να προωθεί την διασύνδεση των ενεργειακών δικτύων.

Η θεσμοθέτηση ειδικού κεφαλαίου για την ενέργεια έχει διττό νόημα. Κατ' αρχάς, έχει πολιτικό ρόλο, καθώς με αυτό φάνηκε η ιδιαίτερη σημασία που διαδραματίζει για την Ε.Ε. μία κοινή ενεργειακή πολιτική. Παράλληλα, λόγω της ύπαρξης συγκεκριμένης ιεραρχίας των κανόνων δικαίου στον κοινοτικό χώρο, υπερτονίζεται η υπεροχή του Δικαίου των Συνθηκών απέναντι στο παράγωγο δίκαιο.

Στον τομέα της ενέργειας, δεν υφίσταται αποκλειστική αρμοδιότητα της Ε.Ε. να νομοθετεί και εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις. Για την ενεργειακή πολιτική, η Ε.Ε. έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη – μέλη, καθώς εκείνη (η ενεργειακή πολιτική) παραμένει αρμοδιότητα και ευθύνη του κάθε κράτους – μέλους, «καθ' ο μέτρο αυτό διατηρεί το δικαίωμα να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, να επιλέγει τις πηγές ενέργειας και τη γενικότερη δομή του ενεργειακού εφοδιασμού του⁴⁴». Όπως και σε κάθε άλλη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ένωσης, έτσι και στην Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική, ισχύει η αρχή της επικουρικότητας⁴⁵, η οποία διαμορφώθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η Ένωση μπορεί να παρέμβει σε τομείς οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη – μέλη και δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης. Επομένως, η Ε.Ε. επιβάλλεται να δραστηριοποιείται σε τομείς, οι οποίοι δεν άπτονται της αποκλειστικής της αρμοδιότητας, αποκλειστικά και μόνο, όταν η δράση της δύναται να επιτύχει καλύτερο αποτέλεσμα από αυτό των εκάστοτε εθνικών κυβερνήσεων.

Τα όργανα της Κοινότητας που είναι υπεύθυνα για την έκδοση παραγώγου δικαίου, ήτοι Κανονισμών, Οδηγιών και Αποφάσεων, έχουν μέχρι σήμερα προβεί σε τρεις δεσμίδες μέτρων που αφορούν τα ενεργειακά ζητήματα. Η πρώτη δέσμη μέτρων αφορά νομοθετήματα από το 1996 έως το 1998⁴⁶, ενώ η δεύτερη δέσμη μέτρων από το

⁴⁴ Βλ. άρθρο 194 παρ. 2 εδ. β της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

⁴⁵ Άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).

⁴⁶ Η πρώτη δέσμη μέτρων συμπεριλαμβάνει : α) για τον ηλεκτρισμό, την Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ L 27 της 30.1.1997) και β) για το φυσικό αέριο, την Οδηγία 98/30/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουνίου 1998 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου (ΕΕ L 204 της 21.7.1998).

2003 έως το 2005⁴⁷. Η τελική δέσμη μέτρων, η οποία ισχύει σήμερα, ήτοι η **Τρίτη δέσμη μέτρων για την εσωτερική αγορά ενέργειας**, δημοσιεύθηκε στις 14 Αυγούστου 2009 και επιφέρει ριζική αναδιάταξη όσον αφορά το πλαίσιο λειτουργίας και συνεργασίας των ρυθμιστικών αρχών και των διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς. Αφορά τα εξής νομοθετήματα⁴⁸ :

- ο την **Οδηγία 2009/72/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της Οδηγίας 2003/54/EK.
- ο την **Οδηγία 2009/73/EK** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/55/EK.
- ο τον **Κανονισμό EK/713/2009** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, για την ίδρυση Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ – ACER).
- ο τον **Κανονισμό EK/714/2009** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση του κανονισμού EK/1228/2003.
- ο τον **Κανονισμό EK/715/2009** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους όρους πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου και την κατάργηση του κανονισμού EK/1775/2005.

⁴⁷ Η δεύτερη δέσμη μέτρων συμπεριλαμβάνει : α) για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, την Οδηγία 2003/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της Οδηγίας 96/92/EK (*EE L 176, 15.07.2003*) και τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1228/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους όρους πρόσβασης στο δίκτυο για τις διασυνοριακές ανταλλαγές ηλεκτρικής ενέργειας και β) για την αγορά φυσικού αερίου, την Οδηγία 2003/55/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της Οδηγίας 98/30/EK (*EE L 176, 15.07.2003*) και τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1775/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Σεπτεμβρίου 2005 περί όρων πρόσβασης στα δίκτυα μεταφοράς φυσικού αερίου (*EE L 289 της 3.11.2005*).

⁴⁸ Δ. Α. Λελοβίτης, Μ. Π. Θωμαδάκης, Γ. Ε. Κουτζούκος, Τρίτη δέσμη κοινοτικών νομοθετημάτων εσωτερικής αγοράς ενέργειας : Ο ρόλος των Ρυθμιστικών Αρχών και των Διαχειριστών Δικτύων, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009, σελ. 651.

Η Τρίτη δέσμη μέτρων στοχεύει στην προώθηση του ανταγωνισμού των περιφερειακών αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, με στόχο την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Ως αφετηρία των νέων ρυθμίσεων τέθηκαν η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των ρυθμιστικών αρχών ενέργειας και μία νέου τύπου συνεργασία μεταξύ Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών, εθνικών Διαχειριστών και Επιτροπής, μέσω της δημιουργίας νέων ανεξάρτητων οργάνων που θα έχουν ως αρμοδιότητές τους την εποπτεία και ρύθμιση των διασυνοριακών ανταλλαγών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη.

Η σημαντική ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των Εθνικών Ρυθμιστικών Αρχών, οι οποίες βρίσκονται εγγύτερα στους ρυθμιζόμενους φορείς σε σχέση με τα περιφερειακά όργανα, είναι εξαιρετικά καίρια για την άσκηση αποτελεσματικότερου ελέγχου και εποπτείας στη λειτουργία των αγορών και του ελεύθερου ανταγωνισμού. Έτσι, αυτές, αναλαμβάνουν πλέον την διοικητική εποπτεία των Ανεξάρτητων Διαχειριστών του Συστήματος και των Διαχειριστών Συστήματος Μεταφοράς, σχετικά με τον κύριο του συστήματος, τον προγραμματισμό των επενδύσεων, την τιμολόγηση των υπηρεσιών⁴⁹ και την συμμόρφωση με τους όρους των αδειών. Επιπλέον, οι Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές έχουν – μεταξύ άλλων – δικαίωμα πρόσβασης σε όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, λήψης νομικά δεσμευτικών αποφάσεων, διενέργειας επιθεωρήσεων και δυνατότητας επιβολής ποινών και προστίμων στους Διαχειριστές. Είναι εύλογο ότι, για να έχουν τη δυνατότητα να ασκούν όλες τις παραπάνω αρμοδιότητες διαφανώς και με ορθό τρόπο, θεσμοθετήθηκε, επιπλέον, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους : τα κράτη – μέλη οφείλουν να διασφαλίσουν στις ρυθμιστικές αρχές πραγματική νομική και διοικητική αυτονομία, ανεξαρτησία λήψης αποφάσεων, οικονομική ανεξαρτησία.

Ιδιαίτερα καινοτόμο στοιχείο της Τρίτης δέσμης, επίσης, υπήρξε η ίδρυση του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας (ΟΣΡΑΕ). Ο ΟΣΡΑΕ είναι ένα κεντρικό ρυθμιστικό όργανο, μία κοινοτική ανεξάρτητη αρχή με σαφείς αρμοδιότητες και, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, διαθέτει εξουσία έκδοσης ατομικών ρυθμιστικών αποφάσεων. Συμβάλλει σημαντικά στην εντατικοποίηση της συνεργασίας μεταξύ των Ρυθμιστικών Αρχών των κρατών – μελών. Παρακολουθεί δε, την λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου και την τήρηση της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας από τα κράτη – μέλη, ενώ ιδίως

⁴⁹ Με τις νέες ρυθμίσεις των άρθρων 37.6, 37.7, 41.6 και 41.7 των Οδηγιών για την ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο αντίστοιχα, ο καθορισμός των ρυθμιζόμενων τιμολογίων χαρακτηρίζεται ως αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών ανεξάρτητων αρχών.

αναλαμβάνει την εποπτεία του έργου των Διαχειριστών και την συμμετοχή στον προγραμματισμό επενδύσεων. Οι Εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές υποχρεούνται πλέον να συνεργάζονται μεταξύ τους, αλλά και με το νεοσύστατο ΟΣΡΑΕ, προκειμένου να λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν διασυνοριακά ζητήματα. Οι Ρυθμιστικές Αρχές είναι πια αρμόδιες για την εφαρμογή και εκτέλεση των νομικά δεσμευτικών αποφάσεων του ΟΣΡΑΕ και της Επιτροπής, αλλά και γενικότερα, υποχρεούνται να διασφαλίζουν την τήρηση του συνόλου της κοινοτικής νομοθεσίας για την ενέργεια, έναντι όλων των δραστηριοποιούμενων στις σχετικές αγορές.

Σε γενικές γραμμές, ο ΟΣΡΑΕ διαθέτει τέσσερα είδη αρμοδιοτήτων : γνωμοδοτικές, εποπτικές, συμβουλευτικές, αλλά και αποφασιστικές. Οι γνωμοδοτικές του αρμοδιότητες συνίστανται κυρίως στην δημοσίευση γνώμων και συστάσεων προς τα ευρωπαϊκά κοινοτικά όργανα (ήτοι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Επιτροπή και το Συμβούλιο), αλλά και προς τις εθνικές ανεξάρτητες αρχές και τους Διαχειριστές συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Οι εποπτικές αρμοδιότητες αφορούν την συνολική παρακολούθηση και έλεγχο του Δικτύου Διαχειριστών, καθώς και την συγκεκριμένη λειτουργία των αγορών ενέργειας των κρατών – μελών, οι οποίες θα πρέπει να συμμορφώνονται με το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο. Ιδιαίτερως, ο ΟΣΡΑΕ παρατηρεί εάν τηρούνται οι υποχρεώσεις των χωρών για ύπαρξη διαφάνειας και απελευθέρωσης των αγορών, αλλά και την εξασφάλιση της προστασίας του καταναλωτικού κοινού. Οι συμβουλευτικές αρμοδιότητες του ΟΣΡΑΕ έχουν αποδέκτη την Επιτροπή, καθώς παρέχει σε αυτή γενικές συμβουλές, για μείζονα ενεργειακά ζητήματα. Τέλος, οι αποφασιστικές αρμοδιότητες του Οργανισμού αφορούν διάφορα τεχνικά ζητήματα, μπορεί να σχετίζονται με τον ορισμό του Ανεξάρτητου Διαχειριστή, συμπεριλαμβάνουν ζητήματα επίλυσης διαφορών μεταξύ σε δύο ή περισσότερων κρατών, ενώ, παράλληλα, ο ΟΣΡΑΕ δύναται να καθορίζει το θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζεται και ισχύει στις ανωτέρω περιπτώσεις.

Επιπροσθέτως, με την Τρίτη Δέσμη, θεσμοθετείται και η υποχρεωτική συνεργασία ανάμεσα στους Διαχειριστές Συστημάτων Μεταφοράς, με στόχο την εναρμόνιση όλων των κανόνων που διέπουν την μεταφορά ενέργειας στην Ευρώπη, καθώς και τον συντονισμένο προγραμματισμό των επενδύσεων σε υποδομές διασυνοριακού ενδιαφέροντος.

Μαζί με την Τρίτη δέσμη μέτρων, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, κατόπιν προτάσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έθεσαν μέτρα,

προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή η πρωτοβουλία 20-20-20⁵⁰. Η υιοθέτηση αυτής της πρωτοβουλίας, μεταφράζεται ως εξής: Μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% ως προς τα επίπεδα του 1990, αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών στη συνολική ενεργειακή παραγωγή σε ποσοστό 20%, σε σύγκριση με το σημερινό (8,5%) και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20% έως το 2020.

1.4.2. Η διασύνδεση της Ενεργειακής Πολιτικής με την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ένωσης

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, πραγματοποιήθηκε η αναβάθμιση της ενέργειας σε πολιτική της Ένωσης. Η ενέργεια και τα συνδεδεμένα με αυτή θέματα συναρτήθηκαν άμεσα με την προστασία του περιβάλλοντος και με την ήδη προϋπάρχουσα ευρωπαϊκή πολιτική περιβάλλοντος. Η Ευρωπαϊκή Περιβαλλοντική Πολιτική βασίζεται στο άρθρο 174 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και υπέρτατος στόχος της είναι η εξασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Στο άρθρο 191 παρ. 2 ΣΛΕΕ ορίζεται ότι η πολιτική της Ένωσης στον τομέα αυτό αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας⁵¹. Κατά το άρθρο 11 ΣΛΕΕ και σύμφωνα με την αρχή της ενσωμάτωσης, οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών δράσεων της Ένωσης, δηλαδή να αποτελούν συνιστώσα για όλες τις άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη. Λογικό και επόμενο, λοιπόν, η αειφόρος ανάπτυξη να καλύπτει και την ευρωενωσιακή Πολιτική της Ενέργειας, όπως και οποιαδήποτε άλλη.

Οι δύο αυτές πολιτικές της Ε.Ε. (Πολιτική της Ενέργειας και Πολιτική Περιβάλλοντος) αλληλοσυμπληρώνονται και το αποκορύφωμά τους εντοπίζεται στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής^{52 53}. Δεν χωρεί αμφισβήτηση πως η αναζήτηση,

⁵⁰ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, ό.π. σελ. 246.

⁵¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 24.

⁵² Γεώργιος Δ. Κρεμλής, Η ενέργεια και το περιβάλλον, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009, σελ. 678.

ο εντοπισμός και η διαχείριση των πηγών ενέργειας, όπως και η χρήση τους, που είναι αναγκαία για την επιβίωση και την ανάπτυξη, έχουν άμεσες επιπτώσεις στα περιβαλλοντικά αγαθά. Από το στάδιο εντοπισμού, διαχείρισης, αλλά και χρησιμοποίησης των πηγών ενέργειας, είναι επιβεβλημένο να σταθμίζεται πάντοτε και ο κρίσιμος παράγων της προστασίας του περιβάλλοντος. Είναι γεγονός ότι η παραγωγή και εκμετάλλευση της ενέργειας γενικά δύνανται να δημιουργήσουν αξιοσημείωτες συνέπειες για το φυσικό περιβάλλον⁵⁴, όπως άλλωστε και κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα. Μέσω της προώθησης των Α.Π.Ε., οι δύο βασικές επιδιώξεις της Κοινότητας, που αφορούν αφενός στην οικονομική και αφετέρου στην οικολογική ανάπτυξη, συνδυάζονται τέλεια και εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

Οι βασικοί και θεμελιώδεις στόχοι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Περιβάλλοντος, όπως η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητάς του, η προστασία της υγείας των ανθρώπων και η συνετή και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, εξυπηρετούνται με τον καλύτερο τρόπο μέσω της προώθησης των Α.Π.Ε. Εξάλλου, ήδη είναι ιδιαιτέρως εμφανής ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει η Πολιτική Περιβάλλοντος στο ρυθμιστικό πλαίσιο της ενέργειας και δη των Α.Π.Ε. Από την άλλη, είναι σαφώς τεκμηριωμένο το ότι οι Α.Π.Ε. και τα αντίστοιχα έργα που λαμβάνουν χώρα για την κατασκευή τους, δεν χαρακτηρίζονται το δίχως άλλο ως επιτρεπόμενες και φιλικές προς το περιβάλλον δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υποχρεωτική θεσμοθέτηση των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) κατά κανόνα σε όλες τις εγκαταστάσεις ενεργειακών έργων, προκειμένου να υπάρχει εξαρχής μία εμπεριστατωμένη και άκρως λεπτομερής εκτίμηση των συνεπειών και επιπτώσεων για το περιβάλλον (με έμφαση στις αρνητικές, αλλά και αναφορά στις θετικές) και η στάθμισή τους με το όφελος από τις εκάστοτε σχεδιαζόμενες δραστηριότητες. Η αρχή της αειφορίας ή της βιώσιμης ανάπτυξης⁵⁵ είναι εκείνη η πρωταρχική αρχή, η οποία επιβάλλεται να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, για να καθίσταται επιτρεπτή η παραγωγή και η χρήση κάθε μορφής ενέργειας.

⁵³ Για τις κλιματικές αλλαγές, βλ. και Κωνσταντίνου Δαγκλή, Η ατμοσφαιρική αναθέρμανση : Προβλήματα, πολιτικές και στρατηγικές, ευρωπαϊκές και ελληνικές, Περιβάλλον και Δίκαιο, Τεύχος 2, 2003, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 333-342.

⁵⁴ Μαρία Κ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας. Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 297.

⁵⁵ Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, ό.π. σελ. 30-31.

Είναι επομένως φανερό ότι η αξιοποίηση και προώθηση των Α.Π.Ε. οδηγούν στον τέλειο συγκερασμό των δύο κοινών και αλληλεξαρτώμενων πολιτικών της Ε.Ε., παρέχοντας, αφενός κοινωνικοοικονομική ευημερία για τον άνθρωπο και αφετέρου προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών.

1.5 ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ως Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας ορίζονται «οι μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η αιολική ενέργεια, η ηλιακή ενέργεια, η ενέργεια κυμάτων, η παλιρροϊκή ενέργεια, η βιομάζα, τα αέρια που εκλύονται από χώρους υγειονομικής ταφής και από εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, τα βιοαέρια, η γεωθερμική ενέργεια, η υδραυλική ενέργεια που αξιοποιείται από υδροηλεκτρικούς σταθμούς»⁵⁶. Από αυτές, η ηλιακή ενέργεια, η γεωθερμική ενέργεια και η βιομάζα χρησιμοποιούνται για παραγωγή είτε ηλεκτρισμού είτε θερμότητας, ενώ η αιολική και η υδροηλεκτρική ενέργεια αποκλειστικά για την παραγωγή ηλεκτρισμού.

1.5.1 Ηλιακή Ενέργεια

Με τον όρο ηλιακή ενέργεια εννοείται το σύνολο των διαφόρων μορφών ενέργειας που προέρχονται από τον ήλιο. Τέτοιες είναι το φως ή φωτεινή ενέργεια, η θερμότητα ή θερμική ενέργεια, καθώς και διάφορες ακτινοβολίες ή ενέργεια ακτινοβολίας⁵⁷. Αναλυτικότερα, το φως και η θερμότητα που ακτινοβολούνται, απορροφούνται από στοιχεία και ενώσεις στη γη και μετατρέπονται σε άλλες μορφές ενέργειας. Η ηλιακή ενέργεια, ακριβώς επειδή προέρχεται από τον ήλιο, είναι πρακτικά ανεξάντλητη, επομένως για την αξιοποίησή της δεν υφίστανται χρονικοί και χωρικοί περιορισμοί. Σήμερα, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, αξιοποιείται ένα ιδιαίτερα μικρό ποσοστό ηλιακής ενέργειας σε σχέση με εκείνη που καταφθάνει στην επιφάνεια της

⁵⁶ Βλ. άρθρο 2 παρ. 2 Ν. 3468/2006.

⁵⁷ el.wikipedia.org/wiki/Ηλιακή_ενέργεια

γης, μέσω τριών ειδών συστημάτων : των θερμικών ηλιακών συστημάτων, των παθητικών ηλιακών συστημάτων και των φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Τα θερμικά ηλιακά συστήματα, μέσω των ηλιακών συλλεκτών που διαθέτουν, απορροφούν την ηλιακή ενέργεια και ακολούθως, την μεταφέρουν με την μορφή θερμότητας σε κάποιο ρευστό υλικό. Χαρακτηριστικό και άκρως συνηθισμένο παράδειγμα θερμικού ηλιακού συστήματος (που συναντάται συχνά και στην Ελλάδα) αποτελεί ο γνωστός σε όλους ηλιακός θερμοσίφωνας, ο οποίος μεταφέρει την ηλιακή ενέργεια που απορροφά με την μορφή του παραγόμενου ζεστού νερού.

Τα παθητικά ηλιακά συστήματα χρησιμοποιούνται κυρίως στα κτίρια και αξιοποιούν την ηλιακή ενέργεια για θέρμανση των χώρων το χειμώνα, καθώς και για παροχή φυσικού φωτισμού. Αυτό το πράττουν καθώς συλλέγουν την ηλιακή ενέργεια, την αποθηκεύουν υπό μορφή θερμότητας και τη διανέμουν στο χώρο. Τα κτίρια αυτά χαρακτηρίζονται ως βιοκλιματικά και στην Ελλάδα συναντώνται κυρίως στην Αττική και στην Μακεδονία, αφορούν, δε, ως επί το πλείστον, κατοικίες και εκπαιδευτικά κτίρια (όπως το 7^ο Δημοτικό Σχολείο και το 8^ο Νηπιαγωγείο στο Ρέθυμνο Κρήτης).

Τα φωτοβολταϊκά συστήματα μετατρέπουν άμεσα την ηλιακή ακτινοβολία σε ηλεκτρική ενέργεια, εκμεταλλευόμενα το λεγόμενο φωτοβολταϊκό φαινόμενο. Το υλικό που χρησιμοποιείται περισσότερο στην κατασκευή των φωτοβολταϊκών ή ηλιακών στοιχείων (ήτοι των στοιχείων μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η μετατροπή της ηλιακής σε ηλεκτρική ενέργεια), είναι το πυρίτιο και αποτελεί την πρώτη ύλη για το 90% της αγοράς φωτοβολταϊκών. Σήμερα, τα συστήματα αυτά, εφαρμόζονται παγκοσμίως σε μία πληθώρα περιπτώσεων με ποικίλες ενεργειακές απαιτήσεις. Οι πιο συνηθισμένες εφαρμογές των φωτοβολταϊκών συστημάτων είναι τέσσερις και αφορούν^{58 59}:

- Καταναλωτικά προϊόντα. Κυρίως σχετίζεται με μικρής κλίμακας εφαρμογές και αυτά χρησιμοποιούνται σε τροχόσπιτα, σκάφη αναψυχής, στον εξωτερικό φωτισμό κήπων κτλ.
- Απομονωμένα ή αυτόνομα φωτοβολταϊκά συστήματα, για κάλυψη αναγκών ενός εξοχικού, μίας κατοικίας ή ενός μικρού οικισμού, μη

⁵⁸ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 45.

⁵⁹ http://www.cres.gr/kape/energeia_politis/energeia_politis_photovol.htm

διασυνδεδεμένων στο Δίκτυο. Επίσης, αυτά τα συστήματα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας χρησιμοποιούνται για άντληση και καθαρισμό νερού, αφαλάτωση, ηλεκτροδότηση ιερών μονών, εξωτερικό φωτισμό πάρκων, δρόμων, αεροδρομίων, τηλεπικοινωνιακών αναμεταδοτών.

- Μεγάλα φωτοβολταϊκά συστήματα, συνδεδεμένα στο Δίκτυο για παραγωγή ενέργειας. Αναφέρονται κυρίως σε μεγέθη ισχύος από 50 kW έως μερικά MW, όπου η ενέργεια που παράγεται διοχετεύεται απευθείας στο Δίκτυο.
- Διασυνδεδεμένα φωτοβολταϊκά συστήματα – Οικιακός τομέας. Τα συστήματα αυτά έχουν ισχύ από 1,5 kW έως 20kW και εγκαθίστανται σε στέγες κτιρίων ή στις προσόψεις αυτών. Η παραγόμενη ενέργεια χρησιμοποιείται κατευθείαν για τις ανάγκες του κτιρίου και των ιδιοκτητών του, ενώ η πλεονάζουσα (ενέργεια) διοχετεύεται στο ηλεκτρικό Δίκτυο.

Οι πρώτες προσπάθειες εγκατάστασης φωτοβολταϊκών τεχνολογιών στην Ελλάδα τοποθετούνται χρονικά το έτος 1982 και προέρχονται από την ΔΕΗ, με την κατασκευή φωτοβολταϊκού σταθμού ισχύος 100kW στην Κύθνο, αλλά και με την ταυτόχρονη δημιουργία του αυτόματου σταθμού ισχύος 50kW στην Αγία Ρούμελη στα Σφακιά της Κρήτης. Έκτοτε, έχουν εγκατασταθεί μικρότερα φωτοβολταϊκά συστήματα σε διάφορα νησιά, όπως η Γαύδος και τα Αντικύθηρα. Επιπλέον, είναι σημαντική η εξελισσόμενη τοποθέτηση φωτοβολταϊκών πλαισίων σε φάρους, όπως και η εκμετάλλευσή τους για φωτισμό δρόμων διαφόρων Δήμων, όπως του Δήμου Αλίμου Αττικής. Στον εθνικό αερολιμένα «Ελευθέριος Βενιζέλος» έχει τοποθετηθεί μεγάλο φωτοβολταϊκό σύστημα στον χώρο του μετρό και υπολογίζεται πως σε χρονικό διάστημα δύο μόνο ετών από την έναρξη της λειτουργίας του έγινε εξοικονόμηση περίπου 15.000kW ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης, δεν είναι λίγοι οι οικιακοί καταναλωτές που έχουν προβεί σε εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων που είναι διασυνδεδεμένα με τη ΔΕΗ, σε κτίρια ή μικρές επιχειρήσεις, μέσω των οποίων παράγεται ηλεκτρική ενέργεια.

1.5.2 Αιολική Ενέργεια

Ως αιολική ενέργεια ορίζεται η ενέργεια που παράγεται από την εκμετάλλευση του πνέοντος ανέμου. Πιο συγκεκριμένα, η κινητική ενέργεια, η οποία δημιουργείται από την δύναμη των ανέμων, μετατρέπεται σε μηχανική ή και ηλεκτρική ενέργεια. Η εκμετάλλευση της ενέργειας του ανέμου από τον άνθρωπο αποτελεί μία πρακτική που βρίσκει τις ρίζες της στα αρχαία χρόνια. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εκμετάλλευσης της αιολικής ενέργειας είναι τα ιστία (πανιά) των πρώτων ιστιοφόρων και οι ανεμόμυλοι^{60 61}.

Στη σημερινή εποχή, για την αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας, χρησιμοποιούνται οι ανεμογεννήτριες. Οι ανεμογεννήτριες είναι μηχανές, οι οποίες μετατρέπουν την κινητική ενέργεια των ανέμων σε ηλεκτρική ενέργεια. Η μετατροπή αυτή γίνεται ως εξής : Αρχικά, με την περιστροφή του άξονα της λεγόμενης πτερωτής, η κινητική ενέργεια του ανέμου μετατρέπεται σε μηχανική ενέργεια. Ακολούθως, με τη βοήθεια της γεννήτριας, επιτυγχάνεται η μετατροπή της μηχανικής ενέργειας σε ηλεκτρική. Οι ανεμογεννήτριες διαχωρίζονται σε :

α) Ανεμογεννήτριες σταθερής ταχύτητας, όπου η ανεμογεννήτρια είναι απευθείας συνδεδεμένη στο Δίκτυο,

β) Ανεμογεννήτριες μεταβλητής ταχύτητας, όπου εφαρμόζεται αεροδυναμικός έλεγχος κλίσης πτερυγίων και

γ) Ανεμογεννήτριες μεταβλητής ταχύτητας, με γεννήτρια επαγωγής διπλής τροφοδότησης, όπου η γεννήτρια ελέγχεται από τον μετατροπέα ισχύος.

Οι πιο συνηθισμένες εφαρμογές των αιολικών συστημάτων αφορούν :

- Πρώτον, απομονωμένα αυτόνομα αιολικά συστήματα για κάλυψη των αναγκών ενός εξοχικού ή κατοικίας ή ενός κτιρίου.
- Δεύτερον, αιολικά συστήματα διασυνδεδεμένα στο ηλεκτρικό δίκτυο για παραγωγή ενέργειας.
- Τρίτον, αιολικά συστήματα για αφαλάτωση.

Το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται από τις ανεμογεννήτριες είτε καταναλώνεται επιτόπου, είτε εγχέεται και διοχετεύεται στο ηλεκτρικό Δίκτυο, προκειμένου να καταναλωθεί αλλού. Μάλιστα, σε περιπτώσεις όπου η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια τυγχάνει να είναι περισσότερη από τη ζήτηση, αποθηκεύεται και

⁶⁰ www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=287

⁶¹ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ό.π. σελ. 28.

μπορεί να χρησιμοποιηθεί αργότερα, όταν η ζήτηση είναι μεγαλύτερη από την παραγωγή. Η αποθήκευση καθίσταται δυνατή με δύο τρόπους και εξαρτάται από το μέγεθος της παραγόμενης ενέργειας. Έτσι, συνήθως για μικρής κλίμακας παραγωγικές μη διασυνδεδεμένες στο κεντρικό Δίκτυο μονάδες, προτιμούνται οι ηλεκτρικοί συσσωρευτές (ή αλλιώς μπαταρίες) ως μέθοδος αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ όταν η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια είναι μεγάλη, χρησιμοποιείται η μέθοδος της άντλησης ύδατος με χρήση ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από ανεμογεννήτριες και η ταμίευσή του σε τεχνητές λίμνες κατασκευασμένες σε υψόμετρο.

Το πρώτο αιολικό πάρκο που δημιουργήθηκε παγκοσμίως είναι εκείνο της Κύθνου το 1982. Ύστερα από το 1994, μετά την ψήφιση του Ν. 2244/1994, εγκαταστάθηκαν αιολικά πάρκα σε αρκετές περιοχές, όπως η Άνδρος, η Χίος, η Σάμος, η Λήμνος, η Κρήτη και η Εύβοια. Το αιολικό δυναμικό της Ελλάδας είναι άκρως επιβλητικό για την κατασκευή αιολικών συστημάτων, με τις περιοχές του Αιγαίου, της Κρήτης, της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Πελοποννήσου να αποτελούν περιοχές με συχνούς και έντονους ανέμους.

Μία κατηγορία αιολικών πάρκων που ελάχιστα έχει αξιοποιηθεί στη χώρα αποτελούν τα πλωτά υπεράκτια αιολικά πάρκα, τα οποία κατασκευάζονται μέσα στη θάλασσα και με αυτόν τον τρόπο δεν υποβαθμίζεται η αισθητική εικόνα πολλών κατοικημένων και τουριστικά ελκυστικών περιοχών, όπως των νησιών του Αιγαίου Πελάγους.

1.5.3. Βιομάζα

Βιομάζα είναι το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα των προϊόντων, αποβλήτων και υπολειμμάτων που προέρχονται από τη γεωργία (συμπεριλαμβανομένων των φυτικών και των ζωικών ουσιών), τη δασοκομία και τις συναφείς βιομηχανίες, καθώς και το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα των βιομηχανικών και αστικών αποβλήτων, όπως ορίζεται στην Οδηγία 2001/77/ΕΚ. Η βιομάζα είναι η πιο παλιά και διαδεδομένη ανανεώσιμη πηγή ενέργειας. Ο πρωτόγονος άνθρωπος, για να ζεσταθεί και να τραφεί, χρησιμοποίησε την θερμότητα από την καύση ξύλων, ένα είδος βιομάζας. Η βιομάζα

είναι αποτέλεσμα της φωτοσυνθετικής δραστηριότητας των φυτικών οργανισμών, χερσαίας ή υδρόβιας προέλευσης. Τα φυτά μετασχηματίζουν την ηλιακή ενέργεια με μία σειρά διεργασιών. Οι βασικές πρώτες ύλες για αυτό, είναι το νερό και το διοξείδιο του άνθρακα, που υπάρχουν άφθονα στη φύση.

Με άλλα λόγια, η βιομάζα χρησιμοποιεί τους υδατάνθρακες των φυτών (κυρίως αποβλήτων της βιομηχανίας, όπως ξύλου, αστικών αποβλήτων, τροφίμων και ζωοτροφών), με σκοπό να απελευθερώσει την ενέργεια που δεσμεύτηκε από το φυτό κατά την φωτοσύνθεση. Ο όρος βιομάζα χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει⁶² :

1. Τα υλικά ή τα υποπροϊόντα και κατάλοιπα της φυσικής, ζωικής, δασικής και αλιευτικής παραγωγής.
2. Τα υποπροϊόντα τα οποία προέρχονται από την βιομηχανική επεξεργασία των υλικών αυτών [για παράδειγμα, ένα εργοστάσιο επεξεργασίας και παραγωγής ξυλείας μπορεί να αξιοποιήσει τα υπολείμματα κορμποπλατιάς (ξυλείας) για ενεργειακή αξιοποίηση].
3. Τα αστικά λύματα και βιοαποδομήσιμο κλάσμα των απορριμμάτων, αν και η κατάταξη αυτών στη βιομάζα σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί την αλόγιστη θερμική αξιοποίησή τους.
4. Τις φυσικές ύλες που προέρχονται είτε από φυσικά οικοσυστήματα (όπως αυτοφυή φυτά, δάση) είτε από τεχνητές φυτείες αγροτικού ή δασικού τύπου (ενεργειακές καλλιέργειες).

Στην Ελλάδα, έχει κατασκευασθεί σημαντικός αριθμός έργων βιομάζας, τα οποία βρίσκονται κυρίως σε επίπεδο Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρονται η θέρμανση χώρων θερμοκηπίου με ελαιοπυρηνόξυλο (είδος βιομάζας) στα Χανιά της Κρήτης, η τηλεθέρμανση της Κοινότητας Νυμφασίας στο Νομό Αρκαδίας, η δημιουργία μονάδας συμπαραγωγής θερμικής και ηλεκτρικής ενέργειας από βιοαέριο στα Άνω Λιόσια Αττικής.

1.5.4. Γεωθερμική Ενέργεια

⁶² Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ό.π. σελ. 92-93.

Όπως προκύπτει από τα ηφαιστεια, τις θερμές πηγές και από μετρήσεις σε γεωτρήσεις, το εσωτερικό της γης βρίσκεται σε υψηλή θερμοκρασία, η οποία υπερβαίνει τους 5.000 βαθμούς Κελσίου στον πυρήνα της. Η θερμότητα αυτή που περιέχεται στο εσωτερικό της γης αποτελεί τη γεωθερμική ενέργεια και είναι τόσο μεγάλη, ώστε μπορεί να θεωρηθεί πρακτικά ανεξάντλητη μορφή ενέργειας για τα ανθρώπινα μέτρα. Άρα, γεωθερμική ενέργεια ονομάζεται η θερμική ενέργεια που προέρχεται από το εσωτερικό της γης και εμφανίζεται με τη μορφή θερμού νερού ή ατμού, ενώ σχετίζεται με την ηφαιστειότητα και τις ειδικότερες γεωλογικές και γεωτεκτονικές συνθήκες της κάθε περιοχής⁶³.

Οι γεωθερμικές περιοχές ή γεωθερμικά τοπία συχνά εντοπίζονται από τον ατμό που βγαίνει από σχισμές του φλοιού της γης ή από την παρουσία θερμών πηγών. Η γεωθερμική ενέργεια εξαρτάται από την θερμοκρασία των ρευστών και χαρακτηρίζεται ως υψηλής ενθαλπίας (μεγαλύτερη των 150 βαθμών Κελσίου), μέσης ενθαλπίας (100-150 βαθμοί Κελσίου) και χαμηλής ενθαλπίας (25-100 βαθμοί Κελσίου).

Οι εφαρμογές της γεωθερμικής ενέργειας ποικίλουν, ανάλογα με την θερμοκρασία και περιλαμβάνουν:

- Ηλεκτροπαραγωγή (σε περιπτώσεις ύπαρξης πολύ μεγάλων θερμοκρασιών από τις οποίες προέρχονται τα γεωθερμικά ρευστά).
- Θέρμανση χώρων (με καλοριφέρ, με αερόθερμα ή με ενδοδαπέδιο σύστημα).
- Ψύξη και κλιματισμό (με αντλίες θερμότητας απορρόφησης ή με υδρόψυκτες αντλίες θερμότητας).
- Θέρμανση θερμοκηπίων και εδαφών, διότι τα φυτά αναπτύσσονται ταχύτερα και μεγαλώνουν με τη θερμότητα ή και για αντιπαγετική προστασία.
- Ιχθυοκαλλιέργειες, διότι τα ψάρια χρειάζονται ορισμένη θερμοκρασία για την ανάπτυξή τους.
- Βιομηχανικές εφαρμογές, όπως αφαλάτωση θαλασσινού νερού, ξήρανση αγροτικών προϊόντων.
- Θερμά λουτρά.

⁶³ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ό.π. σελ. 120-121.

Εκτός από τα γεωθερμικά πεδία, η σημερινή τεχνολογία επιτρέπει την εκμετάλλευση της θερμότητας πετρωμάτων μικρού βάθους, καθώς και υπόγειων ή και επιφανειακών υδάτων χαμηλής θερμοκρασίας για θέρμανση και κλιματισμό.

Στην Ελλάδα, η χρήση της γεωθερμίας δεν είναι ιδιαίτερος εκτεταμένη. Βασικές εφαρμογές της παρατηρούνται για θέρμανση νερού και εκμετάλλευσής του σε αγροτικές καλλιέργειες, αλλά και στον λουτροθεραπευτικό τουρισμό. Η θέρμανση κατοικιών, επίσης, παρουσιάζει μία σχετικά αυξητική τάση τα τελευταία έτη. Μέρη τα οποία είχαν – μέχρι πρόσφατα – ηφαιστειογενή δράση, όμως, εξακολουθούν και παραμένουν ανεκμετάλλευτα (όπως η Σαντορίνη και η Κίμωλος).

1.5.5. Υδροηλεκτρική Ενέργεια⁶⁴

Η μετατροπή της ενέργειας των υδατοπτώσεων με τη χρήση υδροηλεκτρικών έργων (υδατοταμιευτήρας, φράγμα, κλειστός αγωγός πτώσεως, υδροστρόβιλος, ηλεκτρογεννήτρια, διώρυγα φυγής) παράγει την υδροηλεκτρική ενέργεια. Οι υδροηλεκτρικές μονάδες εκμεταλλεύονται τη φυσική διαδικασία του κύκλου του νερού. Η λειτουργία τους βασίζεται στην κίνηση του νερού λόγω διαφοράς μανομετρικού ύψους μεταξύ των σημείων εισόδου και εξόδου. Για το σκοπό αυτό, κατασκευάζεται ένα φράγμα που συγκρατεί την απαιτούμενη ποσότητα νερού στον δημιουργούμενο ταμιευτήρα. Κατά τη διέλευσή του από τον αγωγό πτώσεως το νερό κινεί έναν στρόβιλο ο οποίος θέτει σε λειτουργία τη γεννήτρια.

Η ποσότητα του ηλεκτρισμού που παράγεται καθορίζεται από αρκετούς παράγοντες. Δύο από τους σημαντικότερους είναι ο όγκος του νερού που ρέει και η διαφορά μανομετρικού ύψους μεταξύ της ελεύθερης επιφάνειας του ταμιευτήρα και του στρόβιλου. Η ποσότητα ηλεκτρισμού που παράγεται είναι ανάλογη των δύο αυτών μεγεθών. Συνεπώς, ο παραγόμενος ηλεκτρισμός εξαρτάται από την ποσότητα του νερού του ταμιευτήρα. Για το λόγο αυτό, μόνο σε περιοχές με σημαντικές βροχοπτώσεις, πλούσιες πηγές και κατάλληλη γεωλογική διαμόρφωση είναι δυνατό να κατασκευαστούν υδροηλεκτρικά έργα.

⁶⁴ <http://www.allaboutenergy.gr/Paragogi324.html>

Τα υδροηλεκτρικά έργα ταξινομούνται σε μεγάλης και μικρής κλίμακας. Τα μικρής κλίμακας υδροηλεκτρικά έργα διαφέρουν σημαντικά από εκείνα της μεγάλης κλίμακας, αναφορικά με το μέγεθος των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον. Οι μεγάλης κλίμακας υδροηλεκτρικές μονάδες απαιτούν τη δημιουργία φραγμάτων και τεράστιων δεξαμενών με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η κατασκευή φραγμάτων περιορίζει τη μετακίνηση των ψαριών, της άγριας ζωής και επηρεάζει ολόκληρο το οικοσύστημα, καθώς μεταβάλλει ριζικά τη μορφολογία της περιοχής.

Αντίθετα, τα μικρής κλίμακας υδροηλεκτρικά έργα εγκαθίστανται δίπλα σε ποτάμια ή κανάλια και η λειτουργία τους παρουσιάζει πολύ μικρότερη περιβαλλοντική όχληση. Για το λόγο αυτό, οι υδροηλεκτρικές μονάδες μικρότερης δυναμικότητας των 30 MW χαρακτηρίζονται ως μικρής κλίμακας υδροηλεκτρικά έργα και συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η διεθνής πρακτική, σήμερα, προσανατολίζεται στην κατασκευή έργων μικρότερης κλίμακας, όπως η δημιουργία μικρότερων φραγμάτων, συστοιχιών μικρών υδροηλεκτρικών έργων και μονάδων μικρής κλίμακας. Κατά τη λειτουργία τους, μέρος της ροής ενός ποταμού οδηγείται σε στρόβιλο για την παραγωγή μηχανικής ενέργειας και συνακόλουθα ηλεκτρικής μέσω της γεννήτριας. Η χρησιμοποιούμενη ποσότητα νερού, κατόπιν, επιστρέφει στο φυσικό ταμιευτήρα ακολουθώντας τη φυσική της ροή.

Στην Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί κυρίως μικρά υδροηλεκτρικά έργα. Το πρώτο υλοποιήθηκε το 1995, κοντά στα σύνορα της χώρας με την Βουλγαρία, έχει εγκατεστημένη ισχύ 500kW και βρίσκεται στην κοινότητα Αγγίστρου του Νομού Σερρών. Υδροηλεκτρικά εργοστάσια υφίστανται επίσης και στο Μακροχώρι της Βέροιας (10,8 MW), στον Λούρο (10,3 MW), στην Γκίονα – Φωκίδα (8,5MW), στον Γλαύκο (4,8 MW)⁶⁵.

1.5.6. Συμπαραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Θερμότητας

και

Συμπαραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας Υψηλής Απόδοσης

⁶⁵ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ό.π. σελ. 112-113.

Συμπαράγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας και Θερμότητας (Σ.Η.Θ) ορίζεται ως η ταυτόχρονη παραγωγή χρήσιμης θερμικής και ηλεκτρικής ενέργειας στο πλαίσιο μίας διαδικασίας⁶⁶ (από την ίδια πηγή ενέργειας). Ως πηγή ενέργειας σε μονάδες Σ.Η.Θ. μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε καύσιμο (συμβατικό ή ανανεώσιμο). Τα καύσιμα τα οποία σήμερα κυριαρχούν για οικονομικούς αλλά και περιβαλλοντικούς λόγους είναι το Φυσικό Αέριο, το Βιοαέριο και η Βιομάζα. Με την ταυτόχρονη χρησιμοποίηση της παραγόμενης θερμικής ενέργειας, η συνολική απόδοση μιας μονάδας Σ.Η.Θ. μπορεί να φτάσει ή και να ξεπεράσει το 80%. Από την άλλη, η συμπαράγωγή προσφέρει εξοικονόμηση ενέργειας που κυμαίνεται μεταξύ 15% έως 40% σε σύγκριση με την ξεχωριστή παραγωγή ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας από συμβατικά συστήματα (ηλεκτροπαραγωγικοί σταθμοί και λέβητες νερού/ατμού).

Η Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας είναι δυνατή με:

- Συστήματα Σ.Η.Θ. βασισμένα σε Μηχανές Εσωτερικής Καύσης (ΜΕΚ)
- Συστήματα Σ.Η.Θ. βασισμένα σε Αεροστρόβιλους
- Συστήματα Σ.Η.Θ. βασισμένα σε Ατμοστρόβιλους
- Μονάδες Συνδυασμένου Κύκλου
- Κυψέλες Καυσίμου

Συμπαράγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ), σύμφωνα με τον Ν 3468/2006) είναι η συμπαράγωγή που εξασφαλίζει εξοικονόμηση Πρωτογενούς Ενέργειας σε ποσοστό τουλάχιστον 10 %, σε σχέση με τη Θερμική και Ηλεκτρική Ενέργεια που παράγεται στο πλαίσιο διακριτών διαδικασιών, καθώς και η παραγωγή από Μονάδες Μικρής και Πολύ Μικρής Κλίμακας που εξασφαλίζει εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας, ανεξάρτητα από το ποσοστό εξοικονόμησης. Ο υπολογισμός της εξοικονόμησης πρωτογενούς ενέργειας, όπου αυτός απαιτείται, γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περίπτωση β' του Παραρτήματος ΙΙΙ της Οδηγίας 2004/8/ΕΚ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία έτη, έχει γίνει ιδιαίτερα αισθητή παγκοσμίως η κλιματική αλλαγή που έχει συντελεστεί και έχει επιφέρει ως κύριες συνέπειές της, την αύξηση της μέσης

⁶⁶ Άρθρο 3 παρ. 1 Ν.3734/2009.

θερμοκρασίας του πλανήτη και την αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και ιδίως του διοξειδίου του άνθρακα. Η επιβάρυνση και υποβάθμιση του περιβάλλοντος προκαλεί δυσμενείς συνέπειες και κινδύνους για την εξασφάλιση της υγείας και της ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Από την άλλη, το ενεργειακό ζήτημα είναι πολύ έντονο στα ευρωπαϊκά κράτη, καθώς αυτά βρίσκονται κάτω από την ενεργειακή εξάρτηση των χωρών παραγωγής ορυκτών καυσίμων και ιδίως πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Οι Α.Π.Ε. δύνανται να αποτελέσουν ένα σθεναρό εμπόδιο απέναντι στην περιβαλλοντική και οικονομική κρίση που επικρατεί σήμερα. Αποτελούν πηγές ενέργειας που βρίσκονται σε αρμονία με το περιβάλλον, είναι ανεξάντλητες και εύκολα εκμεταλλεύσιμες. Επιπλέον, είναι σε θέση να αναδείξουν την ενεργειακή ανεξαρτησία και αυτονομία των ευρωπαϊκών κρατών από τις εισαγωγές φυσικών πόρων, ενώ, παράλληλα, αποτελούν έναν κλάδο ταχέως αναπτυσσόμενο, ο οποίος δύναται να προσφέρει χιλιάδες θέσεις εργασίας.

Στον ευρωπαϊκό χώρο, ένα καίριο βήμα συντελέστηκε με την αναβάθμιση της ενέργειας σε πολιτική της Ένωσης με το άρθρο 194 ΣΛΕΕ, το οποίο έθεσε σε ακόμη μεγαλύτερη προτεραιότητα την ενέργεια γενικά και τα ζητήματα που σχετίζονται με αυτή, που επιβάλλεται να βρίσκονται πάντα σε απόλυτη συμπίεση με την προεξάρχουσα προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών και την βιώσιμη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Η Ε.Ε. φαίνεται να αντιλήφθηκε από νωρίς την τεράστια σπουδαιότητα της θεσμοθέτησης ενός νομικού πλαισίου, που να περιλαμβάνει τους κανόνες και τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και προώθηση των Α.Π.Ε. στο σύνολο της Ευρώπης, καθώς και τα πολλαπλά οφέλη που θα προέρχονταν από τις εν λόγω δράσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απαρχή την δεκαετία του 1980 – αρκετά νωρίτερα από την άμεση και συγκεκριμένη θεσμοθέτηση σειράς νομοθετημάτων για τις Α.Π.Ε. – μέχρι και σήμερα, υποστηρίζει αυτές εμπράκτως. Απόδειξη σε αυτό αποτελούν οι πολιτικές και η νομοθεσία που υιοθετεί, καθώς και η διαδικασία διαφόρων χορηγήσεων και επιδοτήσεων, με την παράλληλη υποστήριξη των σχετικών ερευνητικών δραστηριοτήτων.

Η επιτακτική ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία άρχιζαν αισθητά να κάνουν την εμφάνισή τους κατά την δεκαετία του 1960 – κυρίως εξαιτίας της τεράστιας και ραγδαίας ανάπτυξης της βιομηχανίας σε ιδιαίτερα μικρό χρονικό διάστημα – έθεσε ως προτεραιότητα την κοινή δράση των ευρωπαϊκών κρατών στον συγκεκριμένο τομέα. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Περιβάλλοντος, όμως, λειτούργησε και ως αντίβαρο απέναντι στο δημοφιλές και δραστικό οικολογικό κίνημα της εποχής, προκειμένου να μην δημιουργηθούν δυσμενείς συνέπειες για την οικονομική ανάπτυξη και την τεχνολογική πρόοδο της Ευρώπης.

Ήδη από το έτος 1986, όπου έλαβε χώρα η αναθεώρηση της Ιδρυτικής Συνθήκης με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η Ευρωπαϊκή Περιβαλλοντική Πολιτική αντιπροσωπεύει έναν από τους καταστατικούς στόχους της Ε.Ε. Το περιβάλλον γενικά, αλλά και η προστασία αυτού και βελτίωσή του, κατέχει προεξάρχουσα και περίοπτη θέση στην Κοινότητα. Η υιοθέτηση, μάλιστα, της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης για οποιαδήποτε δραστηριότητα ενδέχεται να λάβει χώρα και δύναται να έχει επιπτώσεις στο φυσικό, ανθρωπογενές και πολιτιστικό περιβάλλον, ενισχύει την υψηλή αξία που εμφανίζει η επιτακτική και πρωταρχική διαφύλαξη των περιβαλλοντικών αγαθών. Η κοινή Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική διαπνέεται και εκείνη από την αρχή της

αιφόρου ανάπτυξης, καθώς είναι απαραίτητος ο συνυπολογισμός των περιβαλλοντικών όρων και παραμέτρων της, ήδη από την διαδικασία σχηματισμού της.

Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και η επίτευξη των διεθνών δεσμεύσεων των κρατών για μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μπορούν να υλοποιηθούν, μέσω της ανάπτυξης και εντατικοποίησης της χρήσης των Α.Π.Ε, οι οποίες είναι αξιόπιστες τεχνολογίες, φιλικές προς το περιβάλλον. Από την άλλη, η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης στο σύνολό της, αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα, για το μέλλον των ευρωπαϊκών χωρών, σε ένα πλαίσιο αειφορίας και σταδιακής απεξάρτησής τους από τις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων. Προκειμένου, όμως, να υπάρξει μία αποτελεσματική και ενδεδειγμένη λύση απέναντι στο πρόβλημα της ενεργειακά πτωχής γηραιάς ηπείρου, είναι ενδεδειγμένη η συντονισμένη δράση των χωρών της Ένωσης και συνεπακόλουθα, η χάραξη μίας αποτελεσματικής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής.

Η εξάρτηση από τα εισαγόμενα συμβατικά ορυκτά καύσιμα θα πλήξει ιδιαίτερα την Ένωση, σε περίπτωση όπου υπάρξει κάποια έλλειψη εφοδιασμού ή ακόμα και αύξηση των τιμών⁶⁷, λόγω διεθνούς κρίσης, καθώς θα δημιουργήσει ανασφάλεια και αστάθεια στην εσωτερική αγορά ενέργειας⁶⁸. Ακόμα είναι έντονες οι μνήμες από την κρίση του φυσικού αερίου τα έτη 2005 και 2009, όπου διεκόπη ο εφοδιασμός της Ουκρανίας με ρωσικό φυσικό αέριο, κρίση η οποία απέδειξε την τρωτότητα και την δυσκολία αντιμετώπισής της με ευελιξία εκ μέρους της Ε.Ε⁶⁹. Η Ε.Ε. δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένη για να δεχθεί μία τέτοια κρίση, η οποία έθεσε σε κίνδυνο την ενεργειακή ασφάλεια τουλάχιστον μισών κρατών – μελών της. Ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι η Ένωση είχε ανάγκη από την δημιουργία μίας συνεκτικής και αποτελεσματικής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής, ικανής να αντιμετωπίσει παρόμοιες κρίσεις και όχι μόνο⁷⁰.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Ε.Ε. δεν αντιμετωπίζει την ενέργεια ως μία στατική πολιτική, αλλά σαν μία συνεχώς διαμορφούμενη και εξελισσόμενη πολιτική, καθώς είναι επιβεβλημένη η λήψη υπόψη της «απαίτησης να προστατευθεί

⁶⁷ Η αύξηση στις τιμές των συμβατικών καυσίμων δύναται να αποτελέσει για τις χώρες εισαγωγείς πηγή πληθωρισμού, εξαιτίας των συνεπειών που θα έχει και της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των πολιτών.

⁶⁸ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πράσινη Βίβλος σχετικά με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, Βρυξέλλες 2000, COM(2000) 769 τελικό.

⁶⁹ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 12.

⁷⁰ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, ό.π. σελ. 372.

και να βελτιωθεί το περιβάλλον» κατά την διαμόρφωσή της⁷¹, αλλά και του χαρακτήρα της ενέργειας ως αγαθού ζωτικής σημασίας αφενός και εμπορεύσιμου προϊόντος αφετέρου.

2.1 ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ Α.Π.Ε. ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Είναι γεγονός ότι, το ευρωπαϊκό νομικό και θεσμικό πλαίσιο για τις Α.Π.Ε. διαμορφώθηκε μέσα από μία σειρά νομοθετημάτων και διατάξεων, με σκοπό την προώθηση των Α.Π.Ε. στην ηλεκτροπαραγωγή. Δεν πρέπει να λησμονείται πως η αιεφόρος ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος εξακολουθούν να αποτελούν τον βασικό πυρήνα για την προώθηση των Α.Π.Ε. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο δε, οι βασικές και θεμελιώδεις διατάξεις για τις Α.Π.Ε. περιλαμβάνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), αλλά και στα άρθρα 2, 3, 6, 95, 174, 175 και 176 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ).

Αναλυτικότερα, με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ορίστηκε μεταξύ των στόχων της Κοινότητας η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης⁷², έννοια που σχετίζεται έντονα με τις Α.Π.Ε. Στο άρθρο 6 της ίδιας ως άνω Συνθήκης, υπάρχει η αναφορά στην αρχή της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών παραμέτρων σε όλες ανεξαιρέτως τις κοινοτικές πολιτικές. Τοιουτοτρόπως, στο άρθρο 174 παρ. 2, γίνεται λόγος για την επίτευξη ενός ιδιαίτερα υψηλού επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας, η οποία αποτελεί βασικό στόχο της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος. Αυτό που εννοείται, λοιπόν, είναι, πως, προτού σημειωθεί η ρητή θεσμοθέτησή τους, υπήρχαν βασικές και αρκετά σημαντικές ρυθμίσεις, που έμμεσα αναφέρονταν στις Α.Π.Ε., καθώς αναφέρονταν στην προστασία της αιεφορίας και βιωσιμότητας, αρχές που χαρακτηρίζουν και είναι συνυφασμένες με το ρυθμιστικό

⁷¹ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, ό.π. σελ. 9.

⁷² Ο όρος της βιώσιμης ανάπτυξης για πρώτη φορά εκφράστηκε το 1987 από την Παγκόσμια Επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (Επιτροπή Brundtland) στην έκθεσή της "Our common future" και υιοθετήθηκε και στην Συνδιάσκεψη του Ο.Η.Ε. για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Ρίο το 1992. Βλ. Κωνσταντίνο Βατάλη, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 7-8 και Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 111. Για έναν ολοκληρωμένο ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, βλ. Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, ό.π. σελ. 110.

πλαίσιο των Α.Π.Ε. και μάλιστα, είχαν τη δυνατότητα να αποτελέσουν έρεισμα για την περαιτέρω ανάπτυξη και προώθησή τους.

Τα πρώτα σημαντικά βήματα για την προώθηση του συγκεκριμένου κλάδου έγιναν ήδη από τις 20 Νοεμβρίου 1996, όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την **Πράσινη Βίβλο για την Ενέργεια και το Μέλλον : Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας**⁷³, όπου τέθηκαν σε πρώτο πλάνο οι προβληματισμοί της Ε.Ε. για τις Α.Π.Ε. και, με αυτήν, καταβάλλεται προσπάθεια, να οδηγηθούν τα κράτη – μέλη προς την ανεξάρτησή τους από τις συμβατικές και ρυπογόνες πηγές ενέργειας που κατά κόρον χρησιμοποιούν, καθώς και να στραφούν στην συστηματικότερη χρήση των Α.Π.Ε. Οι στόχοι που έθεσε και προώθησε η Πράσινη Βίβλος ήταν οι εξής :

- Πρωταρχικός και κυρίαρχος, ο διπλασιασμός του ποσοστού χρήσης των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό πλαίσιο της Ε.Ε., από 6% σε 12%, μέχρι το έτος 2010.
- Η ενθάρρυνση της συνεργασίας σχετικά με τις Α.Π.Ε. μεταξύ των κρατών – μελών.
- Η ενδυνάμωση των πολιτικών της Ε.Ε. για την εξέλιξη των Α.Π.Ε.
- Η παρακολούθηση της προόδου που σημειώνεται για την επίτευξη των εν λόγω στόχων.

Στο προσεχές διάστημα, και αφού προηγήθηκαν οι απαραίτητες πολιτικές ζυμώσεις, ακολούθησε, στις 26 Νοεμβρίου 1997, η έκδοση της **Λευκής Βίβλου της Επιτροπής, για μία Κοινοτική Στρατηγική και ένα Σχέδιο Δράσης**, με τίτλο : «**Ενέργεια για το Μέλλον : Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**»⁷⁴. Κατ' αρχάς, η Λευκή Βίβλος προέβλεπε μία συγκεκριμένη στρατηγική και τρόπο δράσης, ούτως ώστε να πραγματοποιηθούν οι στόχοι της Πράσινης Βίβλου και ιδιαιτέρως εκείνος του ποσοστού χρήσης των Α.Π.Ε. σε ποσοστό 12%. Η Λευκή Βίβλος περιστρέφεται γύρω από τέσσερις πυλώνες:

Α) Στην πρόσβαση των Α.Π.Ε. στην αγορά ηλεκτρισμού, την κυριότερη αγορά, η οποία, στην πλειοψηφία της, κυριαρχείται από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, που αποδεικνύονται ιδιαίτερα επιβλαβείς για το περιβάλλον.

⁷³ COM (1996) 576 τελικό.

⁷⁴ COM (1997) 599 τελικό.

Β) Στην θέσπιση φορολογικών και χρηματοδοτικών κινήτρων και ελαφρύνσεων, τόσο για τους ιδιώτες, όσο και για τις εταιρίες, προκειμένου να χρησιμοποιούν τις Α.Π.Ε.

Γ) Στην χρήση βιοενέργειας για τις μεταφορές, την θέρμανση και την ηλεκτρική ενέργεια, η οποία είναι απαραίτητο να επιδοτηθεί, καθώς έχει σχετικά υψηλό κόστος παραγωγής.

Δ) Στην βελτίωση των κανονισμών δόμησης όλων των οικοδομημάτων, στα οποία αναλογεί μεγάλο ποσοστό της καταναλισκόμενης ενέργειας.

Ακολούθως, η κοινοτική **Οδηγία 2001/77/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αποτέλεσε σταθμό για την σχετική ευρωπαϊκή νομοθεσία, αφού έθεσε τις βάσεις για την προώθηση των Α.Π.Ε., ως πρώτη ολοκληρωμένη νομοθετική πρωτοβουλία της Ένωσης για τον εν λόγω τομέα. Αφορούσε την προώθηση και αύξηση της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, δημιουργώντας τη βάση για ένα ενιαίο κοινοτικό πλαίσιο προς τούτο⁷⁵. Για πρώτη φορά, λοιπόν, τέθηκαν συγκεκριμένοι δεσμευτικοί κανόνες για κάθε κράτος – μέλος της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 3 της Οδηγίας, τα κράτη – μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση, μέσω της λήψης των αναγκαίων μέτρων, να επιδιώξουν εθνικούς στόχους που να αφορούν στην αύξηση του ποσοστού της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, στο εσωτερικό τους, από Α.Π.Ε., έως το έτος 2010. Για την Ελλάδα, ο στόχος αυτός, αφορούσε ποσοστό της τάξεως του 20,1% της ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ, για ολόκληρη την Ε.Ε, θα έπρεπε να φτάνει το 22,1% της συνολικής ηλεκτροπαραγωγής μέχρι το 2010.

Η Οδηγία τόνισε την μεγάλη σπουδαιότητα που έχει η οικονομική βοήθεια και στήριξη των επενδύσεων σε Α.Π.Ε. από τις ευρωπαϊκές χώρες, αφού η ενέργεια που παράγεται από τις τελευταίες τυχάνει συχνά να είναι περισσότερο ακριβή από την παραγόμενη ενέργεια από συμβατικές πηγές. Επομένως, τα κράτη – μέλη θα έπρεπε να θεσμοθετήσουν και αναπτύξουν συστήματα στήριξης, κατάλληλα και σύμφωνα με τα ιδιαίτερα εσωτερικά τους χαρακτηριστικά, προκειμένου να διασφαλιστεί η επίτευξη των εθνικών στόχων και διεθνών δεσμεύσεών τους για την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αλλά και για τη γενικότερη περιβαλλοντική ευημερία.

⁷⁵ Βλ. άρθρο 1 Οδηγίας 2001/77/ΕΚ.

Με την εν λόγω Οδηγία, προβλέφθηκε η υποχρέωση για τα κράτη – μέλη να ορίσουν φορείς, οι οποίοι θα είναι επιφορτισμένοι με το έργο της έκδοσης εγγυήσεων προέλευσης της ενέργειας που παράγεται από όλες τις μορφές Α.Π.Ε., πάντοτε με γνώμονα αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια. Οι εγγυήσεις προέλευσης καταστούν ευχερέστερη την εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας και αναγνωρίζονται όχι μόνο στον εθνικό χώρο της εκάστοτε ευρωπαϊκής χώρας, αλλά από όλα τα κράτη – μέλη της Ε.Ε.

Επίσης, στην ανωτέρω Οδηγία, αναφέρεται πως, τα κράτη – μέλη επιβάλλεται να εξασφαλίσουν καλύτερη πρόσβαση και σύνδεση στα εθνικά τους Δίκτυα για τις Α.Π.Ε. και να διευκολύνουν τις σχετικές διαδικασίες αδειοδότησης, οι οποίες υποχρεούνται να είναι αδιαφανείς, αμερόληπτες και γνωστές εκ των προτέρων στους ενδιαφερόμενους επενδυτές.

Με την **Οδηγία 2003/30/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8^{ης} Μαΐου 2003, τέθηκε ως βασική επιδίωξη η ανάπτυξη της χρήσης βιοκαυσίμων και άλλων ανανεώσιμων καυσίμων, προκειμένου να επιτευχθεί η αντικατάσταση του πετρελαίου ντίζελ και της βενζίνης στον κλάδο των μεταφορών κάθε κράτους – μέλους. Οι ευρωπαϊκές χώρες είναι πλέον υποχρεωμένες να διασφαλίσουν ότι μια ελάχιστη αναλογία βιοκαυσίμων και άλλων ανανεώσιμων καυσίμων θα προσφέρονται στις αγορές τους, και επιβάλλεται να θέτουν εθνικούς ενδεικτικούς στόχους, για την επίτευξη αυτών. Μία τιμή αναφοράς που καθορίστηκε, έως τις 31 Δεκεμβρίου 2005, ήταν 2%, επί του συνόλου της βενζίνης και του πετρελαίου κίνησης που διατίθεται προς χρήση στις μεταφορές σε ένα ευρωπαϊκό κράτος. Το ποσοστό αυτό θα έπρεπε να είχε ανέλθει σε 5,75% μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2010.

Η **Οδηγία 2004/8/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2004 έθεσε τις βάσεις για την προώθηση της συμπαραγωγής (παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού) ενέργειας, βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα στην εσωτερική αγορά ενέργειας.

Η **Οδηγία 2006/32/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2006, για την Ενεργειακή Απόδοση κατά την τελική χρήση και τις Ενεργειακές Υπηρεσίες, θέτει ως ενδεικτικό στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας στα κράτη – μέλη σε ποσοστό 9% μέσα στα επόμενα εννέα χρόνια από την έκδοσή της και,

επίσης, υποχρεώνει τα κράτη – μέλη να εκπονήσουν Σχέδια Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης (ΣΔΕΑ).

Η **Οδηγία 2009/28/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009, αφορά την προώθηση της χρήσης ενέργειας από Α.Π.Ε., ενώ τροποποιεί και συνακόλουθα καταργεί τις ως άνω αναφερόμενες Οδηγίες 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ. Η Οδηγία αυτή καθορίζει ένα υποχρεωτικό ποσοστό συμμετοχής των Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας κάθε κράτους – μέλους, έως το 2020 και προβλέπει την κατάρτιση Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τις Α.Π.Ε. Αποτελεί την βασικότερη και σημαντικότερη Οδηγία στο πλαίσιο της νομοθετικής δράσης της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος.

Η **Οδηγία 2009/29/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009, αφορά την τροποποίηση της Οδηγίας 2003/87/ΕΚ, με στόχο τη βελτίωση και την επέκταση του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου της Κοινότητας.

2.2 Η ΟΔΗΓΙΑ 2009/28/ΕΚ

Ιδίως την τελευταία δεκαετία, η Ε.Ε., μέσω των οργάνων της, κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια - και συνεχίζει να προσπαθεί - προκειμένου να αφυπνίσει και ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη, αναφορικά με την δημιουργία ενός ολοένα και περισσότερο αποτελεσματικού και διαφανούς πλαισίου ανάπτυξης και διείσδυσης των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό τους μείγμα. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει θεσπίσει ένα σύνολο Οδηγιών που συνδέονται με το ζήτημα των Α.Π.Ε., καθώς και την προώθηση της χρήσης τους.

Η Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και συνακόλουθη κατάργηση των Οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, αποτελεί το νεότερο και πιο επίκαιρο νομοθετικό κείμενο, με το οποίο θεσπίζεται ένα κοινό πλαίσιο για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε. στην Ευρώπη. Αξιοσημείωτο είναι ότι είναι η πρώτη φορά που προβλέπεται η αξιοποίηση των Α.Π.Ε. για όλες ανεξαιρέτως τις ενεργειακές χρήσεις, ήτοι για την ηλεκτροπαραγωγή, την

ψύξη και θέρμανση, τις μεταφορές, τα βιοκαύσιμα – βιορευστά. Πλέον, ορίζονται για τα κράτη δεσμευτικοί εθνικοί στόχοι που αφορούν το μερίδιο από ανανεώσιμες πηγές στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το έτος 2020, αλλά και το μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στον κλάδο των μεταφορών. Σίγουρα η Οδηγία αυτή αποτελεί σημαντικό σταθμό για την εξέλιξη της ευρωπαϊκής νομοθεσίας των Α.Π.Ε. και κρίνεται αναγκαίο να γίνουν η ανάλυση και ο σχολιασμός των καίριων σημείων της.

Αρχικά, στις αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας, γίνεται η ορθή διαπίστωση ότι, ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ένωσης, το ζήτημα της ανασφάλειας του ενεργειακού τους εφοδιασμού, εμφανίζεται με τον πλέον δραστικό τρόπο στον κλάδο των μεταφορών. Οι μεταφορές, αναμφισβήτητα, αποτελούν έναν τομέα, ο οποίος κυριαρχείται από την εισαγωγή ορυκτών καυσίμων και είναι αρκετά ευάλωτος σε διακυμάνσεις των τιμών τους, αλλά και σε ενδεχόμενες διακοπές ενεργειακού εφοδιασμού. Είναι αναγκαία, λοιπόν, η χρήση ανανεώσιμων προϊόντων (όπως είναι τα βιοκαύσιμα), καθώς αυτή θα συμβάλλει ενεργά στη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης των ευρωπαϊκών χωρών, διότι εκείνες θα είναι σε θέση να παράξουν, με τεχνικά εύκολο και ασφαλή τρόπο, τέτοιου είδους καύσιμα, κάτι που αυτομάτως τους προσδίδει πολλαπλά οφέλη για την αυτονομία τους, αλλά και την οικολογική τους ευημερία.

Είναι άκρως σημαντική η συμβολή και η ενθάρρυνση που είναι σε θέση να παράσχουν τα κράτη-μέλη για την προώθηση, ιδίως των τοπικών και περιφερειακών επενδύσεων σε Α.Π.Ε., των οποίων τα οφέλη είναι ποικίλα. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι η αξιοποίηση των τοπικών ενεργειακών πόρων, η μείωση της ανασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού σε τοπικό επίπεδο, η μεταφορά της ενέργειας που παράγεται σε κοντινότερες αποστάσεις και, συνεπακόλουθα, η μείωση των ενεργειακών απωλειών. Επιπλέον, μέσω της αποκέντρωσης, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας, αλλά προωθείται και η ανάπτυξη της περιφέρειας, με την βοήθεια των επενδύσεων που λαμβάνουν χώρα σε έργα Α.Π.Ε. Από την άλλη, οι κάτοικοι των συγκεκριμένων περιοχών, αποκτούν από πρώτο χέρι γνώσεις για το ζήτημα των Α.Π.Ε. και είναι σε θέση να συμβάλουν ενεργά στην προώθηση της χρήσης τους.

Με την Οδηγία 2009/28/EK θεσπίστηκε ως βασική και δεσμευτική επιδίωξη της Ε.Ε. το ποσοστό της κάλυψης μεριδίου ίσου με 20% επί της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας της Κοινότητας, από Α.Π.Ε. έως το 2020. Λόγω των ιδιοτεροτήτων, όμως, που παρουσιάζει η κάθε χώρα, σχετικά με το ενεργειακό επίπεδο στο οποίο βρίσκεται, την διαφορετική εξοικείωση που έχει με τις Α.Π.Ε., αλλά και το

ενεργειακό της δυναμικό, θεωρήθηκε ορθότερο να διαφοροποιηθεί ο στόχος του 20% σε επιμέρους στόχους, για κάθε κράτος ξεχωριστά. Έτσι, λαμβάνονται όλα τα ανωτέρω υπόψη, προκειμένου κάθε κράτος – μέλος να έχει έναν δικό του δεσμευτικό εθνικό στόχο, για το ποσοστό, το οποίο θα περιλαμβάνει το μερίδιό του σε παραγωγή ενέργειας από Α.Π.Ε., μέχρι το 2020.

Σημειώνεται, ότι η ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας από Α.Π.Ε. σε ένα κράτος υπολογίζεται από το άθροισμα της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές, της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές για θέρμανση και ψύξη και της τελικής κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στις μεταφορές. Για παράδειγμα, η Ελλάδα σύμφωνα με το Παράρτημα I του μέρους A, που επισυνάπτεται στην εν λόγω Οδηγία, υποχρεούται με βάση τον εθνικό συνολικό της στόχο, να ανταποκρίνεται σε παραγωγή ενέργειας από Α.Π.Ε. με ποσοστό 18% επί του συνόλου της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας, έως το έτος 2020.

Αντίθετα, όμως, στον κλάδο των μεταφορών, ο αντίστοιχος στόχος του μεριδίου της ενέργειας από Α.Π.Ε., είναι προτιμότερο να είναι ο ίδιος για όλα τα κράτη της Κοινότητας. Έτσι, αυτός πρέπει να αγγίζει τουλάχιστον ποσοστό της τάξης του 10% επί της τελικής κατανάλωσης ενέργειας στις μεταφορές, μέχρι το έτος 2020, προκειμένου να επιτευχθεί η συνέπεια των προδιαγραφών για τα καύσιμα κίνησης (κυρίως για τα βιοκαύσιμα, τα οποία είναι εύκολα εμπορεύσιμα μεταξύ των χωρών), αλλά και η διαθεσιμότητα των καυσίμων. Ο εν λόγω στόχος του 10% επί της τελικής κατανάλωσης ενέργειας μίας χώρας, μεταφράζεται ως το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στον τομέα των μεταφορών, μέσω γενικώς ανανεώσιμων πηγών και όχι μόνο από βιοκαύσιμα.

Το πλέον σημαντικό σημείο στην Οδηγία 2009/28/EK αποτελεί η πρόβλεψη για θέσπιση μέτρων εκ μέρους των χωρών, προκειμένου οι βασικοί κοινοτικοί στόχοι στον τομέα των Α.Π.Ε. να γίνουν πραγματικότητα. Έτσι, όλα τα κράτη-μέλη, για να φέρουν σε πέρας τις ως άνω δεσμεύσεις τους, ήταν υποχρεωμένα να προβούν σε διατύπωση, μέχρι τις 30 Ιουνίου 2010, ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την ανανεώσιμη ενέργεια (ΕΣΔΑΕ), στο οποίο κατά κύριο λόγο θα περιγράφονταν οι τομειακοί στόχοι τους για τα ποσοστά ενέργειας από Α.Π.Ε. που καταναλίσκονται στις μεταφορές, στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας, της θέρμανσης και ψύξης μέχρι το 2020, θα παρείχε πληροφορίες για αυτούς τους στόχους και θα όριζε τα κατάλληλα μέσα και μέτρα για την επίτευξή τους. Τα μέτρα αυτά, είναι δυνατό, να συμπεριλαμβάνουν την συνεργασία μεταξύ

τοπικών, περιφερειακών και εθνικών αρχών, προγραμματιζόμενες στατιστικές μεταβιβάσεις ή κοινά έργα, χρησιμοποίηση και εκμετάλλευση διαφορετικών πόρων βιομάζας. Παράλληλα, οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους, αλλά και να συμπεριλαμβάνουν στις νομοθεσίες τους, τα τεχνολογικά εργαλεία που θα τις βοηθήσουν στην καλύτερη ενεργειακή τους απόδοση.

Κατά τον υπολογισμό της ακαθάριστης ενεργειακής κατανάλωσης εκάστοτε κράτους, διευκρινίστηκε ότι είναι περισσότερο εύλογο και δίκαιο να προβλέπεται για ορισμένα κράτη που αναπτύσσουν σε ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό τις αερομεταφορές τους (στις οποίες δεν είναι εφικτή προς το παρόν η χρήση βιοκαυσίμων, παρά μόνο συμβατικών καυσίμων), όπως η Κύπρος και η Μάλτα, η μερική απαλλαγή τους, από την ποσότητα κατά την οποία υπερβαίνουν κατά μιάμιση φορά τον μέσο όρο της Κοινότητας, για την τελική ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας στις αερομεταφορές το 2005 (ήτοι 6,18%).

Από την άλλη, η Κοινότητα μαζί με τα κράτη-μέλη, κρίθηκε απαραίτητο να προβούν σε μεγαλύτερη διάθεση χρηματικών πόρων που θα διευκολύνουν και υποστηρίζουν τα έργα της έρευνας, της προόδου και εξέλιξης, αναφορικά με τις εκάστοτε τεχνολογίες για τα έργα ανανεώσιμων πηγών. Στην πρωτοπορία των εν λόγω εργασιών έρευνας και όχι μόνο, βρίσκεται το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας.

Γίνεται αντιληπτό ότι ένας από τους βασικούς σκοπούς της Οδηγίας, αποτελεί η διευκόλυνση της υποστήριξης και προώθησης των ανανεώσιμων πηγών σε διεθνές επίπεδο ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Τα τελευταία, επιτρέπεται να προβαίνουν σε διακρατικές συμφωνίες, για την στατιστική μεταβίβαση κάποιας ποσότητας ενέργειας από Α.Π.Ε. από το ένα κράτος σε άλλο. Οι συμφωνίες αυτές, βέβαια, είναι υποχρεωτικό να κοινοποιούνται στην Επιτροπή, εντός τριών μηνών από το τέλος κάθε έτους για το οποίο ίσχυαν. Ακόμη, παρέχονται μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ των χωρών για δημιουργία κοινών έργων με δυνατότητα συμμετοχής σε αυτά ιδιωτικών φορέων, κατόπιν, επίσης, ενημέρωσης της Επιτροπής. Τα κοινά έργα, έχουν τη δυνατότητα να συμφωνούνται ανάμεσα σε κράτη-μέλη της Ένωσης, αλλά και σε τρίτα κράτη, εφόσον πληρούνται ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις που ρητά αναφέρονται στην εξεταζόμενη Οδηγία. Εν τέλει, ορίζεται πως η εισαγόμενη ηλεκτρική ενέργεια ενός κράτους, η οποία παράγεται από Α.Π.Ε., θα πρέπει να συνυπολογίζεται στο ενεργειακό του μείγμα είτε προέρχεται από άλλο κράτος-μέλος είτε από κάποιο τρίτο κράτος.

Ιδιαίτερος σκόπιμη ήταν η προτροπή για απλούστευση των διαφόρων διοικητικών διαδικασιών, οι οποίες είναι αναγκαίες για την έγκριση, πιστοποίηση και αδειοδότηση εγκαταστάσεων και έργων Α.Π.Ε., απομονώνοντας την χρονοβόρα και ανώφελη γραφειοκρατία και τονίζοντας σε όλα τα στάδια την διαφάνεια που πρέπει να διέπει τους κανόνες. Τεράστιας σημασίας είναι, επίσης, η ρύθμιση για τον ακριβή και σαφή καθορισμό των αρμοδιοτήτων των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών διοικητικών φορέων, καθώς και του καθορισμού του ειδικού χωροταξικού σχεδιασμού μίας εγκατάστασης Α.Π.Ε., θέτοντας αυστηρούς χρονικούς περιορισμούς για την Διοίκηση. Οι κανόνες για την έγκριση, πιστοποίηση και χορήγηση μίας άδειας επιβάλλεται να είναι άκρως διαφανείς, αντικειμενικοί και αμερόληπτοι, να αντιμετωπίζουν με ίσο τρόπο τους αιτούντες, αλλά και να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε τεχνολογίας Α.Π.Ε. Ακόμα, σε περιπτώσεις μικρότερων έργων και αποκεντρωμένων συστημάτων παραγωγής Α.Π.Ε., τονίζεται ότι είναι εύλογος ο καθορισμός απλούστερων διαδικασιών για την αδειοδότησή τους. Η κάθε χώρα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της, κατά την θέσπιση των κανόνων για την αξιολόγηση, τον σχεδιασμό ή τη χορήγηση άδειας για μία τέτοιου είδους εγκατάσταση, την κοινοτική περιβαλλοντική νομοθεσία, καθώς και την αρχή της αειφορίας. Ακόμη, τα κράτη - μέλη είναι εκείνα που ορίζουν με σαφή τρόπο τις τεχνικές προδιαγραφές του εξοπλισμού των έργων Α.Π.Ε. και μάλιστα - όπου υπάρχουν - σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Λόγω της ανυπαρξίας αρκετού ενδιαφέροντος στον τομέα των βιοκαυσίμων και γενικότερα των βιορευστών, η Οδηγία 2009/28/EK τόνισε την αναγκαιότητα της προώθησής τους, μέσω κατάλληλων και διαφανών κανόνων που θα ακολουθούν πιστά και θα είναι σύμφωνα με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Αλλά, είναι εξίσου σημαντικό, τα βιορευστά να μην προέρχονται από περιοχές που διακρίνονται για την ιδιαίτερη βιοποικιλότητά τους ή από προστατευόμενες περιοχές, ήτοι περιοχές που προστατεύονται λόγω ιδιαίτερων ή σπάνιων ειδών ή οικοσυστημάτων που φιλοξενούν, ενώ, απαραίτητη είναι η διαπίστευση αυτού του γεγονότος από την εκάστοτε αρμόδια αρχή.

Επιπροσθέτως, τα κράτη υποχρεούνται να γνωστοποιούν σε τακτά χρονικά διαστήματα εκθέσεις στην Επιτροπή, στις οποίες θα γίνεται η αναφορά στην πρόοδο που σημείωσαν στην προώθηση των Α.Π.Ε. στο εσωτερικό τους. Όπως με τα Εθνικά Σχέδια Δράσης, έτσι και σε κάθε έκθεση κράτους-μέλους, μπορεί να συμπεριλαμβάνεται η εκτίμηση του κόστους και του οφέλους των προβλεπόμενων

μέτρων, οι διάφορες ρυθμίσεις επέκτασης ή ενίσχυσης της ήδη υφιστάμενης υποδομής δικτύου, πληροφορίες για τα εθνικά καθεστάτα στήριξης κ. ά.

Τα καθεστάτα στήριξης αφορούν την υποστήριξη και παροχή κινήτρων από το κράτος, προκειμένου να υπάρξει ενθάρρυνση των επενδύσεων σε τομείς και τεχνολογίες που συνδέονται με τις Α.Π.Ε. και οι οποίες, όμως, δεν είναι τόσο δημοφιλείς ή ενδεχομένως είναι πιο κοστοβόρες από τις συνήθεις συμβατικές. Ενδεικτικά καθεστάτα στήριξης αποτελούν οι εγγυημένες τιμές πώλησης, οι επενδυτικές ενισχύσεις, οι φοροαπαλλαγές ή μειώσεις φόρων, η επιστροφή φόρου, η υποχρεωτική χρήση ανανεώσιμης ενέργειας με την μορφή των πράσινων πιστοποιητικών.

Τέλος, όλα τα κράτη - μέλη, με την ενεργό σύμπραξη των τοπικών και περιφερειακών οργάνων τους, είναι αναγκαίο να συμμετέχουν στην εκστρατεία ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, κατάρτισης των πολιτών για τα οφέλη προερχόμενα από τις Α.Π.Ε. Πρέπει να μεριμνούν ώστε οι διοικητικές διαδικασίες που θεσπίζουν να είναι σύμφωνες με τις ευρωπαϊκές αρχές και να ανταποκρίνονται άμεσα στα αιτήματα των εκάστοτε παραγωγών ή ενδεχόμενων επενδυτών. Στην Οδηγία τονίζεται εκ νέου ότι η θεσμοθέτηση των Εγγυήσεων Προέλευσης, θα πρέπει να αποτελεί ιδιαίτερα διαφανή διαδικασία, καθώς αυτές αποτελούν μορφή απόδειξης, προς τον τελικό καταναλωτή, ότι ένα συγκεκριμένο μερίδιο ή ποσότητα ενέργειας, έχει παραχθεί από ανανεώσιμες πηγές.

2.3 ΟΙ Α.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

2.3.1 Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής και ο ρόλος των Α.Π.Ε.

Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, όπως τονίστηκε ανωτέρω, υπήρξαν για πρώτη φορά θετικά μέτρα για το δίκαιο ενέργειας στην Ευρώπη. Το άρθρο 194 ΣΛΕΕ που

εισήχθη και συμπεριέλαβε ρητή διάταξη για την ενέργεια⁷⁶, αποτέλεσε ιστορικό και κομβικό σημείο για την ταχεία προώθηση των ενεργειακών πολιτικών. Ως κορυφαίες επιδιώξεις και πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής της Ε.Ε., χαρακτηρίζονται η δημιουργία μίας ανταγωνιστικής, ενιαίας, εσωτερικής αγοράς ενέργειας, η προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και η διασφάλιση της ενεργειακής αυτονομίας της Ευρώπης στο σύνολό της (όπως ιδιαίτερος τονίστηκαν το 2006 και με την Πράσινη Βίβλο για την Ενέργεια⁷⁷).

Μέσω της υλοποίησης μίας ενιαίας και ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς ενέργειας, η οποία θα διακρίνεται από σημαντική διαφοροποίηση των οδύσεων των πηγών ενέργειάς της, δίδεται η μοναδική δυνατότητα στον Ευρωπαίο καταναλωτή να επιλέξει μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών για παραγωγή ενέργειας, σε λογικές και δίκαιες τιμές. Αυτονόητο είναι πως μία απελευθερωμένη και ενιαία αγορά στον ευρωπαϊκό χώρο, μπορεί να αποτελέσει το μέσο για την πρόσβαση και την ανάδειξη ατόμων και επιχειρήσεων που επενδύουν στις πράσινες τεχνολογίες και δη στις Α.Π.Ε., ακόμα και αν αυτές είναι μικρότερης έκτασης και λιγότερο προβεβλημένες από άλλες μεγαλύτερες, οι οποίες ενδεχομένως δραστηριοποιούνται σε αντίστοιχους τομείς. Εξάλλου, με την εγκαθίδρυση της ενιαίας αγοράς, επιδιώκεται να καθοριστεί το πλαίσιο εκείνο που θα επιτρέπει την ασφαλέστερη και ευχερέστερη λειτουργία του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών των αερίων του διοξειδίου του άνθρακα.

Η Τρίτη Δέσμη των νομοθετικών μέτρων για την εσωτερική αγορά ενέργειας⁷⁸, εισηγήθηκε την επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, αποτέλεσε, δηλαδή, ένα άκρως κρίσιμο βήμα, προκειμένου να επιτευχθούν οι κυρίαρχες επιδιώξεις της κοινής Ενεργειακής Πολιτικής της Ε.Ε. Μέσω των αλλαγών και καινοτομιών που εισήχθησαν⁷⁹ καθίσταται, πλέον, δυνατή η ύπαρξη μίας συνεκτικής και διασυνδεδεμένης αγοράς, η οποία δύναται να λειτουργήσει ως βάση για την τόνωση του διασυνοριακού εμπορίου, την προσέλκυση επενδύσεων, την διαφοροποίηση και, ως εκ τούτου, την κατοχύρωση της ασφάλειας εφοδιασμού της Ένωσης.

Οι ενεργειακοί στόχοι της Κοινότητας που αφορούν στην προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών και στη διασφάλιση της ενεργειακής αυτονομίας στην Ευρώπη, δεν θα μπορούσαν να επιτευχθούν πληρέστερα, παρά μόνο με την προώθηση

⁷⁶ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, ό.π. σελ. 363.

⁷⁷ COM (2006) 105 τελικό.

⁷⁸ Όπως περιγράφηκε ανωτέρω, βλ. κεφάλαιο 1.4.1.

⁷⁹ Βλ. αναλυτικά Δ. Λ. Λελοβίτη, Μ.Π. Θωμαδάκη, Γ.Ε. Κουτζούκο, Τρίτη Δέσμη κοινοτικών νομοθετημάτων Εσωτερικής Αγοράς Ενέργειας : ο ρόλος των Ρυθμιστικών Αρχών και των Διαχειριστών Δικτύων, Ευρωπαϊών Πολιτεία, τεύχος 3, 2009, σελ. 651 επ.

και ανάπτυξη των Α.Π.Ε. Είναι γνωστό ότι και σε κοινοτικό και σε εθνικό επίπεδο, οι μόνες δραστηριότητες που είναι επιτρεπτές και αφορούν γενικά στην παραγωγή και χρήση ενέργειας, είναι εκείνες που ακολουθούν πιστά τις αρχές της βιωσιμότητας⁸⁰. Οι Α.Π.Ε. αποτελούν μορφές ενέργειας μη ρυπογόνες και φιλικές προς το περιβάλλον, αφού μειώνουν τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και συμβαδίζουν με τις αρχές της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει, ότι, έχουν τη δυνατότητα να εξασφαλίζουν την επάρκεια των πηγών ενέργειας, αλλά και, ταυτόχρονα, να περιορίζουν ενεργά τις δυσμενείς επιπτώσεις για το περιβάλλον⁸¹.

Επίσης, γίνεται αντιληπτό, όπως επισημάνθηκε και ανωτέρω, ότι, με την σταδιακή αύξηση της εκμετάλλευσης των Α.Π.Ε., οι οποίες αποτελούν πηγές εθνικού πλούτου για τα κράτη-μέλη, μπορεί να διασφαλιστεί η ενεργειακή ανεξάρτησή τους από τις εισαγωγές ενεργειακών υλών και προϊόντων και ιδίως πετρελαίου και ορυκτών καυσίμων.

Ο θεμελιώδης στόχος της σύγχρονης ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής είναι η «πρωτοβουλία 20-20-20», δηλαδή, μέχρι το έτος 2020, να υπάρξει μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20% και αύξηση του ποσοστού διείσδυσης των Α.Π.Ε. κατά 20% επί της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειας. Μάλιστα, με την Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τίτλο «Ενεργειακή πολιτική για την Ευρώπη»⁸², η Επιτροπή δήλωσε ότι η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική, πλέον, έρχεται αντιμέτωπη με την κάλυψη τριών κυριαρχικών ζητημάτων : Πρώτον, την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος, δεύτερον, την προώθηση της απασχόλησης και της ανάπτυξης και τρίτον, τον περιορισμό της εξωτερικής εξάρτησης της Ε.Ε. από εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Προκειμένου, λοιπόν, να φέρει σε πέρας τους στόχους της, η Επιτροπή προτείνει διάφορα μέτρα, εκ των οποίων το πρώτο και κύριο αφορά την αύξηση του μεριδίου των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό μείγμα κάθε κράτους-μέλους.

Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής για τις Α.Π.Ε. βρίσκονται σε περίοπτη θέση στην Ευρώπη και σκιαγραφούνται ανάγλυφα στην Οδηγία 2009/28/ΕΚ. Αφορούν τα εξής :

⁸⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 254.

⁸¹ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 10.

⁸² COM (2007) 1 τελικό.

1. Αύξηση του μεριδίου διείσδυσης των Α.Π.Ε. κατά 20% στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας της Κοινότητας, μέχρι το έτος 2020⁸³.

2. Αύξηση του μεριδίου διείσδυσης των Α.Π.Ε. στον κλάδο των μεταφορών κατά 10% επί του συνόλου της κατανάλωσης ενέργειας, για τον κλάδο των μεταφορών, για όλα ανεξαιρέτως τα κράτη, έως το 2020.

3. Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των ενεργειακών συστημάτων κατά 20% έως το 2020.

Γίνεται αντιληπτό, επομένως, πως ο ρόλος των Α.Π.Ε. στην σύγχρονη ευρωπαϊκή, αλλά και παγκόσμια συγκυρία είναι καταλυτικός, ενώ αποτελεί τεράστια προτεραιότητα της κοινοτικής πολιτικής, αλλά ειδικότερα και κάθε κράτους ξεχωριστά, για την κατάστρωση του εθνικού ενεργειακού Σχεδίου Δράσης του. Οι Α.Π.Ε. συνιστούν σύγχρονη πρόκληση και ανταποκρίνονται πλήρως στην τάση ενίσχυσης της λεγόμενης πράσινης ανάπτυξης. Παράλληλα, παρουσιάζουν τη μόνη βιώσιμη και οικονομικά εφικτή λύση για την αντιμετώπιση της σημερινής περιβαλλοντικής υποβάθμισης και οικονομικής στασιμότητας.

Εν μέσω της πιο μεγάλης κοινωνικοοικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών, η οποία συγκλονίζει την πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών, και της παρεπόμενης οικονομικής ανασφάλειας που έχει γεννηθεί, η βιομηχανία της τεχνολογίας των Α.Π.Ε., βρίσκεται σε αέναη εξέλιξη, προσφέροντας εργασία σε εκατομμύρια πολιτών και αναπτύσσοντας καινοτόμες τεχνολογίες, φιλικές προς το περιβάλλον. Τοιουτοτρόπως, η Ευρώπη, με την ανάπτυξη και προώθηση των Α.Π.Ε., μπορεί να «διατηρήσει τη θέση της στο προσκήνιο της παγκόσμιας βιομηχανικής καινοτομίας»⁸⁴. Τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. έχουν συνειδητοποιήσει πλήρως την κορυφαία σπουδαιότητά τους, καθώς, εκτός των άλλων, προσφέρουν την αύξηση της ποικιλομορφίας των πηγών ενέργειας και τη μείωση της υπερβολικής εξάρτησης από τα ορυκτά και εισαγόμενα καύσιμα.

2.3.2 Ευρωπαϊκά προγράμματα για την προώθηση των Α.Π.Ε.

Η Ε.Ε. ήδη αρκετά νωρίς, ήτοι το έτος 1993, μέσω του ευρωπαϊκού Συμβουλίου, προέβη στην δημιουργία του προγράμματος ALTENER I, το οποίο είχε

⁸³ Ο στόχος αυτός επιμερίζεται σε επιμέρους στόχους για κάθε κράτος-μέλος, όπως λεπτομερώς αναλύθηκε ανωτέρω.

⁸⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Ενέργειας, Οι ανανεώσιμες πηγές κάνουν τη διαφορά, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο 2011, σελ. 1.

ως σκοπό την προαγωγή των Α.Π.Ε. και, συνακόλουθα, την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που εκλύονται στην ατμόσφαιρα⁸⁵. Το πρόγραμμα ALTENER I με διάρκεια ισχύος από το έτος 1993 έως το 1997, αφορούσε ένα «εξελισσόμενο πολυετές πλαίσιο», που είχε ως σκοπό την χρηματοδότηση, από την Κοινότητα, διαφόρων μελετών, εξάσκησης, πληροφόρησης, αλλά και χρήσιμων μέτρων, προκειμένου να τύχουν εφαρμογής οι ευρωπαϊκοί στόχοι και προοπτικές για τις Α.Π.Ε⁸⁶. Μέσω του προγράμματος αυτού, έγιναν πολύ σημαντικά βήματα για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε., καθώς χρηματοδοτήθηκαν διάφορες έρευνες και μελέτες σχετικές με αυτές, ενώ σημειώθηκαν δράσεις για την διεύρυνση της πληροφόρησης του κόσμου και της εξοικειώσής του με αυτές.

Στη συνέχεια, το πρόγραμμα ALTENER II, με διάρκεια ισχύος από το 1998 έως το 2002, περιελάμβανε κυρίως νομοθετικές και κανονιστικές ενέργειες και μέτρα για την ανάπτυξη της αγοράς των Α.Π.Ε., αλλά και μορφών ενέργειας που δεν ήταν εκείνο το χρονικό σημείο ιδιαίτερα διαδεδομένες, όπως η υδροηλεκτρική ενέργεια, τα βιολογικά καύσιμα και η βιομάζα. Προκειμένου να σημειωθεί, ανάμεσα στα κράτη-μέλη, αύξηση της συμμετοχής των Α.Π.Ε., το πρόγραμμα στόχευε στην δημιουργία των απαραίτητων νομικών, κοινωνικοοικονομικών και διοικητικών συνθηκών για την εφαρμογή ενός Σχεδίου Δράσης που τις αφορούσε, αλλά και την ενθάρρυνση των επενδύσεων – είτε ιδιωτικών είτε δημόσιων – οι οποίες θα αποσκοπούσαν στην παραγωγή και χρήση ενέργειας προερχόμενη από Α.Π.Ε.⁸⁷

Με την υπ' αρ. 1230/2003/ΕΚ απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2003, καθορίστηκαν τρία ειδικότερα πεδία που αφορούν την θέσπιση και ώθηση πολυετών προγραμμάτων δράσης για την ενέργεια. Τα επιμέρους αυτά πεδία αφορούν : Πρώτον, την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και ορθολογικής χρήσης των ενεργειακών πόρων (πρόγραμμα SAVE), δεύτερον, την προώθηση των Α.Π.Ε. (πρόγραμμα ALTENER) και τρίτον, την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης νέων Α.Π.Ε. στις μεταφορές (πρόγραμμα STEER)⁸⁸.

⁸⁵ Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα 2008, σελ. 431.

⁸⁶ Μαρία Κ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας. Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 227.

⁸⁷ Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική, ό.π. σελ. 415.

⁸⁸ Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, 13^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα 2011, κεφάλαιο 19.1.3. Διαθέσιμο και στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/19/01/03/?all=1

Στα πλαίσια του προγράμματος **SAVE**, έχουν θεσμοθετηθεί διατάξεις που αφορούν τις κοινές προδιαγραφές για την απόδοση των νέων λεβήτων ζεστού νερού, οι οποίοι τροφοδοτούνται με υγρά ή αέρια καύσιμα⁸⁹, αλλά και Οδηγίες για την ένδειξη της κατανάλωσης ενέργειας των ψυγείων και καταψυκτών⁹⁰, οικιακών πλυντηρίων πιάτων⁹¹ και λαμπτήρων⁹². Αξιοσημείωτη, επίσης, είναι και η Οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων⁹³.

Το πρόγραμμα **ALTENER III**, το οποίο έχει διάρκεια ισχύος από το 2007 έως το 2013, ενισχύει ακόμα περισσότερο τις προσπάθειες επίτευξης των στόχων για τις Α.Π.Ε. στον τομέα της βιώσιμης ενέργειας⁹⁴. Πιο αναλυτικά, το πρόγραμμα ALTENER III συνεισφέρει στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ενέργεια μέχρι το έτος 2020 και διευκολύνει την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για την Ενεργειακή Αποδοτικότητα και της Οδηγίας 2009/28/EK για την προώθηση της χρήσης των Α.Π.Ε. Αποτελεί τον βασικό μοχλό της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση των μη τεχνολογικών εμποδίων στην διάδοση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την προαγωγή των Α.Π.Ε. στους τομείς του ηλεκτρισμού, της θέρμανσης/ψύξης και των μεταφορών. Προβαίνει στην χρηματοδότηση ενεργειών και δράσεων για την προώθηση των Α.Π.Ε. και κυρίως : α) στην προώθηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας για την κεντρική και αποκεντρωμένη παραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας και ψύξης, προκειμένου να ικανοποιείται η διαφοροποίηση και ποικιλομορφία του ενεργειακού εφοδιασμού, β) στην ενσωμάτωση των Α.Π.Ε. στο τοπικό περιβάλλον και γ) στην στήριξη της θέσπισης νομοθετικών μέτρων για τις Α.Π.Ε., αλλά και της διασφάλισης εφαρμογής τους. Ενδεικτικοί τύποι δράσεων που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα είναι, μεταξύ άλλων, η ευρωπαϊκή ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας, η διάδοση καλών πρακτικών, η ενίσχυση της θεσμικής και διοικητικής ικανότητας, η εκπαίδευση και επιμόρφωση, η δημιουργία προτύπων και προδιαγραφών.

Το πρόγραμμα **STEER** χρηματοδοτεί δράσεις που αποσκοπούν στην προαγωγή της χρησιμοποίησης των Α.Π.Ε. στις μεταφορές των κρατών-μελών και αφορά συγκεκριμένα : α) την στήριξη πρωτοβουλιών αναφορικά με κάθε ενεργειακή πτυχή του κλάδου των μεταφορών, αλλά και την ενίσχυση της διαφοροποίησης των καυσίμων τους, β) την προώθηση των ανανεώσιμων καυσίμων και της ενεργειακής

⁸⁹ Κανονισμός 643/2009 της Επιτροπής της 22ας Ιουλίου 2009.

⁹⁰ Οδηγία 94/2/EK της Επιτροπής της 21ης Ιανουαρίου 1994.

⁹¹ Οδηγία 97/17/EK της Επιτροπής της 16ης Απριλίου 1997.

⁹² Οδηγία 98/11/EK της Επιτροπής της 27ης Ιανουαρίου 1998.

⁹³ Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010.

⁹⁴ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2009, σελ. 149.

αποδοτικότητα στις μεταφορές και γ) την υποστήριξη της θεσμοθέτησης εξειδικευμένης σχετικής νομοθεσίας και της εφαρμογής της από τα κράτη. Οι μεταφορές γενικά, αλλά κυρίως τα οδικά μεταφορικά μέσα μολύνουν ιδιαίτερα την ατμόσφαιρα, συμβάλλοντας στην αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Ενδεικτικά και μόνο, αναφέρεται ότι οι οδικές μεταφορές εκπέμπουν περισσότερο από το 75% των συνολικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα⁹⁵. Επομένως, η συμπερίληψή τους στο ανωτέρω πρόγραμμα κρίθηκε ιδιαίτερος επιβεβλημένη, προκειμένου να μειωθούν σημαντικά οι αρνητικές τους επιπτώσεις στο περιβάλλον και κατ' επέκταση στον άνθρωπο.

Με την απόφαση 1639/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2006, θεσπίστηκε το πρόγραμμα – πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (CIP) για τα έτη από το 2007 έως το 2013. Το πρόγραμμα – πλαίσιο ενισχύει την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας στον ευρωπαϊκό χώρο, αυξάνοντας την οικονομική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα, εξασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος και των συνεπακόλουθων αρχών της αειφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης. Το εν λόγω πρόγραμμα έχει ως σκοπούς την προώθηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση οποιασδήποτε μορφής καινοτομίας (καθώς και της οικο-καινοτομίας), την επιτάχυνση της ανάπτυξης μίας βιώσιμης, ανταγωνιστικής, καινοτόμου και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας της πληροφορίας και την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης των Α.Π.Ε. σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένου και του κλάδου των μεταφορών. Όλοι αυτοί οι στόχοι εξυπηρετούνται μέσω τριών ειδικότερων προγραμμάτων: α) του προγράμματος με τίτλο «Επιχειρηματικότητα και καινοτομία», β) του προγράμματος με τίτλο «Υποστήριξη της πολιτικής για τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών» και γ) του προγράμματος με τίτλο «Ευφυής ενέργεια – Ευρώπη» (“Intelligent Energy Europe” IEA).

Το πρόγραμμα «Ευφυής Ενέργεια – Ευρώπη» επιδιώκει την κάλυψη των βασικών επιδιώξεων της βελτίωσης της ενεργειακής ποικιλομορφίας, της ασφάλειας εφοδιασμού και της τόνωσης της ανταγωνιστικότητας των κάθε είδους επιχειρήσεων της Ένωσης, με παράλληλη προστασία του περιβάλλοντος⁹⁶. Μέσα στο πρόγραμμα

⁹⁵ Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, 13^η αναθεωρημένη έκδοση, ό.π., κεφ. 20.1, διαθέσιμο και στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/20/01/?all=1

⁹⁶ Νίκος Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική, εκδόσεις Παπαζήση, 13^η αναθεωρημένη έκδοση, ό.π., κεφ. 19.1.3, διαθέσιμο και στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/19/01/03/?all=1

«Ευφυής Ενέργεια – Ευρώπη», εντάσσονται τα αναφερθέντα ανωτέρω προγράμματα SAVE, ALTENER III και STEER.

Μία λεπτομερής και ακριβής απαρίθμηση των κυρίαρχων στόχων του προγράμματος «Ευφυής Ενέργεια – Ευρώπη», η οποία παρέχεται από το άρθρο 38 της ήδη αναφερθείσης ανωτέρω Οδηγίας 1639/2006/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αφορά τις εξής δράσεις:

1. Παροχή των απαραίτητων στοιχείων για τη βελτίωση της βιωσιμότητας, την ανάπτυξη του δυναμικού των πόλεων και των περιφερειακών, καθώς και για την εκπόνηση των νομοθετικών μέτρων που απαιτούνται για την επίτευξη των σχετικών στρατηγικών στόχων, κατάρτιση των μέσων και των μηχανισμών για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και την αξιολόγηση του αντίκτυπου των μέτρων που θεσπίζονται από την Κοινότητα και τα κράτη-μέλη της στους τομείς που καλύπτονται από το εν λόγω πρόγραμμα.

2. Τόνωση των επενδύσεων, στο σύνολο των κρατών μελών, σε νέες και ιδιαίτερα αποδοτικές τεχνολογίες στους τομείς της ενεργειακής απόδοσης των Α.Π.Ε. και της ενεργειακής διαφοροποίησης, συμπεριλαμβανομένου του τομέα των μεταφορών, με τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της επιτυχούς επίδειξης καινοτόμων τεχνολογιών και της αποτελεσματικής εφαρμογής τους στην αγορά, σε ευρεία κλίμακα, προκειμένου να τονωθούν οι επενδύσεις του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, να προωθηθούν οι καίριες στρατηγικές τεχνολογίες, να περισταλούν οι δαπάνες, να αυξηθεί η πείρα της αγοράς και να μειωθούν οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι και άλλοι παράγοντες που θεωρούνται κίνδυνοι ή φραγμοί οι οποίοι δυσχεραίνουν τις εν λόγω επενδύσεις.

3. Άρση των μη τεχνολογικών φραγμών στα αποτελεσματικά και ευφυή σχέδια για την παραγωγή και την κατανάλωση ενέργειας με την προώθηση της ενίσχυσης των θεσμικών ικανοτήτων - μεταξύ άλλων, σε τοπικό και σε περιφερειακό επίπεδο - με την μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση, ιδίως μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος, με την ενθάρρυνση των ανταλλαγών εμπειρίας και τεχνογνωσίας μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων φορέων, των επιχειρήσεων και των πολιτών γενικώς, καθώς και με την εντονότερη διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και των καλύτερων διαθέσιμων τεχνολογιών, ιδίως μέσω της προώθησής τους σε κοινοτικό επίπεδο.

Είναι φανερό πως τα όργανα της Ε.Ε. έχουν συμβάλει αρκετά στην θέσπιση προγραμμάτων ιδιαίτερα φιλόδοξων για την προώθηση των νέων και εναλλακτικών πηγών ενέργειας, ενώ, παράλληλα, προσφέρουν τα απαραίτητα οικονομικά εφόδια στα

κράτη-μέλη προς τον εν λόγω σκοπό. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι για το έτος 2013, ο ενδεικτικός προϋπολογισμός του ποσού που θα χορηγηθεί για το πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια – Ευρώπη», αγγίζει τα 65 εκατομμύρια ευρώ, ενώ το ποσοστό της κοινοτικής συνδρομής δύναται να ανέλθει στο 75% των επιλέξιμων δαπανών⁹⁷.

Είναι γεγονός, όμως, ότι σε αρκετά κράτη-μέλη, όπως και στην Ελλάδα, οι συγκεκριμένες πρωτοβουλίες και δράσεις δεν χαίρουν ιδιαίτερα μεγάλης δημοτικότητας, καθώς δεν διενεργούνται απαραίτητες εκστρατείες πληροφόρησης για ενεργειακά θέματα και οι πολίτες δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για αυτά, όπως και για τα οφέλη και προτερήματα της κοινοτικής χρηματοδότησης στο εν λόγω αντικείμενο. Το προσήκον, λοιπόν, θα ήταν να γίνεται σε ευρεία έκταση μία οργανωμένη ενέργεια ενημέρωσης των ατόμων και επιχειρήσεων για τις χορηγήσεις που προσφέρονται σε κοινοτικό επίπεδο, αλλά και για τις παροχές των ανωτέρω προγραμμάτων. Η ενέργεια αυτή θα αποσκοπούσε στην τόνωση της επιχειρηματικότητας των κρατών που πλήττονται βαριά από την οικονομική κρίση, όπως της Ελλάδας, και έτσι, επιχειρηματίες θα μπορούσαν να διευκολυνθούν ιδιαιτέρως με την παροχή διαφόρων εφοδίων, όπως ενός μεγάλου οικονομικού ποσού που θα ήταν αρκετά βοηθητικό για να πραγματοποιηθεί το πρώτο βήμα για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.

2.4 Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΤΩΝ Α.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ

Η Ευρώπη κατέχει εξέχουσα θέση στην ενεργειακή αγορά από Α.Π.Ε., ευρισκόμενη στο κέντρο των ενεργειακών εξελίξεων τα τελευταία έτη. Από το 2009, μάλιστα, παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη και καλπάζουσα αύξηση της ανανεώσιμης ενέργειας στον ευρωπαϊκό χώρο⁹⁸. Ωστόσο, η οικονομική κρίση έθεσε ένα στιβαρό εμπόδιο σε αυτές τις ανοδικές τάσεις και αποτέλεσε τροχοπέδη για την απρόσκοπτη πορεία και πρόοδο της αξιοποίησης των Α.Π.Ε. στον ευρωπαϊκό χώρο. Έτσι, ο ιδιωτικός τομέας, ο οποίος είναι ο κύριος παράγοντας για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε.,

⁹⁷ Intelligent Energy Europe for a sustainable Europe, Call for proposals, 2013, p.4. Διαθέσιμο και στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://ec.europa.eu/energy/intelligent/files/call_for_proposals/call_2013_en.pdf

⁹⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές : σημαντικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, 6-6-2012, COM (2012) 271 τελικό, σελ. 2.

καθώς από αυτόν προέρχεται το επενδυτικό κοινό, άρχισε να αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό και μεγαλύτερη απροθυμία το ενδεχόμενο νέων επενδύσεων στον ενεργειακό τομέα.

Είναι γεγονός ότι, ανάμεσα στα κράτη της Ευρώπης, παρατηρούνται αρκετά μεγάλες αποκλίσεις σε σχέση με το επίπεδο προώθησης και ανάπτυξης των Α.Π.Ε. Πολύ λίγα είναι τα κράτη τα οποία πλησίασαν ή επέτυχαν τους εθνικούς στόχους που είχαν τεθεί σύμφωνα με τις προϊσχύουσες κοινοτικές Οδηγίες. Η πλειονότητα των κρατών-μελών δεν κατάφερε να αγγίξει τους στόχους που είχαν οριστεί ως θεμελιώδεις στην Οδηγία 2001/77/EK, όπου σύμφωνα με αυτήν, είχε τεθεί ως επιδίωξη συμμετοχής των Α.Π.Ε. στην συνολική κατανάλωση ενέργειας της Ε.Ε. μέχρι το έτος 2010, η επίτευξη ποσοστού της τάξης του 22,1%. Χειρότερα εμφανίζονται τα στοιχεία όσον αφορά στη χρήση βιοκαυσίμων και άλλων Α.Π.Ε. στις μεταφορές, όπου και εκεί οι στόχοι της Οδηγίας 2003/30/EK, ήτοι το ποσοστό 5,75% για την συμμετοχή των βιοκαυσίμων επί της συνολικής κατανάλωσης καυσίμων μέχρι το 2010, δεν επετεύχθη.

Το μερίδιο των Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας διαμορφώθηκε σε 12,4% στην Ε.Ε. το 2010⁹⁹. Μεταξύ των κρατών-μελών, το υψηλότερο μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας το 2010 καταγράφηκε στη Σουηδία (47,9%), ενώ για χώρες, όπως η Λετονία, η Φινλανδία και η Αυστρία, το σύνολο των Α.Π.Ε. που παράγουν ισοδυναμεί με ποσοστό πάνω από το 30% της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης ενέργειάς τους¹⁰⁰. Σε σύγκριση με τα πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για το 2010, οι ενδεικτικοί στόχοι για το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, τις Κάτω Χώρες και τη Γαλλία απαιτούν από τα εν λόγω κράτη-μέλη να αυξήσουν το μερίδιό τους σε Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας κατά τουλάχιστον 10 ποσοστιαίες μονάδες. Σε αντίθεση, η Ρουμανία, η Εσθονία και η Σουηδία ήταν ήδη, το 2010, πολύ κοντά στους ενδεικτικούς τους στόχους για το 2020.

Αναφορικά με τους στόχους για το μερίδιο των Α.Π.Ε. στην κατανάλωση καυσίμων για τις μεταφορές έως το έτος 2020, υπάρχει αρκετή καθυστέρηση εκ μέρους όλων των κρατών - μελών. Έτσι, το μέσο μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ε.Ε. των 27 ήταν 4,7% το 2010, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά εμφάνιζαν η Σλοβακία με 7,8% και η Σουηδία με 7,7%, με τις υπόλοιπες χώρες να υπολείπονται

⁹⁹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/8-18062012-AP/EN/8-18062012-AP-EN.PDF

¹⁰⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Renewable_energy_in_the_European_Union

σημαντικά. Ενδεικτικά σε ποσοστό έως 1% συναντούμε χώρες, όπως η Βουλγαρία, η Δανία, η Μάλτα και η Εσθονία¹⁰¹.

Αυτό που προξενεί έντονη εντύπωση είναι το ότι οι μηχανισμοί συνεργασίας που προβλέπονται στα άρθρα 6 και 7 της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ, δεν έχουν αξιοποιηθεί σε ευρεία κλίμακα. Ουσιαστικά, λοιπόν, έχει αποτελέσει «κενό γράμμα» η πρόβλεψη για δυνατότητα στατιστικής μεταβίβασης ποσοτήτων ανανεώσιμης ενέργειας εκατέρωθεν των ευρωπαϊκών κρατών, ούτως ώστε η παραγόμενη ενέργεια από Α.Π.Ε. σε ένα κράτος-μέλος να μπορεί καταλογίζεται σε στόχο άλλου κράτους-μέλους. Αντίστοιχα, η ίδια κατάσταση επικρατεί όσον αφορά και στην πραγματοποίηση κοινών ανανεώσιμων έργων εκ μέρους των ευρωπαϊκών χωρών, αφού εκείνες ελάχιστο ενδιαφέρον έχουν επιδείξει για την δραστηριοποίησή τους σε σχετικές δραστηριότητες και ενέργειες.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης Αιολικής Ενέργειας (European Wind Energy Association - EWEA) για το 2011, πάνω από το 70% των νέων εγκαταστάσεων ηλεκτροπαραγωγής στην Ευρώπη, αφορούν σε Α.Π.Ε., ενώ το 21% αυτών είναι αιολικά πάρκα. Συγκεκριμένα, το 2011 στην Ευρώπη εγκαταστάθηκαν μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ισχύος 32.043 MW, ήτοι 37% περισσότερες σε σχέση με το 2010, ενώ, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των Α.Π.Ε. έφτασε στα 895.878 MW. Ως «πρωταθλητές» των νέων εγκαταστάσεων χρήστηκαν τα φωτοβολταϊκά συστήματα, με 21.000 MW και ακολουθούν οι μονάδες φυσικού αερίου (9.718 MW) και τα αιολικά (9.616). Σύμφωνα, ωστόσο, με τον διευθυντή πολιτικής της EWEA, Justin Wilkes, για να επιτευχθούν οι μακροπρόθεσμοι στόχοι που έχουν τεθεί από την Ε.Ε., χρειάζεται ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια. Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα σημαντικό να δοθούν θετικά κίνητρα και ώθηση στους Ευρωπαίους επενδυτές από τις εθνικές κυβερνήσεις, αλλά και από την Ε.Ε., διαμορφώνοντας και στηρίζοντας σταθερές πολιτικές και αυστηρούς στόχους για το ζήτημα των Α.Π.Ε., προκειμένου να συνεχιστεί και αυξηθεί περαιτέρω η ανάπτυξή τους.

Είναι αξιοσημείωτο πως στον κλάδο των Α.Π.Ε. απασχολείται περισσότερο από 1,5 εκατομμύρια άνθρωποι στην Ευρώπη, ενώ παρατηρείται συνεχιζόμενη αύξηση κατά τα τελευταία χρόνια. Μάλιστα, οι τρεις κορυφαίοι - σε απασχολούμενους υπαλλήλους - τομείς Α.Π.Ε. στην Ευρώπη είναι η βιομάζα, τα φωτοβολταϊκά και τα αιολικά συστήματα, ενώ, αντίθετα στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται το βιοαέριο και τα

¹⁰¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Renewable_energy_statistics

ηλιοθερμικά συστήματα. Η πλειονότητα των «πράσινων» θέσεων εργασίας στην Ε.Ε. βρίσκεται στη Γερμανία, κυρίως στους τομείς της ηλιακής και της αιολικής ενέργειας.

Η Ελλάδα βρέθηκε το 2010 στη 16η θέση ανάμεσα στα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε., όσον αφορά το εργατικό δυναμικό σε Α.Π.Ε., όπου υπολογίστηκε ότι 9.120 εργαζομένοι απασχολούνται στον εν λόγω κλάδο, οι περισσότεροι εκ των οποίων στα φωτοβολταϊκά (4.250), αλλά και στους κλάδους της ενέργειας από βιομάζα (3.000), στην αιολική ενέργεια (1.570) και στα βιοκαύσιμα (300). Σε αυτό το σημείο, πρέπει να τονιστεί ότι, αν και η χώρα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στη λίστα, θεωρείται αναγκαίο να συνυπολογιστεί το γεγονός ότι από το 2009 εκείνη έχει υπερτετραπλασιάσει την εγκατεστημένη ισχύ της.

Είναι γεγονός ότι τα κράτη της Ε.Ε. διακρίνονται από μία διάσταση στο ενεργειακό τους μείγμα, η οποία οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες, που έχουν να κάνουν με τις γεωγραφικές συνθήκες και την προσβασιμότητα στους εσωτερικούς φυσικούς πόρους, την ακολουθούμενη χάραξη κυβερνητικής πολιτικής, το επίπεδο της τεχνογνωσίας τους για τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας κλπ. Όμως, ανεξάρτητα από αυτές τις διαφορές, τα κράτη-μέλη στοχεύουν στην επίτευξη τριών βασικών επιδιώξεων: Πρώτον, στην ανταγωνιστικότητα, που μεταφράζεται σε μείωση του κόστους της ενέργειας για τους καταναλωτές, δεύτερον, στην ασφάλεια του συνεχούς, έγκυρου και απρόσκοπτου ενεργειακού εφοδιασμού τους και τρίτον, στην περιβαλλοντική αειφορία¹⁰². Εξαιτίας των κοινών αυτών στόχων τους, είναι απολύτως επιτακτική η ανάγκη εκσυγχρονισμού των ενεργειακών κυβερνητικών πολιτικών εκείνων, καθώς και της λήψης αυστηρών μέτρων για την ενίσχυση και εντατικοποίηση της χρήσης των Α.Π.Ε.

2.5 ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την ανακοίνωση που συνέταξε προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο «**Ενέργεια 2020 : Μία στρατηγική για**

¹⁰² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Προκλήσεις και πολιτική στον τομέα της ενέργειας, Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013, σελ. 1.

ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια»¹⁰³ που δημοσιεύτηκε στις 10 Νοεμβρίου 2010, αφού πρώτα έκανε μία αναφορά στην σημερινή ενεργειακή πραγματικότητα της Ε.Ε. και των κρατών της, αλλά και στις σημαντικές ελλείψεις που υφίστανται κατά την εφαρμογή των ενεργειακών στόχων σε εθνικό, κυρίως, επίπεδο, έθεσε τις πέντε προτεραιότητες της νέας ενεργειακής στρατηγικής, την οποία έχει υιοθετήσει εκείνη και το ίδιο αναμένει να πράξουν τα κράτη-μέλη.

Τονίζεται ότι οι κεντρικές επιδιώξεις της Ενεργειακής Πολιτικής της Ε.Ε. είναι η ασφάλεια εφοδιασμού, η ανταγωνιστικότητα και η αειφορία. Η κάλυψη των εν λόγω στόχων μπορεί να οδηγήσει σε πραγματική ποιότητα ζωής των λαών της Ένωσης και στην ευημερία της βιομηχανίας και οικονομίας, με παράλληλο σεβασμό των περιβαλλοντικών αγαθών. Είναι γεγονός ότι τα ενεργειακά συστήματα στα ευρωπαϊκά κράτη έχουν σημειώσει πρόοδο, όμως, εξίσου γεγονός είναι ότι προσαρμόζονται με αρκετή καθυστέρηση, ιδιαιτέρως σε τομείς που έχουν να κάνουν με την επίτευξη του στόχου της ενεργειακής αποδοτικότητας κατά 20% έως το 2020. Η πρωτοβουλία που υιοθετήθηκε για την επίτευξη των τριών 20 μέχρι το 2020 δεν φαίνεται να επιτυγχάνεται, εάν δεν λάβουν χώρα σημαντικές αλλαγές, που συναρτώνται κυρίως με τον υπερκερασμό των κατακερματισμένων αγορών των ευρωπαϊκών χωρών και την συνειδητοποίηση από τις εθνικές Κυβερνήσεις της επείγουσας ανάγκης ειλικρινούς προώθησης μέτρων για την κάλυψη των δεσμεύσεών τους, μέχρι το 2020.

Πιο συγκεκριμένα, στην πλειοψηφία τους, τα κράτη δεν αποτελούν ελκυστικές αγορές για την αξιοποίηση και επένδυση σε Α.Π.Ε., καθώς αυτά δεν συνεργάζονται ενεργά μεταξύ τους κατά την χάραξη της ενεργειακής τους πολιτικής και οι αγορές τους συνεχίζουν να διακρίνονται από κατακερματισμό. Τα κράτη-μέλη δεν έχουν προβεί σε εξάλειψη των φραγμών και τεχνικών που αποτελούν τροχοπέδη για τον ισότιμο, ανοικτό ανταγωνισμό, με συνέπεια πολλές εταιρίες να μην μπορούν να διευρύνουν τις δραστηριότητές τους και σε άλλες χώρες της Ευρώπης¹⁰⁴. Η αγορά ενέργειας δεν έχει σε μεγάλο βαθμό απελευθερωθεί και ακόμα υφίστανται αρκετές διακρίσεις και αδιαφάνεια, ενώ οι επιδοτήσεις στα ορυκτά καύσιμα συνεχίζουν να υφίστανται. Η επιτακτική ανάγκη της υιοθέτησης και χρήσης Α.Π.Ε. και της αύξησης της ενεργειακής αποδοτικότητας στον κλάδο των μεταφορών, συναντά μεγάλες καθυστερήσεις. Από την

¹⁰³ COM (2010) 639 τελικό.

¹⁰⁴ Όπως προκύπτει από την έρευνα της Επιτροπής στον κλάδο της ενέργειας, Ανακοίνωση της Επιτροπής – της 1ης Ιανουαρίου 2007 με τίτλο « Έρευνα δυνάμει του άρθρου 17 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 στον ευρωπαϊκό κλάδο του αερίου και της ηλεκτρικής ενέργειας » - COM(2006)851 τελικό - και από τον μεγάλο αριθμό διερευνούμενων υποθέσεων για συμπεριφορά κατά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού στον κλάδο (π.χ. IP/10/494 της 4ης Μαΐου 2010).

άλλη, σε υπερεθνικό επίπεδο, αντιμετωπίζεται επιφανειακά ο κίνδυνος της μελλοντικής στενότητας στην προσφορά πετρελαίου.

Σύμφωνα με την ανωτέρω ανακοίνωση, καθορίζονται και τίθενται οι πέντε πρωταρχικές επιδιώξεις της Νέας Ενεργειακής Πολιτικής, οι οποίες είναι οι εξής :

1. Υλοποίηση μίας ενεργειακά αποδοτικής Ευρώπης, με εξοικονόμηση ενέργειας κατά 20% μέχρι το 2020.

Η ενεργειακή απόδοση και συνεπακόλουθα η εξοικονόμηση ενέργειας διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο για το 2020 στην Ε.Ε., καθώς η τελευταία δεν είναι πλέον σε θέση να «σπαταλά» ενέργεια. Έτσι, μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας, επιτυγχάνεται αποτελεσματικά η βελτίωση του ενεργειακού εφοδιασμού και της ανταγωνιστικότητας των κρατών της Ένωσης, αλλά και ο περιορισμός των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου. Επιπλέον, παρέχεται η δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας – κάτι που είναι πολύ σημαντικό για την δεδομένη χρονική συγκυρία της οικονομικής κρίσης και ακόμα, προσφέρει αρκετά οφέλη στους πολίτες¹⁰⁵.

Η επιταγή της ενεργειακής αποδοτικότητας είναι επιβεβλημένο να παίζει καίριο ρόλο σε όλους τους τομείς της πολιτικής, ακόμα και σε αυτόν της εκπαίδευσης και μάλιστα, σε κάθε στάδιο του ενεργειακού κύκλου, από την παραγωγή της ενέργειας μέσω της μεταφοράς και της διανομής, μέχρι την τελική κατανάλωση αυτής. Η αλλαγή των προηγούμενων προτύπων συμπεριφοράς (που στηρίζονταν σε κατασπατάληση ενέργειας και ενεργειακών προϊόντων, χωρίς καμία πρόβλεψη για ενεργειακή εξοικονόμηση) πρέπει να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση, υπό την σοβαρή και συνειδητοποιημένη δέσμευση της πολιτικής εξουσίας του κάθε κράτους-μέλους, η οποία, μέσω του δημοσίου τομέα και των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης¹⁰⁶, θα δίνει το καλό παράδειγμα για την επίτευξη των σχεδιαζόμενων δράσεων.

Τα ευρωπαϊκά κράτη, επίσης, είναι αναγκαίο να ευαισθητοποιηθούν περαιτέρω, να τηρούν τους μετρήσιμους στόχους και να υλοποιήσουν τα μέτρα των Εθνικών Σχεδίων Δράσης τους, καθώς και να επιστήσουν την προσοχή τους σε τομείς που έχουν μεγαλύτερο δυναμικό εξοικονόμησης ενέργειας. Τέτοιος τομέας αποτελεί, αρχικώς, το

¹⁰⁵ Σε ένα νοικοκυριό, η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να μεταφράζεται σε 1000 ευρώ ετησίως βλ. COM (2008) 772 τελικό.

¹⁰⁶ Όπως για παράδειγμα, με την υιοθέτηση του «Συμφώνου των Δημάρχων» βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Ενέργειας, Οι ανανεώσιμες πηγές κάνουν τη διαφορά, 2010-2011, σελ. 11.

υπάρχον κτιριακό δυναμικό όπου πρέπει να δοθούν κίνητρα για ταχείες ανακαινίσεις είτε δημοσίων είτε ιδιωτικών κτιρίων, με την χρησιμοποίηση ενεργειακά αποδοτικών προϊόντων και τεχνολογιών. Οι μεταφορές, επίσης, δύνανται να βοηθηθούν με την βελτίωση της βιωσιμότητάς τους και της μείωσης της εξάρτησής τους από το πετρέλαιο. Συναφή παραδείγματα αποτελούν οι πολυτροπικές μεταφορές, η οικονομική οδήγηση, η χρήση αποδοτικών οχημάτων. Όλες αυτές οι λύσεις που προτείνονται αναφορικά με την εξοικονόμηση ενέργειας, χάριν της ενεργειακής απόδοσης, σχετίζονται και αναφέρονται στην μεγαλύτερη διείσδυση των Α.Π.Ε. σε όλους τους τομείς ενέργειας.

2. Εξασφάλιση της ελεύθερης διακίνησης της ενέργειας.

Κύρια επιδίωξη της Ε.Ε. είναι η δημιουργία μίας περισσότερο διασυνδεδεμένης και ενωσιακής αγοράς, η οποία θα προάγει τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Όμως, στην πλειονότητά τους, οι ενεργειακές αγορές διακρίνονται από κατακερματισμό, ενώ υφίστανται ακόμα εθνικοί φραγμοί και εμπόδια για την είσοδο στο εσωτερικό τους εξωγενών παικτών. Η αγορά ενέργειας στην Ευρώπη θα πρέπει να είναι πραγματικά απελευθερωμένη, αδιαφανής και ενωσιακή, προκειμένου να αποτελεί ελκυστικό παράγοντα για την προσέλκυση επενδύσεων, που θα τονώσουν την κοινωνική και οικονομική ζωή των κρατών-μελών. Ο στόχος της ενιαίας εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου, ο οποίος ωφελεί διπλά τους καταναλωτές, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του ενεργειακού κόστους και σε περιορισμό της ενεργειακής πενίας, αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί το 2014. Η Επιτροπή, λοιπόν, θα πρέπει να μεταβεί όλων των μέσων που διαθέτει, προκειμένου να αντιμετωπίσει μη ανταγωνιστικές πρακτικές από τα κράτη – μέλη, καθυστερημένη ή πλημμελή εφαρμογή της αντίστοιχης ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Αυτό καθίσταται αναγκαίο να μπορεί να το πράξει, ακόμη και με παραπομπές των ευρωπαϊκών κρατών στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο¹⁰⁷.

Το σημαντικότερο μέσο που έχει ληφθεί από την Ένωση ήταν η υιοθέτηση και η προσπάθεια για επίτευξη του στόχου διείσδυσης των Α.Π.Ε. κατά 20% έως το 2020. Ο συγκεκριμένος στόχος απαιτεί προσπάθεια και από τα όργανα της Ένωσης, αλλά και

¹⁰⁷ Βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)], Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013, υποσημείωση 18.

από τα κράτη-μέλη, ούτως ώστε να εφαρμόζεται πλήρως το νομικό τους πλαίσιο, να παρέχονται φορολογικές ελαφρύνσεις και κρατικές ενισχύσεις για τις ανανεώσιμες τεχνολογίες και να υπάρξει πληροφόρηση των ανθρώπων για τα οφέλη στην χρήση τους. Τα κράτη θα πρέπει να εκμεταλλευτούν πλήρως το δυναμικό των ανανεώσιμων πηγών, μέσω των ευφών μετρητών και Δικτύων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η διαλειτουργικότητα του Δικτύου¹⁰⁸. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, υποχρεούνται να βοηθούν και να εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη λειτουργία της αγοράς των Α.Π.Ε., ενώ θα πρέπει να ελέγχεται η συμμόρφωση των κρατών-μελών με την επιταγή της δημιουργίας ενιαίας αγοράς. Οι επενδυτές, με τον τρόπο αυτό, ενθαρρύνονται να στραφούν σε τέτοιου είδους εναλλακτικές πηγές ενέργειας.

Επίσης, είναι ιδιαίτερος καιρός η ανακατασκευή και ο εκσυγχρονισμός των παρωχημένων υποδομών και η προώθηση νέων γραμμών διασύνδεσης και Δικτύων στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης (είτε με υποθαλάσσιο είτε με ηπειρωτικό τρόπο), για την εξασφάλιση της διαφοροποίησης και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού. Η Τρίτη Δέσμη μέτρων είναι επιτακτικό να εφαρμοστεί ενεργά από τις ευρωπαϊκές χώρες και τα νέα όργανα που δημιουργήθηκαν, όπως ο ΟΣΠΑΕ, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (European Network of Transmission System Operators for Electricity, ENTSO-E) και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Φυσικού Αερίου (European Network of Transmission System Operators for Gas, ENTSO-G), προκειμένου να αποτελέσουν εφαλτήριο για την μεγαλύτερη ενοποίηση των αγορών ενέργειας.

3. Εξασφαλισμένη, ασφαλής και προσιτή ενέργεια για πολίτες και επιχειρήσεις.

Οι καταναλωτές είναι οι πρώτοι που ευεργετούνται από μία ενιαία και ολοκληρωμένη αγορά ενέργειας, πραγματικά απελευθερωμένη και ενωσιακή, αφού έχουν τη δυνατότητα, λόγω της ευχερέστερης πρόσβασης στις αγορές διαφόρων επενδυτών, να επιλέξουν μέσω περισσότερων εναλλακτικών και μάλιστα σε χαμηλότερες τιμές. Όμως, οι Ευρωπαίοι καταναλωτές φαίνεται ότι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τα πλεονεκτήματα που τους παρέχονται από την ενοποιημένη

¹⁰⁸ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκρότησε μια ειδική ομάδα για τα ευφυή δίκτυα προκειμένου να συζητήσει την υλοποίηση των ευφών δικτύων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/smartgrids/taskforce_en.htm.

εσωτερική αγορά, αλλά ούτε καν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους. Προς την κατεύθυνση αυτή, λοιπόν, είναι αναγκαία η έγκυρη και διευρυμένη πληροφόρηση του κοινού για τα πλεονεκτήματα της δημιουργίας μίας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής ενεργειακής αγοράς, αλλά και για την ενεργό συμβολή και ωφέλεια που δύνανται εκείνοι να έχουν στην καταπολέμηση της ενεργειακής εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα. Μέσω των τοπικών και περιφερειακών αρχών των κρατών-μελών, αλλά και διαφόρων φόρουμ πολιτών¹⁰⁹ καθίσταται περισσότερο εύλογη και απόλυτα δικαιολογημένη η χρήση νέων, εναλλακτικών πηγών ενέργειας και προϊόντων.

Επιπλέον, η ενεργειακή πολιτική της Ένωσης, θα πρέπει να μεριμνά για την προστασία των Ευρωπαίων πολιτών από τους κινδύνους που ελλοχεύουν η παραγωγή και μεταφορά ενέργειας και κυρίως από αυτούς που συνδέονται με την ανάπτυξη και προώθηση της πυρηνικής ενέργειας.

4. Επέκταση της ηγετικής θέσης της Ευρώπης στην ενεργειακή τεχνολογία και καινοτομία.

Η τεχνολογική μεταστροφή της Ε.Ε. στον ενεργειακό τομέα κρίνεται απαραίτητη, εφόσον εκείνη επιθυμεί να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της που αφορούν την εξάλειψη του άνθρακα από τους κλάδους της ενέργειας και των μεταφορών το έτος 2050. Προκειμένου να επιτευχθεί ο φιλόδοξος αυτός στόχος, πρέπει από νωρίς να υπάρξει συντονισμός μεταξύ των κρατών-μελών και να προωθηθούν με ταχείς ρυθμούς οι εισαγωγές καινοτόμων τεχνολογιών, όπως των Α.Π.Ε. με χαμηλή ή και μηδενική περιεκτικότητα σε άνθρακα. Η Ε.Ε. κινδυνεύει να καταστεί ουραγός των σύγχρονων εξελίξεων, ερχόμενη ήδη αντιμέτωπη με χώρες όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, οι ΗΠΑ, με τις οποίες επικρατεί τεράστιος ανταγωνισμός στις διεθνείς αγορές, καθώς εκείνες έχουν αναπτύξει ιδιαίτερα φιλόδοξες βιομηχανικές στρατηγικές στους τομείς της ηλιακής, αιολικής και πυρηνικής ενέργειας.

5. Ενίσχυση της εξωτερικής διάστασης της ενωσιακής αγοράς ενέργειας.

¹⁰⁹ Το φόρουμ πολιτών στο Λονδίνο και το φόρουμ αειφόρου ενέργειας στο Βουκουρέστι δημιουργήθηκαν με στόχο τη βελτίωση της κατάστασης από πλευράς ενέργειας των οικιακών καταναλωτών. Βλ. αναλυτικότερα και τις ακόλουθες ιστοσελίδες :

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/oettinger/headlines/news/2012/11/20121114_london_forum_en.htm
http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_citizen_energy_en.htm
<http://www.bucharestforum.ro/events/bfenergy>

Η ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας αποτελεί την μεγαλύτερη περιφερειακή αγορά σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς αυτή απαρτίζεται από τουλάχιστον 500 εκατομμύρια καταναλωτές, ενώ διαθέτει τα μεγαλύτερα ποσοστά εισαγόμενης ενέργειας. Η εξάρτηση της Ευρώπης από τις ενεργειακές εισαγωγές αυξάνεται διαρκώς. Το 2035, μάλιστα, υπολογίζεται να ξεπεράσει το 80% αναφορικά με το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο¹¹⁰. Η Ε.Ε. παρουσιάζει εμπορικό έλλειμμα που υφίσταται εξαιτίας των εισαγόμενων ορυκτών καυσίμων, το οποίο θα συνεχίσει να αυξάνεται, εκτός αν ληφθούν μέτρα, σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και αλληλεγγύης των ευρωπαϊκών κρατών μεταξύ τους, αλλά και με τα όργανα της Ένωσης. Η αντιμετώπιση των κινδύνων που ελλοχεύουν είναι οικονομικοί, οικολογικοί και ασφαλείας – πολιτικοί¹¹¹.

Η εξωτερική ενεργειακή πολιτική της Ένωσης είναι απαραίτητο να ενισχυθεί και διακριθεί από περισσότερο συντονισμό μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, δεδομένου ότι αυτές έχουν κοινούς στόχους, ήτοι την επίτευξη ασφάλειας του ενεργειακού τους εφοδιασμού, την ανταγωνιστικότητα και την αειφορία. Είναι απαραίτητη και αναγκαία η ύπαρξη μεγαλύτερης συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε. και των κρατών-μελών σε ζητήματα ενεργειακά που στρέφονται προς τρίτες χώρες και ενεργειακούς εταίρους.

2.6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ Α.Π.Ε.

Οι ρυθμίσεις και οι διατάξεις οι οποίες εμφανίζονται μέχρι τη σύναψη της Συνθήκης της Λισσαβόνας - στην ουσία - αναφέρονταν κυρίως σε μέτρα ολοκλήρωσης της αγοράς και όχι σε θετικά μέτρα για την ενέργεια αυτή καθαυτή. Αδιαμφισβήτητα, μέχρι την εισαγωγή ενός ξεχωριστού άρθρου για την ενέργεια με το άρθρο 194 ΣΛΕΕ, ως απόρροια της Συνθήκης της Λισσαβόνας, δεν είναι δυνατό να γίνεται λόγος για ύπαρξη μίας Κοινής Ενεργειακής Πολιτικής της Ένωσης. Το ίδιο ισχύει και για το πλαίσιο των Α.Π.Ε. - οι οποίες αποτελούν ιδιαίτερο κλάδο του δικαίου της ενέργειας -

¹¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Προκλήσεις και πολιτική στον τομέα της ενέργειας, Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013, σελ. 2.

¹¹¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)], Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013, υποσημείωση 53.

με αποτέλεσμα, τα πιο σημαντικά σχετικά νομοθετικά κείμενα να χρονολογούνται τα τελευταία 10 με 15 περίπου έτη. Λογικό και επόμενο, λοιπόν, ιδιαίτερα τα πρώιμα νομοθετήματα της Ένωσης να περιέχουν αρκετά σημεία, τα οποία έχρηζαν είτε μεγαλύτερης ενασχόλησης είτε διευκρινήσεων από τα κοινοτικά όργανα, περιείχαν ιδιαίτερος φιλόδοξους και ίσως ανέφικτους στόχους ή εισήγαγαν ορισμένα αναποτελεσματικά εν τέλει μέτρα. Βέβαια, μέσω της απόκτησης εμπειρίας και της πρακτικής ενασχόλησης με το ζήτημα των Α.Π.Ε., έγιναν αντιληπτά τα προβλήματα και οι αστοχίες που εμφανίστηκαν κατά την εφαρμογή των αρχικά εκδοθεισών Οδηγιών, όπως των Οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ.

Το σημαντικό στοιχείο που παρατηρείται, όμως, και αξίζει να επισημανθεί, είναι ότι η Ε.Ε. και τα όργανά της, παρότι σε κάποιες περιπτώσεις είναι λίγο δυσκίνητα αναφορικά με το χρόνο και την αμεσότητα της αντίδρασής τους, δεν εφησύχασαν. Κατά τακτά χρονικά διαστήματα, εξέδιδαν εκθέσεις σχετικά με την πορεία της προώθησης των Α.Π.Ε. στον ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο των κρατών-μελών. Παράλληλα, αναγνώρισαν κάποια ζητήματα, τα οποία ήταν λανθασμένα, ενώ η Ένωση πολλές φορές προέβη σε αξιολόγηση, τροποποίηση και συμπλήρωση της νομοθεσίας της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκδοση της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ, η οποία αναλύθηκε ανωτέρω. Η Οδηγία αυτή είναι αρκετά πιο ώριμη και αποτελεσματική για την ουσιαστική ενίσχυση των Α.Π.Ε. και την εναρμόνισή της με τις εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών, σε σχέση με τις προηγούμενες Οδηγίες.

Σαφώς όσα λέχθηκαν, δε σημαίνουν ότι η κοινοτική νομοθεσία για τις Α.Π.Ε. δεν εμφανίζει δυσχέρειες και φραγμούς για την πραγματική ανάπτυξη των Α.Π.Ε. στην Ε.Ε. Κάποιες από αυτές, τις οποίες ήδη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κατά καιρούς επισημάνει, είναι οι εξής:

Αρχικά, θεωρείται μείζονος σημασίας η θέσπιση δεσμευτικών και αυστηρών μέτρων, ούτως ώστε να επιτευχθούν οι συγκεκριμένοι στόχοι που έχουν τεθεί για την γενικότερη διείσδυση όλων των Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας κάθε κράτους-μέλους της Ένωσης. Γι' αυτό το λόγο, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη ρητρών και επιβολή αυστηρών ποινών, σε περιπτώσεις όπου μία χώρα δεν εφαρμόζει, δεν τηρεί, παρακάμπτει την κοινοτική νομοθεσία, καθώς και όταν παρουσιάζει δυσανάλογη καθυστέρηση για την μεταφορά των ευρωπαϊκών νομοθετημάτων στο εθνικό της δίκαιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών της 10^{ης} Νοεμβρίου 2010, με τίτλο

«Ενέργεια 2020-Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια»¹¹², θεωρείται επιτακτική η λήψη αυστηρότερων μέτρων για την εξοικονόμηση ενέργειας και την βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας στην Ευρώπη. Το ποσοστό εξοικονόμησης ενέργειας μέχρι το έτος 2020 θα πρέπει να ισούται με 20%, κάτι που επιβάλλει την εκ βάθρων εγκατάλειψη των παλαιότερων και αναχρονιστικών πρακτικών και μεθόδων, οι οποίοι αποδεικνύονται αλυσιτελείς για την ενεργειακή εξοικονόμηση σε οποιονδήποτε κλάδο της σύγχρονης κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας. Βασικοί τομείς, οι οποίοι χρήζουν της απαραίτητης θέσπισης τέτοιων μέτρων είναι ο κλάδος των μεταφορών, στον οποίο χρησιμοποιούνται κατά κόρον τα ρυπογόνα συμβατικά καύσιμα, αλλά και ο κλάδος των οικοδομών και του κτιριακού δυναμικού των κρατών – μελών.

Επίσης, ένα ιδιαίτερο τμήμα της κοινοτικής νομοθεσίας, για το οποίο υφίσταται μεγάλη ανάγκη αναμόρφωσής του, αφορά το υφιστάμενο πλαίσιο για την εμπορία των αέριων ρύπων που εκλύονται στην ατμόσφαιρα, εξαιτίας του φαινομένου του θερμοκηπίου. Κατά καιρούς, το σύστημα εμπορίας ρύπων έχει δεχθεί πολύ μεγάλη κριτική, που σχετίζεται κυρίως με το αν και κατά πόσον εκείνο συνεισφέρει στην πραγματική μείωση των εκλυόμενων ρυπογόνων αερίων. Πολλοί είναι εκείνοι που ορθώς υποστηρίζουν ότι η εμπορία ρύπων κατέληξε να λειτουργεί ως ένα απολύτως κερδοσκοπικό μέγεθος στις διεθνείς αγορές, το οποίο, όμως, στην ουσία δεν διευκόλυνε την μείωση των εκπομπών.

Συναφής με τα παραπάνω και εξίσου σημαντική είναι η μέριμνα και η θέσπιση μέτρων που οδηγούν στην σταδιακή κατάργηση των ρυθμίσεων από τα εκάστοτε κράτη-μέλη και αφορούν σε δημιουργία κλειστών αγορών και μονοπωλιακών πρακτικών από τα ίδια, οι οποίες πλέον ανήκουν στο παρελθόν. Αυτό θα αποτελέσει καίριο βήμα που θα διευκολύνει την διεθνή συνεργασία των κρατών-μελών μεταξύ τους, αλλά και με τρίτα κράτη, ενώ θα βοηθήσει στη μείωση της ανασφάλειας της ενεργειακής εξάρτησής τους. Ακόμη, η σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων από τα κράτη – μέλη στα ορυκτά καύσιμα πρέπει πλέον να καταστεί πραγματοποιήσιμη, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ευρωπαϊκές επιταγές και στο νέο ενεργειακό και σύγχρονο σκηνικό¹¹³.

¹¹² COM (2010) 639 τελικό.

¹¹³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)], Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013, υποσημείωση 17.

Είναι αντιληπτό, επομένως, ότι ο ρόλος των οργάνων της Ε.Ε. είναι ιδιαίτερα καθοδηγητικός και βασικός, ως προς την κατεύθυνση της προώθησης και διείσδυσης των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό μείγμα των ευρωπαϊκών χωρών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να επιδιώξει να εξαλείψει τα αδικαιολόγητα εμπόδια που υφίστανται ακόμη στην ένταξη των Α.Π.Ε. στα ενεργειακά συστήματα της Ε.Ε. και να αναπτύξει και ελευθερώσει την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με την συνεπακόλουθη αύξηση της διαφάνειας, η οποία θα επιτρέψει την είσοδο και νέων και καινοτόμων επιχειρήσεων. Ακόμη, η Επιτροπή είναι απαραίτητο να συνεργάζεται στενά με τις αρχές που είναι αρμόδιες για τα Δίκτυα και τις ρυθμίσεις στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και με τον κλάδο των Α.Π.Ε., ώστε να εξασφαλιστεί η πληρέστερη ένταξή τους στα ηλεκτρικά Δίκτυα. Τέλος, αλλά εξίσου σημαντική, υφίσταται η ανάγκη προώθησης της καλύτερης αξιοποίησης των κοινοτικών χρηματοδοτικών μέσων, όπως των διαθρωτικών ταμείων και του Ταμείου Συνοχής.

Αξίζει, όμως, να επισημανθεί ότι πολλές από τις αδυναμίες που συναντώνται στην εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής των Α.Π.Ε. οφείλονται κυρίως σε υπαιτιότητα των ίδιων των κρατών. Τα κράτη-μέλη είναι εκείνα που ακολουθούν πολλές φορές πρακτικές, όπως το να αργοπορούν αδικαιολόγητα στη μεταφορά, αλλά και στην ουσιαστική εφαρμογή των κοινοτικών Οδηγιών και νομοθετικών ρυθμίσεων στο εθνικό τους δίκαιο ή εφαρμόζουν αυτές με αποσπασματικό ή γραφειοκρατικό τρόπο, ωφελώντας κάποιες επενδυτικές ομάδες περισσότερο, ενώ, παράλληλα, εισάγουν διακρίσεις και εμπόδια στην είσοδο και την ενασχόληση όλων των επενδυτών με τις Α.Π.Ε.

Εύλογα καταλήγει κάποιος στο συμπέρασμα πως, για να επιτευχθούν οι στόχοι της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής για την προώθηση των Α.Π.Ε., θα χρειαστεί, επίσης, να μετασχηματιστεί η πολιτική των κρατών-μελών, με βασικό μέλημά της την αύξηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε σημαντικό βαθμό και σε όλους τους τομείς: ηλεκτρική ενέργεια, μεταφορές και θέρμανση/ψύξη. Τα κράτη-μέλη πρέπει να ανταποκριθούν στο κάλεσμα της Ε.Ε. για εξασφάλιση ταχείων, αμερόληπτων και απλών διαδικασιών αδειοδότησης για τις μορφές Α.Π.Ε., να βελτιώσουν τους μηχανισμούς προκαταρκτικού προγραμματισμού των σχετικών έργων, να ορίζουν κατάλληλες τοποθεσίες για την ανάπτυξη τους, καθώς και να τις εντάξουν στα οικεία περιφερειακά και τοπικά προγράμματα. Οι περιφερειακές και οι τοπικές αρχές επιπρόσθετα, είναι σε θέση να συμβάλουν ουσιαστικά στην υλοποίηση των στόχων αυτών.

ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ

Η Ε.Ε. τα τελευταία έτη έχει προβεί σε ένα αξιοσημείωτο νομοθετικό έργο προώθησης και ανάπτυξης των Α.Π.Ε., με αποκορύφωμα την πρόσφατη Οδηγία 2009/28/ΕΚ. Μέσω αυτής, τέθηκαν οι σύγχρονες βάσεις της νέας Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Ενέργειας, στην οποία συμπεριλαμβάνονται και οι Α.Π.Ε. Οι Α.Π.Ε. αποτελούν την πλέον βιώσιμη και ενδεδειγμένη λύση για την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών του πλανήτη, καθώς μπορούν να θέσουν ισχυρό φραγμό στην περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση και άνοδο της παγκόσμιας θερμοκρασίας. Η κοινοτική νομοθεσία στο σύνολό της έχει τοποθετήσει σε ιδιαίτερος υψηλό βάρη την προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών, αλλά και την εξοικονόμηση ενέργειας, επιδιώξεις οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν μόνο με την επιτακτική και επίκαιρη όσο ποτέ ανάπτυξη των Α.Π.Ε.

Η Ευρώπη κατέχει ηγετική θέση στην εκμετάλλευση των Α.Π.Ε., αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητά τους, ενώ, υφίσταται ζωτική ανάγκη διατήρησης της παγκόσμιας πρωτοπορίας της στην έρευνα και βιομηχανία. Παρέχονται πολλαπλά οφέλη, έτσι, για την ανταγωνιστικότητά της, δημιουργούνται δυνατότητες εξαγωγής ενεργειακών προϊόντων, ενώ, μάλιστα, έως το έτος 2030, μπορούν να δημιουργηθούν πάνω από 3.000.000 θέσεις εργασίας στην ευρωπαϊκή ενεργειακή αγορά¹¹⁴. Τα βήματα προόδου που έχουν λάβει χώρα τα τελευταία έτη είναι αξιοσημείωτα και ιδιαίτερος σημαντικά. Το 2011, το ποσοστό των Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας στην Ε.Ε. ήταν 13%, σε αντίθεση με το 2005, που ήταν 8,5%. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, δύναται να αναφερθεί ο κλάδος των φωτοβολταϊκών συστημάτων, όπου από το 2005 έως το 2010, το μέσο κόστος αυτών μειώθηκε κατά ποσοστό 48% και των επιμέρους δομικών τους στοιχείων κατά 41%¹¹⁵.

Παρά τα μεγάλα βήματα που έχουν λάβει χώρα, όμως, είναι γεγονός ότι η αξιοποίηση των Α.Π.Ε. στην Ευρώπη συναντά ποικίλα εμπόδια και δυσκολίες. Αν και κυριαρχούν ανοδικές τάσεις στην χρησιμοποίησή τους γενικότερα, εντούτοις, υπάρχουν

¹¹⁴ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές : σημαντικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, COM (2012) 271 τελικό, Βρυξέλλες, 6-6-2012, Εισαγωγή σελ. 2 και υποσημ. υπ' αρ. 1.

¹¹⁵ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές : σημαντικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, ό.π. σελ. 4.

αρκετά κράτη – μέλη, τα οποία βρίσκονται αρκετά μακριά από την εκπλήρωση των εθνικών τους στόχων. Μάλιστα, δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι οι επιδιώξεις των χωρών που έχουν τεθεί για το έτος 2020 αφορούν σε φιλόδοξους ίσως και ανέφικτους στόχους. Σύμφωνα με στατιστικούς υπολογισμούς, η οικονομική μεγέθυνση πρέπει να ανέλθει σε ποσοστό της τάξης του 6,3% ανά έτος, προκειμένου να καλυφθούν οι τιθέμενοι στόχοι του 2020¹¹⁶. Το γεγονός αυτό, καθιστά επιτακτική την ανάγκη για θέσπιση μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η ανεμπόδιστη ανάπτυξη των Α.Π.Ε. και η επίτευξη των ευρωπαϊκών δεσμεύσεων των κρατών – μελών, μέσω του αυστηρού ελέγχου τήρησής τους από τα κοινοτικά όργανα, αλλά και της απειλής κυρώσεων.

Το σίγουρο είναι ότι επιπλέον χρειάζεται η πολιτική βούληση και δέσμευση εκ μέρους των κρατών για την αύξηση του μεριδίου των Α.Π.Ε. στο εσωτερικό τους, ενώ, κρίνεται σκόπιμη η μεγαλύτερη κινητοποίησή τους για την ταχεία ενοποίηση της ενεργειακής αγοράς. Ακολούθως, θα πρέπει να υπάρξει εντονότερη αξιοποίηση μορφών Α.Π.Ε., οι οποίες δεν έχουν τύχει ανάλογης εφαρμογής σε σύγκριση με τις υπόλοιπες, όπως της βιομάζας, αλλά και της εξαιρετικά σημαντικής υδροηλεκτρικής ενέργειας, η οποία, εκτός από παραγωγή ενέργειας, συντελεί και στην προστασία από καταστροφικές πλημμύρες, αλλά και στην παροχή ασφαλών πόσιμων υδάτων¹¹⁷. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητη η κατάργηση των επιδοτήσεων στα ορυκτά καύσιμα, αλλά και η θεσμοθέτηση ενεργειακών φόρων για την χρήση συμβατικών μεθόδων ενέργειας και γενικά εκπομπών που περιέχουν διοξείδιο του άνθρακα. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να γίνει μετασχηματισμός και αναβάθμιση της υφιστάμενης υποδομής των κρατών. Η ανανέωση των απαρχαιωμένων δικτύων, αλλά και η εγκατάλειψη της παλαιότερης σχετικής υποδομής, η οποία στηριζόταν αποκλειστικά στις συμβατικές ενεργειακές πηγές, αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα για τις ευρωπαϊκές χώρες. Καθίσταται καθήκον εκείνων, λοιπόν, ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση του ενεργειακού δικτύου, σύμφωνα με τις νέες προδιαγραφές που τίθενται και αφορούν τις εκάστοτε τεχνολογίες παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ενέργειας, κάτι που θα συμβάλλει στην επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς. Από την άλλη,

¹¹⁶ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές : σημαντικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, ό.π. σελ. 10 – Παράρτημα Ι.

¹¹⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)], Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013, υποσημείωση 11.

είναι απαραίτητη η επιτάχυνση της αδειοδοτικής διαδικασίας των έργων Α.Π.Ε. σε πολλά κράτη-μέλη¹¹⁸.

Σήμερα, δεν μπορεί να αγνοηθεί ότι η χρηματοπιστωτική κρίση έχει οδηγήσει σε δυσκολία εξεύρεσης δημόσιων και ιδιωτικών μέσων χρηματοδότησης για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε. Γι' αυτό, κρίνεται επιτακτική η βοήθεια που είναι σε θέση να παράσχουν η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και οι εθνικοί δημόσιοι οργανισμοί, προκειμένου να υπάρξει περισσότερη ευχέρεια για το επενδυτικό κοινό και καινοτόμα χρηματοδοτικά μέσα.

Η πρόωπη και ανάπτυξη των Α.Π.Ε. απαιτεί κοινή αντιμετώπιση από τα κράτη – μέλη αλλά και διακρατική συνεννόηση και αλληλεγγύη. Αν και η εξωτερική ενεργειακή πολιτική δεν προβλέπεται με ρητό τρόπο στις Ιδρυτικές Συνθήκες, η διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού ως αντικειμένου της Ε.Ε., συνηγορεί υπέρ της ενίσχυσης του ρόλου της Επιτροπής στην εξωτερική ενεργειακή πολιτική των ευρωπαϊκών χωρών. Η πιο συνήθης κριτική που δέχονται τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αφορά το γεγονός της μη υιοθέτησης από εκείνα μίας κοινής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής, με αποτέλεσμα να δρουν χωρίς συνοχή και ακολουθώντας διαφορετικές απόψεις απέναντι στις τρίτες χώρες. Με αυτόν τον τρόπο, δεν καθίσταται δυνατή η διαμόρφωση μίας συνεκτικής πολιτικής, η οποία θα αντιπροσωπεύει τις απόψεις των 27 κρατών – μελών και έτσι, σε εξαιρετικά κρίσιμες πτυχές της εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής η Ε.Ε. δεν διαθέτει μία «κοινή φωνή» έναντι των τρίτων χωρών, καθώς τα ζητήματα εκείνα επιλύονται σε εθνικό επίπεδο¹¹⁹.

Η Επιτροπή έχει πολλές φορές επισημάνει την σπουδαιότητα ύπαρξης μίας συλλογικής δράσης των κρατών – μελών της Ένωσης, αφού κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατή η καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του ενεργειακού εφοδιασμού και της κλιματικής αλλαγής, μάλιστα με τρόπο που το εκάστοτε κράτος από μόνο του δεν θα ήταν σε θέση να επιτύχει. Θα ήταν, επομένως, ιδιαίτερος επιβοηθητικό για τα κράτη – μέλη να γίνει μία προσπάθεια επίτευξης συνολικής δράσης, όσον αφορά την εξωτερική ενεργειακή τους πολιτική, προκειμένου να υλοποιηθούν οι εθνικοί τους στόχοι για τις Α.Π.Ε.

¹¹⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)], Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013, υποσημείωση 25.

¹¹⁹ Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012, σελ. 359-360.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ **ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση απέναντι στις τάσεις του ευρωπαϊκού και διεθνούς κλίματος και της στροφής που έγινε προς τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας και γενικότερα την πράσινη ανάπτυξη. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, στη χώρα, έχει εκδοθεί μία σειρά από νομοθετήματα, σχετικών με το ζήτημα των Α.Π.Ε., προκειμένου να ικανοποιηθεί και η ανάγκη μεταφοράς της κοινοτικής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο. Με τους νόμους αυτούς, επιχειρήθηκε να γίνει η αποσαφήνιση του σχετιζόμενου ρυθμιστικού πλαισίου των Α.Π.Ε. και να καθοριστούν οι βάσεις για την αξιοποίηση και προώθηση τους. Εκτός, βεβαίως από νόμους, η ελληνική Πολιτεία προέβη και σε έκδοση πλήθους αποφασησιακών και επεξηγηματικών υπουργικών αποφάσεων, προεδρικών διαταγμάτων και εγκυκλίων για το ζήτημα των Α.Π.Ε., όπως και γνωμοδοτήσεων αρμόδιων αρχών.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα γίνει μία ιστορική αναδρομή στους κεντρικούς σταθμούς της ελληνικής νομοθεσίας για τις Α.Π.Ε., αλλά και η παρουσίαση και ανάλυση της πλέον πρόσφατης νομοθεσίας για αυτές. Ιδιαίτερως θα δοθεί έμφαση στην διαδικασία αδειοδότησης των σχετικών έργων, συμπεριλαμβανομένης και της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Επιπλέον, θα γίνει σύγκριση ανάμεσα στο παλαιότερο νομοθετικό πλαίσιο για τις Α.Π.Ε. και στο ισχύον σήμερα.

Επιπλέον, επειδή η εκτενής νομολογία των ελληνικών Δικαστηρίων και συγκεκριμένα του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), έχει ασχοληθεί επισταμένως με ζητήματα, τα οποία αφορούν - κυρίως - την διαδικασία αδειοδότησης των Α.Π.Ε. και του χωροταξικού σχεδιασμού τους, θα γίνει ένας αναλυτικός σχολιασμός της εθνικής νομολογίας. Κρίνεται επιβεβλημένη η παρουσίαση βασικών αποφάσεων του ΣτΕ, το οποίο είναι επιφορτισμένο με την αρμοδιότητα της προστασίας του περιβάλλοντος σε

όλες του τις πτυχές, καθώς και η ανάδειξη των κυριότερων και σπουδαιότερων πτυχών τους.

3.1 ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ Α.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1.1 Σύνταγμα, Περιβάλλον και Α.Π.Ε.

Στην Ελλάδα, υπάρχει μεγάλο πλήθος νομοθεσίας που αφορά στις Α.Π.Ε. Αρχικά, βασική και θεμελιώδη σημασία διαδραματίζουν οι διατάξεις του Συντάγματος και συγκεκριμένα εκείνες που εμπεριέχονται στα άρθρα 17, 24 και 106. Είναι γεγονός ότι στο Σύνταγμα δεν γίνεται ρητή αναφορά στην ενέργεια, πόσω μάλλον στις Α.Π.Ε.¹²⁰, όμως, σε αυτό, εμπεριέχονται δεσμευτικές διατάξεις που αναφέρονται με έμμεσο τρόπο στα ως άνω θέματα.

Το πλέον βασικό άρθρο είναι το άρθρο 24, στο οποίο κατοχυρώνεται η περιβαλλοντική προστασία, αλλά και η θεμελιώδης αρχή της αειφορίας¹²¹, στις οποίες η σπουδαιότητα και η συμβολή των Α.Π.Ε. είναι προφανής. Η αρχή της αειφορίας ή η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης υποδηλώνει ότι η ανθρώπινη επέμβαση στο περιβάλλον απαιτείται να γίνεται με τρόπο που να εξασφαλίζει την ισόρροπη σχέση μεταξύ της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και της εξέλιξης των οικοσυστημάτων. Επομένως, η βιώσιμη ανάπτυξη συναρτάται με την ολιστική αναζήτηση του γενικού συμφέροντος που μπορεί να έχει οποιαδήποτε δραστηριότητα και λειτουργεί ως «χρυσή τομή» ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη, διότι η μόνη νοητή αναπτυξιακή πολιτική είναι εκείνη που συνεκτιμά με τον προσήκοντα τρόπο τις περιβαλλοντικές ανάγκες¹²².

Το περιβάλλον έχει χαρακτηριστεί από τη νομολογία του ΣτΕ ως αυτοτελώς προστατευόμενο έννομο αγαθό, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των εκάστοτε φυσικών πόρων, αλλά και η γενικότερη οικολογική ισορροπία «προς χάριν

¹²⁰ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 7.

¹²¹ Άρθρα 2, 6 και 191 ΣΛΕΕ.

¹²² Γεώργιος Δελλής, Από το καρνάγιο της Πύλου στο ορυχείο της Κασσάνδρας : Η 'βιώσιμη ανάπτυξη' μεταξύ δικαιοπλασίας του δικαστή και μυθοπλασίας της θεωρίας, Τόμος Τιμητικός του ΣτΕ για τα 75 του χρόνια, Τέταρτο Μέρος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ.1024.

των επόμενων γενεών»^{123 124}. Ακόμη, με το δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 24, κατοχυρώνεται η θεμελιώδης για την προστασία του περιβάλλοντος αρχή της πρόληψης της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, προς όφελος της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης αυτού και των φυσικών πόρων. Η συγκεκριμένη αρχή συναρτάται με το ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολη, ακόμα και ακατόρθωτη η αντιμετώπιση των οικολογικών και περιβαλλοντικών ζημιών, και έτσι, ο πιο ενδεδειγμένος και αποτελεσματικός τρόπος επίλυσής τους, συνεπάγεται την εκ των προτέρων έγκαιρη λήψη περιβαλλοντικών μέτρων¹²⁵. Προς την ίδια κατεύθυνση, η αρχή της προφύλαξης, η οποία αποτελεί συνέχεια της αρχής της πρόληψης, εξειδικεύει και διευρύνει το νόημα και το περιεχόμενο της τελευταίας. Σύμφωνα με αυτήν, τα μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος επιβάλλεται να λαμβάνονται σε περιπτώσεις οιασδήποτε δράσης του κράτους (είτε δημόσιας πολιτικής είτε διοικητικής παρέμβασής του) για την οποία υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις¹²⁶ για ενδεχόμενες περιβαλλοντικές ζημιές, ενώ, σε καμία περίπτωση, δεν απαιτείται αντίστοιχη επιστημονική βεβαιότητα και απόδειξη για τις βλαβερές επιπτώσεις της.

Επιπλέον, στο άρθρο 106 του Συντάγματος, προβλέπεται η υποχρέωση του κράτους για την λήψη των αναγκαίων μέτρων αξιοποίησης των πηγών του εθνικού πλούτου, άρα και των Α.Π.Ε., προκειμένου, ιδιαιτέρως, να προωθηθεί η περιφερειακή ανάπτυξη και η τόνωση της οικονομίας περιοχών απομακρυσμένων και παραμεθόριων. Επομένως, οι Α.Π.Ε. δύνανται να αποτελέσουν έναυσμα της οικονομικής προώθησης, εκτός των προφανών περιβαλλοντικών προτερημάτων που διαθέτουν.

Είναι εύλογη η αναφορά στο άρθρο 17 του Συντάγματος, στο οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα ιδιοκτησίας και μάλιστα, στην δεύτερη παράγραφο αυτού, όπου, κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η απαλλοτρίωση εκτάσεων για την πραγματοποίηση έργων κοινής ή δημόσιας ωφέλειας. Τέτοια έργα έχουν χαρακτηριστεί τα έργα παροχής υπηρεσιών ενέργειας, όπως είναι η παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς η ενέργεια γενικά ορίζεται ως ζωτικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη, την

¹²³ Ολομέλεια ΣτΕ 613/2002.

¹²⁴ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 30-31.

¹²⁵ Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Διακαίου Περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2003, σελ. 47-48.

¹²⁶ Οι σοβαρές ενδείξεις πιστοποιούνται βάσει των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.), βλ. Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Διακαίου Περιβάλλοντος, ό.π. σελ. 51.

προστασία του περιβάλλοντος, την βιώσιμη ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής των πολιτών¹²⁷.

Οι συνταγματικές διατάξεις που αναλύθηκαν και εμπεριέχουν δεσμεύσεις για τα ενεργειακά ζητήματα με έμμεσο τρόπο, αναγνωρίζουν και τονίζουν την ιδιαίτερη συμβολή που διαδραματίζουν οι Α.Π.Ε. για την προστασία του περιβάλλοντος, με την παράλληλη ανάπτυξη της οικονομίας, ικανοποιώντας τους όρους της αρχής της βιωσιμότητας.

3.1.2 Θεσμικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα.

Πέραν των πρωταρχικών διατάξεων που περιέχονται στο Σύνταγμα και αναφέρονται εμμέσως στις Α.Π.Ε., η Ελλάδα προσπάθησε να εναρμονίσει τη νομοθεσία της με τις Κοινοτικές Οδηγίες που έχουν κατά καιρούς εκδοθεί, με σκοπό την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προώθηση των Α.Π.Ε. Έτσι, ο πρώτος νόμος ο οποίος περιείχε κάποιες ρυθμίσεις σχετικά με μία μορφή Α.Π.Ε., ήτοι την γεωθερμία, ψηφίστηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο το 1984 και συγκεκριμένα ήταν ο **N. 1475/1984**, με τίτλο «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού»¹²⁸. Σε αυτόν περιέχονταν διατάξεις για τα ζητήματα της αναζήτησης, έρευνας και αξιοποίησης του γεωθερμικού δυναμικού της χώρας.

Όμως, γενικώς, μπορούμε να πούμε πως η πρωταρχική προσπάθεια προώθησης των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα σηματοδοτείται με την έκδοση του **N. 1559/1985** «Ρύθμιση θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις»¹²⁹, ο οποίος για πρώτη φορά παρέχει τη δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. σε ιδιώτες αυτοπαραγωγούς και σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και, φυσικά, στη ΔΕΗ. Αν και υφίσταται αδυναμία εξουσίασης των διαφόρων μορφών Α.Π.Ε., με συνέπεια να δύναται ο οποιοσδήποτε κατ' αρχήν να τις χρησιμοποιεί και να τις αξιοποιεί ελεύθερα¹³⁰, ο εν λόγω νόμος υπήγαγε την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. σε καθεστώς

¹²⁷ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2009, σελ. 59.

¹²⁸ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 154.

¹²⁹ ΦΕΚ Α' 135, 25 Ιουλίου 1985.

¹³⁰ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 19.

προηγούμενης άδειας, καθώς η παραγωγή και διάθεση ηλεκτρικής ενέργειας, βρισκόταν κάτω από τον αποκλειστικό έλεγχο της ΔΕΗ.

Όμως, παρότι ο νόμος προέβλεπε δικαίωμα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. σε ιδιώτες, στην πραγματικότητα, ο τομέας αυτός δεν αναπτύχθηκε καθόλου, για αρκετά χρόνια, κυρίως εξαιτίας της χαμηλής τιμής αγοράς της παραγόμενης ενέργειας, αλλά και των περίπλοκων διαδικασιών αδειοδότησης. Από την άλλη, η ελληνική ΔΕΗ προέβη σε εγκατάσταση ορισμένων αιολικών πάρκων και φωτοβολταϊκών μικρής έκτασης, συνολικής ισχύος 24 MW, σε ένα πρώτο στάδιο προώθησης των Α.Π.Ε. και εφαρμογής των ρυθμίσεων του νόμου.

Το Σεπτέμβριο του 1987 με το Προεδρικό Διάταγμα 375/1987, ιδρύεται το **Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.)**, το οποίο είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 189/2009, το Κ.Α.Π.Ε. εποπτεύεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Ο κύριος σκοπός του Κ.Α.Π.Ε. είναι η προώθηση των εφαρμογών Α.Π.Ε., Ορθολογικής Χρήσης Ενέργειας (Ε.Χ.Ε.) και Εξοικονόμησης Ενέργειας (ΕΞ.Ε) σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και η κάθε είδους υποστήριξη δραστηριοτήτων - τεχνολογικών, ερευνητικών, συμβουλευτικών, επενδυτικών - στους παραπάνω τομείς, με γνώμονα τη μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης στην αλυσίδα παραγωγής, μεταφοράς και χρήσης της ενέργειας.

Στη συνέχεια, ένα σημαντικό βήμα έγινε με το **Ν. 2244/1994** «Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις»¹³¹, ο οποίος αφορά την Κύρωση της Σύμβασης – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές. Με αυτόν, ρυθμίζονται διάφορα θέματα ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. και συμβατικά καύσιμα (κυρίως όσον αφορά στην αδειοδοτική τους διαδικασία) και δίδεται η δυνατότητα σε ιδιώτες να παράγουν ηλεκτρική ενέργεια από Α.Π.Ε. ως ανεξάρτητοι, πλέον, παραγωγοί¹³², με υποχρεωτική την πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο Σύστημα ή το Δίκτυο. Ενώ το αποκλειστικό προνόμιο της ΔΕΗ για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας συνεχίστηκε, επιτράπη η – ύστερα από άδεια – παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από άλλους

¹³¹ ΦΕΚ Α' 168, 7 Οκτωβρίου 1994.

¹³² Μιχαήλ Καραγιώργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 149.

ανεξάρτητους παραγωγούς μέσω Α.Π.Ε., οι οποίοι, βέβαια, έπρεπε να την διαθέτουν μόνο στη ΔΕΗ¹³³. Οι ιδιοκτήτες εγκαταστάσεων Α.Π.Ε., πλέον, θα έπρεπε να εφοδιαστούν με άδεια εγκατάστασης και λειτουργίας εκείνων, προκειμένου να τις αξιοποιήσουν.

Για να δοθούν, δε, σημαντικά κίνητρα για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων και κεφαλαίων, προβλέφθηκαν ελκυστικές τιμές αγοράς για τους τρίτους παραγωγούς, αλλά και η υπογραφή μακροχρόνιων συμβάσεων των τελευταίων με τη ΔΕΗ, με στόχο την τόνωση της οικονομικής τους επιβίωσης. Έτσι, αναφορικά με το διασυνδεδεμένο δίκτυο της Ελλάδας, καθορίστηκαν σταθερές τιμές πώλησης της παραγόμενης ανανεώσιμης ενέργειας ίσες με το 90% και το 70% του γενικού τιμολογίου στη μέση και την υψηλή τάση αντίστοιχα¹³⁴. Εν κατακλείδι, με το νόμο αυτό, έγινε ένα μεγάλο βήμα για μία ουσιώδη προώθηση των Α.Π.Ε. στη χώρα. Σύμφωνα, μάλιστα, με έκθεση πεπραγμένων της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.) για το χρονικό διάστημα από το 2000 έως το 2002¹³⁵, υπήρξε σημαντική αύξηση επενδύσεων κυρίως στην αιολική ενέργεια για το δεδομένο χρονικό διάστημα.

Ακολούθως, με το **Ν. 2467/1998** «Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στις περιφέρειες και την αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις» και συγκεκριμένα με το άρθρο 1 αυτού, το καθήκον της χορήγησης αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας σταθμών Α.Π.Ε. δόθηκε στους Γενικούς Γραμματείς των οικείων Περιφερειών¹³⁶.

Στο σημείο αυτό, δεν μπορεί να μην γίνει λόγος για το **Ν. 2773/1999** για την «Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας – Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις», με τον οποίο έγινε αξιοσημείωτη προσπάθεια για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1996. Το νέο σύστημα αδειοδότησης που προβλέφθηκε για το σύνολο των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (όχι δηλαδή μόνο των εγκαταστάσεων Α.Π.Ε.) όριζε

¹³³ Βλ. άρθρο 1 παρ. 1, 2 και 10 του Ν. 2244/1994, αλλά και Θεόδωρο Π. Φορτσάκη, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 155.

¹³⁴ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 37.

¹³⁵ Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000-Δεκέμβριος 2002, εκδόσεις Γαβριηλίδη, Αθήνα 2004, σελ. 149.

¹³⁶ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 37.

την υποχρέωση λήψης άδειας παραγωγής, η οποία ήταν απαραίτητη για την ύπαρξή τους. Η άδεια παραγωγής χορηγούνταν από τον Υπουργό Ανάπτυξης, κατόπιν απλής γνώμης της Ρ.Α.Ε. και με αυτή καθοριζέτο ο τόπος για την άσκηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας, όχι όμως και η ακριβή της θέση, βάσει οικονομικών κριτηρίων, αλλά και ελέγχου σκοπιμότητάς της. Επιπλέον, στο άρθρο 1 του ως άνω νόμου, τονίστηκε ότι οι υπηρεσίες αφορούσες την παραγωγή, μεταφορά, διανομή και προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα αποτελούν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας¹³⁷. Στον ειδικότερο τομέα των Α.Π.Ε., ο ΔΕΣΜΗΕ ανέλαβε την υποχρέωση¹³⁸ να δίδει προτεραιότητα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε., ενώ θεσπίστηκε ειδικό τέλος επί των πωλήσεων ανανεώσιμης ενέργειας υπέρ των οικείων Ο.Τ.Α.¹³⁹

Με το Ν. 2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιριών, αδειοδότησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ρύθμιση θεμάτων της Α.Ε. “ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ” και άλλες διατάξεις»¹⁴⁰ απλουστεύεται η διαδικασία αδειοδότησης έργων από Α.Π.Ε. Στο νόμο αυτό, προβλέφθηκε η κρίσιμη διάταξη του άρθρου 2, όπου προβλέφθηκε η εξής καινοτομία : Τα έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε., τα οποία περικλείουν τα έργα των Δικτύων, μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και κατασκευής των εγκαταστάσεων, χαρακτηρίζονται ως έργα δημόσιας ωφέλειας, όπως προηγουμένως είχε οριστεί, αλλά, όμως, αυτό γίνεται με εμφαντικό τρόπο, χωρίς να ενδιαφέρει το πρόσωπο το οποίο προβαίνει στην κατασκευή τους. Αποτελούν, λοιπόν, έργα δημόσιας ωφέλειας, ανεξαρτήτως του φορέα υλοποίησής τους¹⁴¹.

Κρίσιμο στοιχείο του συγκεκριμένου νόμου είναι η κατ’ εξαίρεση εισαγωγή επέμβασης εντός δασών ή δασικών εκτάσεων, όσον αφορά σε μεγάλα έργα υποδομής δημοσίου συμφέροντος από Α.Π.Ε., ενώ προβλέφθηκε και η έκδοση του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. Επειδή όμως, μέχρι το έτος 2008, δεν είχε θεσπιστεί το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., η χωροθέτηση τέτοιων έργων

¹³⁷ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 59 επ.

¹³⁸ Προεδρικό διάταγμα 328/2000 – ΦΕΚ Α’ 268 , 12 Δεκεμβρίου 2000.

¹³⁹ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 41.

¹⁴⁰ ΦΕΚ Α’ 201, 12 Σεπτεμβρίου 2001.

¹⁴¹ Βλ. Θεόδωρο Π. Φορτσάκη, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 156, Κωνσταντίνο Βατάλη, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 42, Μαρία Κ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας. Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 234.

Α.Π.Ε. γινόταν μετά από γνωμοδότηση της Διεύθυνσης Χωροταξίας του τότε Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ).

Ο Ν. 3010/2002 «Εναρμόνιση του Ν. 1650/1986 με τις Οδηγίες 97/11 Ε.Ε. και 96/61 Ε.Ε., διαδικασία οριοθέτησης και ρυθμίσεις θεμάτων για τα υδατορέματα και άλλες διατάξεις»¹⁴² όρισε τα έργα για τα οποία καθίστατο απαραίτητη η εκπόνηση περιβαλλοντικών μελετών, καθώς και την διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους. Επίσης, με την ΚΥΑ 1726/2003¹⁴³ καταβλήθηκε προσπάθεια ολοκληρωμένης αντιμετώπισης των χρονιζόντων προβλημάτων που παρατηρούνταν στην περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων Α.Π.Ε. Συνακόλουθα, προβλέφθηκε η μείωση των γνωμοδοτικών φορέων που ήταν υπόχρεοι για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, ενώ, παράλληλα, καθιερώθηκαν συντομότερες προθεσμίες για την Διοίκηση.

Δεν θα έπρεπε να λησμονηθεί και ο Ν. 3017/2002 «Κύρωση του Πρωτοκόλλου του Κιότο στη Σύμβαση – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος»¹⁴⁴, ο οποίος αφορά την Κύρωση του Πρωτοκόλλου του Κιότο και της Σύμβασης – Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος.

Ο Ν. 3175/2003 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις»¹⁴⁵ λίγο αργότερα, σκοπό είχε την δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ορθολογική αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού της χώρας ως ανανεώσιμης πηγής ενέργειας, μέσω της οποίας μπορεί να παραχθεί ηλεκτρική ενέργεια.

Είναι φανερό, ότι οι νόμοι που έχουν θεσπιστεί κατά καιρούς από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, για τον τομέα των Α.Π.Ε., είναι αρκετοί. Εκείνος, όμως, που αποτέλεσε την απαρχή και ένα νέο πλαίσιο για την προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και για την συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης είναι ο Ν. 3468/2006 «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης

¹⁴² ΦΕΚ Α' 91, 25 Απριλίου 2002.

¹⁴³ ΦΕΚ Β' 552, 8 Μαΐου 2003.

¹⁴⁴ ΦΕΚ Α' 117, 30 Μαΐου 2002.

¹⁴⁵ ΦΕΚ Α' 207, 29 Αυγούστου 2003.

και λοιπές διατάξεις»¹⁴⁶, ο οποίος συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από το Ν. 3734/2009 «Προώθηση της συμπαραγωγής δύο ή περισσότερων χρήσιμων μορφών ενέργειας, ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με το Υδροηλεκτρικό Έργο Μεσοχώρας και άλλες διατάξεις»¹⁴⁷. Συγκεκριμένα, με το Ν. 3468/2006 μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και μέσω εκείνου προωθείται, κατά προτεραιότητα, στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και μονάδες Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ). Από την άλλη, ο Ν. 3734/2009 έθεσε τις βάσεις, ώστε να προωθηθεί η συμπαραγωγή ενέργειας στην Ελλάδα, μέσω και της μεταφοράς της Οδηγίας 2004/8/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2004.

Ο πιο πρόσφατος Ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»¹⁴⁸, με τον οποίο μετεφέρθη η κοινοτική Οδηγία 2009/28/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, θέτει ως εθνικό στόχο, μέχρι το έτος 2020, τη συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας να ισούται με ποσοστό 20%, ενώ παράλληλα, προβαίνει σε αλλαγές στην διαδικασία αδειοδότησης έργων Α.Π.Ε., καθώς και στην τιμολόγηση των συναφών έργων.

Αξίζει, τέλος, να αναφερθούμε και στο ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για τις Α.Π.Ε., το οποίο είναι απαραίτητο, προκειμένου να πραγματοποιηθεί μία αντίστοιχη εγκατάσταση. Έτσι, εκείνο ολοκληρώθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή - σχετικά αργά - το 2008, με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 49828/2008¹⁴⁹. Σκοπός του **Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε.**, είναι¹⁵⁰:

- Η διαμόρφωση πολιτικών χωροθέτησης έργων Α.Π.Ε., ανά κατηγορία δραστηριότητας και χώρου.

¹⁴⁶ ΦΕΚ Α' 129, 27 Ιουνίου 2006.

¹⁴⁷ ΦΕΚ Α' 8, 28 Ιανουαρίου 2009.

¹⁴⁸ ΦΕΚ Α' 85, 4 Ιουνίου 2010.

¹⁴⁹ ΦΕΚ Β' 2464, 3 Δεκεμβρίου 2008.

¹⁵⁰ Μιχαήλ Καραγιώργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 151.

- Η καθιέρωση κριτηρίων χωροθέτησης που θα επιτρέπουν τη δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. και την αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Η ελληνική επικράτεια υποδιαιρείται σε κατηγορίες περιοχών, σύμφωνα με τις οποίες είτε αποκλείεται εν όλω ή εν μέρει η εγκατάσταση έργων Α.Π.Ε. είτε αυτή επιτρέπεται σε περιοχές κατάλληλες για την υποδοχή των Α.Π.Ε., με κύριο οδηγό τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των επιμέρους τοπίων και κατηγοριών Α.Π.Ε.

Υπάρχουν εξειδικευμένοι κανόνες, οι οποίοι αναφέρονται στο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο το οποίο θα πρέπει να πληρούν οι διάφορες εγκαταστάσεις Α.Π.Ε. Μάλιστα, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα έργα Α.Π.Ε. που δεν υπάγονται στις διατάξεις του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, αφορούν αποκλειστικά και μόνο σε¹⁵¹:

Α) Σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης άδειας παραγωγής και άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας.

Β) Εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που χαρακτηρίζονται ως μη οχλούσες εγκαταστάσεις, σύμφωνα με το άρθρο 2 της ΚΥΑ 19500/2004, με εξαίρεση τα μικρά υδροηλεκτρικά (ΜΥΗΕ).

Γ) Εγκαταστάσεις Α.Π.Ε. που αφορούν Αυτόνομους Παραγωγούς Ηλεκτρικής Ενέργειας.

3.2 Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΑΤΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ Α.Π.Ε.

3.2.1 Οι νόμοι 3468/2006 και 3851/2010

Το προϊσχύσαν ρυθμιστικό πλαίσιο για τις Α.Π.Ε. σε εθνικό επίπεδο συμπεριλαμβανόταν κυρίως σε πέντε νόμους, οι οποίοι υπέστησαν αρκετές και συχνές τροποποιήσεις, ήτοι στους Ν. 2244/1994, 2643/1998, 2773/1999, 2941/2001 και 3175/2003, ενώ, παράλληλα, χαρακτηρίστηκε από πλήθος κανονιστικών αποφάσεων,

¹⁵¹ Μιχαήλ Καράγιωργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, ό.π., σελ. 151.

διαταγμάτων κλπ¹⁵². Όπως ήταν επόμενο, λοιπόν, δεν ήταν λίγες οι φορές που παρατηρήθηκαν επικαλύψεις, αντιφάσεις, αλλά και μεγάλη ασάφεια σχετικά με τους κανόνες οι οποίοι συνέχιζαν να βρίσκονται σε ισχύ. Επιπλέον, το εν λόγω νομοθετικό πλαίσιο, χαρακτηριζόταν από διάσπαρτες διατάξεις για την λειτουργία και εγκατάσταση των Α.Π.Ε. στη χώρα, καθώς και από μεγάλα κενά και ανεπάρκειες, ενώ το διοικητικό σύστημα που επικρατούσε και ο τρόπος εφαρμογής του ήταν αρκετά ελαττωματικά.

Είναι γεγονός ότι το προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο διακρινόταν από μεγάλη πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων που αφορούσαν τις αδειοδοτήσεις για την εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών Α.Π.Ε. μεταξύ περισσότερων Υπουργείων και των Υπηρεσιών τους. Το σύστημα αυτό ήταν ιδιαίτερος δυσκίνητο, περίπλοκο και υπερβολικά χρονοβόρο, ενώ ήταν αναμενόμενη η μεγάλη χρονική καθυστέρηση για την ολοκλήρωση των διαφόρων σταδίων και της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των Α.Π.Ε. Οι ανεπάρκειες αυτές σε συνδυασμό με την πολυετή ανυπαρξία έκδοσης του πολυαναμενόμενου Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. κατ' άρθρο 7 του Ν. 2742/1999, αποτέλεσαν τροχοπέδη για την εγκατάσταση των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε., ιδίως σε δάση και δασικές εκτάσεις και γενικά για την προώθηση των έργων Α.Π.Ε. στη χώρα¹⁵³.

Με το Ν. 3468/2006 που ψηφίστηκε προκειμένου να προσαρμοσθεί η ελληνική νομοθεσία στην Οδηγία 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αλλά και μερικώς στην Οδηγία 2004/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, έγινε ένα σημαντικό βήμα απλοποίησης και αποσαφήνισης του προηγούμενου ρυθμιστικού πλαισίου για τις Α.Π.Ε. Το κύριο χαρακτηριστικό του νόμου αυτού αποτέλεσε η προσπάθεια ένταξης σε εκείνον όλων των ειδικών θεμάτων για την αδειοδότηση των έργων Α.Π.Ε., την ένταξη στο Σύστημα ή το Δίκτυο, καθώς και την τιμολόγησή τους. Σε γενικές γραμμές, εξακολούθησαν να απαιτούνται οι άδειες για την παραγωγή, εγκατάσταση και λειτουργία, καθώς και η περιβαλλοντική αδειοδότηση. Για πρώτη φορά, καθορίστηκε ο ελληνικός εθνικός στόχος της συμμετοχής της ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. σε ποσοστό 20.1% το 2010 και σε 29% το 2020 επί της ακαθάριστης εγχώριας κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας.

Από την άλλη, με το Ν. 3468/2006, προβλέπονται συγκεκριμένες – σχετικά σύντομες, συγκρινόμενες με εκείνες του παρελθόντος – προθεσμίες ή συναινέσεις των

¹⁵² Χαρακτηριστικά βλ. Δ6/Φ1/ΟΙΚ.8295/19-4-1995, Δ6/Φ1/ΟΙΚ.8860/1998, Δ6/Φ1/2000 και Δ6/Φ1/10200/5-7-2002.

¹⁵³ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 63.

αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων για την ολοκλήρωση των σταδίων της αδειοδοτικής διαδικασίας. Με την παρέλευση των προθεσμιών αυτών, είτε θεωρείται δεδομένη η συναίνεση και έγκριση των υπηρεσιών είτε η εν λόγω αρμοδιότητα μεταβιβάζεται σε ιεραρχικά ανώτερο όργανο. Το ενιαίο τιμολογιακό καθεστώς αποτέλεσε πλέον παρελθόν, καθώς θεωρήθηκε ότι κατ' αυτόν τον τρόπο δεν ήταν δυνατό να τονωθούν οι επενδύσεις σε τομείς με μεγάλη καθυστέρηση, όπως ήταν τα φωτοβολταϊκά συστήματα.

Καινοτόμο στοιχείο του νόμου αποτέλεσε το άρθρο 16, στο οποίο εισάγεται ο θεσμός των εγγυήσεων προέλευσης (των γνωστών πράσινων πιστοποιητικών) ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε., που πιστοποιούν την προέλευση, τον τόπο και την ισχύ της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. Επίσης, με το συγκεκριμένο νόμο, στο άρθρο 20, προβλέφθηκε η σύσταση Επιτροπής Προώθησης Επενδυτικών Σχεδίων Μεγάλης Κλίμακας για Α.Π.Ε. και ΣΗΘΥΑ με εγκατεστημένη ισχύ ίση ή μεγαλύτερη των 30 MW ή συνολικό προϋπολογισμό άνω των 30.000.000 ευρώ.

Μετέπειτα, ακολούθησε ο Ν. 3734/2009, όπου μετεφέρθη στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία 2004/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2004, κεντρική ρύθμιση του οποίου αποτέλεσε η απλοποίηση της διαδικασίας έκδοσης των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας έργων Α.Π.Ε., αφού εκείνες από τούδε και στο εξής θα εκδίδονταν με απόφαση της Ρ.Α.Ε. και όχι με υπουργική απόφαση.

Ο επόμενος και πιο πρόσφατος νόμος που εκδόθηκε, ήτοι ο Ν. 3851/2010, προκειμένου να μεταφερθεί η Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ο οποίος τροποποίησε σε αρκετά σημεία τον προηγούμενο Ν. 3468/2006, προσπάθησε να αμβλύνει περαιτέρω τις χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες και να περιορίσει διάφορα εμπόδια στην αδειοδοτική διαδικασία για την εγκατάσταση των Α.Π.Ε. Με το Ν. 3851/2010, σηματοδοτήθηκαν κρίσιμες αλλαγές στην αδειοδοτική διαδικασία των έργων Α.Π.Ε. και στην τιμολόγησή τους. Έτσι, καθορίζονται ακόμα πιο υψηλά όρια εξαίρεσης από την υποχρέωση λήψης αδειών παραγωγής, εγκατάστασης και λειτουργίας για μονάδες ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. Στο άρθρο 1 αυτού, διακηρύσσεται η ύψιστη προτεραιότητα της προστασίας του κλίματος μέσω των Α.Π.Ε. για τη χώρα. Επιπλέον, οι εθνικοί στόχοι μέχρι το έτος 2020, συνοψίζονται ως εξής:

- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σε ποσοστό 20% (που αποτελεί

μεγαλύτερο στόχο από εκείνον που τέθηκε για την χώρα με την Οδηγία 2009/28/EK, ήτοι 18%)

- Συμμετοχή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σε ποσοστό τουλάχιστον 40%.
- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη σε ποσοστό τουλάχιστον 20%.
- Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές σε ποσοστό τουλάχιστον 20%.

Ιδιαίτερα σημαντική διάταξη αποτελεί το άρθρο 11 του Ν. 3851/2010, σύμφωνα με το οποίο συνίσταται αυτοτελής υπηρεσία Α.Π.Ε. στα πλαίσια του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), η οποία αναλαμβάνει την ενημέρωση και πληροφόρηση των εκάστοτε επενδυτών για το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο των έργων σε Α.Π.Ε., μπορεί να παραλαμβάνει και διαβιβάζει αιτήσεις τους στις αρμόδιες υπηρεσίες, και παρέχει στους ενδιαφερόμενους ενημέρωση για την πορεία της αδειοδότησης κάποιου έργου. Παράλληλα, μεριμνά για την επιτάχυνση των διαδικασιών εγκρίσεως και αδειοδοτήσεως, ενώ, προτείνει διάφορες λύσεις για τον αποτελεσματικό υπερκερασμό των εν λόγω προβλημάτων. Κάθε έτος δε, είναι υποχρεωμένη να καταθέτει έκθεση στον ΥΠΕΚΑ όπου θα γίνεται η αναλυτική περιγραφή των κυριότερων εμποδίων και δυσχερειών για τις επενδύσεις στον συγκεκριμένο τομέα, καθώς και να προβαίνει σε προτάσεις σχετικές με την επίλυσή τους.

Ο νέος νόμος, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια της ενότητας, διατήρησε τον βασικό αδειοδοτικό κορμό του Ν. 3468/2006, καθώς διατηρήθηκε η απαραίτητη προϋπόθεση της ύπαρξης τεσσάρων αδειών που αφορούν τις Α.Π.Ε., εκτός βεβαίως των συγκεκριμένων εξαιρέσεων όπου δεν απαιτείται η λήψη κάποιων απ' αυτές, κυρίως εξαιτίας της μικρότερης απαιτούμενης τάσης.

3.2.1.1 Άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

Σε αντίθεση με τον προηγούμενο Ν. 3468/2006, πλέον, η άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για Α.Π.Ε. και ΣΗΘΥΑ, εκδίδεται ύστερα από απόφαση της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), η οποία λαμβάνει υπόψη της την πλήρωση συγκεκριμένων κριτηρίων και προβαίνει σε χορήγησή της εντός δίμηνης προθεσμίας από την περιέλευσή της σε αυτή της αίτησης μαζί με τον πλήρη φάκελο¹⁵⁴. Τα κριτήρια, βάσει των οποίων παρέχεται μία άδεια παραγωγής, είναι, κυρίως, όσα ίσχυαν με το Ν. 3468/2006, αλλά έχει προστεθεί και ένα δέκατο, που αφορά τη συμβατότητα του έργου με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την επίτευξη των στόχων για τις Α.Π.Ε. (Άρθρο 1 παρ. 3). Σύμφωνα με το Ν. 3851/2010, επιπλέον, στην άδεια παραγωγής θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται το ή τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εξασφαλίζουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης του έργου, καθώς εισάγεται ρητώς η ευχέρεια και η δυνατότητα ύπαρξης ξεχωριστών ατόμων που χρηματοδοτούν το έργο, εν αντιθέσει με τον κάτοχο της άδειας παραγωγής. Δεν είναι απαραίτητη, επομένως, η σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο των ιδιοτήτων του κατόχου της άδειας και εκείνου που εξασφαλίζει την χρηματοδότηση του έργου. Ο Υπουργός Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής προβαίνει μόνο σε έλεγχο νομιμότητας της απόφασης της ΡΑΕ, ελέγχει δηλαδή μόνο εάν εκείνη εφάρμοσε ορθά το νόμο κατά την άσκηση των καθηκόντων της, μη δυνάμενος να ελέγξει και εξετάσει το περιεχόμενό αυτής.

Το όριο ισχύος των σταθμών Α.Π.Ε. άνω του οποίου είναι απαραίτητη η απόκτηση της άδειας παραγωγής αυξήθηκε, ώστε πλέον να είναι το ακόλουθο:

- Φωτοβολταϊκά, ηλιοθερμικοί σταθμοί, βιομάζα – βιοαέριο > 1MW
- Αιολικές εγκαταστάσεις >100 KW
- Γεωθερμία >0,5 MW

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η σύνδεση των σταθμών Α.Π.Ε. και ΣΗΘΥΑ, οι οποίοι εξαιρούνται της υποχρέωσης λήψης άδειας παραγωγής, αρμόδιος είναι ο οριζόμενος Διαχειριστής.

Η απαίτηση υποβολής Προμελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΠΠΕ)¹⁵⁵ πλέον καταργείται, αποσυνδέεται δηλαδή το εν λόγω στάδιο από την περιβαλλοντική

¹⁵⁴ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 165.

¹⁵⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 8 του Ν. 3468/2006.

αδειοδότηση. Αυτό αποτέλεσε ένα πολύ βασικό βήμα για την απλοποίηση της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των εν λόγω έργων.

Σημαντική καινοτομία καθιστά η εισαγωγή νέας παραγράφου στο άρθρο 3 του Ν. 3468/2006 (άρθρο 2 παρ. 8 Ν. 3851/2010), όπου ορίζεται η προτίμηση χορήγησης άδειας παραγωγής σε νομικά πρόσωπα που συμμετέχουν οι Ο.Τ.Α. με ποσοστό συμμετοχής άνω του 33%, ενώ παράλληλα θεσπίζεται και πενταετής απαγόρευση μεταβίβασης των μετοχών των Ο.Τ.Α. σε οποιουδήποτε τρίτους.

Εξαιρετικά κρίσιμη είναι η πρόβλεψη του άρθρου 2 παρ. 12 του Ν. 3851/2010, καθώς οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. ή ΣΗΘΥΑ, που απαλλάσσονται από την υποχρεωτική λήψη άδειας παραγωγής, δεν επιτρέπεται να μεταβιβάζονται πριν από την έναρξη λειτουργίας τους, πριν δηλαδή από το λεγόμενο «άναμμά» τους. Μοναδική εξαίρεση σε αυτό, αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία γίνεται η μεταβίβαση σε νομικά πρόσωπα των οποίων το εταιρικό τους κεφάλαιο κατέχεται εξ ολοκλήρου από το μεταβιβάζον φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

Ακόμη, εκδόθηκε καθ' υπόδειξη του άρθρου 3 παρ. 1 του Ν. 3468/2006, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 2 του Ν.3851/2010, ο Κανονισμός Αδειών Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας με χρήση Α.Π.Ε. και μέσω ΣΗΘΥΑ¹⁵⁶, όπου εξειδικεύεται περαιτέρω η διαδικασία χορήγησης άδειας παραγωγής, συγκεκριμενοποιείται με μεγαλύτερες λεπτομέρειες το περιεχόμενο της αίτησης, καθώς και τα απαραίτητα επισυναπτόμενα έγγραφα, οι όροι χορήγησής της, ο τρόπος δημοσίευσης των αιτήσεων, αλλά και η υποβολή αιτήσεων σε περιοχές Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, σε περίπτωση υβριδικών σταθμών στο Σύστημα ή στο Διασυνδεδεμένο Δίκτυο.

3.2.1.2 Περιβαλλοντική Αδειοδότηση

Ταυτόχρονα, μετά την έκδοση της άδειας παραγωγής, ο ενδιαφερόμενος επενδυτής, πρέπει να αιτηθεί την έκδοση προσφοράς σύνδεσης από τον αρμόδιο διαχειριστή¹⁵⁷, την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (Ε.Π.Ο.) και την άδεια

¹⁵⁶ ΥΑΠΕ/Φ1/14810, ΦΕΚ Β' 2373, 25 Οκτωβρίου 2011.

¹⁵⁷ Η προσφορά σύνδεσης χορηγείται εντός τεσσάρων μηνών από την αίτηση του ενδιαφερόμενου από τον αρμόδιο διαχειριστή, η οποία γίνεται οριστική μετά την προσκόμιση της Ε.Π.Ο. ή βεβαίωσης απαλλαγής από την πράξη Ε.Π.Ο.

επέμβασης σε δάσος ή δασική επέκταση, εφόσον αυτή απαιτείται (σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 2 Ν. 998/1979). Προκειμένου να εκδοθεί η απόφαση Ε.Π.Ο., θα πρέπει να προσκομιστεί στην αρμόδια αρχή για την περιβαλλοντική αδειοδότηση πλήρης φάκελος και Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.). Η εν λόγω αρχή πρέπει να αποφανθεί για την χορήγηση Ε.Π.Ο. εντός τεσσάρων μηνών από τότε που ο φάκελος θεωρηθεί πλήρης. Ύστερα από την παρέλευση της τασσόμενης προθεσμίας άπρακτης, χορηγείται η απόφαση Ε.Π.Ο., η οποία έχει δεκαετή ισχύ και μπορεί να ανανεώνεται για μία ή περισσότερες φορές, μέχρι ίσο χρόνο κάθε φορά.

Υπάρχουν κάποιες κατηγορίες μορφών Α.Π.Ε., οι οποίες αποδεσμεύονται από την υποχρέωση έκδοσης Ε.Π.Ο., καθώς αυτές δημιουργούν σχετικά περιορισμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον, εξαιτίας της μικρής εγκατεστημένης ισχύος τους. Αυτή η εξαίρεση αφορά τους εξής σταθμούς :

α) Φωτοβολταϊκοί σταθμοί και ανεμογεννήτριες που εγκαθίστανται σε κτίρια ή και άλλες δομικές κατασκευές ή εντός οργανωμένων υποδοχέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων.

β) Σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που εγκαθίστανται σε γήπεδα, εφόσον η εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύς τους δεν υπερβαίνει τα εξής όρια ανά τεχνολογία:

- 0,5 MW για σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής από γεωθερμία,
- 0,5 MW για σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής με χρήση βιομάζας, βιοαερίου και βιοκαυσίμων,
- 0,5 MW για σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής από φωτοβολταϊκά ή ηλιοθερμικά,
- 20 kW για αιολικούς σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής.

Για τις ανωτέρω περιπτώσεις απαιτείται η χορήγηση βεβαίωσης απαλλαγής από πράξη Ε.Π.Ο.

3.2.1.3 Άδεια εγκατάστασης ή Επέκτασης

Ύστερα από την έκδοση της απόφασης Ε.Π.Ο. (ή της βεβαίωσης απαλλαγής από πράξη Ε.Π.Ο.) και της δεσμευτικής Προσφοράς Σύνδεσης¹⁵⁸, ο δικαιούχος

¹⁵⁸ Ο αρμόδιος Διαχειριστής εκδίδει μέσα σε τέσσερις μήνες την Προσφορά Σύνδεσης, η οποία θεωρείται δεσμευτική για τα δύο μέρη και αποκτά ισχύ δεδικασμένου είτε με την έκδοση της απόφασης

παραγωγός αιτείται την έκδοση Άδειας Εγκατάστασης, αλλά προχωρά και στο επόμενο βήμα της υπογραφής των σχετικών συμβάσεων με τον Διαχειριστή του Δικτύου. Κατά το Ν. 3468/2006 και συγκεκριμένα το άρθρο 7 αυτού, οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. και ΣΗΘΥΑ επιτρέπεται να εγκαθίστανται :

- α) σε γήπεδο ή χώρο επί των οποίων ο αιτών έχει νόμιμο δικαίωμα χρήσης
- β) σε δάση ή δασικές εκτάσεις, εφόσον, όμως, πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 45 και 58 του Ν. 998/1979 ή του άρθρου 13 του Ν. 1734/1987
- γ) σε αιγιαλό, παραλία, θάλασσα ή πυθμένα αυτής, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 14 του Ν. 2971/2001.

Αρμόδιο όργανο για την έκδοση της άδειας εγκατάστασης ή επέκτασης είναι ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας, εντός των ορίων της οποίας εγκαθίσταται ο σταθμός Α.Π.Ε. ή ΣΗΘΥΑ. Η άδεια εγκατάστασης παρέχεται εντός 15 εργασίμων ημερών από την ολοκλήρωση του ελέγχου των απαραίτητων δικαιολογητικών που συνοδεύονται με την αίτηση του προσώπου για την χορήγηση της εν λόγω άδειας και πάντως, εντός 30 εργασίμων ημερών από την κατάθεση της αίτησης. Εάν αυτή η προθεσμία παρέλθει άπρακτη, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, αναλαμβάνει τον σχετικό φάκελο και αποφασίζει, μέσα σε διάστημα 30 ημερών από την παραλαβή του, για την έκδοση ή μη της άδειας.

Η άδεια εγκατάστασης, υποχρεωτικώς, πρέπει να δίδεται μέσα σε 30 μήνες από την έκδοση της άδειας παραγωγής, ενώ ισχύει για 2 έτη, με δυνατότητα παράτασης, κυρίως για λόγους μη οφειλόμενους σε υπαιτιότητα του παραγωγού.

3.2.1.4 Άδεια Λειτουργίας

Η άδεια λειτουργίας εκδίδεται με αίτηση του ενδιαφερόμενου επενδυτή παραγωγού, κατόπιν ελέγχου των τεχνικών όρων εγκατάστασης του έργου κατά την δοκιμαστική του λειτουργία, αλλά και της εξασφάλισης των απαιτούμενων λειτουργικών και τεχνικών χαρακτηριστικών του εξοπλισμού αυτού. Είναι υποχρεωτική η χορήγησή της σε αποκλειστική προθεσμία είκοσι ημερών από την διενέργεια των

Ε.Π.Ο. είτε με την βεβαίωση από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή της Περιφέρειας για απαλλαγή από την υποχρέωση απόφασης Ε.Π.Ο.

ανωτέρω ελέγχων από τα αρμόδια κλιμάκια των Υπηρεσιών. Έχει χρονική ισχύ είκοσι ετών και έχει δυνατότητα παράτασης κατά ίσο χρόνο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι οι σταθμοί εκείνοι, οι οποίοι εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης άδειας παραγωγής, απαλλάσσονται και από την υποχρέωση της λήψης άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας.

3.3 ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ Α.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.3.1 Το ΣτΕ ως θεματοφύλακας της περιβαλλοντικής προστασίας

Οι δραστηριότητες του ανθρώπου που είναι συναφείς με την επιλογή και χρήση των πηγών ενέργειας είναι επιβεβλημένο να εναρμονίζονται με τις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, προκειμένου να καταστεί δυνατή η διατήρηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου ζωής και παράλληλης ανάπτυξής του. Το αυταπόδεικτο γεγονός της επιταγής για λελογισμένη ενασχόληση με τις πηγές ενέργειας κατά τρόπο αειφόρο και περιβαλλοντικά ανεκτό, αποτελεί προϋπόθεση για την συνέχιση της ανθρώπινης ζωής και επιβίωσης στον πλανήτη, προς χάρη και των επόμενων γενεών. Είναι χαρακτηριστική η νομολογία του ΣτΕ από την δεκαετία του 1990, όπου με τον πλέον εμφατικό τρόπο, τόνιζε πως «επιβάλλεται πρωτίστως η διατήρησις του φυσικού κεφαλαίου της χώρας διά την μεταβίβασίν του ακεραίου εις τας επόμενας γενεάς ώστε να υπάρχει η επιβαλλόμενη ισότης ικανοποίησεως των αναγκών μεταξύ των γενεών»^{159 160}.

Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη γενικώς όλων των Α.Π.Ε. δεν συνεπάγεται αυτομάτως την ανυπαρξία οιασδήποτε αρνητικών συνεπειών απέναντι στο φυσικό ή πολιτιστικό ή ανθρωπογενές περιβάλλον μίας περιοχής.¹⁶¹ Βέβαια, η ενδεχόμενη επίδραση που μπορεί να έχει στο περιβάλλον ένα έργο ή μία εγκατάσταση Α.Π.Ε., δεν συγκρίνεται, σε καμία περίπτωση, με τις ιδιαιτέρως δυσμενείς επιπτώσεις, που δύνανται

¹⁵⁹ Ε' τμήμα ΣτΕ 772/1998.

¹⁶⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, ό.π. σελ. 255.

¹⁶¹ Κωνσταντίνος Βατάλης, Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 11.

να επιφέρουν έργα μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όμως, είναι επιβεβλημένος ο συνυπολογισμός της, προκειμένου να διαπιστώνεται εάν μία συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι ανεκτή και εναρμονισμένη με το περιβάλλον. Ο προηγούμενος σχεδιασμός των τεχνικών έργων εκμετάλλευσής των Α.Π.Ε. θεωρείται αναγκαίος και ιδιαίτερα κρίσιμος, προκειμένου να λάβει χώρα η στάθμιση ανάμεσα στα προσδοκώμενα οφέλη που δύνανται να υπάρξουν από την εγκατάστασή των σχετικών έργων και στην τυχόν επαπειλούμενη βλάβη που μπορεί να έχουν εκείνα στο περιβάλλον¹⁶². Σύμφωνα μάλιστα και με τη νομολογία που κατά καιρούς έχει εκδώσει το ΣτΕ, τονίζεται η σπουδαιότητα εκπόνησης πλήρους επιστημονικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.), σε εναρμόνιση με τις θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, ακόμα και σε εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από Α.Π.Ε.

Η χρήση των Α.Π.Ε. έχει και εκείνη άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον και είναι δυνατό να αποτελέσει «κίνδυνο σοβαρής αλλοίωσης ή ακόμα και ανεπανόρθωτης καταστροφής αυτού»¹⁶³. Τα τελευταία έτη, έχει διαπιστωθεί πολλάκις η συστηματική απαίτηση από τον δικαστή για εκπόνηση συνολικής μελέτης πριν από την έγκριση κάθε είδους δραστηριότητας ή επέμβασης που να αφορά τις ΑΠΕ και ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές συνέπειες¹⁶⁴.

Είναι φανερό ότι, το κυρίαρχο εργαλείο εφαρμογής της περιβαλλοντικής αρχής της πρόληψης, μετουσιώνεται στην ύπαρξη της Μ.Π.Ε. Μία ολοκληρωμένη Μ.Π.Ε. θα πρέπει να περιέχει: Πρώτον, την περιγραφή της δραστηριότητας που πρόκειται να λάβει χώρα, καθώς και τον συγκεκριμένο τόπο ή περιοχή που θα πραγματοποιηθεί. Στη συνέχεια, είναι επιτακτική η ενδελεχής αναφορά των στοιχείων του περιβάλλοντος (φυσικού, πολιτιστικού, ανθρωπογενούς) που ενδεχομένως θιγούν και ο εντοπισμός των βασικών επιπτώσεων σε αυτό, ενώ παράλληλα, πρέπει να περιλαμβάνονται τα μέτρα τα οποία θα ληφθούν και θα αποσκοπούν στην πρόληψη, μείωση ή ακόμα και υποκατάσταση των αρνητικών επιδράσεων. Επιπροσθέτως, επιβάλλεται να γίνεται η σύνοψη των βασικών εναλλακτικών προτάσεων και λύσεων, όπως και η επαρκής δικαιολόγηση της ακολουθούμενης και προτεινόμενης επιλογής. Η Μ.Π.Ε. διακρίνεται από την λογική θεμελίωση και τεκμηρίωση των κρίσεων της και αποτελεί επιστημονική

¹⁶² Γ. Γιαννακούρου, Γ. Κρεμλής, Γλ. Σιούτη (επιμέλεια), Η εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007, σελ. 305 επ.

¹⁶³ Ε' Τμήμα ΣτΕ 3289/2004.

¹⁶⁴ Γεώργιος Δελλής, Από το καρνάγιο της Πύλου στο ορυχείο της Κασσάνδρας : Η 'βιώσιμη ανάπτυξη' μεταξύ δικαιοπλασίας του δικαστή και μυθοπλασίας της θεωρίας, Τόμος Τιμητικός του ΣτΕ για τα 75 του χρόνια, Τέταρτο Μέρος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 1070.

μελέτη και όχι πράξη της Διοίκησης¹⁶⁵. Αξίζει, τέλος, να τονιστεί ότι, σε περιπτώσεις, όπου η επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον είναι σύνθετη και εκτεταμένη, καθώς, αυτή συσχετίζεται με επιπτώσεις σε πολλές περιοχές, δεν αρκεί η σύνταξη μεμονωμένων Μ.Π.Ε. για καθένα από τα προγραμματιζόμενα επιμέρους τεχνικά έργα, αλλά απαιτείται η εκπόνηση συνολικής – συνθετικής Μ.Π.Ε., στην οποία, με την κατάλληλη επιστημονική μέθοδο, θα γίνεται ο συσχετισμός και η συνεκτίμηση των ξεχωριστών περιβαλλοντικών συνεπειών στο εγγύς και απώτερο μέλλον.

Η νομολογία του ΣτΕ και συγκεκριμένα του Ε' Τμήματος, είναι πλούσια και πολυσχιδής, αναφορικά με την έκδοση μεγάλου αριθμού αποφάσεων, οι οποίες αφορούν έργα και εγκαταστάσεις Α.Π.Ε. στην Ελλάδα, ως συνέπεια των μεγάλων κενών και ελλείψεων, ιδιαίτερα του προηγούμενου ρυθμιστικού πλαισίου των Α.Π.Ε. και της συνεπακόλουθης στροφής των προσώπων στα Δικαστήρια, προκειμένου να δοθεί λύση σε χρονίζοντα προβλήματα που δημιουργούνταν και παρέμεναν δισεπίλυτα. Βασικότερα ζητήματα που απασχόλησαν το Δικαστήριο και σχετίζονταν με τις Α.Π.Ε. αφορούσαν την εγκατάστασή τους σε δάση και δασικές εκτάσεις, την περιβαλλοντική αδειοδότηση, αλλά και τη γενικότερη χωροθέτησή τους.

3.3.2 Η εγκατάσταση των Α.Π.Ε. σε Δάση και Δασικές Εκτάσεις

Μέχρι την δημοσίευση του Ν. 2941/2001, η εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. σε δάση ή δασικές εκτάσεις δεν ήταν επιτρεπτή από τον ακυρωτικό δικαστή. Σύμφωνα με την παλαιότερη νομολογία του ΣτΕ, το Δικαστήριο προέβαινε σε ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 3 παρ. 1, 4 και 5 και του άρθρου 5 του Ν. 2244/1994, καθώς και του άρθρου 58 παρ. 1, 2 και 3 του Ν. 998/1979, αφού δεν υπήρχε συγκεκριμένη νομοθετική πρόβλεψη για την εγκατάσταση έργων Α.Π.Ε. σε δάση και δασικές εκτάσεις, και συνακόλουθα, απαγόρευε απολύτως την επέμβαση σε αυτές. Μάλιστα, το ΣτΕ δε δεχόταν την εγκατάσταση μεγάλων έργων, κυρίως αφορούντων την εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε δάση και δασικές εκτάσεις, τα οποία εκμεταλλεύονταν την αιολική ενέργεια¹⁶⁶. Το Δικαστήριο,

¹⁶⁵ Γλυκερία Π. Σιούτη, Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ 155.

¹⁶⁶ Ε' Τμήμα ΣτΕ 1322/2001, 1324/2001.

έκρινε ότι, προκειμένου να χορηγηθεί η κατ' εξαίρεση εγκατάσταση των συναφών έργων και σταθμών σε δάση και δασικές εκτάσεις, ήταν αναγκαία η ύπαρξη συγκεκριμένης και ειδικής νομοθετικής ρύθμισης ή άλλως κανονιστικής πράξεως, κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης. Παράλληλα, διατύπωσε την άποψη ότι οι αιολικοί σταθμοί ανήκουν στην κατηγορία των μεγάλων δημοσίων έργων και ως αποτέλεσμα δύνανται να έχουν σημαντικές και διόλου αμελητέες επιδράσεις στο δασικό περιβάλλον^{167 168}.

Έτσι, λοιπόν, ύστερα από την έκδοση του Ν. 2941/2001, σηματοδοτήθηκε μία νομολογιακή στροφή στην μέχρι τότε κρίση του ΣτΕ. Με το άρθρο 2 του εν λόγω νόμου έγινε δεκτή - και μάλιστα με αναδρομική ισχύ από τον χρόνο ισχύος του Ν. 2244/1994 - η εξαίρεση της κατασκευής και εγκατάστασης έργων ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε., καθώς και των δικτύων σύνδεσής τους με το Σύστημα ή το Δίκτυο, από τη γενική απαγόρευση μεταβολής του προορισμού των δημόσιων δασών και δασικών εκτάσεων και της εντός αυτών εκτέλεσης έργων ή δημιουργίας μονίμων εγκαταστάσεων¹⁶⁹. Όσες, λοιπόν, άδειες εγκατάστασης είχαν χορηγηθεί υπέρ σταθμών ηλεκτροπαραγωγής με χρήση Α.Π.Ε., πριν την ισχύ του Ν. 2941/2001 ήταν καθόλα νόμιμες, εφόσον είχαν εξασφαλίσει για την λειτουργία των αναγκαίων έργων και εγκαταστάσεων τις προϋποθέσεις των άρθρων 45 και 58 του Ν. 998/1979 ή του άρθρου 13 Ν. 1734/1987. Ο Ν. 2941/2001, όμως, δεν συμπεριέλαβε και τις ήδη εκκρεμείς υποθέσεις ενώπιον των Δικαστηρίων κατά την έκδοσή του¹⁷⁰.

Κατά το ΣτΕ, η επέμβαση σε δάση και δασικές εκτάσεις θα πρέπει να υπαγορεύεται εκ λόγων δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, προκειμένου να πραγματοποιείται η προώθηση και ανάπτυξη της ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. με τρόπο «ολιγότερο βλαπτικό για το φυσικό περιβάλλον»¹⁷¹.

Οι προϋποθέσεις που τίθενται προκειμένου να καθίσταται πραγματοποιήσιμη και εφικτή μία τέτοιου είδους επέμβαση είναι αρκετά αυστηρές. Διαφαίνεται ότι στον συγκεκριμένο τομέα, το ΣτΕ διαδραμάτισε έναν ιδιαίτερα κρίσιμο και άτεγκτο ρόλο, χωρίς να αναλογιστεί και συνυπολογίσει περαιτέρω τον χαρακτήρα της ανανεωσιμότητας των εν λόγω πηγών ενέργειας. Έτσι, για παράδειγμα, η εγκατάσταση

¹⁶⁷ Ε' Τμήμα ΣτΕ 2526/2000

¹⁶⁸ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 219-220.

¹⁶⁹ Ελληνικός Σύνδεσμος Ηλεκτροπαραγωγών από ΑΠΕ, Κωδικοποίηση – Θεματοποίηση νομοθεσίας και νομολογίας για τις ΑΠΕ, Αθήνα Ιανουάριος 2004, σελ. 18.

¹⁷⁰ Ε' Τμήμα ΣτΕ 172, 173/2003 με αντίθετη τη γνώμη της μειοψηφίας.

¹⁷¹ Ε' Τμήμα ΣτΕ 2569/2004.

αιολικών σταθμών σε τέτοιες περιοχές πρέπει να διενεργείται «με την μεγαλύτερη δυνατή φειδώ». Όμως, μόνο αυτό δεν αρκεί, καθώς ο ακυρωτικός δικαστής επισημαίνει πως θα πρέπει να έχει προηγηθεί αιτιολόγηση της συγκεκριμένης επέμβασης στο δασικό περιβάλλον, αλλά και των υπέρτερων αναγκών που καλύπτονται μέσω αυτής, οι οποίες δεν έχουν τη δυνατότητα να διαφυλαχθούν και ικανοποιηθούν με άλλον εναλλακτικό τρόπο. Τέλος, είναι αξιοσημείωτη η ανάγκη όσο το δυνατόν μικρότερης αξιοποίησης και απώλειας δασικού πλούτου¹⁷².

3.3.2.1 ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ακρως σημαντική είναι η κρίση του ΣτΕ κατά την εκδίκαση υπόθεσης που αφορούσε την αναγκαστική απαλλοτρίωση υπέρ ιδιώτη δασικής έκτασης που ανήκε σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ήτοι στο Δήμο Γόννων του Νομού Λαρίσης, προκειμένου να εγκατασταθεί σε αυτή μικρός υδροηλεκτρικός σταθμός¹⁷³. Η Επιτροπή Αναστολών του ΣτΕ έκρινε ότι η αναγκαστική απαλλοτρίωση υπέρ ιδιωτών σε δάσος ή δασική έκταση απαγορεύεται απολύτως κατά το άρθρο 117 παρ. 4 του Συντάγματος, καθώς αυτή δεν εξαρτάται ούτε από το γεγονός ότι εξυπηρετεί ενδεχομένως σκοπό δημόσιας ωφέλειας, ούτε από το ότι ενδεχομένως προκαλεί περιορισμένη μόνο επέμβαση στην εν λόγω έκταση. Συνεπώς, ο δασικός χαρακτήρας των περιοχών αυτών παραμένει αναλλοίωτος και εν τέλει, η Επιτροπή διέταξε την αναστολή εκτέλεσης της απόφασης του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Θεσσαλίας, με την οποία είχε κηρυχθεί αναγκαστική απαλλοτρίωση της δασικής έκτασης υπέρ και με δαπάνες ιδιωτικής εταιρίας. Την ίδια δε στάση διατήρησε αργότερα και το ΣΤ' Τμήμα του ΣτΕ για την απαγόρευση απαλλοτρίωσης δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκαν σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου εκ μέρους ιδιωτών¹⁷⁴.

Ιδιαίτερος προστατευτικό ήταν, επίσης, το ΣτΕ και συγκεκριμένα η Επιτροπή Αναστολών, κατά την εξέταση περίπτωσης μικρού υδροηλεκτρικού σταθμού σε

¹⁷² Βλ. Ε' Τμήμα ΣτΕ 2569/2004, Ιωάννη Κ. Καράκωστα, Περιβάλλον και Δίκαιο - Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 257, Θεόδωρο Π. Φορτσάκη, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 221 και Ελληνική Εταιρεία Δικαίου του Περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2007, σελ. 324.

¹⁷³ Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 194/2006.

¹⁷⁴ ΣΤ' Τμήμα ΣτΕ 964/2008.

δημόσια δασική έκταση στην περιοχή των Τρικάλων¹⁷⁵. Προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση το γεγονός ότι στην απόφαση δεν έγινε καν λόγος για τον συγκεκριμένο αριθμό δένδρων που θα έπρεπε να κοπούν, προκειμένου να λάβει χώρα η εγκατάσταση του εν λόγω σταθμού. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν προέβη σε καμία στάθμιση ανάμεσα στο όφελος από την δημιουργία του σταθμού και στο κόστος της περιβαλλοντικής διατάραξης από εκείνον¹⁷⁶, ούτως ώστε να αναδειχθεί ποιο από τα δύο υπερτερεί. Επιδεικνύοντας μεγάλη περιβαλλοντική ευαισθησία, η Επιτροπή Αναστολών διέταξε την αναστολή εκτέλεσης της άδειας παραγωγής του σταθμού τούτου, λόγω του κινδύνου ανεπανόρθωτης βλάβης από την διατάραξη του δασικού οικοσυστήματος, εξαιτίας της κοπής αριθμού ατόμων πεύκης.

3.3.2.2 ΑΙΟΛΙΚΑ ΕΡΓΑ

Το ΣτΕ έχει προβεί σε έκδοση πλήθους αποφάσεων που σχετίζονται με ηλεκτροπαραγωγή από αιολικούς σταθμούς. Είναι εξίσου αυστηρό στην πρόσφατη νομολογία του, η οποία αφορά υποθέσεις εκδοθείσες μετά την θέση σε ισχύ του Ν.2941/2001. Μία εξ αυτών, αφορά την αίτηση ακύρωσης κατά αποφάσεως του Υπουργού Ανάπτυξης που αφορούσε άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από αιολικό πάρκο με ισχύ 18,6 MW στη θέση Μεγάλο Βουνό – Τσούκα του Δήμου Στυραίων στο Νομό Ευβοίας¹⁷⁷. Το ΣτΕ έκρινε ότι η χορήγηση άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνδέεται με την λεγόμενη σκοπιμότητα του έργου, βάσει κυρίως οικονομικών κριτηρίων και με αυτήν καθορίζεται γενικώς ο τόπος για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας. Η άδεια εγκατάστασης είναι εκείνη με την οποία καθορίζεται η ακριβής θέση του αιολικού σταθμού και, προκειμένου να εκδοθεί αυτή, απαιτείται να έχει προηγηθεί η απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Ε.Π.Ο), στηριζόμενη σε Μ.Π.Ε. Καθώς, λοιπόν, η πράξη Ε.Π.Ο. για τον επίδικο αιολικό σταθμό είχε ακυρωθεί με προηγούμενη απόφαση του ΣτΕ, η προσβαλλόμενη άδεια παραγωγής δεν είχε νομικό έρεισμα και το ΣτΕ προέβη σε ακύρωσή της.

¹⁷⁵ Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 702/2007.

¹⁷⁶ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 222.

¹⁷⁷ Ε' Τμήμα ΣτΕ 3652/2005.

Μία ακόμα περίπτωση που απασχόλησε το ακυρωτικό Δικαστήριο ήταν εκείνη που αφορούσε την πράξη Ε.Π.Ο. και την έγκριση επέμβασης Αιολικού Σταθμού Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΣΠΗΕ) σε δημόσια δασική έκταση στο Δήμο Πλαταιών¹⁷⁸. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δύο αυτές πράξεις δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένες, καθώς στη Μ.Π.Ε. που υποβλήθηκε, δεν γινόταν αναφορά για το εάν η εγκατάσταση του επίδικου ΑΣΠΗΕ θα μπορούσε να γίνει σε άλλη περιοχή μη δασική ή έστω σε έταιρη δασική περιοχή όπου θα υπήρχε μικρότερη «θυσία δασικής βλαστήσεως».

Αξια λόγου είναι η απόφαση της Επιτροπής Αναστολών, αναφορικά με την αίτηση ακύρωσης κατά απόφασης Ε.Π.Ο. του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, για την εγκατάσταση και λειτουργία ΑΣΠΗΕ με συνολική ισχύ 36 MW στη θέση «Μελίσσι» του Δήμου Θίσβης του Νομού Βοιωτίας, ήτοι στην δασική αναδασωτέα έκταση του όρους Ελικώνα¹⁷⁹. Το ΣτΕ έχοντας λάβει σοβαρά υπόψη του το νέο νομικό καθεστώς βάσει του Ν.2941/2001 και του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., έκρινε ότι, σε αναδασωτέες εκτάσεις είναι δυνατή, πλέον, η κατ' εξαίρεση εγκατάσταση σταθμών Α.Π.Ε., ανεξαιρέτως του αν έχει γίνει ή όχι ακόμα η αναδάσωση. Εν προκειμένω, εφόσον στην απόφαση Ε.Π.Ο. είχαν τεθεί οι όροι για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από την εγκατάσταση και λειτουργία του ΑΣΠΗΕ, οι όροι για το λιγότερο κόστος για την φθορά της δασικής βλάστησης και οι τρόποι για την αποκατάσταση του δασικού περιβάλλοντος που θα επηρεαστεί, το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη την ενεργειακή προτεραιότητα που αποτελεί η ηλεκτροπαραγωγή από Α.Π.Ε., έκρινε ότι δεν υπήρχαν επαρκείς λόγοι για την αναστολή εκτέλεσης των προσβαλλόμενων πράξεων.

Τέλος, είναι απαραίτητη η αναφορά στην υπ' αρ. 2499/2012 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ που σχετίζεται με προηγούμενη απόφαση του Ε' Τμήματος του ίδιου Δικαστηρίου¹⁸⁰, η οποία την παρέπεμπε σε εκείνη. Με αυτήν, απορρίφθηκε αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης Ε.Π.Ο. του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και της άδειας εγκατάστασης ΑΣΠΗΕ σε Περιοχή Αιολικής Καταλληλότητας (ΠΑΚ)¹⁸¹. Η επίδικη περιοχή αποτελούσε ένα μικρό τμήμα ευρύτερης

¹⁷⁸ Ε' Τμήμα ΣτΕ 1508/2008.

¹⁷⁹ Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 68/2011.

¹⁸⁰ Ε' Τμήμα ΣτΕ 2474/2011.

¹⁸¹ Ως Περιοχή Αιολικής Καταλληλότητας (ΠΑΚ) χαρακτηρίζονται οι περιφέρειες όλων των πρωτοβάθμιων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης της ηπειρωτικής χώρας που δεν περιλαμβάνεται στις Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ) και των οποίων περιοχές ή και μεμονωμένες θέσεις κρίνονται από την ΡΑΕ ως ενεργειακά αποδοτικές κατ' άρθρο 3 παρ. 16 Ν. 3468/2006. Ως Περιοχές

αναδασωτέας έκτασης στο Δήμο Θίσβης και ήδη σήμερα Δήμο Θηβαίων του Νομού Βοιωτίας.

Το ΣτΕ επικαλέστηκε το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, στο οποίο υπάρχει η πρόβλεψη της απαγόρευσης μεταβολής του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός εάν προέχει για την εθνική οικονομία ή την αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη χρήση επιβαλλόμενη εκ λόγων δημοσίου συμφέροντος, ενώ κατά το άρθρο 117 του Συντάγματος, δεν είναι δυνατή η μεταβολή του προορισμού δημόσιου δάσους ή δασικής έκτασης.

Η πλειοψηφία του ΣτΕ έκρινε ότι η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 24 παρ. 1 θα πρέπει να ερμηνεύεται με διασταλτικό τρόπο και δεν έρχεται σε αντίθεση με αυτή, η θέσπιση από το νομοθέτη ρύθμισης με την οποία δίδεται η δυνατότητα εξαιρετικής έγκρισης επέμβασης σε αναδασωτέα έκταση, όπως της επίδικης, ακόμα και αν εκείνη δεν έχει προλάβει να ανακτήσει την δασική της μορφή, προκειμένου να δημιουργηθεί έργο που θα καλύπτει ανάγκες που έχουν ιδιαίτερη κοινωνική, εθνική ή οικονομική σημασία, εάν η εκτέλεσή του κρίνεται απολύτως αναγκαία και επιτακτική, στο μέτρο, μάλιστα, που η πάροδος του απαιτούμενου για την πραγματοποίηση της αναδάσωσης χρονικού διαστήματος, θα είχε ως συνέπεια την ματαιώση του επιδιωκόμενου δημόσιου σκοπού.

Η επέμβαση αυτή έχει, κατά την απόφαση του ΣτΕ, αυστηρές και ποικίλες προϋποθέσεις εφαρμογής, οι οποίες είναι επιτακτικό να τηρούνται για να είναι εφικτή η πραγματοποίηση. Αρχικά, θα πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στα τμήματα των εκτάσεων που είναι αναγκαία για την εγκατάσταση των ανεμογεννητριών και των συνοδευτικών τους έργων, ενώ, παράλληλα, η υπόλοιπη έκταση προσφέρεται για την πραγματοποίηση του σκοπού της αναδάσωσης. Μάλιστα, σύμφωνα με το ακυρωτικό Δικαστήριο, η επέμβαση σε αναδασωτέα περιοχή, μέσω της δημιουργίας ΑΣΠΗΕ, δεν σημαίνει ταυτόχρονα και μεταβολή του νομικού χαρακτήρα της, παρά μόνο προσωρινή δυνατότητα επέμβασης για την άσκηση συγκεκριμένης δραστηριότητας, διατηρούμενου του προστατευτικού χαρακτήρα της αναδάσωσης. Το ΣτΕ επικαλείται, επιπρόσθετα, ότι, όλοι οι σκοποί που υπηρετούνται από την αξιοποίηση και προώθηση των Α.Π.Ε., αφορούν την ασφάλεια εφοδιασμού της χώρας, την βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά και την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών και

Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ), δε, χαρακτηρίζονται οι περιοχές της ηπειρωτικής χώρας που παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών και προσδιορίζονται σε σχετικό Παράρτημα και Διάγραμμα που συνοδεύουν την ίδια απόφαση και στις οποίες εκτιμάται η μέγιστη δυνατότητα χωροθέτησης αιολικών εγκαταστάσεων.

αποτελούν διεθνείς σκοπιμότητες και προτεραιότητες υψίστης σημασίας για τη χώρα, σύμφωνα με τις σύγχρονες κοινοτικές τάσεις και προκλήσεις.

Εν κατακλείδι, η εγκριτική απόφαση της επέμβασης σε μία αναδασωτέα έκταση, είναι απαραίτητο να έχει ειδική αιτιολογία και να περιλαμβάνονται σε αυτήν τα κριτήρια της ιδιαίτερης σπουδαιότητας του συγκεκριμένου σταθμού αλλά και της αναγκαιότητας κατασκευής του, πριν να λάβει χώρα η διαδικασία της αναδάσωσης. Ακόμη, στην απόφαση Ε.Π.Ο., καθώς και στην Μ.Π.Ε., έχουν τεθεί σειρά από όρους για την ελαχιστοποίηση των επιδράσεων στο δασικό οικοσύστημα από την κατασκευή του υπό κρίση έργου, τους οποίους οφείλει να ακολουθήσει η εταιρία που θα αναλάβει την εκπόνησή του, σύμφωνα με το Δικαστήριο. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι το ΣτΕ, έθεσε σειρά ασφαλιστικών δικλίδων προκειμένου να διαφυλάξει την προστασία του δασικού χαρακτήρα μίας περιοχής, προκειμένου να μην καθίσταται το άρθρο 24 του Συντάγματος κενό γράμμα, ανταποκρινόμενο, όμως, και στις νεότερες εξελίξεις και διεθνείς δεσμεύσεις της Ελλάδας για επίτευξη των στόχων διεύθυνσης των Α.Π.Ε. στη χώρα.

3.3.3 Η Περιβαλλοντική Αδειοδότηση των Α.Π.Ε.

Η περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων Α.Π.Ε. αποτελεί ένα στάδιο ιδιαίτερα κρίσιμο, ενώ, μέχρι πρόσφατα, ήταν υπεύθυνο, σε μεγάλο βαθμό, για την δημιουργία σημαντικών εμποδίων στην προώθηση τους γενικώς στην χώρα, εξαιτίας της πολυπλοκότητας των διαφορετικών διατάξεων, της πολυνομίας, αλλά και των κενών της νομοθεσίας. Το ΣτΕ ανέλαβε ενεργά το ρόλο του προστάτη των περιβαλλοντικών αγαθών, εκδίδοντας πληθώρα αποφάσεων που αφορούν στην περιβαλλοντική αδειοδότηση. Είναι γεγονός ότι η προώθηση των Α.Π.Ε. δύναται να εμφανίζει ορισμένες δυσχερείς συνέπειες απέναντι στο φυσικό ή πολιτιστικό περιβάλλον, γιατί, αν και οι επιμέρους μορφές Α.Π.Ε αποβαίνουν βιώσιμες και «καθαρές» λύσεις για το περιβάλλον, αυτό δεν ισχύει πάντοτε και εξ ορισμού για τις εγκαταστάσεις παραγωγής και σύνδεσής τους¹⁸².

¹⁸² Μαριά Ευπραξία – Αίθρα, Τεχνικά έργα ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και προστασία του περιβάλλοντος, Περιβάλλον και Δίκαιο, Τεύχος 3, 2001, σελ. 338 επ.

Κύριος γνώμονας και βασική γραμμή σκέψης του ΣτΕ, αποτέλεσε η άποψη ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την εκμετάλλευση των Α.Π.Ε. έχουν άμεσο αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον με ενδεχόμενο «σοβαρής αλλοίωσης ή ανεπανόρθωτης καταστροφής αυτού, εάν δεν γίνεται πλήρης επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, οπότε και μόνο είναι σύμφωνη με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης¹⁸³».

Η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε) ανάγεται από τον ακυρωτικό δικαστή σε μείζονα παράγοντα για την απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Ε.Π.Ο.) και την προέγκριση χωροθέτησης της εγκατάστασης των Α.Π.Ε. Το ΣτΕ συστηματικά απαιτεί την ύπαρξη και εκπόνηση συνολικής μελέτης (και όχι αποσπασματικής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων) πριν από την έγκριση κάθε είδους δραστηριότητας ή επέμβασης με ενδεχόμενες περιβαλλοντικές συνέπειες. Η Μ.Π.Ε. είναι απαραίτητο να έχει επάρκεια, να παρουσιάζει λεπτομερώς τους κινδύνους και τις επιπτώσεις ενός έργου, αλλά και να δίδει τη δυνατότητα είτε στη Διοίκηση είτε στον δικαστή να μπορεί να αξιολογήσει τις αναφερόμενες συνέπειες και να διαπιστώνει εάν η πραγματοποίηση του εκάστοτε έργου εναρμονίζεται με την οικεία νομοθεσία και τις συνταγματικές διατάξεις. Η Μ.Π.Ε. είναι το κατεξοχήν μέσο εφαρμογής των αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης, από τις οποίες πηγάζει η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και θα πρέπει να πληροί τα χαρακτηριστικά μίας εμπειριστατωμένης και επιστημονικά τεκμηριωμένης μελέτης, στηριζόμενη σε λογικά επιχειρήματα και κρίσεις¹⁸⁴.

Κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο κινείται η νομολογία του ΣτΕ αναφορικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση, αποτελεί ο σεβασμός των ορίων της φέρουσας ικανότητας μίας περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι η ανάπτυξη σε κάθε επιμέρους τομέα (οικονομικό, ενεργειακό, οικιστικό κλπ.) πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καθώς και τη φύση του οικοσυστήματος της και δη αν τούτο είναι ευπαθές ή όχι, προκειμένου να αποθαρρυνθεί η καταστροφική περιβαλλοντική υποβάθμιση¹⁸⁵. Τα λεγόμενα όρια της φέρουσας ικανότητας κάθε περιοχής είναι τοπικά και αντικειμενικά¹⁸⁶, ενώ ο υπερκερασμός τους είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσει την βαθιά «αποδιοργάνωση και αποσταθεροποίηση του οικοσυστήματος». Ιδιαίτερος λόγος μπορεί να γίνει στο σημείο αυτό για την πλούσια νομολογία του ΣτΕ αναφορικά

¹⁸³ Τμήμα Ε' ΣτΕ 3289/2004.

¹⁸⁴ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 212.

¹⁸⁵ Ιωάννης Καράκωστας, Εγχειρίδιο δικαίου και περιβάλλοντος, ό.π. σελ. 259.

¹⁸⁶ Τμήμα Ε' ΣτΕ 2805/1997.

με τις μικρές νήσους (όπως αυτές των Κυκλάδων), οι οποίες χρήζουν σπουδαίας περιβαλλοντικής ευαισθησίας και ανήκουν στην κατηγορία των ευπαθών οικοσυστημάτων, για τα οποία δύναται να υπάρξει μόνο ήπιο ενεργειακό σύστημα, με τοπική εμβέλεια, με χαμηλή έως μεσαία τάση.

Το ζήτημα της εγκατάστασης έργων Α.Π.Ε. σε περιοχές οι οποίες έχουν ενταχθεί στον εθνικό κατάλογο του Δικτύου Natura 2000 ή θεωρούνται περιοχές RAMSAR απασχόλησε ιδιαίτερα το ΣτΕ. Το Δικαστήριο, στηριζόμενο στην διάταξη του άρθρου 2 παρ. 10 του Ν. 2941/2001, διατύπωσε την άποψη ότι οι εν λόγω χαρακτηρισμοί δεν τίθενται προκειμένου να θέσουν εκποδών οποιαδήποτε ανθρώπινη δραστηριότητα, αλλά επιτάσσουν τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων προστασίας των φυσικών χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης περιοχής. Είναι επομένως, κατ' αρχήν, εφικτή η εντός των εν λόγω περιοχών, εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε.¹⁸⁷, καθώς η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ δεν καθιστά τις περιοχές Natura άβατους χώρους. Είναι καθόλα εύλογο να δίδονται δυνατότητες ανάπτυξης της οικονομικής ζωής και της παραγωγικής δραστηριότητας, επιβάλλεται, όμως, να τηρούνται αυστηρές προϋποθέσεις και τα σχετιζόμενα έργα να εναρμονίζονται με τους σκοπούς της αειφόρου διατήρησης της εκάστοτε προστατευμένης περιοχής και να μη θέτουν σε κίνδυνο την επιβίωση των φυσικών οικοτόπων και των έμβιων όντων που ενδημούν σε αυτές. Σε κάθε περίπτωση, βέβαια, η έγκριση της εγκατάστασης ενός έργου Α.Π.Ε. σε μία περιοχή NATURA, θα πρέπει να πραγματοποιείται, αφού πρώτα έχουν αποκλισθεί οι εναλλακτικές λύσεις της διαφορετικής του χωροθέτησης και αφού αποδεικνύεται ότι τα οφέλη από τις εν λόγω ενέργειες υπερσχύουν καταφανώς της εκτιμώμενης περιβαλλοντικής βλάβης του τοπικού οικοσυστήματος.

Η υπ' αριθμόν 2940/2000 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ (στην οποία και παραπέμφθηκε, λόγω της ιδιαίτερης σπουδαιότητας της φύσης της υπόθεσης), αφορά αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος για προέγκριση χωροθέτησης έργων διασύνδεσης των Κυκλάδων με το εθνικό διασυνδεδεμένο σύστημα μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και της κοινής υπουργικής απόφασης των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Ανάπτυξης και του Υφυπουργού Υγείας που αφορούσε την απόφαση Ε.Π.Ο. για την μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας υψηλής τάσης, προκειμένου να διασυνδεθούν τα νησιά Άνδρος, Τήνος Μύκονος και Σύρος με το εθνικό διασυνδεδεμένο σύστημα μέσω

¹⁸⁷ Κωνσταντίνος Γώγος, Η περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 112.

Εύβοιας, καθώς και των αναγκαίων υποσταθμών και υποβρυχίων καλωδίων. Οι προσβαλλόμενες πράξεις εκδόθησαν σε συμμόρφωση προηγούμενης απόφασης του Ε' Τμήματος¹⁸⁸, η οποία είχε προβεί στην ακύρωση της προέγκρισης της χωροθέτησης του εν λόγω έργου.

Και με τη νέα απόφασή του, το Δικαστήριο προέβη στην αποδοχή των αιτήσεων ακύρωσης, ακολουθώντας και αναλύοντας περαιτέρω τις ίδιες κρίσεις και επικαλούμενο κοινή αιτιολόγηση με την προηγηθείσα απόφασή του. Έτσι, έκανε λόγο για την θεμελιώδη αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία προκύπτει από τον συνδυασμό των άρθρων 24 και 106 του Συντάγματος με τα άρθρα 2 και 130P της Συνθήκης του Μάαστριχτ¹⁸⁹, αρχή, η οποία αποτελεί προτεραιότητα για τα ευπαθή οικοσυστήματα, όπως είναι εκείνα των μικρών νήσων, και εν προκειμένω αυτά των Κυκλάδων. Στις μικρές νήσους, που τελούν υπό ιδιαίτερο καθεστώς, μπορούν να λάβουν χώρα αποκλειστικώς ήπια τεχνικά έργα και παρεμβάσεις, πράγμα που σημαίνει ότι το ενεργειακό τους σύστημα πρέπει να είναι τοπικό, χαμηλής ή μεσαίας τάσης ή να προέρχεται από ΑΠΕ ιδιαίτερα φιλικές απέναντι στο φυσικό περιβάλλον. Λόγω της μεγάλης ευαισθησίας που χαρακτηρίζει το ιδιαίτερο περιβαλλοντικό και πολιτιστικό οικοσύστημά τους, και της υψηλής αισθητικής αξίας που εμφανίζει το κυκλαδίτικο τοπίο, δεν είναι δυνατό να κρίνεται ως βιώσιμο και ήπιο ένα δίκτυο υψηλής τάσης όπως το επίδικο. Μάλιστα, κρίθηκε, ότι, μέσα από τις προσβαλλόμενες πράξεις της Διοίκησης, εκείνη επιχειρούσε εκ νέου να πραγματοποιήσει το ίδιο τεχνικό έργο, δηλαδή την διοχέτευση ηλεκτρικού ρεύματος υψηλής τάσης με αυτό της προηγηθείσας κρίναςας απόφασης, έργο το οποίο δεν θα μπορούσε να γίνει ανεκτό και αποτελούσε άμεση απειλή για την φέρουσα ικανότητα των νησιών των Κυκλάδων, καθώς αντέκειτο ευθέως στην υπό του άρθρου 24 του Συντάγματος προστατευόμενη βιωσιμότητά τους¹⁹⁰.

Η στάση του ΣτΕ απέναντι στα λεγόμενα ευπαθή οικοσυστήματα, κατηγορία των οποίων συνιστούν οι μικρές νήσοι, κρίνεται ιδιαιτέρως προστατευτική, εξαιτίας της μεγάλης ευχέρειας που έχουν αυτά να αποσταθεροποιούνται από τις εξωγενείς παρεμβάσεις και να διακρίνονται από εύθραυστα χαρακτηριστικά για την βιωσιμότητά τους. Ο κανόνας της υποχρεωτικής ήπιας διαχείρισής τους είναι अपαράβατος και αφορά κάθε είδους δραστηριότητα, επομένως και τα ενεργειακά έργα. Τα μικρά νησιά

¹⁸⁸ Ε' Τμήμα ΣτΕ 2805/1997.

¹⁸⁹ Η συνθήκη του Μάαστριχτ κυρώθηκε με το Ν. 2077/1992.

¹⁹⁰ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον και Δίκαιο : Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, ό.π. σελ. 257.

διαθέτουν σπάνια βιοποικιλότητα, ιδιαίτερα και διαχρονικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά, τα οποία συμβάλλουν στην ιδιαιτερότητα και ιδιομορφία τους, ενώ παράλληλα, η προτεραιότητα της προστασίας τους βρίσκεται στο επίκεντρο του Διεθνούς Δικαίου Περιβάλλοντος.

Ακολούθως, το Ε' Τμήμα του ΣτΕ ακύρωσε την απόφαση Ε.Π.Ο. του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος και την άδεια εκτέλεσης έργου που αφορούσε την επέκταση ισχύος ενός μικρού υδροηλεκτρικού έργου στον ποταμό Αροάνειο στην Κλειτορία του Δήμου Λευκασίων του Νομού Αχαΐας¹⁹¹. Όπως εμπειριστατωμένα έκρινε το Δικαστήριο, η υπουργική αρμοδιότητα της πράξης Ε.Π.Ο. για τις εν λόγω ευαίσθητες και άξιες ιδιαίτερης προστασίας περιοχές, αποτελεί μία σημαντική εγγύηση για την διαφύλαξη και σεβασμό του χαρακτήρα τους. Προκειμένου να χορηγηθεί πράξη Ε.Π.Ο., είναι επιβεβλημένη η προσκόμιση Μ.Π.Ε., η οποία να υπογράφεται από μελετητή ή γραφείο μελετών με πτυχίο της κατηγορίας αυτής.

Το ΣτΕ προέβη σε ακύρωση απόφασης Ε.Π.Ο., η οποία αφορούσε την κατασκευή και λειτουργία ΑΣΠΗΕ συνολικής ισχύος 2,64 MW στην θέση «Συριγγας» της νήσου Σύρου, ήτοι σε περιοχή που ευρίσκεται εντός του Δικτύου Natura 2000, καθώς εκείνη είχε αναρμοδίως εκδοθεί από το Νομόρχη Κυκλάδων¹⁹². Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 (περίπτωση 18 εδάφιο τρίτο) και της παρ. 3 του Ν. 2647/1998, η αρμοδιότητα Ε.Π.Ο. για εγκαταστάσεις ηλεκτροπαραγωγής από αιολική ενέργεια, μικρότερης των 50 MW μεταβιβάζεται στις περιφέρειες, με την εξαίρεση όμως των περιοχών «που εμπίπτουν μέσα σε όρια Ramsar και Natura 2000, σε εθνικά προγράμματα ή σχέδια περιβαλλοντικής σημασίας», των οποίων η αρμοδιότητα απόφασης Ε.Π.Ο. περιέρχεται αποκλειστικά στον Υπουργό Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων¹⁹³. Επιπλέον, κρίθηκε, ότι, επειδή δεν έχει ακόμα εγκριθεί, σε κοινοτικό επίπεδο, η διαδικασία της έγκρισης καταλόγου των περιοχών που θα περιλαμβάνονταν οριστικά στο δίκτυο Natura 2000, η αρμοδιότητα Ε.Π.Ο. του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων εκτείνεται και ασκείται σε όλες τις περιοχές που έχουν αρμοδίως προταθεί για ένταξη, όπως και η επίδικη.¹⁹⁴

¹⁹¹ Ε' Τμήμα ΣτΕ 1657/2005.

¹⁹² Ε' Τμήμα ΣτΕ 1805/2005.

¹⁹³ Κωνσταντίνος Βατάλης, Συλλογή νομοθεσίας για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 1018.

¹⁹⁴ Βλ. επίσης και την υπ' αρ. 970/2006 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ, κατά την οποία η εγκατάσταση ορισμένων ανεμογεννητριών σε ΑΣΠΗΕ βρισκόταν σε περιοχή εντασσόμενη στο Δίκτυο Natura 2000 προέβη σε αναστολή της πράξης Ε.Π.Ο. η οποία εγκρίθηκε από το Γενικό Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας για κατασκευή αιολικού πάρκου ισχύος 28,9 MW στη θέση Τούμπα –

Το ΣτΕ προέβη, επίσης, στην ακύρωση απόφασης Ε.Π.Ο. της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωροταξίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και των τροποποιητικών της πράξεων για την κατασκευή και λειτουργία μικρού υδροηλεκτρικού σταθμού ισχύος 1,5 MW στον ποταμό Άνω Ερύμανθο στο Νομό Ηλείας¹⁹⁵, διατυπώνοντας την κρίση, ότι, εκείνες εκδόθηκαν κατά παράβαση του νόμου, καθώς την δεδομένη στιγμή κατά την οποία χορηγήθηκαν, υπήρχαν και άλλα ανάλογα έργα στο ποτάμιο οικοσύστημα, τα οποία δεν λήφθησαν υπόψη από τις διοικητικές αρχές. Επιπλέον, το ακυρωτικό Δικαστήριο, τόνισε την τεράστια σπουδαιότητα εκπόνησης Μ.Π.Ε., ακόμα και στις περιπτώσεις κατασκευής έργων Α.Π.Ε., οι οποίες καταρχήν εναρμονίζονται με την συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία του περιβάλλοντος, διότι οι επεμβάσεις αυτές δύναται να έχουν άμεσες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον μίας περιοχής, το οποίο κινδυνεύει να αλλοιωθεί ή βλαφθεί ανεπανόρθωτα, εάν δεν πληρούνται οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Εν προκειμένω, στο ποτάμιο οικοσύστημα του Άνω Ερύμανθου (το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο Δίκτυο Natura 2000) ήταν άκρως απαραίτητη η καταγραφή των συνολικών επιδράσεων που μπορεί να έχουν σε αυτό οι εκάστοτε και επιμέρους παρεμβάσεις, χωρίς να είναι αρκετή η μελέτη των μεμονωμένων συνεπειών από κάθε διαφορετικό έργο.

Στο σημείο αυτό, παρατηρείται η ιδιαίτερη θέση που κατέχει στο νομολογιακό πεδίο η εκπόνηση Συνολικής Μ.Π.Ε. που να περιλαμβάνει το σύνολο των τρόπων με τους οποίους ενδέχεται να πληγεί ένα ποτάμιο οικοσύστημα, καθώς οι επιμέρους δραστηριότητες που (θα) ασκούνται σε αυτό, δεν μπορούν να θεωρούνται αποκομμένες η μία από την άλλη, όσον αφορά στον αντίκτυπο που θα έχουν στον φυσικό πλούτο της περιοχής, αλλά, επιβάλλεται να συνεκτιμώνται οι συνέπειες από όλα τα έργα εκμετάλλευσης στο ποτάμιο οικοσύστημα.

3.3.4 Ο Χωροταξικός Σχεδιασμός των Α.Π.Ε.

Το ζήτημα του χωροταξικού σχεδιασμού απασχόλησε πλειστάκις το ΣτΕ, καθώς ήταν μεγάλα τα εμπόδια που δημιουργήθηκαν για την προώθηση και ανάπτυξη των

Ανθοβούνι του Ν. Φλώρινας, καθώς αρμοδιότητα για την έκδοση της συγκεκριμένης πράξης έχει μόνο ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ.

¹⁹⁵ Ε' Τμήμα ΣτΕ 863/2008.

Α.Π.Ε. στην Ελλάδα, κυρίως λόγω της μακροχρόνιας έλλειψης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. κατά το άρθρο 7 του Ν.2742/1999. Μέχρι πρόσφατα, η χωροθέτηση και εγκατάσταση έργων Α.Π.Ε. αντιμετωπιζόταν μόνο κατά την διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους, δηλαδή σε ένα πλαίσιο αποκλειστικά εξατομικευμένο και συγκεκριμένο, χωρίς να έχουν θεσπιστεί βασικές κατευθύνσεις και κανόνες για την εγκατάσταση των συναφών έργων στο σύνολο του εθνικού χώρου. Όπως ήταν αναμενόμενο, η έλλειψη αυτή δημιούργησε μεγάλα προβλήματα στην εύρυθμη προώθηση των έργων Α.Π.Ε. και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που στράφηκαν στην προστασία του ακυρωτικού δικαστή.

Το ΣτΕ, ήδη από το 2006, διατύπωσε την άποψη ότι τα ολοκληρωμένα χωροταξικά σχέδια αποτελούν όρο ουσιώδη για την βιώσιμη ανάπτυξη¹⁹⁶. Από τα άρθρα 24, 79 παρ. 8 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, συνάγεται ότι η Πολιτεία αναλαμβάνει το ρόλο της κατάστροφης του χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς εκείνη υποχρεούται να θεσπίζει τους αναγκαίους όρους και ρυθμίσεις, προκειμένου να διαφυλάσσεται η προστασία του περιβάλλοντος, ο άριστος τρόπος διαβίωσης του πληθυσμού, αλλά και η ανάπτυξη της οικονομίας, στα πλαίσια της αειφορίας. Στα χωροταξικά σχέδια διακηρύσσονται οι μακροπρόθεσμες επιδιώξεις για την κοινωνικοοικονομική εμβάθυνση και μεγέθυνση, ενώ, με αυτά ρυθμίζεται, κυρίως, η διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών άσκησης παραγωγικών δραστηριοτήτων και των ελεύθερων χώρων στις εκτός σχεδίου περιοχές.

Σύμφωνα με το ΣτΕ, για να εκδοθεί άδεια εγκατάστασης έργων Α.Π.Ε., επιβάλλεται πρώτα να έχουν εγκριθεί για την υπό κρίση περιοχή τα Ειδικά ή Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ή να έχει χαρακτηριστεί αυτή ως Περιοχή Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων^{197 198}.

Το ΣτΕ, λοιπόν, είχε κρίνει πως μέχρι την ολοκλήρωση της χωροταξικής διαδικασίας, ήτο δυνατό να επιτραπεί μονάχα κατ' εξαίρεση και ως μεταβατικό στάδιο η έγκριση άδειας εγκατάστασης σε συγκεκριμένη περιοχή, εφόσον όμως έχει προηγουμένως διενεργηθεί – τουλάχιστον σε επίπεδο νομού ή σε επίπεδο ευρείας διοικητικής περιφέρειας – ολιστική και εμπειριστατωμένη μελέτη με στάθμιση των ενεργειακών αναγκών που ενδέχεται να ικανοποιηθούν μέσω της εγκατάστασης και των

¹⁹⁶ Ολομέλεια ΣτΕ 2489/2006.

¹⁹⁷ Σύμφωνα με τα άρθρα 7, 8 και 10 του Ν. 2742/1999.

¹⁹⁸ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 217.

δυσμενών συνεπειών από το σύνολο του έργου. Ειδικότερα, για την δημιουργία των αιολικών σταθμών, ήταν απαραίτητη, επίσης, η συγκεκριμένη αναφορά όλων των αιολικών σταθμών και ανεμογεννητριών που δύναται να φιλοξενήσει μία περιοχή, ούτως ώστε να είναι αυτά βιώσιμα και να μην γίνεται υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητάς τους. Ακόμα, σε περίπτωση ΑΣΠΗΕ, προκειμένου να εκδοθεί άδεια εγκατάστασης, διαδραμάτιζε ουσιαστικό ρόλο το αν για την επίδικη περιοχή είχε εκδοθεί ή εκκρεμούσε η έκδοση μεγάλου αριθμού τέτοιων αδειών^{199 200}.

Η ψήφιση του πολυαναμενόμενου από κάθε άποψη του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. και της στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού, περί τα τέλη του έτους 2008²⁰¹, σήμανε μία καινούρια γραμμή πλεύσης για την επιτάχυνση της διαδικασίας προώθησης των Α.Π.Ε., καθώς εισήγαγε κριτήρια και κανόνες χωροθέτησης για την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. με αρμονική ένταξη στο περιβάλλον, με συνακόλουθη σύντμηση των χρόνων χορήγησης και έγκρισης αδειών παραγωγής και εγκατάστασης των εν λόγω έργων. Η έκδοσή του καθυστέρησε ιδιαίτερα και αποτέλεσε τροχοπέδη για την ίδια την βιωσιμότητα των Α.Π.Ε. στη χώρα, με το ΣτΕ να αναλαμβάνει ρόλο πλήρωσης και κάλυψης των τεράστιων ελλείψεων που είχαν δημιουργηθεί ως τότε.

Αξίζει να γίνει μία ενδεικτική αναφορά σε χαρακτηριστικές αποφάσεις του ακυρωτικού Δικαστηρίου, προκειμένου να γίνει αντιληπτή η ουσιώδης συμβολή του στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού των έργων ΑΠΕ.

Σύμφωνα με πρόσφατη απόφασή του, το ΣτΕ κλήθηκε να κρίνει τη νομιμότητα πράξης Ε.Π.Ο. και δευτερευόντως της άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για εγκατάσταση υδροηλεκτρικού έργου ισχύος 93 MW στον ποταμό Άραχθο στο Νομό Άρτας²⁰². Με το Ν. 2742/1999, προβλέφθηκε η εκπόνηση και έγκριση Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης ως κεντρικού μοχλού για την οργάνωση του χώρου²⁰³. Στο συγκεκριμένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου στο

¹⁹⁹ Βλ. Ε' Τμήμα ΣτΕ 3596/2007.

²⁰⁰ Βλ. Ευπραξία – Αίθρα Μαριά, Κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας: Οι προκλήσεις και τα διλήμματα, στο Γιαννακούρου Γ., Κρεμλή Γ. Σιούτη Γλ. (επιμέλεια), Η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007, σελ. 328.

²⁰¹ ΦΕΚ Β' 2464, 3 Δεκεμβρίου 2008.

²⁰² Ε' Τμήμα ΣτΕ 3858/2007.

²⁰³ Κωνσταντίνος Βατάλης, Συλλογή νομοθεσίας για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ό.π. σελ. 1048.

οποίο ανήκε το επίδικο έργο, όμως, δεν είχε γίνει καμία μνεία για την κατασκευή του συγκεκριμένου υδροηλεκτρικού έργου, αλλά αυτό προέβλεπε, κατά τον χρόνο έγκρισής του, μόνο έργα που ήταν ήδη προγραμματισμένα, λόγω αυξημένης περιβαλλοντικής προστασίας του ποτάμιου οικοσυστήματος²⁰⁴. Οι προσβαλλόμενες πράξεις κατά την εκτίμηση του ΣτΕ δεν είχαν εκδοθεί νομίμως, αφού το εν λόγω έργο δεν είχε συμπεριληφθεί στα προγραμματιζόμενα. Έτσι, στο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, η Διοίκηση έκανε λόγο για τέσσερα υδροηλεκτρικά έργα – φράγματα που αφορούσαν τους ποταμούς Αχελώο, Καλαμά, Σαραντάπορο και Αώο, ενώ συνειδητά δεν συμπεριέλαβε μεταξύ αυτών κανενός είδους έργο στον ποταμό Άραχθο. Το ενδιαφέρον του ακυρωτικού δικαστή εύλογα επικεντρώθηκε στην απόφαση Ε.Π.Ο., καθώς η άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη νομιμότητα της πράξης Ε.Π.Ο, ώστε η ακύρωση της πράξης Ε.Π.Ο. συνακόλουθα επιφέρει το ίδιο αποτέλεσμα και στην άδεια παραγωγής.

Στη συνέχεια, το ΣτΕ ακύρωσε απόφαση Ε.Π.Ο. για δημιουργία ΑΣΠΗΕ σε δημόσια δασική έκταση στο Δήμο Πλαταιών στο Νομό Βοιωτίας²⁰⁵. Ενόψει του μεγάλου αριθμού αιτήσεων που είχαν κατατεθεί για την επίδικη περιοχή του Νομού Βοιωτίας, στη Μ.Π.Ε. που υποβλήθηκε, προκειμένου να ακολουθήσει η έκδοση της Ε.Π.Ο., δεν υπήρχε καμία κρίση για το ενδεχόμενο εγκατάστασης του επίδικου ΑΣΠΗΕ σε άλλη περιοχή μη δασική ή έστω δασική περιοχή αλλά με λιγότερη θυσία δασικής βλάστησης. Έτσι, η απόφαση ΕΠΟ κρίθηκε ακυρωτέα.

Με την απόφαση 2464/2009 του ΣτΕ, ακυρώθηκε η πράξη Ε.Π.Ο. του Νομάρχη Κυκλάδων και οι αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου για επέμβαση σε δημόσια χορτολιβαδική έκταση και η άδεια εγκατάστασης και χορήγησης οικοδομικής άδειας της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Ν. Αιγαίου (με την οποία επετράπη η κατασκευή της βάσης της ανεμογεννήτριας και του κτιρίου ελέγχου της), προκειμένου να κατασκευαστεί αιολικό πάρκο με μία ανεμογεννήτρια στη θέση Μερσίνη του Δήμου Μυκόνου. Το ΣτΕ, έχοντας ως βάση την υπουργική απόφαση για την Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου²⁰⁶ και το προεδρικό διάταγμα για τον Καθορισμό Ζώνης

²⁰⁴ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, ό.π. σελ. 218.

²⁰⁵ Ε' Τμήμα ΣτΕ 1508/2008.

²⁰⁶ ΦΕΚ Β' 1487, 10 Οκτωβρίου 2003.

Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) του Δήμου Μυκονίων Νήσου Μυκόνου²⁰⁷, έκρινε ότι η μόνη ζώνη στην οποία δύναται να είναι επιτρεπτή η κατασκευή αιολικών πάρκων είναι εκείνη που χαρακτηρίζεται ως ζώνη 2.1.δ.1., στην οποία επιτρέπονται έργα και δραστηριότητες μέσης οχλήσεως, όπως είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μεγαλύτερης από 700KW από ανεμογεννήτρια και τα «κτήρια κοινής ωφέλειας της ΔΕΗ» για εγκατάσταση και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Όμως, η θέση Μερσίνη βρίσκεται εντός της ζώνης 2.2.στ.2, ήτοι σε μη επιτρεπόμενη ζώνη χωροθέτησης τέτοιων έργων.

Η πλέον πρόσφατη και σημαντική νομολογία του ΣτΕ, όμως, αφορά τις υπ' αριθμόν 1421/2013 και 1422/2013 αποφάσεις του.

Με τις σχετικές αιτήσεις ζητήθηκε η ακύρωση της υπ' αρ. 49828/12-11-2008 αποφάσεως της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης, με την οποία εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ και η σχετικός με αυτό εκπονηθείσα στρατηγική Μ.Π.Ε.

Με την υπ' αρ. 1422/2013 απόφασή του, το Ε' Τμήμα του ΣτΕ τόνισε ότι το προσφάτως εγκριθέν Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο ορίζει ότι στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της ορνιθοπανίδας, προκειμένου να πραγματοποιηθεί εγκατάσταση αιολικών έργων ή σταθμών, απαιτείται, εκτός της Ε.Π.Ο., και η εκπόνηση ειδικής ορνιθολογικής μελέτης. Με την ορνιθολογική μελέτη, θα κρίνεται το εφικτό ή μη της χωροθέτησης μίας τέτοιου είδους εγκατάστασης, ενόψει των ιδιαίτερων φυσικών χαρακτηριστικών μίας περιοχής, ενώ σε αυτήν είναι δυνατή η ύπαρξη διαφόρων όρων και περιορισμών, προκειμένου να καταστεί το έργο βιώσιμο για την ορνιθοπανίδα, ανταποκρινόμενη στα ευρωπαϊκά πρότυπα για τις προστατευόμενες περιοχές.

Λόγω της ιδιαιτερότητας αυτής, το προσβαλλόμενο Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο είναι μη νόμιμο, μόνο κατά το μέρος που απαιτείται η σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης στις άνω αναφερόμενες περιοχές, προκειμένου να λάβει χώρα η κατασκευή και εγκατάσταση αιολικών έργων. Ο ακυρωτικός δικαστής κατέληξε, εξαιτίας της υφής της συγκεκριμένης μικρής παράλειψης του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, να αναβάλλει την έκδοση οριστικής απόφασης και να επιβάλει στην Διοίκηση την υποχρέωση συμπλήρωσης της ανωτέρω ρύθμισης, μέσα σε προθεσμία δύο μηνών από την

²⁰⁷ ΦΕΚ Δ' 243, 8 Μαρτίου 2005.

περιέλευση της εν λόγω απόφασης στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, με την έκδοση σχετικής απόφασης του αρμοδίου οργάνου και την δημοσίευσή της στο ΦΕΚ.

Με την υπ' αριθμόν 1421/2013 απόφαση, κρίθηκε η νομιμότητα του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, προκειμένου να διαπιστωθεί αν αυτό πληροί το ελάχιστο νόμιμο περιεχόμενο, προκειμένου να μην έρχεται σε αντίθεση αυτό με τις κείμενες διατάξεις και κυρίως το Σύνταγμα. Το ΣτΕ έκρινε ότι τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια συγκεκριμενοποιούν και ολοκληρώνουν τις κατευθύνσεις που έχουν εκδοθεί μέσω του Γενικού Πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού, καθορίζοντας τις προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης βασικών τομέων παραγωγικών δραστηριοτήτων που έχουν εθνική σπουδαιότητα, ύστερα από εκτίμηση των κεντρικών αξόνων οικονομικής και αναπτυξιακής πολιτικής στους συγκεκριμένους τομείς, καθώς και των ενδεχόμενων επιδράσεων στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, με την καθοδήγηση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης και αειφορίας.

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν στο εγκριθέν Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο είχαν συμπεριληφθεί σε κάθε στάδιό του οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας, εκπονήθηκε στρατηγική Μ.Π.Ε. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις εκτιμήσεις των μελετητών, το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο εναρμονίζεται με τις εθνικές και ευρωπαϊκές επιταγές για την προώθηση και ανάπτυξη των Α.Π.Ε., ενώ, λειτουργεί ως αντίποδας στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την ενεργειακή εξάρτηση. Βέβαια, σε καμία περίπτωση, δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι τα σχεδιαζόμενα ενεργειακά έργα επιβάλλεται να έχουν έναν ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό (όπως πλειστάκις έχει τονίσει το ΣτΕ), καθώς δεν στερούνται και δυσμενών επιπτώσεων απέναντι στον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο αποτελεί, σύμφωνα με το ΣτΕ, ένα σαφές πλαίσιο που θα βοηθήσει να περιοριστούν οι αβεβαιότητες και οι συγκρούσεις χρήσεων γης, που συνέβαιναν ιδιαίτερος συχνά στο παρελθόν, καθώς προβλέφθηκαν όροι και κριτήρια για τον εντοπισμό των κατάλληλων περιοχών για την εγκατάσταση των σχετικών έργων από την άποψη του κατάλληλου δυναμικού, όπως και ο καθορισμός περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, οι οποίες χρήζουν αυξημένης προστασίας.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την έγκριση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ήταν καθόλα νόμιμη, αφού έλαβαν χώρα τα στάδια που αποτελούσαν

προϋποθέσεις για την έγκρισή του, ήτοι το πρώτο στάδιο (εκπόνηση στρατηγικής Μ.Π.Ε.) και το δεύτερο στάδιο (διαβούλευση με τις δημόσιες αρχές και το κοινό). Παράλληλα, το ΣτΕ εξέφρασε την άποψη ότι είναι επιτρεπτή η ταυτόχρονη έγκριση της στρατηγικής Μ.Π.Ε. και του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου με την ίδια απόφαση, υπό τον όρο βέβαια ότι το εγκρίνον όργανο έχει την αρμοδιότητα έγκρισης και για τα δύο.

Το ΣτΕ έκρινε ότι η εν λόγω στρατηγική Μ.Π.Ε., λόγω του αντικειμένου της, έχει διαφορετικό περιεχόμενο από τις υπόλοιπες Μ.Π.Ε. οι οποίες προβλέπονται για έργα και δραστηριότητες Α.Π.Ε. Η στρατηγική Μ.Π.Ε. αναλύει και αξιολογεί τις αναμενόμενες επιπτώσεις από την εφαρμογή του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, ενώ, μελετά πλήρως άλλες εναλλακτικές δυνατότητες ως προς την συνολική διάρθρωσή αυτού και των επί μέρους κανόνων χωροθέτησής του, ύστερα από συνεξέταση των κατευθύνσεων της ενεργειακής πολιτικής της χώρας και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του.

Το εγκριθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση χωροταξικό πλαίσιο όσον αφορά στην εγκατάσταση αιολικών έργων εντός δασών, δασικών ή αναδασωτέων εκτάσεων δεν εισάγει καινούριες ρυθμίσεις ούτε καθιερώνει δυνατότητα εγκατάστασης αιολικών σταθμών, τουναντίον, παραπέμπει στις ήδη ισχύουσες διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, όπου υφίσταται η κατ' εξαίρεση επέμβαση σε δάση και δασικές εκτάσεις κάτω από αυστηρές προϋποθέσεις.

Το Δικαστήριο έκρινε πως οι ειδικοί κανόνες χωροθέτησης στα κατοικημένα νησιά αποτελούν έκφραση της αρχής της αειφορίας και της ιδιαίτερης μέριμνας για την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Από την άλλη, απέρριψε τον ισχυρισμό ότι ο κανονιστικός νομοθέτης καθόρισε τα ανώτατα όρια ισχύος των εγκατεστημένων, ανά νησί, αιολικών σταθμών μόνο βάσει των ενεργειακών αναγκών εκάστου εξ αυτών και όχι της φέρουσας ικανότητάς του.

Επιπλέον, το ΣτΕ τόνισε ότι η προβλεπόμενη δυνατότητα επαύξησης του αριθμού ανεμογεννητριών που δύνανται να εγκατασταθούν στην περιφέρεια ενός πρωτοβάθμιου ΟΤΑ με μεταφορά αντίστοιχου αριθμού ανεμογεννητριών σε άλλο Δήμο, αφορά αποκλειστικά και μόνο επενδυτικά σχέδια Α.Π.Ε. με μεγάλη κλίμακα που εκτείνονται σε εδαφικές περιφέρειες περισσότερων ΟΤΑ. Δεν αντίκειται στις αρχές περί ορθολογικού χωροταξικού σχεδιασμού, δεδομένου και των ιδιαίτερων αυστηρών όρων που πρέπει να πληρούνται αλλά και του γεγονότος ότι προβλέπονται μόνο για τις Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας.

Τέλος, με το επίδικο χωροταξικό πλαίσιο, ο ακυρωτικός δικαστής εξέφρασε την κρίση ότι δεν δίνεται προτεραιότητα σε ορισμένη μορφή Α.Π.Ε. και συγκεκριμένα της αιολικής και υδραυλικής ενέργειας έναντι της ηλιακής ενέργειας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γεγονός ότι η ενέργεια που παράγεται από Α.Π.Ε. εξασφαλίζει πλήρως την σκοπιμότητα της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς η παραγόμενη ενέργεια είναι αειφόρα, περιορίζει τις δυσμενείς επιπτώσεις για το περιβάλλον και εξασφαλίζει την επάρκεια των πηγών ενέργειας. Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί κινητήριο μοχλό για την οικονομική ανάπτυξη της εκάστοτε χώρας. Εννοείται, βέβαια, πως θα πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη ο αντίκτυπος που μπορεί να έχει στο οικοσύστημα μίας περιοχής και γενικότερα οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον της από την εγκατάσταση ενός σταθμού Α.Π.Ε. ή ΣΗΘΥΑ. Αυτό σημαίνει ότι πάντοτε, ακολούθως και με τη σύμφωνη νομολογία του ΣτΕ, θα πρέπει να λαμβάνει χώρα η στάθμιση του κόστους που μπορεί να έχει μία τέτοιου είδους εγκατάσταση στο περιβάλλον και του οφέλους από την εγκατάστασή του.

Στο προϊσχύον θεσμικό πλαίσιο για τις Α.Π.Ε., υπήρχε η πρόθεση του νομοθέτη για προώθηση των Α.Π.Ε., όμως, όπως απεδείχθη, η εφαρμογή του χαρακτηρίστηκε τουλάχιστον ως προβληματική. Αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην πολυδαίδαλη αδειοδοτική διαδικασία, η οποία διακρινόταν από μεγάλη χρονική καθυστέρηση, ιδιαίτερη πολυπλοκότητα και γραφειοκρατική αντιμετώπιση. Η καθυστέρηση έκδοσης του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο για την θέση εμποδίων στην υγιή αξιοποίηση και προώθηση των Α.Π.Ε.

Στο πρόσφατο νομοθετικό πλαίσιο, ήτοι αυτό που ακολούθησε με την έκδοση των βασικών Ν. 3468/2006 και Ν. 3851/2010, έγιναν πολύ σημαντικά βήματα απλοποίησης των προηγούμενων νομοθετημάτων, ενώ η ελληνική νομοθεσία προσπάθησε να εναρμονιστεί πλήρως με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και κοινοτικές Οδηγίες. Το θεσμικό πλαίσιο της χώρας εκσυγχρονίστηκε και μέσω της επιτάχυνσης πολλών διαδικασιών, κατέστη δυνατή η αύξηση των έργων Α.Π.Ε. σε ικανοποιητικό βαθμό. Ακόμη, δημιουργήθηκε ένας μεγάλος κλάδος εργαζομένων στις σχετικές

δραστηριότητες Α.Π.Ε. στον ελληνικό χώρο. Ωστόσο, συνέχισαν να υφίστανται ακόμη αρκετές και σημαντικές διοικητικές δυσχέρειες για το ζήτημα των Α.Π.Ε., ιδίως αναφορικά με την αδειοδοτική διαδικασία και την περιβαλλοντική αδειοδότησή τους.

Ιδιαίτερα καθοριστική ήταν η συνδρομή του ΣτΕ, προκειμένου να αποσοβήσει όλες αυτές τις παραλείψεις και εμπόδια που δημιουργήθηκαν από την εφαρμογή της νομοθεσίας στη χώρα. Το ακυρωτικό Δικαστήριο εξέδωσε μία σειρά από αποφάσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ορισμένοι ειδικοί κανόνες για την εγκατάσταση έργων Α.Π.Ε. στη χώρα. Το ΣτΕ αντιμετώπισε τις δραστηριότητες για την εκμετάλλευση των Α.Π.Ε. ως καθαρά τεχνικά έργα, χωρίς να αναλογιστεί ιδιαίτερα ή υπερτονίσει τον φιλικό χαρακτήρα αυτών προς το περιβάλλον. Τήρησε μία στάση ιδιαίτερα αντικειμενική, καθώς εξέφρασε τους αναγκαίους όρους και προϋποθέσεις για την δημιουργία του ιδανικού πλαισίου αξιοποίησης των έργων Α.Π.Ε., έχοντας ως κύριο σκοπό την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων, αλλά και την υγιή κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με το Δικαστήριο, λοιπόν, είναι επιτακτική η ανάγκη ύπαρξης και υποβολής εμπειριστατωμένης και λογικά θεμελιωμένης Μ.Π.Ε., σε κάθε σχεδιαζόμενη δραστηριότητα Α.Π.Ε., όπου θα κρίνονται οι παράμετροι και οι επιπτώσεις αυτής, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας. Επιπρόσθετα, θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητα μίας περιοχής, η οποία δεν θα πρέπει να παραβιάζεται, προκειμένου να δημιουργηθεί και εγκατασταθεί σε αυτή κάποιο έργο.

Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις, σύμφωνα με το ΣτΕ, χαίρουν υψηλής συνταγματικής προστασίας και επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση η εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε., εφόσον υπάρχει συγκεκριμένη νομοθετική πρόβλεψη, ενώ θα πρέπει να πραγματοποιούνται με τη μεγαλύτερη δυνατή φειδώ και με όσο το δυνατό λιγότερη απώλεια δασικού πλούτου.

Από την άλλη, σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές και ευπαθή οικοσυστήματα, όπως είναι εκείνες οι οποίες βρίσκονται εντός Δικτύου Natura 2000, η αρμοδιότητα της πράξης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων, αλλά και της κατασκευής και λειτουργίας των σταθμών Α.Π.Ε. παρέχεται στον Υπουργό Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Η ισορροπημένη ανάπτυξη τόσο του οικονομικού όσο και του οικολογικού τομέα δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με καλύτερο τρόπο από το ΣτΕ. Η αντιμετώπιση του ΣτΕ απέναντι στο ρυθμιστικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. δεν ήταν διόλου επιφυλακτική και αρνητική, απλώς οριοθέτησε και τόνισε τους ορθούς τρόπους εγκατάστασης των

έργων Α.Π.Ε., χωρίς να τα απαγορεύει, αλλά ελέγχοντας κατά πόσο εκείνα έδειχναν τον απαιτούμενο σεβασμό στο περιβάλλον και κατ' επέκταση στον άνθρωπο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

και

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΥΠΕΡΚΕΡΑΣΜΟΥ ΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα, η εγκατεστημένη ηλεκτρική ισχύς των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα ισοδυναμεί περίπου με 1.100 MW, τη στιγμή που έως το 2010 η Ελλάδα είχε την υποχρέωση να καλύπτει το 20,1% του ηλεκτρισμού της με Α.Π.Ε., ήτοι σχεδόν 7.500 MW. Μάλιστα, αν σκεφτεί κανείς ότι η εγκατεστημένη ισχύς από Α.Π.Ε. είναι σχετικά μικρότερη από άλλα ευρωπαϊκά κράτη²⁰⁸, προκύπτει άμεσα η απαίτηση για εντατικοποίηση των προσπαθειών, προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερη διείσδυση έργων Α.Π.Ε. στη χώρα. Ως κυρίαρχος στόχος της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας είναι η διασφάλιση του ποσοστού 20% για κάλυψη των Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας έως το έτος 2020. Αυτό που είναι, όμως, σίγουρο, είναι ότι το ενεργειακό μείγμα ενός κράτους δεν τροποποιείται έτσι εύκολα, αλλά θα πρέπει να λάβουν χώρα ιδιαίτερα τολμηρές προσπάθειες από τις εκάστοτε κυβερνήσεις για να καταστεί πραγματικότητα η επίτευξη των εθνικών στόχων²⁰⁹.

Στην Οδηγία 2009/28/EK, το άρθρο 4 προέβλεπε την θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για κάθε κράτος – μέλος, όπου θα ορίζονται λεπτομερώς οι εθνικοί συνολικοί στόχοι του για τα ποσοστά της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, καθώς και τα κατάλληλα μέτρα για την επίτευξη των εν λόγω στόχων του. Σύμφωνα με το ανωτέρω άρθρο, όλα τα κράτη – μέλη έπρεπε να κοινοποιήσουν τα Εθνικά τους Σχέδια Δράσης στην Επιτροπή μέχρι την 30^η Ιουνίου 2010.

²⁰⁸ Το ποσοστό των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό μίγμα είναι μικρότερο από 6%, η αύξηση από το 1995 έως το 2006 είναι μόλις 1%.

²⁰⁹ Μιχαήλ Καραγιώργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, Οδηγός για το περιβάλλον – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σελ. 17.

Η Ελλάδα, ελαφρώς καθυστερημένα, παρουσίασε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης της για τις Α.Π.Ε. για τον χρονικό ορίζοντα από το έτος 2010 έως το 2020. Σε αυτό περιέχονται φιλόδοξοι στόχοι για την επίτευξη αναμόρφωσης του ενεργειακού μείγματος της χώρας, καθώς η τελευταία επιθυμεί και έχει ανάγκη να εναρμονιστεί με τις ευρωπαϊκές επιταγές και διεθνείς της δεσμεύσεις. Έτσι, η ελληνική κυβέρνηση έθεσε ως στόχο την διείσδυση των Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το 2020 κατά 20%, προέβη δηλαδή σε αύξηση του ποσοστιαίου στόχου της για συμμετοχή ίση με 18%, επιδίωξη που είχε αναλάβει στα πλαίσια της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ. Παράλληλα, έθεσε ως στόχο, την διείσδυση των Α.Π.Ε. στην ηλεκτροπαραγωγή κατά 40%, την συμμετοχή των βιοκαυσίμων κατά 10% στην συνολική κατανάλωση βενζίνης και ντίζελ στις οδικές μεταφορές και την συμμετοχή κατά 20% των Α.Π.Ε. για τις ανάγκες της θέρμανσης και ψύξης.

Το εν λόγω Σχέδιο Δράσης παρουσιάζει αναλυτικά όλα εκείνα τα θεσμικά εργαλεία και τις τεχνολογίες που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη των ως άνω στόχων. Επιπλέον, περιέχει εκτιμήσεις για την εξέλιξη του ενεργειακού τομέα μέχρι το 2020, αναλύοντας τα αναγκαία μέτρα που θα λάβει για την μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης και την αύξηση της αξιοποίησης των Α.Π.Ε. Το Σχέδιο Δράσης φιλοδοξεί να ανταποκριθεί σε έναν πιο δυναμικό ρόλο και όχι στατικό, μέσα από την ενεργό παρακολούθηση των εθνικών ενεργειακών στόχων, το οποίο, ανάλογα με τα εργαλεία και τις κατευθύνσεις που λαμβάνονται στην αντίδραση των φορέων της αγοράς, αλλά και την τεχνολογική ωριμότητα των Α.Π.Ε., θα προσαρμόζεται αντίστοιχα, προκειμένου να επιτευχθούν οι δεσμευτικές εθνικές επιδιώξεις της πράσινης ανάπτυξης. Η πρόοδος στην εφαρμογή του Σχεδίου θα εξετάζεται κάθε δύο έτη και εκείνο θα επικαιροποιείται.

Σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Α.Π.Ε., οι κυρίαρχες μορφές ανάπτυξης που εμφανίζεται ότι θα διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο μέχρι το 2020, στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής, είναι τα αιολικά, όπου ο στόχος εγκατεστημένης ισχύος για το 2020 αγγίζει τα 7,5 GW και τα φωτοβολταϊκά, όπου ο αντίστοιχος στόχος τίθεται στα 2,2 GW. Σημαντική, όμως, χαρακτηρίζεται και η συμβολή των άλλων μορφών Α.Π.Ε., όπως της υδροηλεκτρικής ενέργειας, της βιομάζας και της γεωθερμικής ενέργειας. Οι συνολικές επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα κατά την

περίοδο 2010-2020 εκτιμώνται ότι θα ανέλθουν στο ποσό των 22,2 δισεκατομμύρια ευρώ, από τα οποία τα 16,5 δις θα κατευθυνθούν σε νέες εγκαταστάσεις Α.Π.Ε.²¹⁰

4.1 ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ Α.Π.Ε.

Παρόλη την μέχρι σήμερα πρόοδο που έχει σημειωθεί στον τομέα ανάπτυξης των Α.Π.Ε. στη χώρα, εξακολουθούν να σημειώνονται ιδιαίτερα σημαντικές καθυστερήσεις στην προώθησή τους, αλλά και γενικότερα εμπόδια που αποτελούν τροχοπέδη για την ουσιαστική επίτευξη των στόχων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης της. Η θεσμοθέτηση των βασικών Ν. 3468/2006 και Ν. 3851/2010, αλλά και του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο για να αποκτήσει η Ελλάδα ένα σύγχρονο και γενικευμένο νομοθετικό πλαίσιο, ανταποκρινόμενο στα ευρωπαϊκά και κοινοτικά πρότυπα και επιταγές, όμως, αυτό δεν επαρκεί από μόνο του για να δρομολογήσει και εξασφαλίσει την αναγκαία ώθηση και την εφαρμογή στην πράξη των κανόνων για την προώθηση της ανάπτυξής τους.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται επιτακτικό να γίνει μία αναφορά στα κυριότερα εμπόδια που συναντώνται στην ομαλή εξέλιξη και διεύδυση των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα, τα οποία οδηγούν με τρόπο μαθηματικό βέβαιο στην αποτυχία επίτευξης των εθνικών στόχων της χώρας, αναφορικά με τον τομέα των Α.Π.Ε. και της εξοικονόμησης ενέργειας.

Στην Ελλάδα – εν μέσω της δεινής κρίσης που πλήττει όλους με πολυδιάστατο τρόπο – όλοι οι κλάδοι της αγοράς χαρακτηρίζονται, σήμερα, από στασιμότητα, η οποία αναμένεται να ενταθεί, εξαιτίας της συνεχιζόμενης και εντεινόμενης εμβάθυνσης της κρίσης. Μάλιστα, η γενικότερη ανάκαμψη της χώρας δεν εμφανίζεται να πραγματοποιείται στο εγγύς μέλλον. Είναι λογικό, επομένως, να πλήττεται και ο ενεργειακός τομέας γενικότερα και δη αυτός των Α.Π.Ε., πολλώ δε μάλλον εάν συσχετισθεί και με το γενικότερο κλίμα αστάθειας και ανασφάλειας που επικρατεί, κυρίως ως συνέπεια των τελευταίων νομοθετικών εξελίξεων για το ζήτημα των Α.Π.Ε.

²¹⁰ Υπολογίζεται ότι θα επενδυθούν περίπου 7,5 δις για τα αιολικά, 5,5 δις για τα φωτοβολταϊκά, 1,6 δις για αντλιοταμίευση, 1,1 δις για θερμότητα – ψύξη και 0,5 δις για βιομάζα και βιοαέριο.

Το πεδίο των Α.Π.Ε. διακρίνεται από ιδιαίτερη πολυνομία και μεγάλη παραγωγή κανονιστικών πράξεων, υπουργικών αποφάσεων, γνωμοδοτήσεων αρμόδιων αρχών, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση στο επενδυτικό κοινό. Μέσω αυτού του πολύπλοκου και πολυσύνθετου χαρακτήρα της ελληνικής νομοθεσίας, έχει καθιερωθεί ένα δαιδαλώδες σύστημα αδειοδότησης, το οποίο συνοδεύεται από ιδιαίτερα μεγάλη καθυστέρηση εκ μέρους των αρμόδιων υπηρεσιών, ενώ, επιπροσθέτως, υπάρχει εμπλοκή πληθώρας διοικητικών υπηρεσιών και φορέων γνωμοδότησης σε διαδοχική σειρά και όχι παραλλήλως. Μάλιστα, κατά το στάδιο αυτό, οι αρμόδιοι φορείς σπανίως τηρούν τους προβλεπόμενους από το νόμο χρόνους ανταπόκρισης ή σε περιπτώσεις που δεν προβλέπονται συγκεκριμένοι χρόνοι, αδικαιολόγητα καθυστερούν, με αποτέλεσμα, οι σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις να καθίστανται κενό γράμμα και η αδειοδότηση των έργων να γίνεται χρονοβόρα.

Η μη τήρηση των νομοθετικά προβλεπόμενων προθεσμιών διοικητικής ενέργειας, λοιπόν, σε συνδυασμό με την ανεπαρκή ενημέρωση και κατάρτιση αρκετά μεγάλου αριθμού διοικητικών υπαλλήλων, έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία κλίματος αμφισβήτησης της Διοίκησης από το επενδυτικό κοινό και παρακώλυσης της ομαλούς διεξαγωγής της αδειοδότησης. Πολύ συχνά, αρμόδιοι φορείς και στελέχη για την αδειοδότηση έργων Α.Π.Ε., είναι ελλιπώς καταρτισμένα για τα πλέον βασικά ζητήματα των Α.Π.Ε., που άπτονται της δικαιοδοσίας τους, που αφορούν τα συγκεκριμένα στάδια της αδειοδοτικής διαδικασίας, καθώς και το τεχνικό μέρος που σχετίζεται με αυτά. Αυτό, όμως, οδηγεί στην υιοθέτηση επιφυλακτικής στάσης απέναντι στην εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. εκ μέρους των φορέων της Διοίκησης, μίας συμπεριφοράς που παρακωλύει και θέτει εκποδών την ανάπτυξη του εν λόγω τομέα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση Αιολικής Ενέργειας (European Wind Energy Association - EWEA) σε έκθεσή της σήμερα αναφέρει ότι στην Ελλάδα απαιτείται ένα μέσο χρονικό διάστημα πενήντα μηνών, προκειμένου να εκδοθεί μία άδεια κατασκευής αιολικού πάρκου, αφού μεσολαβούν σαράντα δύο υπηρεσίες και οργανισμοί. Οι εξαγγελίες και διακηρύξεις των Ευρωπαϊκών οργάνων για υιοθέτηση των λεγόμενων μονοαπευθυντικών διαδικασιών (one – stop shop)²¹¹ φαίνεται πως μόνο μόνο κατ' όνομα έχουν θεσμοθετηθεί και δεν ισχύουν στην πράξη.

²¹¹ Μαρία Κ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας. Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, σελ. 236.

Ένα ιδιαίτερα βασικό πρόβλημα που συναντάται στην Ελλάδα και επηρεάζει σχεδόν κάθε πτυχή της οικονομικής και κοινωνικής ζωής και συνακόλουθα του τομέα των Α.Π.Ε., είναι η γενικότερη έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και η παρεπόμενη άναρχη δόμηση κατά παράβαση των αρχών της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Είναι πασιφανές ότι η άκρατη οικοπεδοποίηση και η δημιουργία συνοικισμών και πόλεων χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό και πρόβλεψη, έχει οδηγήσει σε υποβάθμιση του φυσικού και πολιτιστικού κάλλους πολλών περιοχών που θα είχαν τη δυνατότητα να προσλάβουν μεγάλο τουριστικό ενδιαφέρον. Και στις Α.Π.Ε., το ελληνικό αυτό φαινόμενο έκανε από νωρίς την εμφάνισή του. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, υπήρξε η χορήγηση αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και αποφάσεων Ε.Π.Ο., χωρίς να έχει προηγηθεί η έκδοση του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 του Ν. 2742/1999.

Στο σημείο αυτό, ευτυχώς, το ΣτΕ διαδραμάτισε καίριο ρόλο, καθώς όρισε ότι η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού, που αποτελεί ουσιώδη όρο για την βιώσιμη ανάπτυξη, δεν μπορεί να οδηγήσει στην άνευ όρων αποδοχή εγκατάστασης έργων Α.Π.Ε. σε διάφορες περιοχές, αλλά είναι απαραίτητη η ύπαρξή του, προκειμένου να τίθενται οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, καθώς και το πλαίσιο για την διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών άσκησης παραγωγικών δραστηριοτήτων και των ελεύθερων χώρων στις εκτός σχεδίου περιοχές²¹².

Παρόλα αυτά, η μακροχρόνια έλλειψη του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις Α.Π.Ε., μέχρι το έτος 2008, δημιούργησε τεράστια κενά για την υγιή αξιοποίησή τους στη χώρα, ενώ, μάλιστα, δεν ήταν λίγες οι φορές που η ύπαρξη ασαφούς και ελλιπούς χωροταξικού πλαισίου οδήγησε σε ακύρωση μεγάλων έργων. Στην σημερινή εποχή, μάλιστα, εξακολουθούν να κάνουν την εμφάνισή τους μεγάλοι περιορισμοί στην χωροθέτηση των εγκαταστάσεων Α.Π.Ε., καθώς παρατηρείται έλλειψη βασικών υποδομών, αφού σε πολλές περιοχές της χώρας υφίστανται συγκρούσεις χρήσεων γης, οι οποίες οδηγούν σε καθυστέρηση ή και μη εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. Η κατάσταση αυτή εντείνεται και λόγω της εκκρεμούς διαδικασίας ολοκλήρωσης του Εθνικού Κτηματολογίου, όπως και της ανυπαρξίας Δασολογίου, στο σύνολο της

²¹² Βλ. Ολομέλεια ΣτΕ 2489/2006.

ελληνικής επικράτειας, με αποτέλεσμα να υφίστανται αμφισβητήσεις δικαιωμάτων και καταπατήσεις ιδιοκτησιών²¹³.

Ένας κρίσιμος παράγοντας για την μη ανάπτυξη των Α.Π.Ε. στη χώρα, αποτελεί η ελλιπής ενημέρωση και μηδαμινή πληροφόρηση όλων των πολιτών γενικώς για τα θέματα των Α.Π.Ε., αλλά και τα συναφή με αυτά, για την εξοικονόμηση ενέργειας και προστασία του περιβάλλοντος. Ήδη από τα πρώιμα στάδια της εκπαίδευσης των πολιτών στην Ελλάδα, δεν υφίσταται κανενός είδους εκμάθηση και ευαισθητοποίηση σχετικά με τα οφέλη από την χρήση των Α.Π.Ε., με αποτέλεσμα εκείνοι να τηρούν είτε επιφυλακτική είτε αρνητική στάση απέναντι σε αυτές, κατά την διάρκεια της ζωής τους. Η γενικότερη άγνοια που επικρατεί για την σπουδαιότητα των Α.Π.Ε. διακρίνεται ανάγλυφα και είναι εντονότερη στους μεγαλύτερους ηλικιακά πληθυσμούς, αλλά και σε εκείνους που ζουν σε επαρχιακές περιοχές ή διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Ειδικά στα εν λόγω άτομα, οι χρόνια παγιωμένες αντιλήψεις τους για τα ζητήματα της ενέργειας και οι ατεκμηρίωτοι πολλές φορές φόβοι και ανησυχίες τους γύρω από την δημιουργία ενός έργου Α.Π.Ε. κοντά τους, λειτουργούν ως τροχοπέδη στην ανάπτυξη των Α.Π.Ε. και των συνακόλουθων ποικίλων πλεονεκτημάτων που εκείνες παρουσιάζουν.

Στην ουσία, οι λεγόμενες εκστρατείες ενημέρωσης, προκειμένου να εξοικειωθούν οι άνθρωποι με τις φιλικές Α.Π.Ε., που διενεργούνται στο εξωτερικό, δεν έχουν πραγματοποιηθεί ποτέ σε μία ευρύτερη και εκτεταμένη κλίμακα στην Ελλάδα. Ο κόσμος δεν είναι σε θέση να γνωρίζει το μεγάλο όφελος της ενεργειακής αυτονομίας που παρέχουν οι Α.Π.Ε., της εναρμόνισής τους με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, αλλά και των πλεονεκτημάτων παροχής νέων θέσεων εργασίας. Οι τοπικοί παράγοντες δημιουργούν αρκετά συχνά προβλήματα στην αδειοδότηση μίας μονάδας Α.Π.Ε., καθώς, πολλές φορές, εκμεταλλεζόμενοι μικροπολιτικά συμφέροντα, προσπαθούν πάση θυσία να ακυρώσουν έργα Α.Π.Ε., χωρίς να στηρίζονται σε αντικειμενικά και λογικά επιχειρήματα. Ακόμη, εξαιτίας της απουσίας οργανωμένης προσπάθειας ενημέρωσης του κοινού και ελλιπούς πληροφόρησης εκείνου, δημιουργήθηκαν σημαντικές καθυστερήσεις στην αξιοποίηση των Α.Π.Ε., και λόγω της προσφυγής πολιτών στην δικαιοσύνη.

²¹³ ΥΠΕΚΑ, Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, Ετήσια Έκθεση της Υπηρεσίας Α.Π.Ε. για το έτος 2010, Δημοσιεύθηκε τον Φεβρουάριο του 2011, σελ. 14

Ρητά σημειώνεται, βέβαια, ότι, δεν κρίνεται κάθε έργο Α.Π.Ε. ως συμφέρον και βιώσιμο για την τοπική κοινωνία, αλλά μόνο εκείνα τα οποία είναι σύμφωνα και ανταποκρινόμενα με τους κανόνες της περιβαλλοντικής προστασίας και της φέρουσας ικανότητας κάθε περιοχής και σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει οι πολίτες να δέχονται άκριτα και συμφωνούν με την εγκατάσταση οποιουδήποτε έργου.

Το επενδυτικό κοινό είτε προέρχεται από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό, κάθε άλλο παρά πρόθυμο είναι να στραφεί στην Ελλάδα για την προώθηση και εγκατάσταση έργων Α.Π.Ε. Ακόμα και αν παραβλεφθεί το γεγονός της δημιουργίας ενός γενικότερου κλίματος ανασφάλειας, ως συνεπακόλουθου της οικονομικής κρίσης, δεν δύναται να παρακαμφθεί εύκολα το ιδιαίτερα χρονοβόρο και γραφειοκρατικό διοικητικό πλαίσιο που χαρακτηρίζει τον τομέα των Α.Π.Ε. στη χώρα. Η μεγάλη πολυπλοκότητα και καθυστέρηση που παρατηρείται στην εγκατάσταση και λειτουργία ενός σταθμού Α.Π.Ε., παρά την εξέλιξη του γενικότερου ρυθμιστικού πλαισίου, αποθαρρύνει από την όποια επενδυτική απόπειρα, καθώς όλες αυτές οι καθυστερήσεις δημιουργούν επισφάλειες. Ακόμα, εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι συχνές τροποποιήσεις των κανονιστικών πράξεων και του γενικότερου νομοθετικού πλαισίου, δημιουργούν κλίμα ανασφάλειας δικαίου και αποτροπής των εν δυνάμει επενδυτών. Επιπλέον, είναι μεγάλη η κατηγορία εκείνη των μικροεπενδυτών, οι οποίοι δεν έχουν πρόσβαση σε πλήρη ενημέρωση και πληροφόρηση για κάποιο έργο Α.Π.Ε., που ενδέχεται να είναι προσοδοφόρο και αρκετά συμφέρον για εκείνους, και έτσι, δεν επιχειρούν να κάνουν το επόμενο βήμα.

Τέλος, είναι τεχνικώς διαπιστωμένη η ανεπάρκεια της υφιστάμενης υποδομής για την μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς το υπάρχον Δίκτυο της ΔΕΗ είναι ιδιαίτερος απαρχαιωμένο. Έτσι, υφίσταται κορεσμός στην μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας σε περιοχές με ιδιαίτερα υψηλό δυναμικό Α.Π.Ε.

Εξαιτίας όλων αυτών των εμποδίων και περιορισμών, ανακύπτει το φαινόμενο της ύπαρξης αναρρίθμητων αιτήσεων για εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. σε εκκρεμότητα για πολλούς μήνες, προκαλώντας την φυσική εξάντληση, ταλαιπωρία και εκνευρισμό των διαφόρων επενδυτών. Ακόμα, όμως, και τα έργα που μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί, χαρακτηρίστηκαν από εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς πραγματοποίησής τους. Συνακόλουθα, επικρατεί αμφιβολία για το αν η χώρα θα καταφέρει να επιτύχει

τους εθνικούς της στόχους και θα καταφέρει να ανταποκριθεί στις διεθνείς της δεσμεύσεις για την διείσδυση των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό της μείγμα.

Ήδη τα δύο τελευταία χρόνια έχει παρθεί η απόφαση δραστικής μείωσης των εγγυημένων τιμών πώλησης της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε., προκειμένου να μειωθεί και το τεράστιο έλλειμμα που έχει ο Ειδικός Λογαριασμός Α.Π.Ε. που διατηρεί ο Λειτουργός Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΛΑΓΗΕ) και ανέρχεται στα 316, 79 εκατομμύρια ευρώ. Η μείωση στις εγγυημένες τιμές έχει γίνει ιδιαιτέρως αισθητή στον κλάδο των φωτοβολταϊκών, όπου έχει λάβει τεράστιες διαστάσεις, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω.

Οι μειώσεις αυτές συνεπάγονται την απομείωση των επενδυτικών και επιχειρηματικών προσπαθειών για ενασχόληση με τις Α.Π.Ε., ενώ, οδηγούν σε τέλμα πολλά φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία δραστηριοποιούνται σε σχετικές δραστηριότητες και αντιμετωπίζουν σοβαρά τον κίνδυνο της ανεργίας.

Στο νέο Σχέδιο Νόμου που κατατέθηκε την 16^η Απριλίου 2013, με τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και άλλες διατάξεις», το οποίο τέθηκε σε σύντομη δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση στον διαδικτυακό τόπο του ΥΠΕΚΑ μέχρι την 19^η Απριλίου 2013, προβλέπονται νέοι δυσμενείς όροι και τροποποιήσεις για το ζήτημα των Α.Π.Ε. που αναπόφευκτα καθιστούν προβληματική την ανάπτυξή τους.

Στο άρθρο 11 του Σχεδίου, προβλέπεται πως η τιμή της ενέργειας που θα παράγεται από ένα έργο Α.Π.Ε. θα οριστικοποιείται με την έναρξη λειτουργίας του. Αυτό σημαίνει ότι στις διαπραγματεύσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση του έργου, αλλά και μετέπειτα, κατά την κατασκευή του, η τιμή πώλησης δεν θα είναι γνωστή και ενδέχεται να αλλάξει οποτεδήποτε, από την στιγμή που θα πραγματοποιηθεί η πρώτη κίνηση για την έκδοση άδειας παραγωγής μέχρι την θέση του σε λειτουργία. Εισάγεται, επομένως, μεγάλη αβεβαιότητα για κάθε χρηματοδοτικό ίδρυμα, το οποίο δεν θα έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσει το έργο, μη γνωρίζοντας την ακριβή τιμή πώλησης. Στην ουσία, η τιμή πώλησης της ενέργειας θα προσδιορίζεται μετά την υλοποίηση της επένδυσης. Προκαλεί εντύπωση η συγκεκριμένη ρύθμιση, καθώς ανάλογή της δεν ισχύει σε καμία ευρωπαϊκή χώρα, εκτός από τη Βουλγαρία.

Ο καθορισμός της τιμής πώλησης της παραγόμενης ενέργειας, για τους νεοεισερχόμενους σταθμούς Α.Π.Ε. θα βρίσκεται, πλέον, υπό την αρμοδιότητα του Υπουργού ΠΕΚΑ, αντί της ελληνικής Βουλής, όπως συνέβαινε επί σειρά ετών από το 1994. Η νομοθετική αυτή εξέλιξη κάθε άλλο παρά θετική είναι, καθώς δημιουργεί αμφιβολίες και έντονη επιφυλακτικότητα από μέρους του κοινού, ως προς την αντικειμενικότητα των κριτηρίων που θα χρησιμοποιούνται κάθε φορά για την ρύθμιση των τιμών πώλησης.

Είναι λογικό, λοιπόν, όλοι οι ανωτέρω περιορισμοί να αποθαρρύνουν πολλούς επενδυτές να στραφούν στην σχεδίαση και δημιουργία έργων Α.Π.Ε., σε μία ιδιαίτερα κρίσιμη συγκυρία για την Ελλάδα, όπου ιδίως τα ξένα επενδυτικά κεφάλαια αποτελούν την ύψιστη προτεραιότητα για την ανάπτυξη της χώρας, σύμφωνα και με τις εξαγγελίες της Κυβέρνησης.

4.1.1 Ειδικότερες ρυθμίσεις και περιορισμοί στον φωτοβολταϊκό τομέα.

Σήμερα, στον τομέα της ηλιακής ενέργειας στην Ελλάδα και δη των φωτοβολταϊκών συστημάτων, υφίσταται στασιμότητα και μεγάλη μείωση του επενδυτικού ενδιαφέροντος. Είναι γεγονός, ότι το νομοθετικό πλαίσιο που ίσχυσε, κυρίως με την εισαγωγή του Ν. 3468/2006, οδήγησε σε ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό αιτήσεων για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών μονάδων, όμως, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς τους κατέληξε να απέχει κατά πολύ από την εικόνα του συνόλου της ισχύος στις αιτήσεις αυτές.

Μέχρι το έτος 2004, η Διοίκηση χαρακτήριζε τα φωτοβολταϊκά συστήματα ως δραστηριότητα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος αυτοτελούς ειδικής χρήσης και ως έργα μέσης όχλησης, με αποτέλεσμα πολλά αυτόνομα μικρά φωτοβολταϊκά συστήματα να τοποθετούνται σε μεγαλύτερη απόσταση από αυτή των 500 μέτρων από οικισμούς με λιγότερους από 2.000 κατοίκους και όχι πάνω στις στέγες σπιτιών και κτιρίων, όπως συνέβαινε στην υπόλοιπη Ευρώπη²¹⁴. Στη συνέχεια, με την έκδοση της ΚΥΑ

²¹⁴ Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, Το δίκαιο της ενέργειας, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2009, σελ. 208.

Δ6/Φ1/Οικ.19500/4-11-04²¹⁵ οι φωτοβολταϊκοί σταθμοί ισχύος έως 500kW χαρακτηρίστηκαν ως μη οχλούσες δραστηριότητες και οι μεγαλύτερης ισχύος ως «χαμηλής όχλησης».

Ο Ν. 3468/2006, αποτέλεσε την πρώτη ολοκληρωμένη εθνική νομοθεσία για τα φωτοβολταϊκά και όρισε υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας για τον συγκεκριμένο κλάδο. Βέβαια, η περίπλοκη, γραφειοκρατική και χρονοβόρα αδειοδοτική διαδικασία δημιουργούσε ποικίλα προβλήματα, παρόλη την ύπαρξη ζωτικού ενδιαφέροντος από μερίδα επενδυτών για εκείνα. Έτσι, εξαιτίας των διοικητικών και νομικών εμποδίων που υφίσταντο, η αγορά φωτοβολταϊκών στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε με σχετικά αργούς ρυθμούς τα τελευταία έτη, με την παράλληλη σώρευση χιλιάδων αιτήσεων στις αρμόδιες Υπηρεσίες.

Από τότε και μέχρι πρότινος, είχε διαμορφωθεί ένα ιδιαίτερα ελκυστικό καθεστώς κινήτρων και χρηματοδότησης έργων Α.Π.Ε., όπου χαρακτηρίστηκε από τον καθορισμό υψηλών και σταθερών εγγυημένων τιμών πώλησης (Feed-in tariffs – FITs) της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και τις ενισχύσεις, ως απόρροια και του Ν. 3299/2004 με τίτλο «Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση»²¹⁶. Δημιουργήθηκε ένα κλίμα, λοιπόν, το οποίο η αγορά και το κράτος δεν ήταν σε θέση να διαχειριστεί επαρκώς. Κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 2000, χιλιάδες άτομα υπέβαλαν τεράστιο αριθμό αιτήσεων για χορηγήσεις αδειών εγκατάστασης φωτοβολταϊκών έργων, αγνοώντας την πολύπλοκη αδειοδότηση, και μέσα σ' αυτά, υπήρξαν πολλοί, εκείνοι οι οποίοι δεν είχαν την απαραίτητη τεχνογνωσία ή οικονομική δυνατότητα κάλυψης του έργου, αλλά ο στόχος τους ήταν καθαρά κερδοσκοπικός και ευκαιριακός. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν το ακραία ευνοϊκό κλίμα που επικρατούσε, συνακόλουθα και με την ευρεία δυνατότητα τραπεζικών δανειοδοτήσεων και την μαζική προβολή του και από τα μέσα ενημέρωσης και επιδόθηκαν σε ένα άνευ προηγουμένου παραεμπόριο αγοραπωλησιών αδειών, προκειμένου να πλουτίσουν, απομακρυνόμενοι από τους κανόνες μίας υγιούς επιχειρηματικότητας. Γρήγορα, με τον τρόπο αυτό, εν μέσω της γενικότερης οικονομικής κρίσης, δημιουργήθηκε ένας κλάδος παραγωγής ακριβούς ρεύματος, όπου τελικώς «απρόθυμα» αγόραζε η ΔΕΗ, αλλά και άδειες για μεταπωλήσεις και υπεραξίες. Επιπλέον, δημιουργήθηκε πλειάδα αιτήσεων, οι οποίες παρέμεναν εκκρεμείς και με αυτό τον τρόπο καθυστέρουσε ιδιαίτερος η

²¹⁵ ΦΕΚ Β' 1671, 11 Νοεμβρίου 2004.

²¹⁶ ΦΕΚ Α' 261, 23 Δεκεμβρίου 2004.

διαδικασία αδειοδότησης, αλλά και οι πληρωμές των επενδυτών. Αυτό το καθεστώς, όπως ήταν φυσικό, δεν κράτησε για πολύ. Σήμερα, μάλιστα, έχουμε οδηγηθεί στο άλλο άκρο, διαμορφώνοντας ένα κλίμα ιδιαίτερα δυσοίωνα για την περαιτέρω ανάπτυξη και γενικότερα το μέλλον των Α.Π.Ε. στη χώρα.

Με το Ν. 3851/2010, που επακολούθησε, θεραπεύτηκαν ορισμένες αστοχίες του προηγμένου νομοθετικού πλαισίου, εν τούτοις, όμως, συνέχισαν να υφίστανται κρίσιμα και σθεναρά εμπόδια για την ανάπτυξη και το μέλλον των φωτοβολταϊκών στη χώρα.

Σήμερα, για παράδειγμα, στα οικιακά φωτοβολταϊκά συστήματα, παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις και υψηλό κοστολόγιο, συγκριτικά με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και ιδίως την Γερμανία, όπου οι μέσοι χρόνοι αναμονής κυμαίνονται από δύο έως πέντε εβδομάδες²¹⁷. Στις υπηρεσίες της ΔΕΗ υφίσταται μεγάλη αναμονή, ενώ οι θεσμοθετημένες προθεσμίες, πολλές φορές, δεν λαμβάνονται υπόψη, καθιστώντας εφικτή την υλοποίηση του έργου σε διάστημα τριών ή τεσσάρων μηνών²¹⁸, ενώ, από την άλλη, στα μικρά φωτοβολταϊκά σε στέγες, απαιτούνται έξι με επτά μήνες²¹⁹. Οι νέες πιο σύντομες προθεσμίες, οι οποίες θεσπίστηκαν με το Ν. 3851/2010 δεν τηρούνται, καθώς, στην πράξη, δεν υφίσταται ουδεμία εγγύηση για την τήρησή τους.

Βασικά προβλήματα, ακόμα και μετά την εφαρμογή του Ν. 3851/2010, παρατηρήθηκαν ως προς την καθυστέρηση από τον αρμόδιο Διαχειριστή για την χορήγηση της Προσφοράς των Όρων Σύνδεσης. Επειδή για τα συστήματα με ισχύ έως 0,5 MW, δεν υφίσταται ανάγκη έκδοσης άδειας παραγωγής, αλλά συνήθως δεν απαιτείται και περιβαλλοντική αδειοδότηση, η εναρκτήρια διαδικασία αφορά την υποβολή αίτησης στον Διαχειριστή Δικτύου για την Προσφορά των Όρων Σύνδεσης. Κανονικά, η Προσφορά αυτή, πρέπει να λαμβάνει χώρα εντός τετραμήνου από την κατάθεση της σχετικής αίτησης. Στην πραγματικότητα, όμως, συχνά, έχει υπάρξει υπέρβαση των νόμιμων αυτών προθεσμιών, ενώ οι προτεραιότητες που πρέπει να τηρούνται για την πρόσβαση στο Δίκτυο εκ μέρους ορισμένων κατηγοριών επενδυτών (όπως οι παλαιότερες αιτήσεις έναντι των νεότερων, αιτήσεις των κατ' επάγγελμα

²¹⁷ Στέλιος Ψωμάς, Μειώνοντας τη γραφειοκρατία για τα Φωτοβολταϊκά. Ένας εφικτός στόχος – Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα, PV LEGAL, ΣΕΦ, Μάρτιος 2011, σελ. 6.

²¹⁸ Στέλιος Ψωμάς, Μειώνοντας τη γραφειοκρατία για τα Φωτοβολταϊκά. Ένας εφικτός στόχος – Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα, ό.π. σελ. 6.

²¹⁹ Στέλιος Ψωμάς, ό.π. σελ. 7.

αγροτών, μικρά φωτοβολταϊκά συστήματα έως 10kW επί στεγών) στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζονται.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η έκδοση άδειας παραγωγής για ένα φωτοβολταϊκό έργο, κρίνεται υποχρεωτική για συστήματα ισχύος άνω του 1 MW και εκδίδεται πλέον από τη Ρ.Α.Ε. και όχι από τον Υπουργό ΠΕΚΑ. Στο στάδιο αυτό, καταργήθηκε και η υποχρέωση υποβολής της Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ). Έτσι, στα φωτοβολταϊκά, η χορήγηση άδειας παραγωγής – όπου απαιτείται – δεν συναρτάται πια με τυχόν περιβαλλοντικά κριτήρια, αλλά ούτε και με την κατοχύρωση και δέσμευση ηλεκτρικού χώρου, καθώς αυτά αποτελούν δεδομένα που εξετάζονται λεπτομερώς σε μεταγενέστερο στάδιο²²⁰. Πρακτικά, αυτό που ελέγχεται από τη Ρ.Α.Ε. είναι η οικονομική δυνατότητα που έχει ο ενδιαφερόμενος επενδυτής για την υλοποίηση του έργου²²¹. Αυτό όμως αποτελεί θέμα που στην ουσία θα έπρεπε να αφορά και να εξετάζεται μόνο από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που θα προέβαινε στην χρηματοδότησή του και όχι από την ρυθμιστική αρχή. Η ύπαρξη του εν λόγω σταδίου, οδηγεί σε ακόμα μεγαλύτερη καθυστέρηση, αλλά και καταβολή περισσότερων εξόδων από το επενδυτικό κοινό, ενώ παράλληλα, δημιουργεί άσκοπη συγκέντρωση και συμφόρηση των αρμοδίων Υπηρεσιών με πληθώρα αιτήσεων, δεδομένου ότι και εκείνες δεν διαθέτουν το πληθυσμιακά απαιτούμενο προσωπικό, για να ανταπεξέλθουν εγκαίρως.

4.1.1.1 Πρόσφατες εξελίξεις για τα Φωτοβολταϊκά

Το τελευταίο διάστημα, στον διεθνή χώρο, υφίσταται ένα ιδιαίτερος τεταμένο κλίμα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Κίνας, ύστερα από την απόφαση της πρώτης, στις αρχές Μαΐου του τρέχοντος έτους, να επιβάλει δασμούς στα εισαγόμενα κινεζικά προϊόντα που χρησιμοποιούνται στις φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις και ιδιαίτερος στα φωτοβολταϊκά πάνελς, λόγω της υιοθέτησης αθέμιτων εμπορικών πρακτικών (ντάμπινγκ) από την Κίνα. Οι Βρυξέλλες κατηγορούν το Πεκίνο ότι εξάγει προϊόντα σε τιμές κάτω του κόστους και του προσάγουν ότι υπερεπιδοτεί τις Κινεζικές

²²⁰ Στέλιος Ψωμάς, Μειώνοντας τη γραφειοκρατία για τα Φωτοβολταϊκά. Ένας εφικτός στόχος – Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα, ό.π. σελ. 9-10.

²²¹ Στέλιος Ψωμάς, Μειώνοντας τη γραφειοκρατία για τα Φωτοβολταϊκά. Ένας εφικτός στόχος – Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα, ό.π. σελ. 9-11.

εταιρίες παραγωγής φωτοβολταϊκών να παράγουν πολύ μεγαλύτερες ποσότητες από αυτές που είναι απαραίτητες για την κάλυψη της ζήτησης. Παρόλη την αντίθεση της Γερμανίας με την απόφαση αυτή, καθώς εκείνη ανησυχεί για τυχόν διατάραξη των εμπορικών σχέσεων ανάμεσα σε αυτή και την Κίνα, αφού διαθέτουν και οι δύο συμπληρωματικές αγορές και κοινά συμφέροντα, η στάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παραμένει ακλόνητη. Ο σχεδιαζόμενος μέσος συντελεστής φορολόγησης των Κινεζικών πάνελς θα ανέρχεται σε 47%, όμως θα υπάρχουν και υψηλότεροι δασμοί.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Κίνα, από αμελητέα εμπορική δύναμη στον κλάδο των φωτοβολταϊκών, κατάφερε να εκμηδενίσει πολύ γρήγορα τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές αγορές, προσφέροντας πολύ φθηνά προϊόντα (45% φθηνότερα από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά), και σήμερα έχει καλύψει το 80% της ευρωπαϊκής αγοράς²²². Μία τέτοια απόφαση, όμως, για επιβολή δασμών στα ιδιαίτερα δημοφιλή κινεζικά πάνελς, στον χώρο της Ευρώπης, τη δεδομένη χρονική στιγμή, χαρακτηρίζεται άτοπη και ιδιαιτέρως επιβαρυντική για την προώθηση των Α.Π.Ε. σήμερα.

Η Συναπόφαση των δύο Υφυπουργών Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Ασημάκη Παπαγεωργίου) και Οικονομικών (Γεώργιου Μαυραγάνη), με την οποία πλέον καθορίζονται νέες ακόμα πιο μειωμένες τιμές για τους νεοεισερχόμενους φωτοβολταϊκούς σταθμούς και για τα φωτοβολταϊκά συστήματα του Ειδικού Προγράμματος για κτιριακές εγκαταστάσεις αντίστοιχα²²³, δημιουργεί μεγάλες δυσχέρειες για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε. Οι νέες τιμές ισχύουν για τους νεοεισερχόμενους από την 1^η Ιουνίου 2013. Οι περικοπές αυτές που εισηγήθηκε η Υπουργική Απόφαση θα έχουν δυσμενείς συνέπειες, καθώς οδηγούν σε αποδόσεις επένδυσης της τάξης του 5% με 6% , οι οποίες θα είναι χαμηλότερες από το επιτόκιο δανεισμού των επενδυτών, όπως υποστηρίζει και ο Σύνδεσμος Εταιρειών Φωτοβολταϊκών (ΣΕΦ)²²⁴. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ΣΕΦ, μία τέτοια τάξεως μείωση στις ταρίφες για τα Φωτοβολταϊκά, χωρίς καν να λαμβάνεται υπόψη εάν οι νέες τιμές οδηγούν σε βιώσιμες επενδύσεις, με το συνεχώς αυξανόμενο επενδυτικό κόστος (επιτόκια, ανασφάλεια, περιορισμένη πρόσβαση σε δανεισμό, καθυστέρηση πληρωμών ΛΑΓΗΕ, κόστος φωτοβολταϊκών) να αυξάνεται, αποτελεί παγκόσμια πρωτοτυπία. Ο

²²² Γιώργος Δουράκης, Από τον άξονα Γερμανίας – Γαλλίας στο ‘Ονειρεμένο Δίδυμο’ της ΓερμαΚίνας, 3 Ιουνίου 2013, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : www.kilkis24.gr/neue-ostpolitik/

²²³ ΦΕΚ Β’ 1103, 2 Μαΐου 2013.

²²⁴ Σύνδεσμος Εταιρειών Φωτοβολταϊκών, Επιστολή προς τον Υφυπουργό Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 13 Μαΐου 2013, διαθέσιμη και στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://www.helapco.gr/ims/file/press_room/HELAPCO_Open_Letter_YPEKA_13May2013.pdf

ΣΕΦ ισχυρίζεται, επίσης, ότι, κατά την σχεδίαση των νέων εγγυημένων τιμών, δεν ελήφθησαν υπόψη ούτε οι εισηγήσεις της Ρ.Α.Ε. για υψηλότερες ταρίφες, ώστε να προσδοκούν αποδόσεις 10 με 13%, αλλά ούτε και του επιστημονικού κόσμου και των δυνάμεων της αγοράς. Ενδεικτικά και μόνο, στα οικιακά φωτοβολταϊκά, οι εγγυημένες τιμές έχουν μειωθεί κατά 50%, ως εξής : από 55 λεπτά η κιλοβατώρα που ήταν μέχρι πριν δύο έτη, η τιμή μειώθηκε τον Αύγουστο του 2012 στα 23,8 λεπτά και σήμερα μειώνεται περαιτέρω στα 12,5 λεπτά.

Βέβαια, οι περικοπές των εγγυημένων τιμών ανταποκρίνονται και σχετίζονται με μία γενικότερη τάση που επικρατεί στον ευρωπαϊκό χώρο για μείωση στις ταρίφες των φωτοβολταϊκών, εξαιτίας της επακόλουθης μείωσης του κόστους του εφοπλισμού τους. Η μείωση αυτή, όμως, επήλθε ως συνέπεια της επιθετικής εμπορικής πολιτικής των κινεζικών εταιριών κατασκευαστριών πάνελ. Όμως, με την επιβολή δασμών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα Κινεζικά προϊόντα, αυτό το έρεισμα της χαμηλής τιμής πώλησης κλονίζεται.

Με το πολυνομοσχέδιο που ψηφίστηκε στη Βουλή με τίτλο «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013»²²⁵, γνωστό και ως Νέο Μνημόνιο, προβλέφθηκαν αρκετές ρυθμίσεις για τα φωτοβολταϊκά, οι οποίες αποδεικνύουν το δυσοίωνα μέλλον τους, όπως οι ακόλουθες:

1. Τέθηκε ειδική εισφορά αλληλεγγύης με ποσοστά 37% και 34% για φωτοβολταϊκούς σταθμούς που τίθενται σε δοκιμαστική λειτουργία ή ενεργοποιείται η σύνδεσή τους από 1^η Ιανουαρίου 2013 έως και 30 Ιουνίου 2013 για τις πωλήσεις ενέργειας μετά την 1^η Ιανουαρίου 2013.
2. Η ως άνω ειδική εισφορά αλληλεγγύης καθορίστηκε σε 42% και 40% για φωτοβολταϊκούς σταθμούς σε δοκιμαστική λειτουργία ή ενεργοποίηση σύνδεσής τους μετά την 1^η Ιουλίου 2013.
3. Ακόμα, αναστέλλεται μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2013 η σύναψη Συμβάσεων Σύνδεσης φωτοβολταϊκών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με το Σύστημα ή το Δίκτυο, συμπεριλαμβανομένου και του Δικτύου των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών, εκτός εκείνων για τους οποίους κατατέθηκε μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου πλήρης φάκελος για την υπογραφή Σύμβασης Πώλησης (Υποπαράγραφος Ι.4).

²²⁵ ΦΕΚ Α' 107, 9 Μαΐου 2013.

Στην Υποπαράγραφο Ι.2, επίσης, προβλέπεται το ετήσιο τέλος που πρέπει να καταβάλλεται για την διατήρηση της άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από σταθμούς Α.Π.Ε. ή ΣΗΘΥΑ στο ΛΑΓΗΕ, ύψους 1.000 ευρώ ανά MW, η έναρξη της καταβολής, δε, θα γίνεται ανά κατηγορία σε διαφορετική χρονική στιγμή. Για παράδειγμα, για φωτοβολταϊκούς σταθμούς, θα καταβάλλεται μετά την πάροδο ενός έτους από την χορήγηση της Άδειας Παραγωγής, ενώ για τους υπόλοιπους σταθμούς Α.Π.Ε. ή ΣΗΘΥΑ ύστερα από τρία έτη από την χορήγηση της Άδειας Παραγωγής. Το ύψος του μπορεί να αναπροσαρμόζεται με ανώτατο όριο αυτό των 3.000 ευρώ ανά MW με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

4. 2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ Α.Π.Ε.

Η εκμετάλλευση και αξιοποίηση των Α.Π.Ε. μπορεί να αποτελέσει ένα κρίσιμο εργαλείο εξόδου από την σημερινή κρίση, καθώς δύναται να καταστεί κίνητρο ανάπτυξης και δημιουργίας νέων εργασιακών θέσεων, αλλά και διασφάλισης της ενεργειακής αυτονομίας της χώρας. Με το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο, όμως, το οποίο διακρίνεται από αγκυλώσεις και σοβαρούς περιορισμούς, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Γι' αυτό το λόγο, είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων από την Ελληνική Πολιτεία, προκειμένου να επιτευχθούν οι εθνικοί ενεργειακοί στόχοι, που θα είναι σύμφωνοι με την αρχή της αειφορίας.

Το πρώτο και κύριο βήμα για την προώθηση αυτών των μορφών ενέργειας είναι η ενδεδειγμένη απλοποίηση και κωδικοποίηση του θεσμικού πλαισίου τους. Όπως καταδείχθηκε, είναι επιτακτική η ανάγκη της απλοποίησης της πολύπλοκης αδειοδοτικής διαδικασίας. Οι προθεσμίες για την διοικητική δράση θα πρέπει να αποκτήσουν δεσμευτικότητα στην πράξη και να υπάρχουν κυρώσεις σε περιπτώσεις όπου αυτές δεν τηρούνται. Ένας πολύ εύλογος τρόπος, με τον οποίο θα μπορούσε να καταστεί δυνατός ο σεβασμός των προθεσμιών, είναι μετά την πάροδό τους άπρακτης, να τεκμαίρεται ως δεδομένη η συναίνεση της αρμόδιας υπηρεσίας.

Η έκδοση κάποιας άδειας θα πρέπει να είναι απολύτως απαραίτητη για την υλοποίηση ενός έργου Α.Π.Ε. και να μην συνιστά ένα επιπλέον γραφειοκρατικό, ασύμφορο και χρονοβόρο στάδιο για την υλοποίησή της.

Από την άλλη, κρίνεται αναγκαία η κωδικοποίηση όλης της νομοθεσίας που αφορά τις Α.Π.Ε. σε ένα ενιαίο κείμενο, κάτι που θα είναι ιδιαίτερα επιβοηθητικό για το μελλοντικό επενδυτικό κοινό, το οποίο δεν θα ταλαιπωρείται πλέον με την ιδιαίτερη πολυνομία του εν λόγω θεσμικού πλαισίου.

Επιπλέον, το διοικητικό προσωπικό των αρμόδιων Υπηρεσιών θα πρέπει να καταρτιστεί και εμπλουτιστεί καταλλήλως, ούτως ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί άμεσα στα αιτήματα των ενδιαφερόμενων επενδυτών. Επιβάλλεται να επιβοηθά το επενδυτικό κοινό και να μην το αντιμετωπίζει γραφειοκρατικά, παρέχοντάς του την κατάλληλη υποστήριξη και διευκόλυνση.

Είναι ιδιαίτερα σημαντική η πλήρης ανταπόκριση και συμμόρφωση με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. σε περιοχές όπου δεν είναι επιτρεπτή και αποκλείεται παντελώς η χωροθέτηση συναφών έργων, όπως σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, περιοχές που χαρακτηρίζονται ως ευπαθή οικοσυστήματα, περιοχές που εμφανίζουν ιδιαίτερο κάλλος και τουριστικό ενδιαφέρον κλπ. Δεν θα πρέπει να εκδίδονται άδειες κατά παράβαση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου, αλλά ούτε και να παρακωλύεται η έκδοση άλλων που είναι καθόλα νόμιμες και ανταποκρίνονται στις αρχές και τους όρους της βιωσιμότητας.

Στην ίδια κατεύθυνση, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν όλοι εκείνοι οι περιορισμοί που υφίστανται ακόμη κατά την χωροθέτηση έργων Α.Π.Ε. Στην προσπάθεια αυτή, ιδιαίτερη συμβολή δύναται να έχει η ολοκλήρωση κατάστρωσης του Εθνικού Κτηματολογίου, αλλά και η δημιουργία Δασολογίου, προκειμένου να αποφεύγονται διενέξεις αναφορικά με συγκρούσεις γης, οι οποίες καθυστερούν την κατασκευή τέτοιων μονάδων.

Η πληροφόρηση των πολιτών και η εξοικείωσή τους από τα πρώτα χρόνια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τα ζητήματα των Α.Π.Ε. είναι μείζονος σημασίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι άνθρωποι θα γνωρίζουν από μικρή ηλικία τα πολλαπλά οφέλη για το περιβάλλον, αλλά και για τους ίδιους, που εμπεριέχονται στην χρήση των Α.Π.Ε. Ακόμα, θα έχουν τη δυνατότητα να έρχονται σε επαφή με δραστηριότητες που ωφελούν το περιβάλλον και την εξοικονόμηση ενέργειας. Κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη ευρείας εκστρατείας ενημέρωσης του κοινού για τα ευεργετικά πλεονεκτήματα των Α.Π.Ε., για τα δικαιώματα που έχουν εκείνοι στην παραγωγή πράσινης ενέργειας, αλλά και τους

τρόπους με τους οποίους θα μπορούν να προβούν και εκείνοι σε επενδύσεις σχετικών έργων.

Από την άλλη, υφίσταται ανάγκη για άμεση αναμόρφωση του απαρχαιωμένου Δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα. Η σημερινή υπάρχουσα υποδομή μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας κρίνεται ακατάλληλη και ανεπαρκής για την ανάπτυξη των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα. Κρίνεται επιτακτική η κατασκευή και ύπαρξη καλύτερων Δικτύων, προκειμένου να διοχετεύεται πάντοτε η παραγόμενη ενέργεια στο Δίκτυο.

Στην παρούσα χρονική συγκυρία, κρίνεται απαραίτητο να μην ισχύσουν οι δραστικές μειώσεις στις εγγυημένες τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας από Α.Π.Ε., καθώς αυτό οδηγεί σε ύφεση ολόκληρο τον κλάδο και σε ακύρωση ήδη εκκρεμών έργων, ενώ δε συντελεί στην οικονομική βιωσιμότητα των αντίστοιχων επενδύσεων. Η εγγυημένη τιμή πώλησης θα πρέπει να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα, ούτως ώστε να παρέχονται κίνητρα ενασχόλησης με την εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές, τα οποία να υπερβαίνουν τα έξοδα τα οποία εκείνοι θα πρέπει να καταβάλλουν για εκείνες. Επιπλέον, οι ταρίφες θα πρέπει να είναι καθορισμένες εκ των προτέρων, πράγμα που σημαίνει ότι από την στιγμή που θα εκδίδονται οι άδειες παραγωγής και εγκατάστασης μίας εκμετάλλευσης Α.Π.Ε. θα είναι καθορισμένη και σταθερή η εγγυημένη τιμή πώλησης, προκειμένου να καθίσταται ευχερής η χρηματοδότηση του έργου από τα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και να μπορεί να καταστρωθεί λεπτομερώς το επενδυτικό του πλάνο. Λογικό επακόλουθο όλων αυτών αποτελεί ότι η τιμή πώλησης θα πρέπει να καθορίζεται με νόμο και όχι με υπουργική απόφαση, προκειμένου να ενισχυθεί το κλίμα αξιοπιστίας της τιθέμενης νομοθεσίας και να ενισχυθεί το ενδιαφέρον του κοινού για την δημιουργία επενδύσεων στον εν λόγω τομέα. Μάλιστα, θεωρείται αναγκαία η αναπροσαρμογή και τροποποίηση της τιμής πώλησης σε μακρά χρονικά διαστήματα, και όχι κάθε τόσο, προκειμένου να ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας δικαίου του κόσμου.

Με όλες αυτές τις δράσεις, το επενδυτικό κοινό θα διευκολυνθεί να στραφεί σε επενδύσεις στον τομέα των Α.Π.Ε. και θα παρατηρηθεί ιδιαίτερη προώθηση των Α.Π.Ε., ούτως ώστε η χώρα να καταφέρει να επιτύχει τους στόχους που έχει θέσει με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης της.

Αναφορικά με τον κλάδο των φωτοβολταϊκών, είναι εξίσου απαραίτητη και πλήρως ζωτική, η θέσπιση εγγυημένων τιμών που θα παρέχουν τη δυνατότητα στους εμπλεκόμενους φορείς να μπορούν να ανταποκριθούν υγιώς στην κάλυψη του κόστους της επένδυσής τους και δεν θα οδηγούνται στην οικονομική αδυναμία και στην συνακόλουθη απώλεια θέσεων εργασίας. Καθίσταται αναγκαία η αποσυμφόρηση των ιδιαίτερων καθυστερήσεων κατά την αδειοδοτική διαδικασία, ιδιαιτέρως τομέων όπως των οικιακών φωτοβολταϊκών και των φωτοβολταϊκών μικρής ισχύος.

Επιπλέον, θεωρείται ότι η αναστολή της αδειοδότησης των φωτοβολταϊκών σταθμών που έχει ψηφιστεί, αλλά και η επιβολή πολύ υψηλών εισφορών αλληλεγγύης, θα επιφέρει την αποδυνάμωση του εν λόγω κλάδου στη χώρα και δεν μπορεί να οδηγήσει σε κάλυψη των δεσμευτικών εθνικών στόχων για τις Α.Π.Ε. Επιπλέον, δεν συνάδει σε καμία περίπτωση με το ευρωπαϊκό κλίμα ούτε είναι εφικτό – όπως φαίνεται – να αποφέρει μείωση του ελλείμματος που έχει δημιουργηθεί στον λογαριασμό Α.Π.Ε. που διατηρεί ο ΛΑΓΗΕ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γεγονός ότι το πρόσφατο θεσμικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. στη χώρα προσπάθησε να εκσυγχρονισθεί και προσαρμοσθεί ιδιαίτερα απέναντι στις ευρωπαϊκές προκλήσεις. Μάλιστα, πολλές φορές η Ελλάδα έθεσε και υψηλότερους στόχους από αυτούς που είχε αναλάβει με τις διεθνείς της δεσμεύσεις, γεγονός που αποδεικνύει τη βούληση του Έλληνα νομοθέτη για προώθηση και ανάπτυξη των Α.Π.Ε.

Σε πολλές περιπτώσεις, όμως, η βούληση αυτή δεν φάνηκε να είναι επαρκής, καθώς τα διοικητικά – κυρίως – εμπόδια που έχουν κάνει την εμφάνισή τους εδώ και χρόνια, δεν φάνηκαν να μειώνονται αισθητά. Ο τρόπος εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων συχνά συνάντησε πλήθος προβλημάτων και δυσχερειών, ενώ επηρεάστηκε αρνητικά από τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Η αδειοδοτική διαδικασία για τα έργα Α.Π.Ε., παρόλο που έχει υποστεί σε μεγάλο βαθμό απλοποίηση και επιτάχυνση, εντούτοις, συνεχίζει να παρουσιάζει προβλήματα καθυστέρησης, γραφειοκρατικής αντιμετώπισης και εμπλοκής ασυνήθιστα μεγάλου αριθμού φορέων και υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται για την διεξαγωγή της. Οι νόμιμες προθεσμίες δεν τηρούνται από

τα διοικητικά όργανα, καθώς δεν υφίσταται καμία εγγύηση ή κύρωση για την μη έγκαιρη ανταπόκρισή τους, με αποτέλεσμα πλήθος αιτήσεων να παραμένουν εκκρεμείς για μεγάλο χρονικό διάστημα και να παρακωλύεται με αυτόν τον τρόπο σοβαρά η αύξηση της αξιοποίησης των έργων Α.Π.Ε.

Ακόμα, ένας κρίσιμος παράγοντας που οδηγεί στην μη προώθηση των Α.Π.Ε., είναι ότι λείπει παντελώς η πληροφόρηση και ενδελεχής ενημέρωση των πολιτών – ιδίως σε τοπικό επίπεδο – για τα καίρια ζητήματα των Α.Π.Ε., με συνέπεια εκείνοι να παρουσιάζονται επιφυλακτικοί και αρνητικοί για την εγκατάσταση των σχετικών έργων, επηρεαζόμενοι, πολλές φορές, από εξωγενείς παράγοντες.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, είναι λογικό και επόμενο το επενδυτικό κοινό να παραμένει διστακτικό, όσον αφορά την ενασχόλησή του με έργα Α.Π.Ε. Το σύστημα που επικρατεί στην Ελλάδα για την εγκατάσταση μίας μονάδας Α.Π.Ε. κάθε άλλο, παρά ως ευνοϊκό χαρακτηρίζεται, δεδομένων, μάλιστα, και των πρόσφατων νομοθετικών εξελίξεων, οι οποίες περιγράφηκαν στο παρόν κεφάλαιο.

Είναι γεγονός, ότι, αποτελεί μεγάλο χτύπημα στην αξιοπιστία των Α.Π.Ε. η μείωση των εγγυημένων τιμών πώλησης της παραγόμενης ενέργειας από εκείνες, η οποία οδηγεί σε μείωση των σχετικών επενδύσεων, ακύρωση έργων και ανεργία ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων που απασχολούνται στον συγκεκριμένο κλάδο. Η σταθερότητα που θα πρέπει να αποπνέει το ρυθμιστικό πλαίσιο για την προώθηση των σχετικών επενδύσεων, παύει να υφίσταται, εφόσον ο καθορισμός των τιμών πώλησης θα ανήκει πλέον στην αρμοδιότητα του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και θα οριστικοποιείται με την έναρξη της λειτουργίας της επένδυσης.

Είναι επιτακτική, λοιπόν, η λήψη μέτρων προς μία τελείως αντίθετη κατεύθυνση από αυτή που επικρατεί σήμερα στη χώρα και ισοδυναμεί με στασιμότητα των επενδύσεων Α.Π.Ε. Πρέπει να ληφθούν κρίσιμα μέτρα που θα κατατείνουν προς την εξάλειψη του γραφειοκρατικού φαινομένου στην αδειοδοτική διαδικασία, με την συνακόλουθη μείωση των σταδίων και υπηρεσιών από τις οποίες θα πρέπει να περνά ο ενδιαφερόμενος, προκειμένου να λάβει τις πολυπόθητες και αναγκαίες άδειες για την έναρξη της εκμετάλλευσής του. Ιδιαίχως και καίριας σημασίας θα είναι η απειλή κυρώσεων προς την Διοίκηση σε περιπτώσεις όπου δεν τηρούνται οι από το νόμο νόμιμες προθεσμίες.

Τέλος, θα είναι ιδιαίτερος επιβοηθητική για τη χώρα η στενή συνεργασία με τα Ευρωπαϊκά όργανα και ιδιαίτερος με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προκειμένου να της

παρασχεθεί η απαιτούμενη αρωγή για την διευκόλυνση της διεθνούς συνεργασίας με την παράλληλη αξιοποίηση των μηχανισμών συνεργασίας για την ειδικότερη περιοχή της Νότιας Μεσογείου, στην οποία ανήκει και εκείνη. Η αξιοποίηση από την χώρα όλων των κοινοτικών μέτρων και κατευθυντηρίων γραμμών που οδηγούν σε μείωση της πολυπλοκότητας και διευκόλυνση της εμπορίας των Α.Π.Ε. εντός του ευρωπαϊκού χώρου, θα επιφέρει οικονομικά οφέλη και θα επιταχύνει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.

Επομένως, προκειμένου να καταστεί ευχερής η αύξηση της διείσδυσης των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα, είναι κατανοητό ότι θα πρέπει να υπάρξει - κυρίως - πολιτική βούληση, η οποία θα προβεί στην εξασφάλιση διαφάνειας και ταχύτητας στην αδειοδοτική διαδικασία, στην ενεργό περιβαλλοντική προστασία, αλλά και στην δημιουργία ενός κατάλληλου ελεγκτικού μηχανισμού για την επιβολή κυρώσεων και την ενεργό εφαρμογή των ευρωπαϊκών νομοθετημάτων και κανόνων, προκειμένου να αποτραπούν τα εμπόδια και οι φραγμοί για την απρόσκοπτη ανάπτυξή τους.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΗΓΕΣ

1. Βιβλιογραφία

Ελληνική

Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), *Ενέργεια : Δίκαιο, Οικονομία και Πολιτική*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012.

Θεόδωρος Κ. Πανάγος, *Το θεσμικό πλαίσιο της αγοράς ενέργειας : Η οργάνωση και η λειτουργία της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2012.

Ιωάννης Κ. Καρακώστας, *Περιβάλλον και Δίκαιο : Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011.

Μιχαήλ Καραγιώργας, Δημήτριος Ζαχαρίας, Αφροδίτη Κύρκου, *Οδηγός για το περιβάλλον : Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας*, εκδόσεις WWF Ελλάς, Αθήνα 2010.

Κωνσταντίνος Π. Βατάλης, *Συλλογή νομοθεσίας για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010.

Θεόδωρος Π. Φορτσάκης, *Το δίκαιο της ενέργειας*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2009.

Κωνσταντίνος Γώγος, *Η περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2009.

Ι. Βασιλόπουλος (επιμ.), *Η συμβολή της νομολογίας στην εξέλιξη του δικαίου περιβάλλοντος : Βιώσιμη ανάπτυξη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2009.

Νίκος Μούσης, *Ευρωπαϊκή Ένωση : Δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, 12^η αναθεωρημένη έκδοση, Αθήνα 2008.

Γ. Γιαννακούρου, Γ. Κρεμλής, Γλ. Σιούτη (επιμέλεια), *Η εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2007.

Κωνσταντίνος Π. Βατάλης, *Εισαγωγή στο δίκαιο ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας*, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007.

Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), *Έκθεση Πεπραγμένων Ιούλιος 2000-Δεκέμβριος 2002*, εκδόσεις Γαβριηλίδη, Αθήνα 2004.

Γεώργιος Δελλής, *Από το καρνάγιο της Πύλου στο ορυχείο της Κασσάνδρας : Η 'βιώσιμη ανάπτυξη' μεταξύ δικαιοπλασίας του δικαστή και μυθοπλασίας της θεωρίας*, Τόμος Τιμητικός του ΣτΕ για τα 75 του χρόνια, Τέταρτο Μέρος, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004.

Κωνσταντίνος Δαγκλής, *Η ατμοσφαιρική αναθέρμανση : Προβλήματα, πολιτικές και στρατηγικές, ευρωπαϊκές και ελληνικές*, Περιβάλλον και Δίκαιο, Τεύχος 2, 2003, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003.

Γλυκερία Π. Σιούτη, *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003.

Μαρία Κ. Παπαντώνη, *Το δίκαιο της ενέργειας : Ευρωπαϊκή θεώρηση – Ελληνική εφαρμογή*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003.

Κωνσταντίνος Γ. Κατσιμπάρδης, *Το διεθνές δίκαιο για τις κλιματικές αλλαγές*, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002.

Ξένη

B. Everett, G. Boyle, S. Peake, J. Ramage, *Energy Systems and Sustainability : Power for a Sustainable Future*, Oxford University Press, in association with the Open University, 2012.

Frank Kreith, Jan F. Kreider, *Principles of Sustainable Energy*, CRC Press, Taylor and Francis Group, 2011.

A. A. Fatouros, *An international legal framework for energy, offprint from the Recueil des cours*, vol.332 (2007), Hague Academy of International Law, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, Boston 2008.

2. Αρθρογραφία

Ελληνική

Ευπραξία - Αίθρα Μαριά, *Περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και προληπτικοί μηχανισμοί του δικαίου*, Πολυτεχνείο Κρήτης 2005.

Π. Κάπρου, Καθηγητή ΕΜΠ, Ενεργειακή πολιτική για την Ελλάδα : σύγκλιση ή απόκλιση από την Ευρωπαϊκή Προοπτική, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : <http://www.e3mlab.ntua.gr/papers/Naftem00.pdf>

Γ. Α. Γληνού, Δ. Α. Παπαχρήστου και Α. Μ. Παπαδόπουλος, Η εκμετάλλευση της Αιολικής Ενέργειας στην Ελλάδα : Αναδρομή, παρούσα κατάσταση και προοπτικές, Πολυτεχνική Σχολή Α.Π.Θ 2006.

WWF Ελλάς, Οι Βρώμικες Τριάντα, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : http://climate.wwf.gr/images/pdf/reports/dirty_thirty_backgrounder.pdf

Άγγελος Κατσαρής, Κλιματική Αλλαγή και περιβαλλοντικοί πρόσφυγες, 2010, διαθέσιμο και στην ιστοσελίδα : <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4099&lang=1&catid=1>

Αντώνης Παπαδάκης, *Κλιματική αλλαγή : 10 χιλιοστά “ψήλωσε” η στάθμη των θαλασσών*, 2012, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : <http://epoptes.wordpress.com/>

Γιώργος Δουράκης, *Από τον άξονα Γερμανίας – Γαλλίας στο ‘Ονειρεμένο Δίδυμο’ της Γερμακίας*, 3 Ιουνίου 2013, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : www.kilkis24.gr/neue-ostpolitik/

Ξένη

Global Witness, *Heads in the sand : Governments Ignore the Oil Supply Crunch and Threaten the Climate*, Global Witness, 20 Oct. 2009.

Richard A. Kerr, *What don’ t we know?*, Science vol. 309, July 2005.

Terry Macalister, *Oil future world shortages are being drastically underplayed, say experts*, The Guardian, 12 Nov. 2009.

Terry Macalister, *Key oil figures were distorted by US pressure, says whistleblower*, The Guardian, 9 Nov. 2009.

Henning Gloystein, *Renewable energy becoming cost competitive, IEA says*, Reuters, 23 Nov. 2011.

3. Περιοδικά

Κωνσταντίνος Π. Ηλιόπουλος, *Το διεθνές δίκαιο της ενέργειας*, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009.

Δ. Α. Λελοβίτης, Μ. Π. Θωμαδάκης, Γ. Ε. Κουτζούκος, *Τρίτη δέσμη κοινοτικών νομοθετημάτων εσωτερικής αγοράς ενέργειας : Ο ρόλος των Ρυθμιστικών Αρχών και των Διαχειριστών Δικτύων*, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009.

Γεώργιος Δ. Κρεμλής, *Η ενέργεια και το περιβάλλον*, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3, 2009.

Μαριά Ευπραξία – Αίθρα, *Τεχνικά έργα ηλεκτροπαραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και προστασία του περιβάλλοντος*, Περιβάλλον και Δίκαιο, Τεύχος 3, 2001.

4. Εκθέσεις

Ελληνικές

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Ενέργειας, *Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας κάνουν τη διαφορά*, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2011.

ΥΠΕΚΑ, Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, *Ετήσια Έκθεση της Υπηρεσίας Α.Π.Ε. για το έτος 2010*, Φεβρουάριος 2011.

Στέλιος Ψωμάς, *Μειώνοντας τη γραφειοκρατία για τα Φωτοβολταϊκά. Ένας εφικτός στόχος : Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα*, PV LEGAL, ΣΕΦ, Μάρτιος 2011.

Ελληνικός Σύνδεσμος Ηλεκτροπαραγωγών από ΑΠΕ, Κωδικοποίηση – Θεματοποίηση νομοθεσίας και νομολογίας για τις ΑΠΕ, Αθήνα Ιανουάριος 2004.

ΥΠΕΚΑ, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Α.Π.Ε.*, 2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Χάρτης πορείας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας*, 2007, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=el&type_doc=COMfinal&an_doc=2006&nu_doc=848

ΥΠΕΚΑ, *5^η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διείσδυσης της ανανεώσιμης ενέργειας το έτος 2010*, Σεπτέμβριος 2009, διαθέσιμο την ακόλουθη ιστοσελίδα : <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=ysYxrE3Ia94%3D&tabid=285>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Προκλήσεις και πολιτική στον τομέα της ενέργειας*, Εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013, Βρυξέλλες, 22-5-2013.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές : σημαντικός παράγοντας στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας*, Βρυξέλλες, 6-6-2012, COM (2012) 271 τελικό.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013, σχετικά με τις σημερινές προκλήσεις και ευκαιρίες όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας [2012/2259(INI)]*, Στρασβούργο, 21 Μαΐου 2013

Ξένες

European Commission, *Second Strategic Energy Review : An EU Energy Security and Solidarity Action Plan*, Brussels 13-11-2008.

United Nations Economic and Social Council (UN/ECOSOC), *Implementing Agenda 21 – Report of the Secretary General, CE/CN.17/2002/PC.2/7*

Rudolf Rechsteiner, “Wind Power in Context – A clean Revolution in the Energy Sector”, Energy Watch Group, Dec. 2008.

Potsdam Institute for Climate Impact Research and Climate Analysis, *Turn down the Heat – Why a 4°C warmer world must be avoided*, International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank, Washington Nov. 2012

European Commission’ s communication, *Energy 2020 : A strategy for competitive, sustainable and secure energy*, 2010, διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0639:EN:HTML:NOT>

5. Διαδικτυακοί τόποι

www.iea.org/aboutus/whatwedo

en.wikipedia.org/wiki/International_energy_agency

el.wikipedia.org/wiki/Ηλιακή_ενέργεια

http://www.cres.gr/kape/energeia_politis/energeia_politis_photovol.htm

www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=287

<http://www.allaboutenergy.gr/Paragogi324.html>

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/6/19/01/03/?all=1

http://ec.europa.eu/commission_2010-

[2014/oettinger/headlines/news/2012/11/20121114_london_forum_en.htm](http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/oettinger/headlines/news/2012/11/20121114_london_forum_en.htm)

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/forum_citizen_energy_en.htm

<http://www.bucharestforum.ro/events/bfenergy>

http://ec.europa.eu/energy/intelligent/files/call_for_proposals/call_2013_en.pdf

http://www.helapco.gr/ims/file/press_room/HELAPCO_Open_Letter_YPEKA_13May2013.pdf

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/8-18062012-AP/EN/8-18062012-AP-EN.PDF

http://en.wikipedia.org/wiki/Renewable_energy_in_the_European_Union

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Renewable_energy_statistics

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ